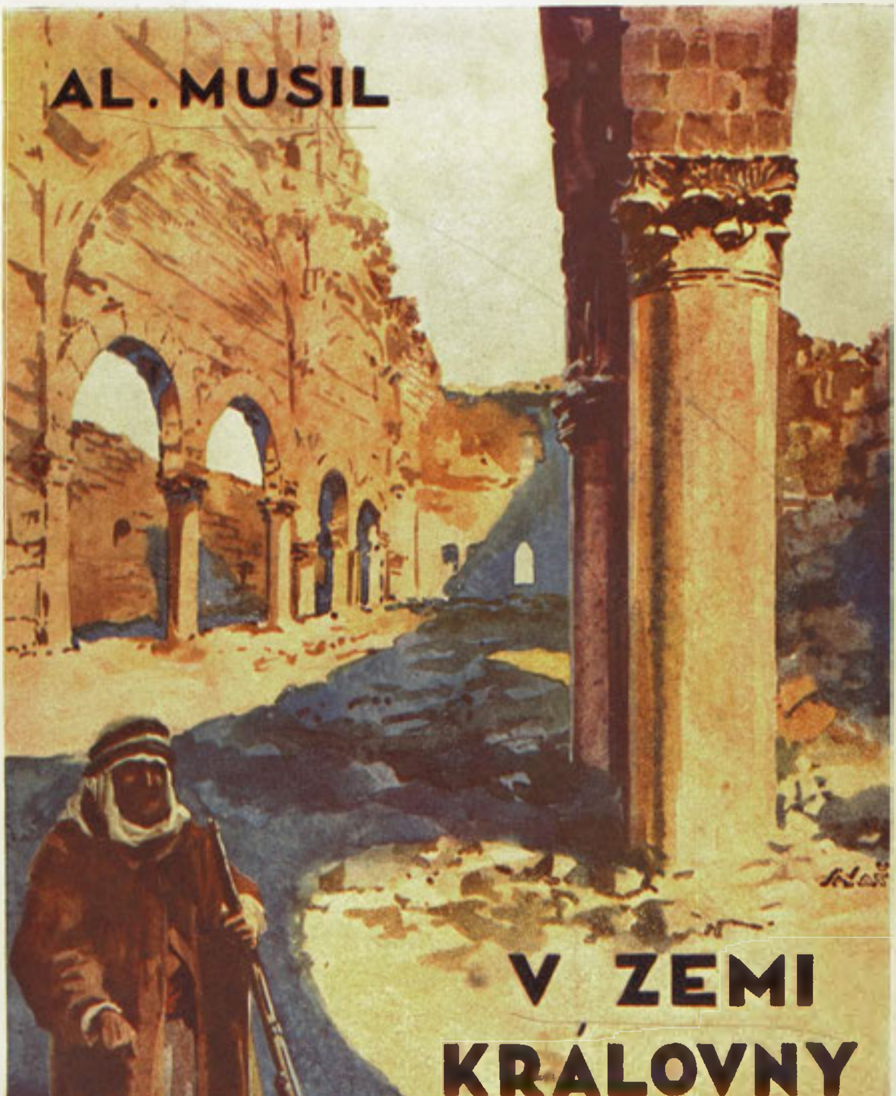
AL. MUSIL

V ZEMI KRÁLOVNY ZENOBIE

ČESKOMORAVSKÉ PODNIKY TISKAŘSKÉ A VYDAVATELSKÉ V PRAZE.

ALOIS MUSIL:

V ZEMI KRÁLOVNY ZENOBIE

PRAHA 1930
Nákladem Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských
Tiskem Rolnické tiskárny

TONKOVI

OBSAH.

Strana

SEZNAM VYOBRAZENÍ.*)

Na mnohých půdorysech jsou anglické nápisy. Jsou to obrázky z mého vědeckého díla Palmyrena, New York 1928. Četné památky resáfské fotografoval se mnou princ Sixtus de Bourbon; říkali jsme mu Emír. Znovu je zřídil Arch. Dr. Antonín Mendl, profesor vysokého učení technického v Praze, jenž vydal knihu: Resáfa, příspěvek k městskému a sakrálnímu stavebnictví křesťanského Orientu. Podle měření, popisu a fotografií prof. Dra Al. Musila, Praha 1925, jakož i v mém díle Palmyrena stať: A Reconstruction of ar-Resâfa. Většinu obrázků z Palmyry a z církve syrské mně poslal můj osvědčený přítel Chalíl Fattál z Damašku. Kéž Alláh rozmnoží dobré všech!

Strana

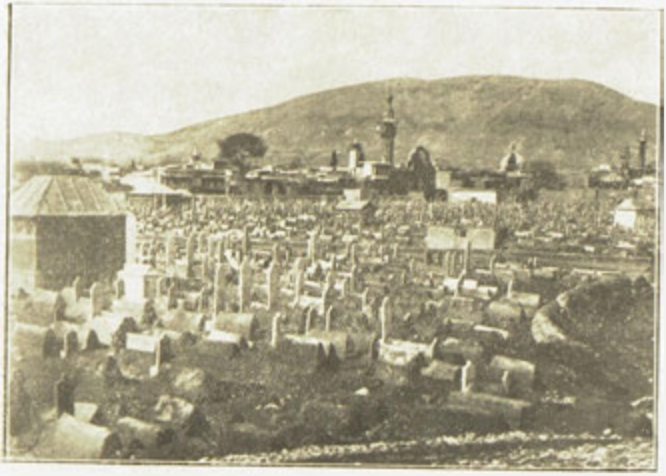
Strana

---

* označené na zvláštní příloze.

Obraz 1. — Damašek s velkou mešitou.

Obraz 2. — Hřbitov mejdánský.

I.

PRVÉ DNY V TÁBOŘE RUALŮ.

Jak mne Rualové vítali.

»Věj nám, vánku! Ty náš vánku!«

»Co to, Džuáde?«

»Beduové se chystají k útoku.«

»Kteří?«

»Odpovídají ti sami, Múso. Slyš!«

»Já jsem bratr Alji, já jsem ochránce Alji, já jsem člen kmene Ruala, já jsem Ruejli. Na něho, na něho, na něho! Hy, hy, hyýýý!« Bum, bum, bum, třískala rána za ranou a koule svištěly nad naším stanem.

Uchopivše zbraně, vyběhli jsme ven, abychom se snáze ubránili neviditelnému nepříteli.

Po pěti, po desíti cválali k našemu stanu jezdci na koních. Jim v čele a několik kroků před nimi na bujné hnědce mladík s pozdviženou ručnicí. Přiblíživ se k nám na nějakých dvacet kroků, namířil na nás a vystřelil. Jeho koule mně zasyčela nad hlavou. Ihned jsem přitiskl svou karabinu k líci, abych na ránu odpověděl ranou, když mi Džuád strhl pažbu, takže rána vyšla, ale do nebe. Jezdec zarazil koně, svezl se s něho a přiskočiv ke mně, objal mne a líbal, volaje:

»Vítám tě, Múso! Jsi mezi svým příbuzenstvem. Jsi na cestě rovné, s níž máš dalekou vyhlídku, takže nemůžeš býti překvapen.«

Bojovník, jenž mne vítal, měl tvář úplně zahalenu šátkem na hlavu, povytaženým zpod brady. Jen oči mu bylo viděti a ty se jiskřily jako oči pardála, chystajícího se k útočnému skoku. Podle podoby jsem ho nepoznal, ale jeho hlas mi

pravil, že je to Nauáf, prvorozený syn knížete Núriho eben Šalan, kterého jsem chtěl navštíviti.

Koncem července 1908 jsem přijel s Džuádem, písařem knížete Núriho, z Damašku (obr. 1) po železnici předměstím Mejdán (obr. 2) a zahradami (obr. 3) do osady Šejch Miskín, kde jsme čekali ve stanu známého obchodníka obilím na koně, na nichž jsme chtěli vyhledati tábor Núriho. Byl zřízen za osadou Naua u zbořeniska Džábija. Místo aby nám poslal koně a průvodce, vypravil nám Núri naproti Nauáfa s nějakými šedesáti jezdci. Jeho otrok Ali předvedl koně určeného pro mne a Nauáf mne vyzval:

»Vsedni, Múso! Cesta je daleká; abychom dorazili do stanu se sluncem!«

Sotva jsem se vhoupl do sedla, zanotil Nauáf svou zamilovanou jezdeckou písničku, obrátil svou klisnu a cvalem jsme ujížděli k jihozápadu. Nauáf zpíval silným, příjemným hlasem:

Včera byla má milenka blízko,
a dnes vidím jen území, v němž táboří.
Všimni si hromady kamení na vysokém kopci,
možná, že odtud zpozoruješ její oheň.

My ostatní opakovali po něm tuto písničku nejméně desetkrát. Potom zanotil Nauáf druhou:

Jest snědý, kdo ji vedl,
a nenapadne ho, aby ji prodal.
Ó, jak sladké jest míti dvě bambitky
a zabiják, jenž jezdce přečnívá.

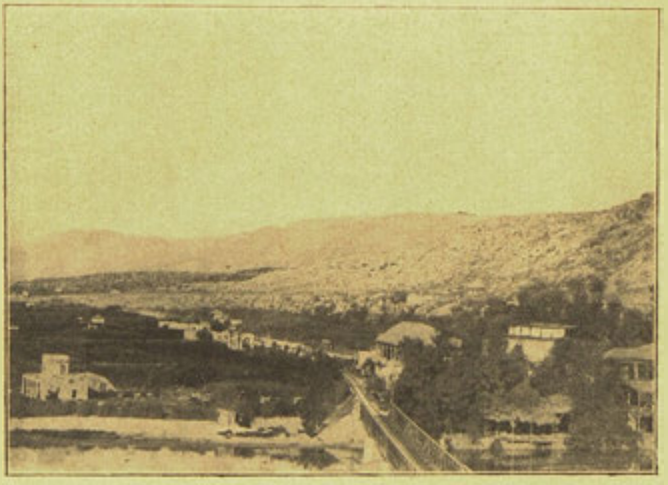
A třetí:

Nevydám své jízdní velbloudice,
ani kdyby mi za ni nabízeli mou milou.
Vysílením zhyneme,
nedodrží-li junáci úmluvy.

My je zpívali za ním: klisny cválaly, podkovy o kamenitou půdu zvonily, jednotlivé oblásky a křemelky odskakovaly, a mně se zdálo, že jsem volný jako pták. Po malé půlhodince přešla klisna Nauáfova ze cvalu v krátký poklus a po chvilince v dlouhý krok.

»Vítám tě, Múso, jako vítá vadnoucí bylinka teplý déšť,« oslovil mne Nauáf. »Dejž Alláh, aby tento tvůj příchod k nám nebyl poslední! Dejž Alláh, abys u nás pobyl hodně dlouho, abych se s tebou spřátelil a od tebe se něčemu naučil!«

»Tvá slova, kterými mne, Nauáfe, vítáš, jako by vycházela z mého vlastního srdce. Rád bych, velice rád bych u vás pobyl aspoň rok a mnohému se naučil od tebe a od vás všech.«

Obraz 3. — Zahrady damašské.

»Když my toužíme, abys pobyl s námi, a ty máš tutéž touhu, jaká překážka by tě mohla zdržeti, abys ji nesplnil?«

»O překážce nevím, ale potřebuji souhlasu tvého otce, potřebuji jeho tváře, jeho ochrany, abych se mohl s vámi odebrati do vnitřní pouště, s vámi tábořiti a z vašeho ležení podnikati výpravy do končin mně neznámých a přece pro mne zajímavých.«

»Se svým tatíčkem jsem, Múso, mluvil. Nepochybuji, že ti dá svou tvář, že oznámí všem kmenům, kteří ho poslouchají, že putuješ pouští pod jeho ochranou, a že dovolí, aby ses stal jeho sousedem a zřizoval svůj stan při jeho stanu.«

»Jsou u vás takoví sousedé, Nauáfe?«

»Jak by nebyli! V každém táboře našich Rualů bydlí nějaký příslušník jiného kmene, který z té neb oné příčiny své příbuzenstvo opustil a se aspoň na nějakou dobu u nás usadil. Každý takový cizinec se domluví s některým Ruejlim, že si budou vzájemně sousedy a že se budou vzájemně chrániti.«

»Což Ruejli se nemůže státi sousedem Ruejliho?«

»Nikoliv: to je vyloučeno, ale Ruejli se může státi sousedem některého příslušníka jiného kmene národa Aneze, k němuž i my, Rualové, náležíme.«

»Ruejli se tudíž, Nauáře, může státi sousedem příslušníka kteréhokoliv cizího kmene. Musí to býti kmen spřátelený nebo nepřátelský?«

»To je jedno. Domluví-li se s příslušníkem nepřátelského kmene, že si budou sousedy, může svůj stan postaviti vedle něho a stane se jeho sousedem či, jak se mu u nás říká, kasírem.«

»Jaká jsou práva a jaké povinnosti takového souseda-kasíra?«

»Ruejli chrání svého kasíra před Ruály, kasír ho chrání před svými soukmenovci. Takový kasír má výhody, jakých Ruejli nikdy nemá. Kasír, host a bratříček či průvodce na cestě se nikdy neberou vyšlapaným chodníkem práva; mohou od něho odbočiti a nikdo nesmí proti tomu nic namítati. Budeš-li, Múso, kasírem mého otce, bude tvá hůl tak silná jako šavle jiného Ruejliho. Pokud budeš kasírem, bude se s tebou jednati jako s člověkem mocným a vždy se ti dostane práva. I kdyby se naši Rualové postavili proti tobě jako kasírovi, což se zajisté nestane, vymohl by ti můj otec právo, třebas i násilím nebo, jak se u nás říká, s vytasenou šavlí a kolísajícím právem.

Běda Ruejlimu, který by chtěl na tobě něco vymáhati, třeba bys mu byl něco dlužen nebo něčím povinen. Ani vláda ani kdo z Damašku se nesmí opovážiti zakročiti proti tobě, pokud budeš kasírem mého otce. Každý by byl nucen jednati s ním a jen on po svém uznání by proti tobě něco podnikl anebo žalobu a požadavek zamítl. Kdyby se někdo z Damašku anebo z příslušníků tvého vlastního kmene Beni Čech domáhal splnění svého staršího požadavku, vzkázal by mu můj otec:

‚Proč jsi se svého práva nedomáhal, pokud nebyl Músa mým sousedem? Mohl-li jsi čekati do dneška, čekej, až mým sousedem-kasírem nebude!'

Ani Ruejli ani kdo jiný nesmí tebe jako kasíra obžalovati. Učiní-li tak a vynese-li dědičný soudce, nevědoucí, že jsi kasírem, rozsudek, nenabude nikdy platnosti. Můj otec by řekl žalobci:

‚Co to děláš? Tvým odpůrcem není můj kasír Músa, nýbrž já. Mne žaluj, ale Músovi dej pokoj, pokud zůstane mým kasírem!'

Kdyby se stalo, čehož Alláh nedopouštějž, že by ti nějaký Ruejli nebo kdokoliv jiný něco ukradl, oznámil bys to hned mému otci a ten by vzkázal pachateli:

‚Což nevíš, že je Músa eben Čech mým kasírem a že je mně tak milý jako moji příbuzní a moji soukmenovci, kteří se mnou táboří? Proč jsi mu to bral?'

Po dobrém nebo po zlém by otec vzal ukradenou věc a vrátil ji tobě. Budeš míti, Múso, květinku ve svém stanu?

»Co tím myslíš?«

»Nehněvej se, Múso, proto na mne. Nezdobí žádná běloučká tvůj stan?«

»Nezdobí, Nauáfe!«

»Ale dejme tomu, že bys byl ženat, a že by nějaký Ruejli nebo někdo jiný tvou ženu ve tvém stanu přepadl a ona volala o pomoc; tu by byl můj otec povinen ji chrániti. Kdyby škůdce ve tvém stanu zabil, nejen že by pomstě nepropadl, ale příbuzenstvo škůdcovo, a kdyby nebyl zabit, tedy on sám by zaplatil krevní cenu jednoho muže za pohanění tvého stanu.«

»A což, Nauáfe, kdyby Alláh seslal zlo a zbraň má nebo některého z mých druhů nešťastnou náhodou zasáhla některého Ruejliho nebo kohokoliv jiného a těžce ho poranila nebo zabila?«

»Tu bys, Múso, spěchal do stanu mého otce a prosil:

‚Pomoz mi k útěku!'

Otec by hned svolal své příbuzenstvo a oznámil mu: ‚Svému kasíru Músovi chci pomoci k útěku!' Všichni příbuzní by byli povinni mého otce podporovati. Když bys prohlásil, že krvinu zaplatíš, chránil by tě můj otec až do vyrovnání.«

»Dovolí-li Alláh a potáhnu-li s vámi jako soused do vnitřní pouště, bude moje stádo sdíleti nebezpečí stád vašich? Budou-li přepadeni a od nájezdníků ukořistěni nejen vaši, ale i moji velbloudi, vymůže mi je tvůj otec?«

»Nevymůže. Nájezdníci jsou naši nepřátelé. Nájezd je článek v řetězu bojů, jimž se říká válka. Co postihne nás, po-

stihne i tebe. Koule pro mého otce bude koulí pro tebe. rána kopím pro něho bude ranou kopím pro tebe, ale neboj se. Múso; my, Rualové, nikdy nezapomínáme. Kdo přepadne nás. ať se má na pozoru! Spíše než se naděje, bude přepaden od nás. Vrátíme se s jeho stády a najdeme-li mezi nimi tvé velbloudice, vymůže je můj otec a vrátí ti je. Kdo je ukořistil. dostane od něho, nikoliv od tebe. náhradou za klisnu velbloudici a za velbloudici dvě medžídijje.«

»Vše, co jsi mi až dosud vypravoval, bylo na prospěch mně; jako kasírovi mně nevzniknou žádné povinnosti k tvému otci?«

»Jak by nevznikly, Múso. Čím bude můj otec povinen tobě u svých kmenů, tím budeš ty povinen jemu u svého kmene a u kmenů a čeledí na vás závislých. Jen kdyby si náš kmen Ruala a tvůj Beni Čech vypověděli válku a vy, Beni Čech, nás, Rualy, přemohli a naše stáda ukořistili, nebyl bys ty povinen vrátiti mému otci jeho stáda, když by ses k tomu zvláštní smlouvou nezavázal.«

»Jak se uzavírá taková smlouva?«

»Zajdeš do stanu mého otce, on dá svolati čelné muže. aby byli svědky, a ty před nimi prohlásíš:

‚Ó Rualové, buďte svědky a dosvědč, Eben Šaláne! Hle, já i ty se smlouvou zavazujeme ke vzájemnému šetření za války. Tvoji soukmenovci nebudou jísti z mého majetku a já nebudu jísti z majetku jejich.'

Totéž prohlásí můj otec buď ústně nebo písemně ve stanu velkého náčelníka Beni Čech. V takovém případě by byli tvoji soukmenovci povinni vydati mé ukořistěné velbloudice a moji tvé. Než dosti o kasírovi. Poznáš vše sám z vlastní zkušenosti. až s námi budeš tábořiti.«

»Mám. Múso, ve své hlavě několik veršů básně o sousedovi. Chceš je slyšeti?« oslovil mne nějaký bojovník. jedoucí vedle.

»I jen je Músovi pověz, Aude! Vím, že Músa rád zaznamenává nejen písničky, ale i básně. Snad mu s ní přijdeš vhod.«

»Jenže ji. Nauáfe, neznám celou.«

»Tož vysyp aspoň to, co znáš.«

1. *Alláh — a přece — tobě, sousede, náleží Alláh a nám*
námaha.
Před svým sousedem nikdy neskryjeme lahůdky.

2. *Urovnáme, co zbořil, tak jako sokolice urovnává hnízdo ve skalní stěně.*
Byť bychom byli povahy zarputilé, k sousedu se chováme velice mírně.

3. *Chcemeť, aby, zaměniv tábořiště s jiným, každému ve svém sousedství vypočítával služby, jež jsme mu prokázali.*

4. *Jeden jest svým sousedům užitečnou a milou květinou, druhý jest svým sousedům neužitečným, plochým skaliskem.*

Núri a mstitelé.

Zatím, co jsem si zaznamenával tuto báseň, dal se Nauáf do řeči s několika mladšími náčelníky. Aude toho použil a šeptal mi:

»Nehněvej se, Músо, že ti připomínám, že klisna, na níž jedeš, je majetkem mým. Nenáleží ani Núrimu, ani Nauáfovi.«

»Děkuji ti, Aude, že jsi mně to připomněl. Buď ujištěn, že toho nezapomenu. Jak se stalo, že mi vás tolik vyjelo naproti?«

»Vždyť my jsme ti, Múso, nevyjeli vstříc z tábora. Víš, stalo se u nás, u Ruалů, co se stalo. Rod Eben Šalánův se rozdělil ve dvě strany. Tekla krev. Velký náčelník kníže Fahad, syn Hazzáův a bratr Núriho, se svalil do své vlastní krve, zasažen koulí a šavlí svého příbuzného. Jeho jméno nechci vysloviti. Fahadovi stoupenci a mstitelé našli útočiště u kmene Sirhán a u Drúzů. Táboří na úpatí hory, černající se tamhle vpravo k východu od nás. Dnes za jitřenky přijeli k našemu táboru a vystřelili několikráte do stanu Núriho. S jitřenkou nastává největší chladno a nejlépe se spí. I my jsme všichni spali. Než nás stráže vzbudily, padly rány, a než jsme se chopili ručnic, útočníci, mstitelé, ujeli. Po východu slunce jsme se vypravili za nimi a pronásledovali je až k jejich táboru. Potrestati jsme je nemohli, poněvadž mají tábor v kotlině uzavřené vysokým valem lávovým. Vede do ní jediný vchod, a ten zatarasili a obsadili. Naši koně, zvyklí na širou poušť, klopýtali po lávě; útočiti jsme nemohli. Rádi bychom je byli vylákali z úkrytu, ale marně. Nedali se obelstíti. Nezbylo, než abychom se vrátili. Tu jsem se ptal Nauáfa, máme-li ti zavésti slíbené klisny.

‚Zajisté, Aude, zajisté, ale co říkáte, bratří? Nemohli bychom zajeti všichni pro Músu? Mnoho si nezajedeme a Músa bude velice potěšen.‘

Tak se stalo, že jsme ti vyjeli vstříc na tolika klisnách. Za řeči jsme se přiblížili k osadě Naua, kde jsme se zastavili u starosty. Pohostil nás kávou. Za osadou jsme zaslechli pokřik na poplach:

»Ó jezdcové! ó jezdcové! Na ně, na ně!« a zahlédli na nedalekém návrší strážce, mávajícího šátkem uvázaným na dlouhém kopí směrem k severovýchodu. Bylo to znamení, že se na té straně objevil nějaký nepřítel. Té chvíle se dali moji druhové cvalem týmž směrem. U mne a Džuáda zůstal pouze Aude a nějaký mladý otrok, který nás doprovodil do velkého tábora knížete Núriho, zbudovaného u samých zřícenin Džábija.

Maně se mně vynořily vzpomínky na dějiny tohoto města. V šestém století po Kristu tam za letních měsíců tábořívali velcí náčelníci kmene Gassán. Byzantští císařové je nazývali svými spojenci, dopřávali jim hodnosti římských patriciů a fylarchů a uznávali je za krále všech byzantských kočovníků. Králů kmene Gassán poslouchali Arabové od Haleba na severu až skoro po oasu Jatreb, dnešní Medínu, na jihu, a od Jordánu a Rudého moře na západě až po poutní město Resáfa, Sergiopolis a oasy Dúmat al-Džandal a Hájel na východě. V jejich letním sídle Džábija se scházívali vyslanci císařů byzantských, poslové různých bohatých měst a velkých obchodníků a náčelníci četných kmenů, přinášejíce dary a dožadujíce se ochrany mocných vládců arabských.

Sláva osady Džábija poněkud pobledla, když muslimové opanovali Syrii, ale zazářila starým leskem, když se rod Beni Umejja zmocnil vlády a nedaleký Damašek se stal středem světové říše muslimské. Členové vládnoucího rodu, spříznění a spřátelení s velkými náčelníky kmene Kalb, tohoto nástupce a dědice kmene Gassán, často pobývali v Džábiji, zasílajíce odtud své rozkazy až do střední Asie, Indie, západní Afriky a Španělska. Po záhubě Beni Umejja zanikala též Džábija, a dnes nezbyl z hrdého někdejšího zámku než nevysoký kopeček zřícenin u silného pramene, živícího menší rybník. Zámek je zbořen, ale místo samo zachovalo svou důležitost, a kníže Núri eben Šalán, velký náčelník Rualu a nástupce a dědic velkých náčelníků kmenů Gassán a Kalb, tá-

bořívá za letních měsíců na něm právě tak, jak činívali jeho předchůdcové.

Ve stanu Núriho.

Černý stan knížete Núriho, skoro 40 m dlouhý, o sedmi hlavních tyčích, stál na malém volném prostranství uzavřeném menšími stany jeho otroků a sluhů. Kníže Núri sám nebyl doma a vrátil se teprv zvečera. Přivítav mne krátce, ba úsečně, sedl si vedle mne a pohlížel mlčky před sebe. Byl zadumán. smuten. a nikdo se neodvážil ho oslovit a z myšlenek vyrušit. Co táhlo jeho hlavou? Krev dvou jeho bratří lpěla na jeho rukou, přes sto jiných mužů prý vlastní rukou skolil: táhly před jeho duševním zrakem jejich stíny? Uvažoval o koulích jejich mstitelů? V mužském oddělení jeho dlouhého stanu jsem napočítal patnáct malinkých dírek, způsobených koulemi. Aude, podávaje mi můj tlumok, šeptal:

»Vidíš ty díry? Ty byly udělány dnes ráno od mstitelů Fahadových.«

Nechápal jsem, jak mohl Núri ujiti smrti. Později mi to Aude vysvětlil:

»Núri nespává ve svém stanu, ani v mužském, ani v ženském oddělení, ale každou noc spí v některém stanu svých otroků. V mužském oddělení jeho stanu byli zastřeleni dva hosté, usedlíci z Hauránu, a tři jiní byli poraněni. V ženském oddělení nebyl usmrcen nikdo, poněvadž žena Núriho, její menší synek a dvě otrokyně spávají v úzké chodbě, utvořené z měchů obilí, rýže a jiných potravin, jakož i z různého nářadí.«

Před večeří Núri odešel a neukázal se ani pozdě večer, ani v noci, ba ani ráno. Ptal jsem se Nauáfa, kdy že se jeho otec vrátí.

»Nevím, Múso, přijde-li do svého stanu před polednem. ale jistě v něm bude k večeru.«

»Víš, Nauáfe, že bych s tvým otcem velice rád mluvil: vždyť jen proto jsem sem přijel, když on sám se Damašku vyhýbá.«

»Vím to, Múso. Můj otec nevkročil do Damašku od té chvíle, kdy se stalo, co se stalo.«

Tímto rčením mínil násilnou smrt svého strýce, knížete Fahada.

»Mluviti s ním budeš až k večeru a jsem jist, že tvému přání vyhoví. Než se otec vrátí, mohli bychom se projeti po táboře a okolí.

»S radostí, Nauáfe. Budu ti velice vděčen, vezmeš-li mne s sebou.

Otrok Ali mně přivedl klisnu, majetek Nauáfuv, a doprovázel nás na vyjížďce. V táboře bylo na čtyři sta černých stanů Rualů a bezmála rovněž tolik podlouhlých bílých stanů obchodníků s velbloudy, nebo, jako se jim všeobecně říká, Akejlu, a kulatých bílých stanů obchodníků s různými látkami a potravinami. Kníže Núri přitáhl koncem června se svými Rualy z vnitřní pouště do Syrie, aby se zásobil potravinami a šatstvem na dobu pobytu v poušti. To věděli velcí obchodníci damašští, i posílali do jeho tábora své lidi, aby kupovali velbloudy a prodávali nebo vyměňovali různé výrobky a potraviny.

Před každým stanem obchodníku s velbloudy hořel velký oheň, při němž vařil černoch ve velkých konvicích černou kávu. Kolem stanu se tísnili velbloudi, které jejich hospodáři nabízeli Akejlum ke koupi. Rolníci a měšťané z okolních osad seděli v polokruhu před stany jednotlivých Akejlu, kupujíce buď od nich nebo od Rualů zvířata, jichž potřebovali k orbě a k nošení vody a různého zboží. S utrženými penězi šli Rualové, doprovázeni svými manželkami a dcerami, ke kulatým stánkům obchodníků se střižním zbožím, kde si vybírali, měřili a smlouvali, čeho potřebovali na šaty pro sebe a pro své domácí. Všude bylo plno zvířat i lidí. My se vyhýbali oběma: zvířatům, poněvadž často nebylo možno se jimi proplésti, a lidem, poněvadž ze všech stanů zvali Nauáfa, aby u nich uvolnil svou slinu, to jest posnídal nebo aspoň čísku kávy vypil.

Oba jsme toužili po klidném hovoru, proto jsme spěchali ven z tábora, ale ani tam jsme klidu nenašli. Jednotliví sedláci za námi utíkali a náš příchod silným hlasem svým druhům oznamovali; ať jsme se obrátili tím či oním směrem, všude jsme viděli muže nebo ženy, čekající na Nauáfa, nebo k němu spěchající. Ten si stěžoval na pastýře, že schválně vehnali stáda do jeho prosa; jiní mu žalovali, že mladí Rualové jim chytili několik ovcí a je zabili; jiní opět prosili, aby nedovolil Rualům čerpati vodu z cisteren ve vesnici; jiní žádali, aby jim poslal své dva otroky, aby střehli mlatu, na němž bylo nakupeno nažaté obilí a vymlácené zrní. Nauáf vyslechl kaž-

dého přívětivě, omlouval své, slíbil pomoc a vybídl postiženého, aby přišel do stanu jeho otce a jemu věc rovněž vyložil.

»U tvého otce jsem již byl: dvakrát, ba pětkrát jsem mu vykládal, co mne sužuje, ale otec tvůj, kéž Alláh prodlouží jeho život, jako by neslyšel. Odpovědi nedal a odešel, mé prosby nevyřídiv,« naříkal bezmála každý z postižených.

Před večerem jsem konečně mohl hovořiti s Núrim. Nebyl to rozhovor, poněvadž on mlčel. Prosil jsem ho pouze, aby mně dal svou tvář, svou ochranu, po dobu mého pobytu ve vnitřní poušti a dovolil, abych si postavil svůj stan vedle jeho a uznal mne za svého souseda-kasíra. Opakoval jsem svou prosbu aspoň desetkrát, a Núri jako by mne neviděl a neslyšel. Teprve, když se mne ujal Nauáf a dvakrát má slova důtklivě pronesl, pravil Núri:

»Chceš mou tvář? Dostaneš ji. Chceš býti mým sousedem? Budeš jím. Smiluj se nade mnou, ó Alláh! Smiluj se nade mnou, ó Alláh!«

Po těchto slovech se zvedl a opět odešel.

»Jsi, Múso, spokojen?« tázal se mne Nauáf.

»Spokojen?«

»Proč bys nemohl? Můj otec má jen jediný jazyk. Svou tvář ti udělil; za svého souseda tě uzná. Připrav se a přidruž se k nám dříve, než se do vnitřní pouště vydáme.«

»Kdy se tam vydáte?«

»Jakmile dojde prvá radostná zpráva, že spadl v některém kraji déšť.«

»Kdy to bude?«

»To ví pouze Alláh. Snad za čtyři neděle, snad za osm neděl, snad za dvanáct. Alláh ví všechno. Co víme, Múso, my, synové Adamovi?«

Nazítří jsem se vrátil z tábora Núriho k železniční stanici Šejch Miskín a odtud do Damašku. Celou cestu jsem uvažoval o Núrim a o ochraně, kterou mi chce poskytnouti. Směl jsem mu důvěřovati? Ve vnitřní poušti byl úplně nezávislým a v území osídleném, tedy vládním, se o vládu hrubě nestaral. Jak snadno se mu mohlo zachtíti něčeho z mých zásob nebo všech mých zásob a mohl tím či oním způsobem uspíšiti mou smrt! Ale důvěřoval jsem mu, poněvadž jsem byl nucen se na jeho slovo spolehnouti, chtěl-li jsem svůj úkol ve vnitřní poušti splniti.

Čekám v Damašku.

V Damašku (obr. 4 a 5) jsem chystal zásoby pro dvanáct až čtrnáct měsíců a najímal potřebné sluhy. Můj známý velký obchodník s velbloudy mně doporučil dva příslušníky kmene Akejl a černocha, kteří všichni se živili při jeho obchodě s velbloudy a v poušti se dobře vyznali. Po jeho radě měl býti v poušti mou pravou rukou Abdalláh al-Matrúd, slabounký, ale prohnaný mužíček. Měl dozírati na veškeren můj majetek, vyjednávati s různými náčelníky a zastupovati mne, kdekoliv a kdykoliv by toho bylo třeba. Jeho soudruh rovněž ze kmene Akejl, jménem Mhammad al-Kazíb, jenž uměl psáti, mne měl podporovati na mých vyjížďkách a při mých studiích zvyků a obyčejů. Černoch Faradž se stal správcem naší kuchyně a našeho prádla. Mimo tyto tři domorodce měl se mnou jeti do vnitřní pouště Evropan, úředník Vojenského zeměpisného ústavu ve Vídni, kterému jsme říkali Túmán. Byl mým vědeckým pomocníkem a měl načrtávati mapky jednotlivých cest a krajů a dbáti mých vědeckých přístrojů.

Stany jsem koupil dva: jeden podlouhlý, jaký mívají Akejlové, kupci velbloudů, a druhý kulatý, jaký s sebou berou jednotliví poutníci, putující do Mekky a Medíny. Velbloudů jsem zatím koupil dvanáct, jednak od Rualů, jednak od Sbaů.

Netrpělivě jsme čekali na prvý déšť. Obyčejně již v druhé polovici srpna nebo začátkem září přijde radostná zpráva, že v tu neb onu stranu pouště napršelo.

»Měj, Múso, strpení!« napomínával mne Abdalláh al-Matrúd. »Jakmile přinese Slubi, příslušník opovrženého kmene Sluba, tvým Rualům zprávu o prvém dešti, uvidíš, jak budou spěchati z okolí Damašku do pouště.«

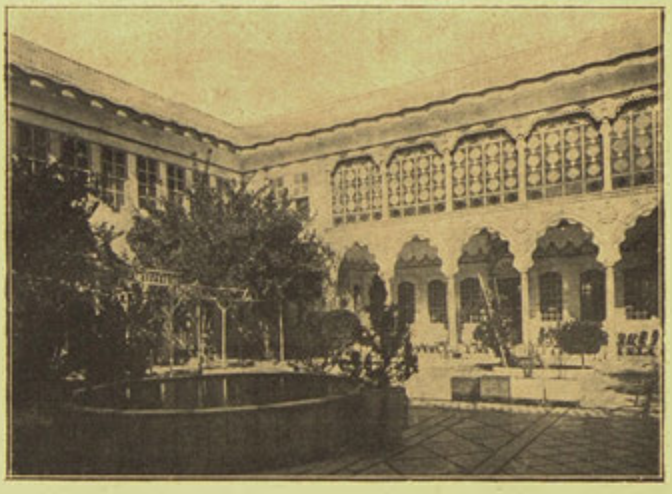
»Najdou tam již čerstvou pastvu?«

»Míníš-li čerstvou pastvou jednoleté byliny či, jak my jim říkáme, traviny, tož jí tam nenajdou; míníš-li však bujné výhonky rostlin vytrvalých, po našem dřevin, budou jí tam míti jejich i tvoje velbloudice dosyta. A co je tam suchých bylin jednoletých i vytrvalých!«

»Když je ve vnitřní poušti pastvy dosti, proč tam netáhneme ihned?«

»Poněvadž bychom tam, Múso, nenašli vody ani pro sebe, ani pro svá zvířata. Teprv prvý déšť naplní tůně a dešťové rybníky i studnice.«

Denně jsme pozorovali mraky, neseskupí-li se někde nad pouští. Každé noci jsme vyhlédali, zda se daleko na východním či jihovýchodním obzoru neblýská. Ve dne v noci jsme očekávali posla, přinášejícího radostnou zvěst o prvém dešti, ale marně. Minul srpen, nastal září, v poušti nikde nenapršelo, a Rualové v okolí Damašku zůstati nemohli. Pole byla spasena, sedláci orali, vody v cisternách bylo málo a ta byla špatná a mohla býti prvým vydatným deštěm ještě zhoršena. Vždyť smývá všechnu nečistotu a snáší ji do cisteren —

Obraz 4. — Nádvoří v Damašku.

a usedlíci i kočovníci, nemajíce vody lepší, jsou nuceni ji píti. Ký div, že se rozmáhají po prvém dešti sdílné nemoci, a že Rualové, zvyklí na čistou, zdravou poušť, touží, aby území usedlíků co možná brzo opustili!

Sousedem Núriho.

Jednotlivé čeledi Rualů odcházely k východu od Damašku, kde se otvírá mezi srázným horstvem na severu a neschůdnými peřeji a valy lávovými na jihu úzká brána, vedoucí do svobodné pouště. Tábořily jednak v pohraničním pohoří Rauák mezi osadami Dmejr a Tudmor, jednak na vý-

chodním pomezí sopečných území Ledža a Haurán. Poblíž Damašku dlel jedině kníže Núri. Jeho tábor byl zřízen na bažinatých lukách k jihu od osady Adra. Tam jsem s ním 24. září již noclehoval jako jeho soused.

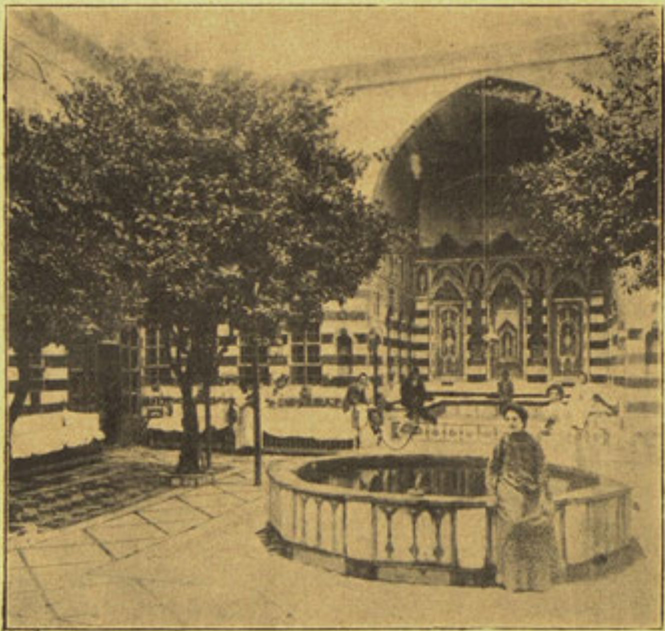
Začátkem října jsme odtáhli do údolí Asejfír u osady Dmejr. Pro zeměpisnou mapu jsem potřeboval trigonometrických bodů. Bylo nutno, abych vyměřil základnu. K tomu se nejlépe hodila dolina jižně od Dmejru. Jestiť ohraničena na severu horským pásmem, z něhož vyčnívají ojedinělé, daleko viditelné vrcholky, na jihu pak lávovým územím posázeným nápadnými vyhaslými sopkami. Ale bylo nebezpečno měřiti základnu v této dolině, poněvadž sopečné území bylo obsazeno nepřátelskými Aháli al-Džebel, kteří bezmála každého dne podnikali nájezdy a loupežné výpravy do toho neb onoho tábora Rualů. Núri projevil svůj souhlas, abych v dolině pracoval za dne, kdy se Aháli al-Džebel ze svých úkrytů neodvažovali, ale nikterak nechtěl dovoliti, aby v ní přenocoval: a přece to bylo nutné, chtěl-li jsem aspoň na jednom bodě základny určiti zeměpisnou šířku pomocí polárky. Teprve, když jsem mu slíbil, že budu polárku pozorovati ihned po západu slunce a že potom rychle odjedu k severu, propustil mne z tábora a dal mi za průvodce předního svého otroka Hmára.

»Hmárovi můžeš, Múso, důvěřovati jako mně. On je mým rádcem, právě jako byl rádcem a důvěrníkem Sattámovým, kéž se Alláh nad ním slituje! I do Cařihradu ho Sattám s sebou vzal, když tam jel navštíviti našeho pána, sultána. Hmár bude pečovati o tvoji bezpečnost a dbáti, aby ses nedopustil nerozvážného skutku ani ty, ani Túmán, ani Mhammad a ani váš vůdce.

Za vůdce jsme si vybrali Hséna al-Mazlúm, příslušníka kmene Gijete, který znal dobře jména veškerých okolních míst. Časně ráno jsme opustili můj stan. Bylo nás pět: Túmán, Mhammad al-Kazíb, Hmár a Hsén. Všichni jsme jeli na velbloudicích táborem, jenž končil u nových kasáren a starého zbořeniska jižně od velké nádržky. V sedmdesátých letech minulého století byla kasárna vystavěna z kamenných zdí, ohraničujících nádržku, jakož i ze staviva starých pobořených budov. Kasárna určená pro jízdní četníky tvoří dlouhou pevnou budovu o jednom poschodí a stojí na skalnatém kopečku severovýchodně od nádržky. Jsou opuštěna. K jihu od nich se prostírá obdělaná rovina, která byla poseta čer-

nými stany čeledi, jíž vládne Eben Medžuel. Sta a sta jejích velbloudů se tísnilo kolem potůčku, asi 100 m dlouhého, utvořeného vodou z nádržky vytékající.

Jeli jsme zoranou rovinou k polokulaté věži, vybudované z uhlazených, čtverhranných kamenů a tvořící částku nevelké, čtyrhranné pevnosti, kterou jsme objížděli vlevo. Za

Obraz 5. — Nádvoří v Damašku.

věží nebyla půda již obdělána, ačkoliv by i tam mohla býti proměněná v úrodná pole.

Jak se loví gazely.

Na všech stranách jsme pozorovali hromady kamení, většinou zbytky starých strážních věží. V dolině byly nápadné četné ohrady z navrstveného kamení. Mnohá má několik set metrů v objemu a její zdi jsou až 2 m vysoké. Sedláci z Dmejru a okolních osad v nich loví gazely.

Gazely žijí v poušti Hamád, obzvláště však na jižním pohraničí Palmyreny ve velkých stádech.

»Jenže je, Múso, velice těžko přiblížiti se ke gazelám na dostřel,« poučoval Hmár. »Ještě když si stoupneš za velbloudici a popoháněje ji blížíš se ke stádu, můžeš zpod jejího břicha do gazel střeliti a některou uloviti, ale my, beduové, nemáme potřebné trpělivosti. To jsou Slubové zcela jiní mistři. Není lepších lovců gazel nad ně. Honí nejraději po dvou. Jeden nadhání, druhý loví. Nadháněč si ovine kolena i lokty koží a leze po nich ke stádu, snaže se je pomaloučku hnáti ke skrytému střelci. Za jediný den uloví deset až dvacet gazel.

Tuto v dolině, jíž jedeme, loví usedlíci z Dmejru gazely jiným způsobem. Nadhánějí je do ohrad, které před sebou vidíš. Prohlédni si důkladně tu, kterou máme vpravo, abys můj výklad snáze pochopil.«

Ohrada, kolem níž jsme jeli, měla podobu osmičky. Dolní její smyčka byla jen z polovice hotova. Tam, kde se obě smyčky spojovaly, byl ponechán úzký průchod. Přes půldruhého metru vysoká zídka, ohražující horní smyčku, byla na několika místech trochu nižší. U každého takového nižšího místa byl vně ohrady vykopán důl 2—3 m hluboký. Skoro uprostřed dolní smyčky jen zpola hotové byla navrstvena vysoká hromada lávy a čediče daleko viditelná.

»Prohlédl sis, Múso, ohradu?«

»Zajisté, Hmáre a těším se na tvůj popis lovu gazel.

»Uvidí-li usedlíci někde veliké stádo gazel, obejdou je a popohánějí je pomaloučku k černé hromadě kamení, která jim ukazuje zdaleka, kde je otevřená osmička ohrady. Gazelky se popásají a slepě následují vedoucího samce. Někdy to trvá hodně dlouho než se dostanou až k hromadě kamení a tím do otevřené osmičky ohrady. Jsou-li tam, mají honci vyhráno. Stáhnou se, tleskají a gazely utíkají mezi zídkami k úzkému průchodu, vedoucímu do uzavřené smyčky. Jedna za druhou probíhá otvorem domnívajíc se, že se útěkem zachrání před lovci. Když poslední vběhne do horní uzavřené smyčky, zatarasí lovci průchod a vpustí za gazelkami jednoho nebo dva psíky. Polekané gazelky pobíhají kolem a našedše nižší místo, přeskakují zídku. Domnívají se chudinky, že vyváznou, ale mýlí se. Spadají jedna za druhou do hlubokých jam, vykopaných za zídkou. Při pádu si zlomí buď krk nebo nohy nebo se jinak poraní a stávají se kořistí

usedlíků. Mnohdy uloví za jediného půldne padesát až šedesát gazelek. Věř mi, Múso, že bych takovým způsobem loviti nechtěl. Lov je boj, ale toto je zabíjení. Inu, jsou to usedlíci, kdo tak loví. Chuderky gazelky! I ve snu se jim zdává o úzkém otvoru spojujícím otevřenou smyčku s uzavřenou. Uvidíme-li v poušti utíkající gazelky a chceme-li je na chvilku zastaviti, voláme na ně:

‚Úzký průchod před tebou, ó gazelko, úzký průchod!' a gazelka se hned zastaví, ohlížejíc se po otvoru. Nedej Alláh, aby se nám dnes gazela ukázala!«

»Proč? Či přináší neštěstí?«

»Zajisté. Uvidíš-li na cestě k důležitému podniku gazelu, nezbývá ti, než abys zvolal: ‚Gazela, gazela, nehoda kéž by zmizela!' a vrátil se. Já, totiž Hmár, bych se nerad dnes vracel. Když již Alláh určil, aby ses díval na polárku z této doliny, v níž po nás pasou Aháli al-Džebel, tož bych byl rád, aby sis to odbyl, a Núri měl pokoj a já, totiž Hmár, rovněž.«

Měříme základnu mapy.

Zastavili jsme se u velké lovecké ohrady. K jihu a k jihozápadu od ní byly ještě čtyři jiné a při vchodech do nich se vypínaly vysoké hromady kamení. Jsouce daleko viditelny hodily se dobře pro naše měření. Hromada, u níž jsme stanuli, ležela nejdále k severu; chtěli jsme měřiti základnu od ní ke čtvrté. Hmár a Hsén se s počátku zajímali o naši práci, ale ponenáhlu jim zevšedněla a odpoledne se již stávali netrpělivými. Zdálo se jim, že se zbytečně na témže místě dlouho zdržujeme a nutili nás k odjezdu.

»Zajel jsi, Múso, příliš daleko k jihu; není možno, abychom tady zůstali až do západu slunce. Jisto jistě se na nás dívají Aháli al-Džebel ze svých úkrytů a vrhnou se na nás jako hyeny, jen co se setmí. Což nevíš, že se plížívají po západu slunce za vracejícími se pastýři velbloudů a loupí zvířata, která se opozdila? Chceš, aby nás zbavili nejen našich velbloudiček, ale i našich krků?«

»Mhammade, nakládej, a ty, Hséne, mu pomáhej!«

Naše zavazadla byla naložena, a Hmár přemlouval, pobízel a konečně nutil, abych odjel. Bylo třeba veliké opatrnosti, abych ho hned na prvé vycházce proti sobě nepopudil. Byl by mi mohl velmi škoditi jak u knížete tak u jeho otroků.

»Kníže Núri mi pravil, že není v širé poušti obezřelejšího

a srdnatějšího muže nad tebe, Hmáre, a máme-li tebe s sebou. čeho bychom se báli? Alláh nám pomůže, a naše dobré zbraně nedovolí hyenám z Aháli al-Džebel, aby se k nám přiblížily. Dopřej mně, Hmáre, abych u této hromádky kamení po západu slunce tak dlouho zůstal, pokud nevykouříš dvě cigarety.«

»Núri ví, co mluví, ví, na koho se může spolehnout: budiž tedy. Zůstaň si zde, pokud dvě cigarety nevykouřím, ale ručnici měj při ruce.«

Velbloudice klečely za hromadou, Hmár stál na ní a neustále mne pobízel, abych se na polárku podíval.

»Jsi, Múso, přece jen umíněný. Proč ji chceš pozorovati právě dnes a právě s této hromady? Mohl jsi se na ni dívati předevčírem a včera z tábora a chceš-li si ji dnes prohlédnouti, dovedu tě tamhle ke stádům Eben Medžuela. Je tam hromada vyšší než tato: můžeš na ní státi po celou noc a polárku okukovati se všech stran. Tam nehrozí žádné nebezpečí: tady nás může zasáhnouti každou chvíli koule. Ubraň se jí. když střelce ani nevidíš.«

Túmán chtěl rozžehnouti připravenou svítilnu.

»Pryč se světlem!« zvolal Hmár, seskočil s hromady a klepl ubohého Túmána svou velbloudí hůlečkou po ruce, takže svítilnu upustil. »Světlo by nás přece nepřátelům prozradilo. To jako bychom na ně volali: ‚Tady jsme. Střelte po nás a oberte nás!'«

Bylo třeba určiti zeměpisnou šířku beze světla, i snažil jsem se, abych polárku co možná nejrychleji theodolitem zahlédl a údaje pouhým okem pozoroval. Hmárovi to bylo dlouho. Odhodil polovičku druhé cigarety, vsedl do sedla. Hsén následoval jeho příkladu a oba volali, že mohou Aháli al-Džebel jako dravci vyskočiti z poza některé hromady kamení a nás zabíti spíše než se nadějeme.

»Není-li ti, šejchu Múso, líto tvého majetku a tvého života. slituj se aspoň nad životem naším«, byla slova, která stále zalétala k mému sluchu. Při tom jsem měl pozorovati polárku a přesně stanoviti bez svítilny, kolik udává nonius. Konečně byl azimut určen, theodolit zabalen a naše velbloudice s námi utíkaly k severu.

Na úpatí pohoří Ab-al-Kós jsme našli pastýře přenocující u svých stád. Uloživše se na dostřel od nich, zanítili jsme z přinesených velbloudinců oheň a vařili si pšeničné kroupy. Večeřeli jsme s Túmánem sami dva. Naši

domorodí druhové. kteří v táboře tvrdili, že budou zachovávati půst ramazán, zapomněli na svou povinnost, jakmile jsme měli poslední stan za sebou. Zatím co jsem s Túmánem pracoval, vařili, kouřili, jedli a pili, i neměli večer ani hladu ani chuti. K půlnoci přihnal nějaký pastýř své stádo blíže k nám. K němu se přidružil druhý a třetí; chtějíce ospalost překonati, dali se do povídání. Jeden vykládal různé historky tak hlasitě, že ho Hmár napomínal, aby jako příslušník Ueld Ali nerušil spánek Rualů.

»Odkud víš, Hmáre, že je ten pastýř z Ueld Ali?« ptal jsem se ho.

»Odkud to vím? Jeho řeč mi to povídá. Mluví zcela jiným nářečím než my, Rualové.«

»Jak je to možné? Vždyť přece Rualové a Ueld Ali náleží k témuž národu Aneze.«

»Náleží, Múso. Kolik kmenů náleží k Anezům! Od Ománu při Indickém oceánu a od Kuejtu při Perském zálivu na jihu až k Halebu na severu, od Rudého moře na západě až k perským hranicím na východě najdeš členy národa Aneze. Nejen jednotliví kmenové, ale často i jednotlivé čeledi téhož kmene mají úplně různá nářečí. Poznáš to sám, pobudeš-li s námi v poušti až do léta.«

»Že kmenové národa Aneze, tábořící daleko od sebe, mluví odlišným nářečím, je mně známo a je to vysvětlitelno, ale Ueld Ali a Rualové táboří přece pospolu, mívají často stany vedle sebe; jak to, že neužívají téhož nářečí?«

»Dnes táboří vedle sebe, ba pospolu, ale nebylo tomu tak za mých mladých let. My jsme je vytiskli z různých pastvin, stali jsme se pány jejich území, a oni nyní bydlí u nás a s námi. jsouce na nás závislí. ale do vnitřní pouště se s námi neodvažují. Jen my, Rualové, jsme skuteční beduové. Ueld Ali pobývají v zimě na okraji území osídleného a zabývají se více chovem koz a ovcí než velbloudů. Za několik málo pokolení se vzdají chovu velbloudů vůbec a stanou se ovčáky, šuáji. Než dosti již. Múso. Zahal se do svého pláště a spi. Nechce-li se ti spáti, dopřej spánku mně, to jest starému Hmárovi. Jsem unaven a je mně zima.«

Hmár měl pravdu. Bylo skutečně zima. Teploměr ukazoval 5° C a my leželi na holé zemi. Rosa byla tak silná, že byl jak můj plášť. tak šátek na hlavu úplně promočen.

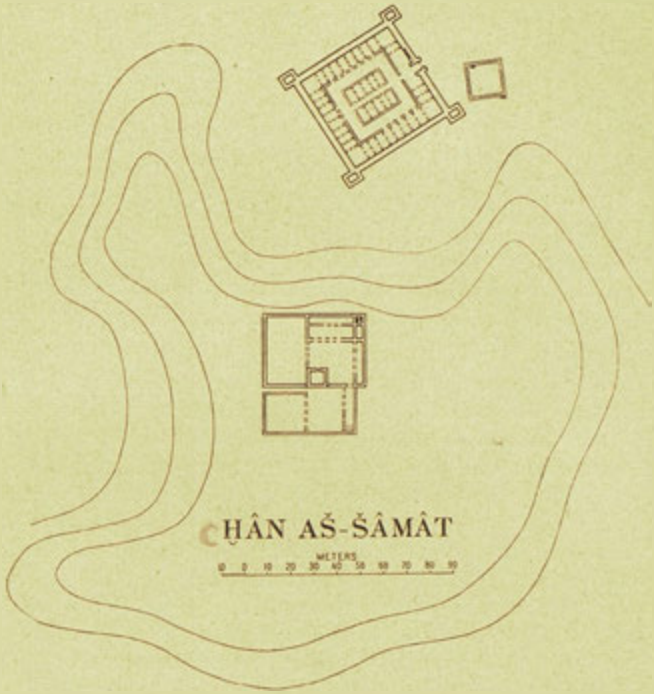
S prvou jitřenkou jsem probudil Mhammada, aby zanítil oheň a ohřál zbylou kávu. Věděl jsem, že Hmár na velblouda nevsedne, pokud se nenapije horké kávy, a přece bych se byl dal rád pokud možno brzo do práce. Odjevše rovinou k jihu předstihli jsme několik pastýřů, kteří hnali svá stáda na pastvu, sotva se slunce ukázalo. Ubírali jsme se mlčky za nimi tichou, lidoprázdnou stepí. Vycházející slunce vysílalo své prvé paprsky na jednotlivé vyhaslé sopky jižního území, takže tvořily malé rozžhavené ostrůvky v řídkých mlhách. K severozápadu se vznášely nesčetné útržky kouře nad stany Rualů. Kouř stlačoval mlhu k zemi. Před stany se pohybovalo tisíce velbloudů, kteří skýtali zvláštní obraz. Plovali v mlhách, v nichž nebylo viděti ani jejich nohou ani jejich těl: pouze hrby a hlavy vyčnívaly z mlžných vln. Hrby bílých velbloudic se leskly do zlatova a kde jich bylo několik pohromadě, připomínaly nažloutlé, v slunci jakoby doutnající kopulové střechy severosyrských měst.

Na severu se sluneční paprsky tříštily o vysoké horské pásmo. Je to pokračování horstev Antilibanon a Kalamún a táhne se od Damašku směrem severovýchodním k Eufratu. Beduové je nazývají Rauák, což značí zadní stěnu stanovou. Ubírají-li se ze střední Arabie k severu, vidí na severním obzoru dlouhou, příkrou stráň, jakoby stěnu obrovského stanu otevřeného k severu. Jižně od Rauáku, této stanové stěny, se prostírá rovina či dolina dmejrská, kterou jsme jeli. Na jihu je ohraničena horstvem Hauránským, na východě zasahuje hluboko do pouště, na západě pak se stýká s kotlinou damašskou, jíž se říká Gúta. V severní části této doliny není skoro žádných vyvýšenin, v jižní pak sedí mnoho vyhaslých sopek a osamocených pahorků. Nejsevernější pahorky Šámát se blíží skoro až k úpatí pohoří Rauák. Na nejvyšším z těchto pahorků jsem zdaleka zahlédl zříceniny i umínil jsem si, že je prozkoumám. Hmár se protivil, ale upokojil se, když jsem mu slíbil hrst cigaret.

V poledne jsme odjeli k severovýchodu ke zřícenině Chán aš-Šámát. Překročili jsme pobořenou zeď, zvanou Sidd, přes 1 m silnou a prvotně asi 2 m vysokou. Vede mnohými oklikami od horského pásma severního až k horstvu Hauránskému a ohraničuje úrodnou dolinu dmejrskou na východě. Patrně chránila sedláky před náhlým nájezdem kočovníků. Pro jezdce na koních nebo na velbloudech byla překážkou skoro nepřekonatelnou a pěšky kočovníci velice zřídka útočí.

Nyní je zídka tu a tam úplně rozbořena. Východně od ní je půda pokryta černou lávou, z níž vyčnívají jednotlivé vyhaslé sopky.

K pahorkům Šámát jsme dorazili odpoledne. Na jejich severní straně jsou zbytky opevněného římského tábora. Tvoří čtverec 50 m namířený od severozápadu k jihovýchodu.

Obraz 6. — Chán aš-Šámát, půdorys.

Ze silných hradeb vystupuje v každém rohu čtyřhranná věž. Branou zesílenou dvěma výběžky se vchází do dvora rozděleného ve dvě části plné trosek menších pokojíků. K jihovýchodu, bokem od brány, je nádržka na vodu, tvořící skoro čtverec (obr. 6, 7).

Slunce již zapadalo, když jsme vsedli na své velbloudice a ujížděli rychle tichou rovinou směrem západním až k údolí Asejfír a po jeho levém břehu až k našemu stanu, u něhož jsme pozdě večer sestoupili.

Nazítří bylo nutno, abychom zajeli na hřbet pásma Rauák a odtud rozšiřovali své trojúhelníky k severu a k východu. Poněvadž jsme vůdce měli, poslal jsem Abdalláha al-Matrúd ke knížeti, aby mu pouze oznámil, kam odjedeme. Kníže nebyl ve stanu; odjel do osady Adra, i přišel ke mně Nauáf, s nímž jsem o věci pohovořil.

»Nejsme, Múso, rádi, když tábor opouštíš. Bojíme se o tebe.«

»A přece budu, Nauáfe, nucen, abych se vzdálil na delší dobu.«

»Proč? Vždyť přece chceš s námi do vnitřní pouště.«

»Zajisté, že chci, Nauáfe, ale vy odjedete do vnitřní pouště teprv, až přijde bezpečná zpráva o prvém dešti. Čekám na ni již mnoho neděl a déle v táboře zůstati nemohu, sic bych nedokončil prací na severu od osad Žerjitejn a Tudmor, Palmyra.«

»To máš, Múso, pravdu. Naši Rualové slyšeli, že napršelo v severní části pouště Nefúd a v území na sever od oasy Tejma. Severní Nefúd si přivlastňují Šammarové, k severu od Tejmy tábořívají Šaráráté. V našem území dotud nepršelo, i žádají naši lidé mého otce, aby s nimi táhl rychle k jihu a po dobrém nebo po zlém přiměl Šammary a Šaráráty, abychom mohli pásti svá stáda v jejich území. Otec dotud odporuje. Očekává, že přece jen v našem území naprší, proto zůstává tak dlouho zde. Mezi naším táborem, který je nejdále k severu a prvým táborem našich čeledí spěchajících k jihu, je dobrých deset pochodů. Hne-li se otec, budou čeledi, které jsou nyní daleko na jihu, kvapem spěchati jednak do Nefúdu, jednak k Tejmě. Tam jim bude hroziti nebezpečí, proto bude i můj otec nucen, aby rychlými pochody k nim dospěl a s nimi se spojiv je chránil. Chceš-li proto do krajů prostírajících se k severu od Tudmoru, použij času a odjeď tam co nejdříve.«

»Odjedu za dva, za tři dny, jakmile dokončím svou práci v pohoří Rauák; jenže jsem, Nauáfe, ve svém pohybu hodně omezován nedostatkem velbloudů.«

»K nám jsi, Múso, přijel s dvanácti velbloudicemi, tři jsi přikoupil, i máš jich nyní patnáct a ty ti nestačí?«

»Viděl jsi, Nauáfe, sám, jak zatěžujeme své velbloudice při každé změně tábořiště. Všechna naše zvířata nesou zavazadla a my abychom kráčeli pěšky.«

»Máš pravdu; potřebuješ ještě aspoň tří velbloudic.«

»Potřeboval bych jich, Nauáfe, nejméně sedm, kdybych chtěl svá ostatní zvířata trochu šetřiti.«

»Tři ti, Múso, stačí. Na své zájezdy si vezmeš pět až šest zvířat; jedenáct až dvanáct jich zůstane při stanu, aby nosila tvá zavazadla při změně tábořiště. Nebudou-li moci všech zavazadel unésti, naložíš něco na dva, na tři nákladní velbloudy mého otce. Víš, že našich zásob rychle ubývá, budeme míti tudíž nákladních velbloudů zakrátko nadbytek. Jen, Múso, nezapomeň, aby ses vrátil ihned, jakmile se dá do vydatného deště, sic nás zde nezastihneš a Alláh ví, kde nás budeš hledat a kde nás najdeš.«

Obraz 7. — Chán aš-Šámát, hvězdice.

»Kdo mne bude, Nauáfe, doprovázeti do pohoří Rauák? Pojede se mnou opět Hmár?«

»Do hor se mu, Múso, nechce. Bojí se, že by musil jíti pěšky a to neumí. Pošlu s tebou černocha Frejha. Je to spolehlivý člověk; můžeš mu úplně důvěřovati. Rozkázal jsem, aby si vzal ručnici a kožich a tebe ve všem poslouchal. Nemohl bys, Múso, navštíviti Chafádžiho?«

»Tvého nejmladšího bratra? Co je mu? Což nějaký červ ohryzuje kořen jeho zdraví?«

»Ohryzuje, Múso, již čtyři dni.«

»Pojďme, Nauáfe, ihned.«

Zavedl mne do stanu svého otce, kde v oddělení určeném pro ženy ležel na zemi Chafádži, slabý hošík asi desítiletý. Vyšetřiv ho, nařídil jsem, co bylo potřebné a možné a odevzdal jsem Nauáfovi léky s prosbou, aby se o svého nemocného bratra staral.

Nauáf mne doprovázel až k mému stanu. Tam na mne čekala Rualka s dceruškou. Děťátko, které se ještě živilo mlékem mateřským, mělo na tělíčku na šesti místech jizvy po rozžhaveném železu. Pálili je, aby mu od nemoci pomohli. Je to obvyklý a nejužívanější lék u Rualů. Pálení žhavým že-

lezem, jak matka tvrdila, nepomohlo, proto pomazala břicho a prsa děťátka vrstvou hlíny přes 1 cm silnou. Divil jsem se zdravému kořeni dítěte, které takovému léčení tolik dní odolávalo.

Znamení a sny.

Černoch Frejh přišel k mému stanu, sedl si na mou velbloudici a vedl nás směrem západním. Náš vůdce Hsén al-Mazlúm mne upozorňoval, že máme jeti směrem severovýchodním.

»Kam míříš, Frejhu? Ty spěcháš k západu, kdežto Hsén ukazuje k severovýchodu.«

»Měj jen strpení, Múso. Pojedeme k severovýchodu, jen co vyjedeme z táboru. Chceš přece, aby se naše vyjížďka zdařila, abychom se vrátili spokojeni.«

»Zajisté, že chci a prosím Alláha, aby nám k tomu dopomohl.«

»Proto nesmíme jeti rovnou k severovýchodu. V tom směru jsou stany rodu, jehož členové přinášejí nepříznivé znamení a vedle nich stojí čtyři roztrhané stany Slubů. Podnikajíce nájezd nebo nějaký důležitý úkon, nikdy se nezastavíme u příslušníků rodů, o nichž se domníváme, že přinášejí zlé znamení. Raději trpíme hlad, než abychom od nich něco požili. Způsobujeť každé sousto od nich přijaté nezdar. Při návratu je možno se u nich zastaviti a nasytiti.«

»Ale vždyť my nechceme u nich nic požíti. Je půst; ani bychom nic požíti nemohli.«

»Není zdrávo, Múso, se k jejich stanům přiblížiti a je potkati na cestě k důležité práci.«

»A proč se máme vyhnouti synům Slubů?«

»Slubové přinášejí vždy nezdar. Za každého nájezdu se vyhýbáme jejich stanům. Jen když někdo z nás onemocní nebo je poraněn, zůstane u nich. Ošetřují ho pečlivě a dopraví domů, uzdraví-li se; pochovají ho pak, odejde-li z tohoto světa. Když nás na nájezdu trápí hlad nebo jsme pronásledováni od nepřátel, hledáme u Slubů pomoc.«

»Mají zvláštní znamení pouze lidé či zvířata též?«

»Zajisté. Přál bych, Múso, tobě i nám, abychom potkali lišku, která by nás zprava i zleva obkukovala. To by byla bezpečná zpráva, že nás nestihne žádná nehoda a že se vrátíme zdrávi a spokojeni. Totéž by nám zvěstovala bělounká

klisna, kdyby se utrhla a s hlavou vztyčenou před námi uháněla. I hyenu bychom rádi viděli. Kdyby vyběhla ze své skrýše a poskakovala před námi jako by nás vedla, tu bychom své velbloudice radostně pobídli, poněvadž hyena ukazuje zdar a kořist. Kdyby nad námi letěli dva havrani, zvolali bychom vesele: ‚Dva havrani, toť dobré znamení.' Jistě bychom dobře pořídili. Příznivé znamení má i ryzka s bílou skvrnou na pravé přední noze: bílá velbloudice; bílý osel s tmavým, jakoby zamodralým pruhem na ramenou a fenka chrtí. I had, tento nepřítel synů Adamových, může míti dobré znamení. Kdybychom ho zahlédli, zabili bychom ho a vyhodili. Padne-li na záda, takže by bylo viděti jeho bílé břicho, bylo by to dobrým znamením.«

»To máte, Frejhu, mnoho způsobů, z nichž již na začátku nějakého počinu víte, zda se vydaří či nikoliv.«

»Zajisté, Múso. Jenže je třeba všecko dobře pozorovati, aby ti nic neušlo. Chceš-li zdar, vykládáš si mnohé tak, aby ti to zdar přineslo a klameš se. Kdo se neklame na této zemi! Vždyť každý syn Adamův je jakoby slepý. Nevidí před sebe, nevidí do budoucnosti. Jediný, kdo zná zítřek právě tak jako dnešek, je Alláh. Pošle-li ti Alláh zprávu o zítřku, můžeš býti jist, že se nezmýlíš.«

»Posílá Alláh takové zprávy?«

»Zajisté. Posílá je ve snu, proto, kdo podniká něco důležitého, modlí se k Alláhovi, aby mu poslal sen znázorňující jeho návrat. Hle, nedávno vyjela velká četa na nájezd. Velitel se modlil k Alláhovi za sen znázorňující návrat. Ulehnuv večer, pozoroval upřeně polárku a usnul. Tu se mu ukázal mluvčí od Alláha seslaný a ptal se ho:

‚Spíš nebo bdíš?'

‚Bdím', odvětil velitel a poděšen vyskočil. Po chvíli usnul opět. Znova se mu ukázal mluvčí a ptal se ho jako po prvé. Velitel odpověděl týmiž slovy i řekl mu mluvčí:

‚Ó kořist! Tvou kořistí bude nějaký polštář a nějaká nosítka upevněná provazem z palmové dřeni.'

Mluvčí zmizel. Velitel se probudil a nemoha již usnouti, uvažoval o významu tohoto divného snu. Ráno vykládal vše svým druhům, kteří prohlásili:

‚Zdar, zdar! Kéž Alláh chce zdar, ale my snu nerozumíme.'«

Sen naplnil velitele takovou hrůzou, že se chtěl vrátiti. Pod nějakou záminkou zůstal pozadu, zajel do hlubokého žle-

bu a ujížděl k svým stanům; ale po chvíli se jeho velbloudice náhle obrátila, hnala se cvalem za četou nájezdní a nedala se zadržeti žádným úsilím. I nezbylo veliteli, leč pokračovati v nájezdu. Za krátko přepadli Mesálíchy, zahnali obhájce, vnikli do tábora a velitel se dostal ke stanu náčelníkovu. Ve stanu byla nosítka atfa, v nichž v největším nebezpečí sedávala dívka, aby nabádala bojovníky ke zmužilosti a vytrvalosti. U nosítek ležel polštář, na nějž se nosítka postaví, mají-li se na velblouda upevniti. Dlouhý provaz z palmové dřeni visel na nich. Tu teprv pochopil velitel význam snu. Vložil polštář na sedlo silné velbloudice, postavil na něj s pomocí svých druhů nosítka, připjal je různými popruhy, přitáhl provazem z palmové dřeni a jásal, že se mu podařilo vzíti Mesálíchům to nejvzácnější, co měli. Vždyť ztratí-li kmen jen jednou nosítka atfa, nesmí jich již užívati.

Hle, Múso, takovým způsobem poslal Alláh po svém mluvčím ve snu zprávu o výsledku nájezdu. Kéž by mluvčí Alláhův i tobě, Múso, před každým tvým nájezdem pověděl, zda se ti vydaří! Uchránil by ses mnohého a vrátil by ses zdráv a silen k svému příbuzenstvu.«

V pohoří Rauák.

Za táborem jsme vkročili do širokého údolí při staré, pobořené údolní přehradě, za níž se jindy voda stavěla, aby mohla býti rozváděna do zahrad. Půda je prosycena vápnem, ale dá se přece obdělati; stráně jsou mírné, příční údolí plytká a byla jindy všechna proměněna v zahrady. Naši pozornost poutal divný strom. Jeho mohutný kmen byl větrem zlomen a z pařezu vyrostlo několik silných výhonků, na nichž bylo navěšeno plno starých stuh a kousků látky.

»Proč zdobíte, Hséne, ten strom?«

»My Arabové, kočovníci, ho nezdobíme. To usedlíci, felláhové, z okolních vesnic se domnívají, že v něm sídlí nějaký duch, putují k němu a ověšují jej různými dárky.«

Po těchto slovech Hsén usedl, volaje:

»Nepojedu, Múso, dále, pokud se nenapiji čaje, nepojím chleba a nepochutnám si aspoň na třech číškách kávy.«

»Co tě to, Hséne, napadá? Proč nás zdržuješ? Desetkrát jsem tě zval v táboře k snídani. Neposlechl jsi, ba ještě jsi huboval, zda myslím, že ty, pravověrný muslim, porušíš půst

ramazán. Kolikrát jsi se zapřisahal, že od východu slunce až do slunce západu si nezakouříš, se nenapiješ a nepojíš?«

»To bylo, Múso, v táboře. Tam jsem byl povinen zachovávati půst, ale nyní jsem na cestě a jako pocestný potřebuji sil i mám nejen právo, ale i povinnost se pořádně najísti a občerstviti.«

»Budiž! Čekej, až tě někdo nakrmí! My pojedeme dále. Veď nás, Frejhu!«

»Rád bych vedl, Múso, ale při sám Alláh, že neznám cestiček v tomto pohoří. Nevím, nezbloudím-li, veda tě k vrcholu Ab-al-Džerue, s něhož chceš kraj obzírati.«

Opustili jsme chodník a dali se nepatrnou cestičkou vpravo. Hsén volal, že bloudíme a že se dostaneme do slepé rokle. Nevědouce kudy kam, byli jsme nuceni se zastaviti a čekati, až se Hsén nasytí. Nadostal ani čaje ani kávy, ale chleba a tabáku. Pojedl, urobil si několik cigaret a vsedl znova na velbloudici. Dovedl nás do široké kotliny, porostlé bujnými dřevinami. Bylo v ní plno velbloudů.

»To jsou, Múso, naše stáda,« poznamenal Frejh. »Pastýři zde s nimi zůstávají po tři noci a čtvrtého dne je ženou k táboru, aby se napili z potoku Asejfír.

Z kotliny jsme ponenáhlu vystupovali k průsmyku, vedoucímu na hřbet pohoří Rauák a odtud do jižní roviny. Výstup se stával prudším i nezbylo nám. než jíti pěšky a velbloudice vésti. Vystoupivše na sedlo průsmyku žádali jsme Hséna. aby nás dovedl pod vrchol Ab-al-Džerue.

»Na velbloudech tam, Múso. jeti nemůžeme. Je to cesta neschůdná, místy nebezpečná. Chceš-li na vrchol, můžeš na něj vylézti sám pěšky; já, to jest Hsén. odtud neodjedu ani neodejdu, pokud se nenasytím.

Složili jsme zavazadla a hledali s Túmánem cestu na vrchol. Našedše ji, vrátili jsme se ke svým druhům a vybídli Hséna, jenž se zatím napil jak kávy tak čaje a pohodlně si u ohně pokuřoval, aby vzal theodolit se stojanem a nás doprovázel na vrchol, odkud nám měl jmenovati význačná místa okolí. Po dlouhých prosbách se uvolil, že ponese theodolit, ale stojan odhodil, řka: »Což si myslíš, že jsem nákladní velbloud?«

Naloživše na svá záda různé přístroje a kožený míšek s vodou, vystoupili jsme na vrchol. Vyhlídka byla velmi zajímavá.

Horské pásmo Rauák, na němž vrchol sedí, tvoří jižní hranici mohutného horstva Antilibanon a jeho výběžků. Na severu se kupili nesčetní velikáni, mezi nimiž nejvíce vynikal kužel, vypínající se nad osadou Kára až skoro do nebe. K jihu od pásma Rauák se prostírá rovina v severní části šedá, v jižní pak leskle černá. Na ní sedí jako ztuhlé bubliny četné kužele a homole vyhaslých sopek. Nejvyšší je ostrý kužel Dekua: černal se k jihozápadu od nás. Tento kužel a všechny ostatní sopky mají společné jméno Tlúl al-Iját. K severovýchodu od nich se rozkládá žlutě šedá rovina, na níž se leskly veliké, skoro bílé plochy. Jsou to vyschlé dešťové rybníky, jimž se říká chabra, v množném čísle chabári. Největší Chabra-s-Sejkal sahá skoro až k sopečným pahorkům. Daleko na jihovýchodě od ní zářilo v paprscích slunečních rozervané okolí propadliny Džuejf, kdežto východní obzor uzavíraly vlnité výšiny.

Při západu slunce jsme přerušili své náčrtky a vrátili se k zavazadlům, kde jsme určili zeměpisnou šířku. V noci mne trápily bolesti v pravé části prsou. Asi před třemi nedělemi jsem při skoku s uhánějícího velblouda narazil na hlaveň své karabiny a porouchal si tři pravá žebra tam, kde přecházejí v chrupku. Při výstupu na vrchol Ab-al-Džerue, kde bylo třeba s kamene na kámen se vzpírati, jsem rozjitřil ránu sotva zahojenou. Při sestupu se mi svezla noha, upadl jsem na balvan a narazil na pravou stranu prsou. Dýchalo se mi těžce a ať jsem se obracel jak chtěl, v žádné poloze jsem nenašel potřebného klidu. I moji druhové byli nespokojeni. Na sedle, na němž jsme tábořili, bylo plno hrubého i drobného kamení: naříkali, že si nemohou lehnouti, že je všude kamení tlačí.

Sotva se vyhoupla denice nad východní obzor, zanítil Mhammad oheň, ohřál kávu a všichni jsme si na ní pochutnali. Probouzející se den se ukazoval zvláštním způsobem. Veškerá severní údolí byla naplněna pohyblivými hustými mlhami, kdežto severní velikáni a hřbety jednotlivých hor, jakož i jednotlivé vrcholky pahorků byly úplně čisté. Rovinu jižně od nás halil řídký, fialkový závoj, pod nímž bylo viděti obrysy kopců a sopek. Pozvolna se mlha zdvihala a zakryla nás, takže jsme neviděli ani na 5 m. Po několika minutách se mlha vznášela nad námi a tvořila řídké, bílé mraky, zastírajíc jakoby bílými šátky vrcholy horských obrů severních. V jižní dolině se k nám od východu valily skupiny mlh po-

dobné nestvůrám, pokryly rovinu úplně a zamezovaly každý rozhled.

Jak v průsmyku, tak obzvláště cestou na vrchol jsme zahlédli četné stopy kozorožců, gazel, dikobrazů, ba i černé zvěře. Ve skalních zářezech jsem našel červené a nazelenalé kvítky rúte, žlutě kvetoucí šnán a namodralé sensel.

»Vidíš, Múso, napojil je vydatně pozdní déšť, proto vykvetly a jsou tak bujné,« upozorňoval mne Frejh.

Dali jsme se po hřbetě Rauák k jihozápadu. Mnohdy byla cesta hodně obtížná, ba nebezpečná. Jediný chybný krok a velbloudice i s jezdcem by se byla svalila hluboko do jižní roviny. Často jsme slezli a svá zvířata vedli. Pod námi v rovině se tísnilo na tisíce temných bodů; byla to pasoucí se stáda velbloudů. Nad námi pak v jasném vzduchu kroužili orli a supi. V pohoří Ab-al-Kós, jak se říká jihozápadní části pásma Rauák, jsem zahlédl bílou gazelu. Nedbaje bolesti v prsou, spustil jsem se se sedla a hnal velbloudici, kryje se za ní, pomalu ke gazele. Dostal jsem se na dostřel. Gazela byla úplně skryta, jen hlavu jí bylo viděti. Zvědavě si prohlížela mou velbloudici. Namířil jsem pod jejím břichem a gazela byla naše.

Vedouce svá zvířata, sestupovali jsme po svahu do údolí Asejfír a vrátili se zdrávi ke stanům.

Po večeři dostal Hsén svou mzdu a byl hned propuštěn. Byl by u nás rád zůstal.

»Múso, zapřisahám tě tvým příbuzenstvem, ponechej mne u vás. Váš čajíček je slaďoučký a váš tabáček příjemně voní. Dopřej mi, abych obého déle užil.«

»Běž svou cestou, Hséne!« ozval se Mhammad. »Tady mluvíš jako služebníček Alláhův a za táborem se chováš jako tvrdohlavá velbloudice. Tvé příbuzenstvo po tobě touží, tvá běloučká o tebe pláče; spěchej, abys je potěšil.«

Náš pastýř Harrán se vrátil s ostatními velbloudy s pastvy. Naříkal si, že nemůže choditi v nových střevících. Najal jsem ho za tři medžídijje měsíčně a dva páry střevíců ročně. Mhammad s ním zašel do stanu Kubejsiho, potulného kupce, a koupil mu střevíce, které si sám vybral. Chodil v nich čtyři dny, pokud byl s velbloudy na pastvě, a nyní nám ukazoval své otlačené nohy.

»Jsi hlupáček, Harráne; dosud jsi nikdy střevíců neměl, neumíš v nich choditi, proto tě nohy bolí.«

»Pověz mně, Mhammade, jak se ve střevících chodí, aby nohy nebolely. Vždyť jsem své nové střevíce všem svým známým ukazoval a všem jsem se chlubil, že již bos choditi nebudu; dobírali by si mne, ba vysmívali by se mně, kdybych pro bolest ve střevících nevydržel.«

»Povím ti, jak se ve střevících chodí. Spřátelíš se s nimi. Dones mně vody z potoka!«

Harrán vody donesl, Mhammad střevíce do ní namočil, důkladně je několikráte vyždímal a podal mu je se slovy:

»Hned si je obuj, zavaž a běda ti, vyzuješ-li je do rána!

»Mám v nich i spát?«

»Zajisté. Za spánku se střevíce spřátelí s tvýma nohama, nebudou se navzájem tlačiti a nohy tě nebudou boleti.

Harrán rád poslechl rozkazu Mhammadova a ráno nám s veselou tváří oznamoval:

»Mé nožičky uzavřely mír s novými střevíčky.

Nemocný Chafádži.

Chtěje zpracovati výsledky obou vyjížděk, zůstal jsem ve svém stanu a rozkázal, aby ke mně nebyl puštěn nikdo mimo knížete a Nauáfa. Nauáf přišel hned ráno. Dotazoval se, jak jsem se měl a jak jsem byl spokojen s Frejhem, a prosil, abych navštívil jeho bratra Chafádžiho.

»Ošetřoval jsi ho, Nauáfe, jak jsi slíbil?«

»Dával jsem mu léky, Múso, ale jen prvý den do západu slunce. Pak jsem odjel, uloživ ženám, aby se o něho staraly. Ty však mu léků nedaly, vymlouvajíce se, že nevěděly, které by mu měly podat a jakým způsobem.

Chafádži byl skoro studený. Měl vysokou horečku a kašlal. Potřeboval sílícího, lehce záživného pokrmu.

»Proč jste ho nekrmili mlékem?

»Mléka nebylo v celém táboře, Múso. Ovcí a koz nemáme a velbloudice byly čtyři dny na pastvě. Včera večer přišly k napajedlu a dnes ráno byly znova odehnány. Mnoho nedojí a co daly, vypili otroci a hosté. Ženy tvrdí, že nemají ani kapky mléka.«

»Čím jste ho krmili?

»Ženy mu dávaly do úst chléb rozdrobený v rozpuštěném másle, ale on tuto potravu ihned zvrhl.

Připraviv pro něho silnou polévku z konserv, rozkázal jsem ženám, aby mu ji po lžíci podávaly až do večera. Všechny ostatní léky tvrdošíjně odmítal.

Abdalláh al-Matrúd pozval mým jménem jak knížete, tak Nauáfa k večeři, ale před západem slunce přišel ke mně kníže prose, abych večeřel s ním, že má rovněž maso.

»O tvém úlovku gazely, Múso, vím, ale ukaž mi i ostatní kořist, kterou jsi s obou nájezdů přivezl.«

»Hle, toto je má kořist;« ukazoval jsem mu kameny, semena a byliny, které jsem na obou vyjížďkách či, jak on říkal, nájezdech, nasbíral.

»Proč se, Múso, trápíš takovými hloupostmi? Kdo by to sbíral? Jen to neukazuj našim Rualům! Domnívali by se, že se ti tvůj rozum krátí.«

Cestou k svému stanu mi Núri vykládal, že Chafádži vypil všechnu polévku a že se mu ulevilo. Zašed k němu, podal jsem mu potřebný lék a uvařil mu čerstvou polévku. Ležel v ženském oddělení na špinavém koberci a nikdo se o něho nestaral.

»Proč ho, Núri, necháš bez dozoru, bez pomoci?«

»Komu ho mám, Múso, svěřiti? Sám na to kdy nemám a mým otrokům se nechce. Měly by se o něho starati ženy, ale podívej se: má matička Takla je slepá. Po celý den pije kávu a kouří ze své dlouhé dýmky. Otrokyně, sedící vedle ní, nesmí se hnouti, sic by si matička stěžovala, že je opuštěna a volala by na pomoc své příbuzenstvo.«

»Z kterého příbuzenstva pochází?«

»Je dcera Fájeza eben Džandal. Rod Eben Džandalův mne nemá rád, a kdyby má matka projevila nespokojenost, bylo by to pro její příbuzenstvo nejlepší záminkou, aby mou tvář špinili ještě více, než činí nyní.«

»Což nemá Chafádži matku?«

»Jeho matku vidíš tamhle. Je to Mnífa, dcera zesnulého knížete Sattáma, kéž mu Alláh odpustí a jej do ráje uvede! Kde by ta vzala čas! Podívej se, co je hostí v mém stanu a ona, paní mého stanu, aby dohlížela na přípravu jídel a střehla mých zásob, sice by je otroci za několik dní roznesli.«

»Ubohé tvé dítě, ubohý Chafádži! To se u mého kmene lépe staráme o choré synáčky a bratříčky.«

»My, Rualové, Múso, nepotřebujeme dětí: potřebujeme bojovníků. Ať dítě zápasí od narození. Je-li dosti silné, zvítězí

a bude z něho bojovník. Je-li slabé, zvadne a nebude příbuzenstvu a kmeni na obtíž.«

Přisedl jsem k Chafádžimu, hladil ho a těšil, že bude zanedlouho jezditi na své kobylce. Zadíval se na mne, pousmál se a uchopiv mou pravici, políbil ji.

Postní večeře u Núriho.

Kníže mne uvedl do oddělení pro muže. Všichni povstali a pozdravovali mne přátelsky. Měl býti pro mne prostřen čistý koberec, ale usedl jsem vedle Nauáfa. Přítomní tvořili obdélník, v jehož středu plápolal oheň. Na úzké straně obdélníku, vpravo od vchodu u samé příční stěny, oddělující místnost mužskou od ženské, byl prostřen úzký koberec a na něm bylo postaveno jízdní sedlo velbloudí. Tam bylo čestné místo vykázané nejpřednějším hostům, kteří se o sedlo opírají. Podél zadní a levé stěny bylo rovněž prostřeno po koberci, na nichž ležela sedla nákladní. Na straně, kterou se vchází, koberce nebylo. Tam se neprostírá, neboť tam sedávají nebo dřepívají otroci, sluhové a chudobní obyvatelé táboru. Nauáf seděl na levé straně a opíral se o sedlo nákladní. Sotva jsem se vedle něho sklonil, přinesl otrok prošívanou pokrývku a nutil mne, abych povstal, že ji pro mne prostře. Hosté mne jeden po druhém vítali. Jejich pozdravy jsem opětoval, načež se mne dotazovali po mém zdraví a po kořisti, s jakou jsem se vrátil ze svých nájezdů.

Sotva byly potřebné pozdravy dokončeny, žádali mne najednou dva nebo tři:

»Podívej se, šejchu Múso, na své hodinky, zda již panuje snídaně. Bylť půst ramazán, a v něm se snídá teprv po západu slunce. Přítomný Kubejsi, potulný obchodník, vytáhl své hodinky a odpověděl na jejich otázku, ale nikdo mu nevěřil.

»Tvé hodinky lhou, Kubejsi. Šejch Músa praví, že snídaně bude panovati za šest minut, ty však tvrdíš, že teprve za čtrnáct minut.«

»Při sám Alláh, že můj čas je správný,« bránil se Kubejsi. »Dnes časně ráno jsem odjel z Damašku, tam jsem si hodinky nařídil, a bude-li v Damašku panovati snídaně teprve za čtrnáct minut, tož zde u nás rovněž.«

»Tak ty, Kubejsi, věříš prolhaným měšťanům damašským?« vysmíval se mu Fahad, tchán Nauáfův. »Tebe ne-

poslechneme. My poslechneme šejcha Músu. Ten věří pouze hvězdám.«

Na povel knížete nalil otrok každému z nás několik kapek vody na prsty pravé ruky. Mezitím přinesli čtyři otroci velikou, plochou mísu, pokrytou teninkými chleby, na nichž byla uvařená rajská jablíčka s kusy kozího masa i s kostmi. Nade vším trůnila kozí hlava. Maso i chléb byly zality rozpuštěným máslem. Mísu položili mezi oheň a pravou příční stěnu. Kníže k ní přičapl a rovnal maso. Všichni pohlíželi dychtivě na mne a na mísu. Sotva jsem oznámil: »Slunce zašlo, snídaně zavládla,« vyzval kníže mne a osm jiných:

»Zvedněte se a sáhněte rukou do mísy.«

Pokleknuvše kolem mísy na levé koleno, přisedli jsme na levou patu, povyhrnuli pravý rukáv a dali se do jídla se slovy: »Ve jménu Alláhově!« Mísa ležela na zorané půdě a všichni pozvaní hosté klečeli přímo na hlíně. Pouze pro mne prostřel kníže vlastní rukou pokrývku se sedla své kobyly. Palcem a dvěma prsty pravé ruky jsme lovili v rozpuštěném másle kousky masa, hnětli z nich a z chleba šištičky a strkali je do úst. Po několika minutách jsme oblízali své prsty, zvedli se a kníže volal nové hosty k míse. K nim přisedl i on s Nauáfem. Mně nalil otrok trochu vody na ruce, abych si je umyl. Ostatní si utírali prsty i ústa o provazy stanové. Navštíviv ještě Chafádžiho, odešel jsem s Nauáfem do svého stanu. Zůstal tam skoro do půlnoci.

Noc byla velmi vlhká. Husté mlhy pokrývaly údolí a teprv po deváté hodině prorazilo slunce. Po celý den jsme pozorovali řídká mračna, která se kupila na obloze a tvořila stádo bílých beránků.

»Slituj se, Džibríne, slituj se a pošli nám deště,« ozývalo se z různých stanů. Prosili anděla Gabriela, ženoucího mračna, aby je přinutil vydati déšť na území Rualů.

Věrný přítel mne navštívil.

Pracoval jsem ve svém stanu, když mi Abdalláh al-Matrúd oznamoval, že mne navštíví můj bratr Talál báša. Talál eben Fájez, velký náčelník či kníže kmene Beni Sachr, byl můj starý dobrý přítel a bratr již od roku 1896. Vítal jsem ho s upřímnou radostí. Hodně zestárl, co jsem ho neviděl, a v jeho tváři bylo viděti stopy těžkých utrpení.

»Budiž Alláh pochválen, bratře Talále, že tě ke mně dovedl! Potěšil mne velice. Vždyť ty jsi to byl, kdo mně cestu do pouště otevřel; ty jsi to byl, kdo mně několikráte život zachránil.«

»I já, to jest Talál, chválím Alláha za to, že mohu spatřiti tvou tvář. Mé příbuzenstvo, ba celý můj kmen vzpomínají na tebe, Múso, v dobrém, a potěší se, až se ode mne dovědí, že jsi zdráv a silen.«

»Jak jsi se, bratře, octl v našem táboře?«

»Alláh mne sem, bratře, dovedl. Před nedávnem jsem přijel po železnici do Damašku, abych rovnal různé spory mezi svým kmenem a vládou. Beni Sachr doprovázívali poutnické karavany ze stanice Mzéríb až do Maánu. Pronajímali jsme jim potřebné velbloudy, pečovali o jejich bezpečnost a za to nám vláda udělovala určitou, přesně stanovenou odměnu. Přede dvěma lety, když se začalo jezditi po železnici z Damašku až do Maánu, nevypravovaly se poutnické karavany ani z Damašku ani ze stanice Mzéríb, ale teprv z Maánu, neboť poutníci dojeli až tam po železnici. Od té doby nám, to jest Beni Sachr, nebyl vyplacen ani peníz odměny. Já pak, to jest Talál, jejž vláda uznala za velkého náčelníka Beni Sachr a jemuž určila zvláštní roční služné, jsem tohoto služného rovněž nedostal. Uznáš, Múso, že je to pro nás veliká ztráta.

Ale vláda nás krušila ještě víc. Prohlásila veškeré území západně od železnice za svůj majetek a nutí sedláky, kteří dosud obdělávali naše pozemky, aby odváděli roční poplatky nikoliv nám, nýbrž pouze jí. Nerozvážní bojovníci mého kmene se bouřili. Hrozili, že poruší železniční trať, vedoucí naším územím. Napomínal jsem je a varoval; neposlechli. Tvrdili, že stárnu, že mne opouští odvaha; shlukli se a pobořili několik mostů a vytrhali na některých místech koleje. Krajský správce z Keraku se spojil proti nám s našimi nepřáteli a sousedy Huétáty a Beni Atijje, porazil naše mladé bojovníky, ukořistil mnoho stád a zahnal některé naše čeledi do pouště. Co říkáš, Múso, tomuto jednání vlády? Místo aby nás podporovala, nám škodí; místo aby nás spojovala, rozdvojuje nás.

Při sám Alláh, že mluvím pravdu, tvrdím-li, že jsem byl do té doby vždy vládě věren. Nebýti mne a mých bojovníků, nebyla by se vláda zmocnila ani Keraku, ani Maánu. Nebýti mne a mého kmene, nebyli by inženýři tak snadno vystavěli železniční trať. Drúzové ke mně posílali, abych opustil vládu

a spojil se s nimi proti ní. Neuposlechl jsem jich. Naposledy ve svém životě jsem upozornil vládu, aby si nezahrávala s mými soukmenovci, sice že trápeni hladem a nedostatkem budou olupovati usedlíky, přepadati karavany a ničiti železniční mosty. Huétáté a Beni Atijje nezůstanou vládě dlouho věrni; nespojí se s námi, ale budou následovati našeho příkladu a železnice bude pobořena od Mzéríbu až po Maán a za Maánem poteče krev dělníků, kteří ji staví. Můj dobrý známý Abdarrahmán báša Júsef, emír či vrchní správce poutnických karavan, mluvil se zemským správcem damašským a oba mne pozvali do Damašku. Vyjednával jsem tam s různými úředníky, ale dosud jsem nepořídil. Zemský správce se ptal v Cařihradě, jak by měl s námi jednati. Odpovědi nedostal a mně řekl:

‚Naše hlava, Cařihrad, je nemocna. Kdo se tam nyní stará o trn, vězící v noze?'

Abdarrahmán báša mně pověděl, že ty, bratře, dlíš v táboře Núriho. Poněvadž jsem měl nějaké řízení i s Núrim, vyjel jsem si z Damašku do vašeho tábora. Alláh ví, zda tě ještě uvidím. Sám nevím, k čemu mne moji soukmenovci nepřinutí. Obávám se, že u nás poteče krev.«

Pohovořiv s ním, navštívil jsem ho ve stanu knížete a dal mu list do Jerusalema, aby si odtud dovezl šest tisíc nábojů pro Mannlicherovy karabiny, které jsem mu roku 1901 daroval. Náboje tam byly pro něho uloženy u mého známého.

Smutné zprávy z Džoufu.

Po západu slunce ke mně přišel Nauáf a vytýkal mně, že jsem na Chafádžiho pozapomněl.

»Vždyť mne přece tvůj otec ujistil, že je Chafádži již vesel a že má hlad.«

»Ženy ho zase nakrmily chlebem a máslem, vrhl a přitížilo se mu. Mně se, Múso, rovněž hlava točí, bolí mne a chvěje mnou zima.«

»Není divu, Nauáfe, že máš horečku. Od západu slunce až do jeho východu za chladné a vlhké noci jíš se svými otroky a piješ kávu.«

»Je, Múso, půst, ramazán, i jsem nucen nasytiti se a napíti se za noci, abych za horkého dne neměl ani hladu ani žízně.«

»Chceš zachovávati půst tak přísně?«

»V poušti bych ho nezachovával, ale zde u Dmejru přichází do našeho tábora mnoho usedlíků z okolních vesnic i z Damašku, a ti by špinili naši tvář, kdyby viděli, že za dne jíme nebo pijeme. Znáš, Músо, oasu Džouf, v níž leží město Dúmat al-Džandalijje?«

»Pouze podle jména. Nauáfe. Dá-li Alláh, navštívím ji s vámi.«

»Bude-li to vůle Alláhova, zajisté, Músо, že ji navštíviš. Z Džoufu přijeli dnes dva obchodníci k mému otci a přinesli divné zprávy z území Eben Rašídova. Tam teče krev beduů i usedlíků od smrti emíra Abdalazíza, syna Meteba, syna Abdalláhova. Abdalazíz byl v rovině Tarfijje od Eben Saúda poražen a zabit. Jak přišla zpráva o jeho smrti do Hájelu, byl uznán za jeho nástupce jeho syn Meteb. Sultán, Saúd a Fejsal, synové Hmúda, syna Obejdova, proti němu povstali a zabili Meteba s celou jeho rodinou. Jedině Metebův bratr Saúd, šestiletý synek druhé ženy Abdalazízovy, která byla dcerou Eben Subhánovou, byl od věrného otroka zachráněn a uprchl s příbuznými své matky z rodu Eben Subhán do Medíny, kde byl vychován. Knížetem v Hájelu se stal Sultán, jenž byl letos v květnu od svého bratra Saúda svržen, uvězněn a zabit. Nastalých rozmíšek využitkovali stoupenci padlého knížete Abdalazíza, přivedli jeho posledního synka z Medíny a prohlásili ho knížetem. Jsouce podporováni od některých čeledí kmenů Šammar, přitáhli před oasu Hájel, hlavní město říše Eben Rašídovy a jali se ji obléhati. Přívržence měli i mezi měšťany. Ti jim otevřeli brány a s jejich pomocí zabili jak emíra Saúda, syna Hmúdova, tak všechny jeho věrné. Zámel eben Subhán se ujal vedení a dosadil za knížete Saúda, nezletilého synka Abdalazízova. Někteří tvrdí, že i Fejsal, třetí syn Hmúdův, byl zabit.«

»Fejsal, správce oasy Džouf, že byl zabit? To by hodně ztížilo mou práci, Nauáfe. Vždyť mám pro něho četná doporučení a těšil jsem se, že s jeho pomocí prozkoumám celou oasu a její okolí.«

»Nestrachuj se, Músо. Jiní tvrdí, že zabit nebyl, ale že uprchl i se svou rodinou ke knížeti Eben Saúdovi do jeho sídla v oase Rijád.«

»I to je smutná novina pro mne. Nebydlí-li Fejsal v Džoufu, nemůže mi pomoci a moje doporučení jsou planá.«

»Než se, Músо, dostaneš do Džoufu, uplyne delší doba a v ní Alláh zařídí, co uzná za nejlepší.«

Nespolehliví sluhové.

Zpracovav látku sebranou na obou vyjížďkách a nakresliv mapku okolí, připravoval jsem se s Túmánem na novou vyjížďku, která měla trvati patnáct až dvacet dní. Když jsem vybíral ze zavazadel zásoby pro tuto cestu, zpozoroval jsem, že jsme v posledních čtrnácti dnech spotřebovali velmi mnoho potravin. Upozornil jsem na to velmi klidně a šetrně Abdalláha al-Matrúd, ale se zlou jsem se potázal.

»Což si myslíš, Músо, že je možno, abychom žili ještě skromněji, než žijeme?« křičel Abdalláh a Faradž volal:

»Proklniž Alláh každého lakomce, který má dostatek a druhému nepřeje!«

»My oba, to jest Abdalláh a Faradž, voláme Alláha za soudce mezi sebou a tebou, který nás podezíráš, že s tvým majetkem nesprávně zacházíme.«

»Uklidněte se, Abdalláhu a Faradži, a vysvětlete mně, jak jsme mohli za čtrnáct dní sníšti tři rotoly (skoro 8 kg) cukru, když jsem sám v té době pil čaj pouze třikrát? Kam se minulo v téže době 20 kg másla, přes 100 kg mouky, 50 kg pšeničných krup a jiné zásoby? Povězte mi, jak by nám naše zásoby vystačily na 10 až 12 měsíců, kdybychom jimi tak plýtvali. jako v posledních čtrnácti dnech?«

Faradž se zachechtal a úsečně poznamenal: »Nakup nových zásob a nových velbloudů, kteří by je nesli.«

Abdalláh opětoval: »Při sám Alláh a budiž nám třikrát očitým svědkem, že nemůžeme žíti jinak, než jsme žili dosud.«

Když Abdalláh a Faradž poodešli, přistoupil ke mně Mhammad a šeptal:

»Abdalláh a Faradž vaří čaj každou noc dvakrát i třikrát pro sebe a pro své hosty a sladí jej podle libosti.«

»Je to, Túmáne, pravda?«

»Zajisté. Sám jsem to několikráte viděl a měl jsem zlost na oba dareby, poněvadž mně nalíti nechtěli.«

»Nejen že vaří čaj,« pokračoval Mhammad, »ale oni též rozdávají chléb a pšeničné omaštěné kroupy svým přátelům a známým. Faradž vody do úst nevezme; je zvyklý pouze na rozpuštěné máslo. Vše, co zbude od večeře, hází psům. Nazdvihni jen, Músо, zadní stěnu stanu a podívej se, jaká hromada uvařených a omaštěných pšeničných krup za ní leží. Vysypal je z kotlíku krátce před tvým příchodem a psi se o nich dosud nedověděli.«

Mhammad měl pravdu. Na hromádce leželo nejméně 3 kg pšeničných krup.

Mrzelo mne velice, že Abdalláh al-Matrúd, který mně byl mými přáteli vřele doporučen a který měl býti mým zastáncem a důvěrníkem, se spojoval s prohnaným černochem Faradžem a mne rovněž obelhával a podváděl.

II.

K VELKÉMU NÁČELNÍKU EBEDŮ.

Těžký odchod.

Rád bych byl před prvým deštěm navštívil neprozkoumané území k severu a k jihu od Palmyry. Vždyť jsem nevěděl, bude-li mi to později možno.

»Nechoď tam, Múso,« varoval mne kníže a Nauáf. »Táboří tam naši největší nepřátelé a projíždějí tudy nesčetné čety nájezdníků. Přepadnou tě, oloupí, ba i zabijí. Má tvář tě neuchrání; bude zašpiněna a má čest potřísněna.«

»Nemohu jinak, Núri. Jsem nucen poslouchati hlasu Alláhova, jenž mi velí, abych ony kraje navštívil a jejich údolí a žleby, pahorky a hory popsal.«

»Je-li to vůle Alláhova, nemůžeš se, Múso, protiviti. Jen buď opatrný. Alláh nechce, aby ses zbytečně v nebezpečí vrhal. Sám pro tebe učiním, co učiniti mohu. Nauáf ti dá za průvodce svého mladého otroka Abdalláha. Bude viditelným znamením, že se ubíráš před mou tváří, pod mou ochranou, mezi kmeny, které se mou vůlí řídí anebo které jsou s námi spřáteleny. Vstoupíš-li na území našich nepřátel, budeš ty ochráncem Abdalláhovým a přičiníš se, abys ho dovedl zdravého k nám.«

»Buď ubezpečen, Núri, že budu dbáti tvé rady a že neopominu nic, čím bych zmenšil nebezpečí jak pro sebe, tak pro Abdalláha.«

Potravin jsme vzali na 15 až 20 dní. Myslilť jsem, že se vrátíme ze zřícenin Kastal cestou na Palmyru do našeho tábora.

V neděli 11. října ráno přišel ke mně Nauáf a prosil znova a znova, abych byl opatrný a nevydával se zbytečně v nebezpečí. Dlouho to trvalo, než jsme osedlali zvířata a naložili zásoby. Ani Abdalláh al-Matrúd ani Faradž nechtěl pomáhati. Seděli opodál a udělovali rady. Mimo velbloudici, nesoucí dva velké měchy na vodu, chtěl jsem vzíti ještě jednu, která by nesla naše zavazadla; byl bych nerad mnoho naložil na jízdní zvířata, ale Abdalláh al-Matrúd naříkal:

»Co to děláš, Múso? Proč nám ubíráš ještě jedno zvíře? Nač naložíme zásoby? K čemu vám budou velké měchy na vodu? V kraji, do něhož jedete, je vody dosti. Budete putovati od studnice ke studnici. Nebude třeba, abyste měli zvláštní zvíře pro vodu.«

Uvěřil jsem mu a chtěje naše zavazadla pokud možno zmenšiti, vyňal jsem z nich připravený větší fotografický přístroj s přichystanými plotnami a uložil jej mezi zásoby ponechané ve stanu. Jak jsem toho později litoval! Mimo otroka Abdalláha mne měli doprovázeti Túmán, Mhammad a vůdce znalý místopisu, kterého jsme si chtěli najíti u kmene Umúr.

Odjížděl jsem pln starostí. Velice mne hnětlo chování Abdalláha al-Matrúd a Faradže. Byl jsem si vědom, že jich s sebou do pouště vzíti nemohu, chci-li svůj úkol splniti. Byli by podryli mou vážnost, a ani Núri ani Nauáf neměl moci, aby mne před nimi chránil. Ani jsem to nechtěl. Přál jsem si chrániti se sám a býti pánem ve svém stanu. Proto jsem se rozhodl, že oba propustím a nové služebníky si vyhledám; ale kde? Z Rualů jsem sluhy najati nemohl. Byl bych měl stan neustále plný jejich přátel a známých. Sluhové z Damašku se mi rovněž nehodili. Jsou dobří v městech a snad i v území osídleném, ale nikoliv v táborech v poušti. Umínil jsem si, že zajedu do osady Žerjitejn, kde jsem měl známé, a že si s jejich pomocí vhodné lidi vyhledám. Chtěl jsem se tam zastaviti na začátku cesty, aspoň jednoho sluhu najmouti a při návratu ho s sebou vzíti.

Město Lotovo.

Dali jsme se k severu podél potoku Asejfír, hledajíce tábor kmene Umúr, z něhož jsem si zamýšlel opatřiti vůdce. Po hodině jsme zahlédli zahrady vesnice Rhejbe a vkročili do prostranné doliny, v níž jsme si odpočali u studnice Sachar.

Dolina je uzavřena na severu příkrými stěnami horského pásma Hakla, na jihu pak výběžky pásma Rauák. Stéká do ní dešťová voda se všech stran, udržuje se pod nánosem a zajišťuje takto úrodu zahrad a menších kousků polí, při nichž si sedláci založili větší a menší osady. Silnice z Damašku do Palmyry jí prochází. Kus od nás se rozkládaly zahrady osady Džerúd, která má přes 3000 obyvatelů. K severovýchodu od ní je solnice na 3.5 km dlouhá a 3 km široká. Do ní se stéká dešťová voda skoro ze dvou třetin doliny, rozpouští sádrový spodek, vypařuje se a zbylá sůl tvoří silnou vrstvu. Při solnici je zbudováno asi patnáct domečků, v nichž bydlí strážcové střehoucí solnice. Ve větší budově nedaleko studnice, u níž jsme odpočívali, bývá nájemce solnice. V okolí je mnoho jam, v nichž sedláci kopou sádru, kterou odvážejí na prodej do Damašku.

Ještě koncem 13. století bylo okolí osady Džerúd proslulé stády divokých oslů. Dnes tam není ani jediný. Střelné zbraně je pohubily.

K západu od studnice Sachar byly stany čeledi Gijât ze kmene Umúr. Jeho území se rozkládá mezi sopečnými pahorky Iját a osadami Žerjitejn a Tudmor (Palmyra). Má na 600 stanů.

Za vůdce jsme si najali nějakého Nazzála, syna Aliho. Vedl nás po jižním okraji solnice k severovýchodu. Solnice se leskla jako hladké pole ledové a odraz slunečních paprsků oslňoval naše oči. Půda solnatá přechází ponenáhlu v písčitou. Na východ od silnice pokrývá písek rovinu na mnoho metrů vysoko.

»Nezahýbej, Múso, vlevo,« varoval mne Nazzál, když jsem popoháněl svou velbloudici k pískovým závějím, chtěje si je lépe prohlédnouti. »Běda tvému zvířeti a tobě, vstoupí-li na závěje! Jejich písek je tak jemný a pohyblivý, že pohlcuje vše, co do něho vstoupí. Vždyť zakrývá ohromnou prohlubeň, v níž zmizelo město Lotovo. Jen vrcholky nejvyšších budov lze ještě viděti.«

»Zde že bydlil prorok Lot?«

»Zajisté, Múso. Našim dědům to vypravovali jejich dědové a ti věděli, že mluví pravdu.«

»Nevidím, Nazzále, ani jediného zbytku nějaké budovy tohoto města Lotova.«

»Nevidíš? A přece jich máš před sebou několik set.«

»To nejsou stavby. To jsou zbytky tvrdších pískovcových skal vyhlodaných větrem, deštěm a mrazem, takže tvoří prapodivné útvary.«

»Což, Múso, nevíš, že žena proroka Lota zkameněla a že s ní zkamenělo celé její město? To nejsou zbytky pískovcových skal, nýbrž zbytky věží, kopulí a střech Lotova města. Vidíš ty holé, rovné plochy mezi jednotlivými zkamenělými budovami? To jsou ulice, jenže od smrti proroka Lota nikdo do nich nevstoupil. Propadl by se.«

Zdálo se, jako by i naše velbloudice cítily nebezpečí těchto míst, proto stále odbočovaly k jihu a plašily se, když jsme je nutili, aby se k pískovým závějím přiblížily. K severu od solnice jsme pozorovali četné studnice, u nichž tábořila čeleď z Ueld Ali. Jeli jsme hodně daleko od stanů, ale přece k nám přijel Uelédi, příslušník kmene Ueld Ali, zhurta žádaje, abychom mu dali poplatek, jaký se vybírá od obchodníků, ubírajících se územím některého kmene.

»Zmýlil jsi se, bratříčku, zmýlil jsi se velice,« vysmíval se mu černoch Abdalláh. »Marně jsi přerušil svůj polední spánek. My nejsme ani Akejlové, kupci velbloudů, ani Kubejsáté, potulní obchodníci.«

»Kdo jste, tedy?«

»Kdybych ti to měl, bratříčku, vyložiti, ztratil bys i zbytek svého rozumu a tvá miloučká aběloučká by o tebe naříkala. Beztoho již nyní po tobě touží. Obrať se a vrať se k ní!«

»Kéž proklne Alláh rodiče černocha s touto hubou!« odvětil Uelédi a zmizel.

Šaty a šlechetnost.

Abdalláh byl pln brouků. Dobíral si Mhammada a když ho Mhammad usadil, obrátil své zraky k Nazzálovi.

»Bratříčku Nazzále, tvůj pláštíček je již hodně děravý. Nebojíš se, že ti tvá milenka proto vypoví přátelství?«

»Můj pláštíček je, Abdalláhu, mým majetkem. Sám jsem si na něj vydělal a sám jsem si jej zaplatil, kdežto ty jsi svůj pláštíček na Nauáfovi buď vyžebral anebo jsi mu jej vzal.«

»Nikdo neví, zda jsem svůj plášť koupil nebo dostal, ale každý vidí, že je pěkný a každý se mi proto obdivuje. Víš přece, Nazzále, že se říká:

‚Šaty jsou křídla synů Adamových.'

Vystrojeného člověka považují lidé za něco vyššího než snad skutečně je.«

»To máš pravdu. Kdo se na tebe podívá, myslí si, že jsi předním otrokem Nauáfovým, jenže svou domněnkou tě jím neudělá a cti ti nepřidá. Zajisté víš, Abdalláhu, že se říká: ‚Šlechetný člověk zůstává šlechetným, i když na sobě nemá leda košili; kdežto dareba zůstává darebou, i když se vydrhne mýdlem.'

Zmínil jsi se o mé bělоučké, že mi vypoví lásku. Je pravda, že dívka, ucházející se o přízeň mladíkovu, dbá svého šatu a strojí se podle možnosti. Sotva se však přesvědčí, že je milována, nestará se o oděv a myslí pouze na vlastnosti milencovy. Má běloučká mne zná, svou lásku jsem jí dokázal, ona ji dokázala mně, proto zpívává:

Při sám Alláh, odhodím tě, starý šate a obleku nový.
Který však je starý a který nový?
Spatřím-li svého šlechetného mládence, je má rozvaha
ta tam.
Máť můj milý pletence dlouhé jako kopí sardijské.«

Abdalláh již neposlouchal. Zůstal pozadu a spravoval něco na svém sedle.

Naše velbloudice nenašly v poledne pastvy, i zastavili jsme se při úpatí hřbetu Batra, kde bylo hojně travin i dřevin. Složivše zavazadla, provětrali jsme poněkud sedla, přivázali uzdu na krátko k popruhům a svěřili velbloudice Nazzálovi. Mhammad sbíral velbloudince, při nichž pekl chléb a vařil pšeničné kroupy; Abdalláh chystal kávu. Túmán vylezl se mnou na blízký pahorek a načrtával mapku okolí. Po západu slunce přihnal Nazzál velbloudice. Přiměli jsme je, aby poklekly kolem našeho tábora a svázali jsme jim levou přední nohu nad kolenem krátkým provazcem, aby nemohly utéci. Zanedlouho se k nám přidružil pastýř ovcí a přenocoval s námi i se svým stádem; bylo jich v něm přes sto.

Abdalláh se nabídl, že bude stříci velbloudic i zavazadel. Upravil si pohodlné sedadlo u koně, pokuřoval, popíjel kávu a přednášel různé básně. Zaznamenal jsem:

1. *Vstaň, připrav kávu, která ulpí na číškách, Dijábe,*
   v konvicích podobných načernalým břichatým husám.
2. *Praž ji, až se vypaří pot na ní spočívající*
   a přitáhni moždíř, jenž k tobě přivolá její milovníky,

3. *moždíř lesknoucí se hněvem pro ustavičné rány*
a klonící se podle zvyku a povinnosti.

4. *Řekl bys o ní, že maže vnitřek číšky barvou*
žlutou, jejíž barvivo zůstává na rtech běloučkých krásek.

5. *Nalej jí tomu, kdo vedl mladíky do ciziny*
na místo útoku, na němž se nasytí orel i vlk.

6. *Po druhé jí nalej tomu, kdo, zahalí-li velbloudy s nákladem*
mračna prachu zvířeného útočníky,
dává v plen svůj život při nákladních velbloudech štíhlých
krásek.

7. *A přidej jí tomu, v jehož stanu, dorazí-li k němu jezdci*
na velbloudech,
najdeš poražených zvířat jako u řezníků.

8. *Pro ostatní návštěvníky ohřej vyvařené kávové slivky,*
třebas byly šedé;
vždyť jsou to lidé tlačící se do mužského oddělení jako
osli, poslouchající jen krátkých holí,

9. *lidé, již v den boje přispíší na pomoc s kolíky na*
rozhrabování ohně,
domýšliví, opomíjející povinnosti.

Ovce, které kolem nás ležely, se po pulnoci zvedly a odcházely na pastvu. Velbloudice byly nepokojné. Bylo nám zima, proto jsme časně vstali, odpoutali je, aby se trochu napásly, přichystali si snídani a vyrazili.

Splašení velbloudi.

Všichni jsme dychtili po hřejivých paprscích slunečních, ale slunce se neukazovalo. Sotva obarvily jeho první paprsky vrcholky severního horstva, zmizely za hustými mraky. Severní horští velikáni dostali barvu tmavě modrou, skoro černou, kdežto nad nimi se klenula špinavě žlutá obloha. Silný studený vítr východní nám neustále nadzdvihoval plášť i tenkou košili, jimiž jsme zahalovali svá holá kolena, a zima nám vnikala až do morku. Náhle jsme za sebou zaslechli dupot, mekot a mručení a zahlédli husté mraky prachu zahalující sta, ba tisíce velbloudů, kteří v největším spěchu mířili k severovýchodu.

»Pozor na velbloudice! pozor na ně!« volal jak Nazzál tak Abdalláh. »Stáda velbloudů se pastýřům splašila. Držte každý své zvíře, aby nebylo jejich příkladem strženo a za nimi neuteklo!

»Vpravo, vpravo, k východu!« volal jsem na své druhy, poháněje svou velbloudici do klusu tím směrem.

Odbočivše, zastavili jsme se na chvilku a pozorovali četná stáda, která se valila jako rostoucí lavina. Každé vedla stará velbloudice spěchající hned cvalem, hned klusem a potom rychlým krokem. Ostatní zvířata jejího stáda ji věrně napodobovala. Moji průvodcové lákali velbloudy přivolávajíce jim, aby se pásli. Několik opozděných velbloudic jich poslechlo. Obracely se k nám, ale byly strženy zvířaty následujícími a utíkaly dále. Pastýři jeli za stády na koních a na velbloudech snažíce se, aby stádům nadjeli. Když k nám dorazili, seskočili se svých zvířat, svěřili je naší ochraně, odhodili pláště a utíkali, co jim dech stačil, každý ke svému stádu, volajíce vůdčí zvíře a tlačíce je buď k jihu nebo k severu, aby ztratilo z dohledu stáda ostatní. Jen jedinému pastýři se to podařilo. Jeho stádo se dostalo za nevelkou výšinu, takže mu stáda ostatní zmizela s obzoru. Polekaná zvířata ještě chvíli sem tam pobíhala, chvěla se, ale za nedlouho se upokojila a popásala se. Ostatní stáda klusala na 20 km dále. Byla zadržena teprve četnými jezdci čeledi Ešádže. Pokud se kolem nás stáda valila a pokud na obzoru nezmizela, byla naše jízda rovněž velmi obtížná, a bylo třeba velké opatrnosti, aby nás vzpínající se zvířata neshodila.

»Tu vidíš nejlépe, Múso, že pravdivé je naše rčení: ,V hlavě každé velbloudice bydlí jedenáct tisíc čertů.'

Na rozhledně.

Před námi se mihlo stádo více než padesáti gazel. Zmizelo v pahorcích tvořících rozvodí mezi solnicí džerúdskou na západě a dešťovým rybníkem Zabb na východě. Tento rybník leží v soujmenné skalnaté nížině, uzavřené na severu vysokou horou Guráb, na východě černými osamělými kopci Abd a Abde a na jihu horským pásmem Rauák. Vrchol vysoké hory Guráb jsme měřili ze dvou svých pozorovacích stanic a chtěli jsme s něho šířiti trojúhelníky své mapy na východ a na severovýchod. Snažili jsme se, abychom oklikami pokud možno nejvýše vyjeli. Bylo to výhodné nejen pro nás, ale i pro

naše velbloudice, neboť čím výše, tím zachovalejší byla pastva. Před polednem klesla jedna velbloudice, nemohouc vpřed; opustili jsme svá zvířata a prodírali se pěšky na vrchol.

Provázeni jsouce Nazzálem a obtíženi nutnými přístroji a vodou, nešli jsme, ale lezli na příkrý vrcholek. Vyhlídka, která se nám odtud skýtala, nás odměnila za namáhavý výstup. Na západě zářila solnice džerúdská jako hořící ledové jezero. Pískovcové útesy ohraničující ji na východě byly krvavě zbarveny a růžovým pískem zpola zastřeny. Zahrady Džerúdu a jiných osad se rýsovaly v nažloutle šedé dolině jako tmavě zelené ostrovy. Silnice vedoucí z Damašku do Palmyry zdobila dolinu žlutou páskou.

Na jihozápadě jsme viděli kamenné pyramidy, které jsme zbudovali na dvou vrcholcích. Vlevo, tedy k východu od nich, se za soutěskou Uazba ukazovaly nažloutlé zdi zbořeniska Chán al-Mankúra.

Vrchol Guráb je holá skála, na níž nebylo žádných bylin. Nazzál vykládal, že na něm mezi skalisky přebývají četní kozorožci, ale neukázal se nám ani jediný. Vyjmenovav nám jednotlivé zeměpisné útvary, prohlížel si Nazzál chvíli náš theodolit a dotazoval se na naše počínání.

Neporozuměv úsečným odpovědím, usedl, zahleděl se k severu a ptal se:

»Znáš, Múso, osadu Salamja?«

»Neznám. Dotud jsem tam nebyl. Proč se ptáš?«

»V jejím okolí jsem se seznámil s tou, která je dnes paní mého stanu.«

»Kéž Alláh požehná i tobě i jí, Nazzále!« odpověděl jsem krátce a pokračoval v měření azimutu. Nazzál pohrabuje velbloudí hůlečkou v písku, přednášel:

1. *Vystoupil jsem na rozhlednu, kéž ji Alláh oklame!*
   stopy ukazují, že malý tábor trvá k západu od Salamje.

2. *Střezte se této rozhledny, nevystupujte na ni,*
   vy, jejichž srdce žízní po polibcích!

3. *Napadne-li vás vzpomínka na vzdálenou milenku, budete po ní dychtiti.*
   Má krk jako gazelka chodící samotna, kterou postrašil zvuk střelné rány.

4. *Jako egyptský cukr se třpytí její zoubky,*
   cukr sloužící za pokrm vládcům. dobře chutnající.

5. *Ona není z věcí, jejichž vůně se vám protiví,*
její vůně nepochopí však leda mužové rozumní.

6. *Vůni chzéry rozšiřují přední části jejích rulíků;*
kéž by osleplo oko hněvající se na tuto krásku!

7. *Přiblíží-li se, ó lidé, okouzlují její oči,*
a vystupuje-li údolím, ó lidé, zabíjí svými půvaby.

Podivný hostitel.

Ukončivše měření, vrátili jsme se ke svým, naložili zavazadla a opatrně zvířata sváděli. V rovině jsme si na ně sedli a spěchali rychlým krokem k soutěsce Uazha. Jeli jsme mezi dvěma tábory čeledi Ešádže, jež poslouchá náčelníka z rodu Eben Medžel. Opět nás dohonili dva jezdci, požadující poplatek za průjezd. Jeden, který se se mnou setkal, když jsem tábořil na jihu od osady Adra, mne poznal i omlouval se a zval mne, abych sestoupil jako host v jeho stanu. S díky jsem odmítl. Přijímal jsem pohostinství pouze, kde to bylo naprosto nutné a i tehdy jsem dával složiti zavazadla nikoliv ve stanu hostitelově, nýbrž bokem od něho. Nejraději jsem nocehoval v osamělé kotlině a kde to nebylo možné, tož opodál tábora, ale nikdy ve stanu. Kdo sestoupí ve stanu, je nucen se přizpůsobiti úplně domácím obyčejům; aby čekal skoro do půlnoci na večeři a po večeři aby ještě dlouho seděl u ohně a účastnil se zábavy. Ke spaní mu hostitel vykáže koberec a pokrývky, které jsou zřídka kdy čisté, a to mezi ostatními hosty. Ráno nesmí vážený host odjeti bez snídaně; musí trpělivě čekati, až ji po východu slunce pomaloučku pro něho připraví. Než si sedne na své zvíře, nastavuje sluha ruku, a hostitel očekává, že mu host nějakým darem nahradí výlohy vzniklé s pohostinstvím. Černoch uebo sluha vařící kávu má rovněž dostati aspoň jednu medžídijji. Tu aby vznešený host všechny podaroval a ještě děkoval za laskavost a vychvaloval štědrost, když je přece vpravdě rád, že může konečně odjeti hladový a ospalý.

Sotva jsme se uložili asi 2 km k jihu od tábora, přijel k nám na koni tlustý náčelník Náser eben Medžel. Jeho sluha spěchal pěšky za ním. Sedl si ke mně na můj koberec a vyčítal:

»Proč jsi, Múso, nepoctil mého stanu jako host? Proč jsi odmítl mé pohostinství? Či myslíš, že já, totiž Náser, tě ne-

mohu zahrnouti tolika lahůdkami jako Núri? Zeptej se jen. kolik mám stád a kolik nákladních velbloudů. Při každém ohni uslyšíš. jak dobře se u mne mají hladoví pocestní a jak se má ruka nikdy nezavírá. Vstaň, Múso, rozkaž svým lidem. aby hned naložili tvé věci na velbloudice a pojedeš ke mně.«

Když jsem jej lichotivými slovy chlácholil, rozhněval se, vyskočil, a tluka svou velbloudí hůlečkou o svou jízdeckou botu, křičel co hrdla měl:

»Nerozdělávejte oheň! Schovejte všechno nářadí do měchů! Velbloudice sem! Nakládejte; pojedete ke mně.«

Moji lidé se nedali vyrušiti a Náser, zhluboka oddechnuv. si usedl. Vykonal, co mu dobrý mrav kázal a byl spokojen. Jeho sluha litoval, že nezvěděl spíš o mém příjezdu:

»Proč jsi nám, Múso, nevzkázal? Byli bychom ti vyjeli vstříc nikoliv s osmdesáti jezdci na koních jako Nauáf, nýbrž aspoň se dvakrát osmdesáti a byli bychom tobě na počest uspořádali válečnou hru. abys viděl. co jsou Ešádže za junáky.«

Za nedlouho přišli ještě tři jiní náčelníci. Všichni zůstali u mne sedět a všichni jedli a pili s námi stále nás vybízejíce. abychom se hned dali k nim, že nás velmi bohatě pohostí!

Po večeři se ke mně náčelník Náser tulil, šeptaje:

»Núri eben Šalán je jeden a já, to jest Náser eben Medžel. jsem také jeden. Dej mi několik piastrů, abych měl na plášť.«

»Vím velmi dobře, že ty, Náser eben Medžel, jsi také jeden a rád ti dám dar, jakého jsi hoden, ale ne zde a nikoliv tímto způsobem. Navštiv mne v mém stanu, a tam bude pro tebe připraveno vše, čeho si přeješ, je-li to vůle Alláhova.«

Poté se náčelník zvedl a beze slova se svými odjel. Všichni jsme zvolali: »Al-hamdu lilláh. chvála Alláhovi, že nás zbavil takových hostitelů!«

V římském táboře.

Teploměr zaznamenávající nejvyšší teplotu ukazoval 0.5° C, proto jsme vstali časně a ohřávše se poněkud u ohníčku, spěchali jsme k soutěsce Uazha. Rovina byla pokryta malými kyticemi chudráfu, jenž právě kvetl. Má jedinou stopku nesoucí skoro kulatou korunku a kvete ve všech barvách a odstínech vyjma modré a černé. Ze soutěsky jsme sledovali žlíbek, kterým stéká dešťová voda k velkému dešťovému rybníku. Ve skalnatém řečišti bylo viděti tu a tam

umělé prohlubiny a za nimi silnou přehradu, od níž vychází umělý vodovod. Zastavili jsme se u něho, abychom se odebrali pěšky do zbořeniska Mankúra. Soutěska Uazha skýtá velmi pohodlné spojení mezi severem a jihem. Poněvadž Ešádžeové tábořili k severu od ní, obávali jsme se, aby nebyli za soutěskou ukryti loupežníci nebo nájezdníci z Aháli al-Džebel, válčící s nimi. Proto jsme ukryli své velbloudice v hlubokém žlíbku a poslali Abdalláha k nedaleké vysoké hromadě kamení, aby odtud střehl celého okolí. Mhammad zůstal u velbloudic a zavazadel a my ostatní jsme nesli potřebné přístroje ke zříceninám asi 600 kroků vzdáleným.

Chán al-Mankúra (obr. 8, 9) leží na jižním úpatí pohoří Rauák. K jihu od něho se prostírá nepřehledná, zvlněná rovina. Je to starý římský tábor tvořící čtyřúhelník, od západu k východu 90 m dlouhý a 82 m široký. Hradba přes 2 m široká je zesílena v každém rohu zakulacenou věží. Od západu k východu vedou brány chráněné dvěma vypouklými věžemi. Podobné věže zesilují střed hradby severní a jižní. Při jihozápadním rohu tábora byla zřízena nádržka na vodu 63 m dlouhá a 43 m široká. Zídkou je rozdělena na dvě nestejné části. V severní, menší, se dešťová voda zachycovala, ukládala nános a vyčištěná přetékala do části jižní.

Vrátivše se ke svým zavazadlům shledali jsme, že jsou naložena a vše k odjezdu připraveno. Vypivše trochu čaje, spěchali jsme k severu. Velmi rád bych se byl dal směrem východním ke zbořenisku Chán al-Anejbe a potom průsmykem Hufejjer k soujmenným studnicím, ale moji průvodci se obávali, že bychom mohli býti od nepřátel přepadeni; vůdce pak tvrdil, že je cesta jmenovaným průsmykem pro velbloudice neschůdná, i nezbylo, než abychom se vrátili soutěskou Uazha.

»Jak divně Alláh všechno řídí, Múso,« začal Nazzál. »Dnes nás obletují vlaštovky lovíce nesčetné mouchy, které jsme přinesli z Chán al-Mankúra, slunce hřeje a pálí a přece před několika měsíci zde vládla smrt. Napadlo sněhu na dva střevíce, ztuhl a ležel po celé tři týdny. Taková byla zima, že v našem táboře — a nebyl velký — šest dětí zmrzlo.«

Mouchy, které se na nás usadily ve zbořenisku, se nám ponenáhlu stávaly obtížnými. Jsouce hladovy, ssály krev nejen z velbloudic, ale i z nás. Ať jsme je odháněli jak chtěli, vracely se k nám po stech, ba po tisících. Zalézaly do očí, do nosu, do uší, způsobujíce nám nepříjemný, ba bolestný pocit.

Za soutěskou jsme zahnuli k severu k oběma temným kopcům Abd a Abde. Vpravo v pohoří se tměly ojedinělé stromy terebintové.

»Jedl jsi již, Múso, jejich ovoce?«

»Jedl, ale hrubě mi nechutnalo.«

»To ještě nebylo zralé. Teď bys je měl okusiti. Je nakysle slaďounké. My je sbíráme a buď z čerstvého tlačíme olej anebo je sušíme, rozemíláme a mísíme s moukou na chléb.«

Černoch Abdalláh pojednou seskočil s velbloudice a utíkal k nedalekému plochému kameni. Za ním chytil šedivého ježka. Byl o polovici menší než je náš. Zaříznuv ho, vložil jej do svého sedlového tlumoku, aby si jej upekl a snědl.

Na severu se nám ukázala četná stáda velbloudů, vracející se od napajedla Žerjitejn. Cvalem se k nám blížili tři jezdci na koních, volajíce:

»Stůjte! Stůjte, jste-li nepřátelé! Při sám Alláh, že vezmeme vaše krky i vaše velbloudice. Stůjte, jste-li nepřátelé!«

»Od které doby jsou členové rodu Eben Šalán nepřáteli čeledi Ešádže?« dal jim za odpověď Abdalláh.

Tu si jezdcové přehodili ručnice přes ramena a dohonivše nás, omlouvali se:

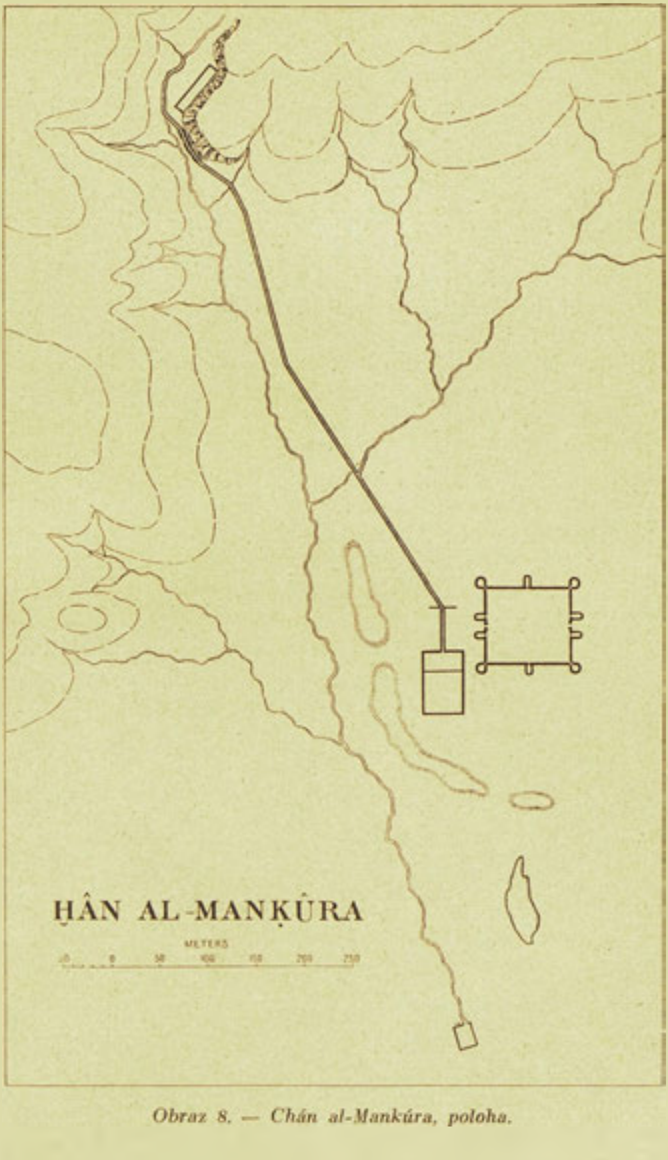
»Al-hamdu lilláh, chvála Bohu, že jsme po vás nestřelili! Měli jsme vás za nepřátelské vyzvědače a zatím jste naši přátelé. Budiž za to Alláh pochválen!«

Za černými kopci Abd a Abde jsme zabočili k východu ke studnicím Hufejjer, kde jsme chtěli velbloudice napojiti a měchy naplniti. Rovina, jíž jsme se ubírali, přechází ponenáhlu v nesčetné vápencové kopečky, mezi nimiž jsou studnice vyhloubeny. Dvě byly zasypány, mrtvy, třetí neporušena, živa.

»Co je to, Nazzále, že není nikde ani čerstvé stopy?« ptal se Abdalláh.

»Nevím a sám se tomu divím.«

Poznali jsme příčinu, spustivše plátěný věderec do studny. Vytáhnuvše jej, nemohli jsme snésti zápachu žluté vody, jíž byl naplněn. Byla prosycena prohnilými kobylkami. Zapadly v tisících a tisících do studny a otrávily vodu. Pokud nebyla studna vyčištěna, nebylo možno vodu píti, proto se jí kde kdo vyhýbal.

Obraz 8. — Chán al-Mankúra, poloha.

Vsednuvše rychle na velbloudice, ujížděli jsme do osady Žerjitejn.

»Všimni si, Múso, kamenných lomů, jimiž projíždíme. Odtud brali ti, kdo zde bývali před námi, kamení, z něhož vybudovali mohutné stavby, ležící dnes ve zříceninách na jihu a na jihozápadě od Žerjitejn,« vykládal Nazzál.

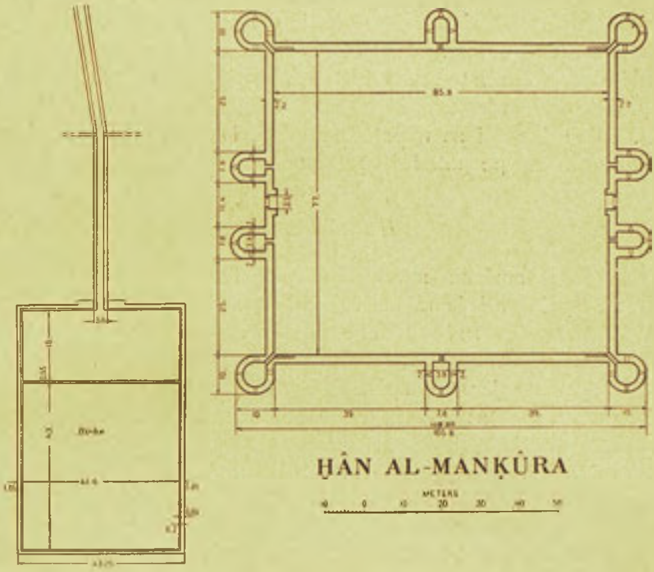
Jízda nebyla příjemná. I my i naše zvířata jsme byli unaveni. Všichni jsme toužili po odpočinku, ale neměli jsme vody, a bylo nebezpečné tábořiti na cestě, vedoucí k průsmyku Hufejjer, jímž chodilo mnoho loupežníků, skrývajících se v bílých skalách. Zaplesali jsme, když se nám ukázaly ohně před stany nedalekého tábora, ale trvalo to nekonečně, než jsme se k němu přiblížili. Dlouho a dlouho se zdálo, že jsou ohně jasně bílé. Teprve, až se nám jevily červeným světlem, uslyšeli jsme štěkot, hluk a uložili se nedaleko stanů.

V noci jsme klidu neměli. Tisíce velbloudů se bralo kolem nás k napajedlům. Napojivše svá zvířata v potůčku svádějícím vodu silného pramene do jižních zahrad a polí, jeli jsme k severozápadu přes četné vodovody. Jsou vykopány skoro 5 m hluboko pod zemí. Vždy po 100 krocích je možno otvorem k podzemnímu vodovodu sestoupiti a zaboří-li se, jej vyčistiti. Kdyby tekla voda na povrchu nebo otevřeným vodovodem, písek by jej zasypával a slunce vysušovalo. Svá zavazadla jsme uložili u pramene na západě osady.

Strasti usedlíků.

Doprovázen Mhammadem, odjel jsem ke klášteru Dejr Mar Elijján, asi 1 km k severozápadu od osady. Domníval jsem se, že tam bydlí katolický kněz. Klášter tvoří čtyřhrannou budovu, skládající se z domků a z malého, starého chrámu, v němž se uctívá hrob sv. Elijjána. Na západě sousedí s klášterem zahrada s pramenem plnícím nevelký rybníček, v němž se hemžily rybky. V posledních letech byl klášter opraven a zahrada obehnána zdí skoro 2 m vysokou. Slezše s velbloudů před nízkou branou železem pobitou, tloukli jsme na ni, ale nikdo nám neotvíral. Chtěli jsme se do kláštera dostati ze zahrady. Vstoupili jsme do ní průlomem ve zdi, ale dvířka ze zahrady byla uzavřena. V klášteře nebylo živé duše.

Vrátivše se k osadě, dověděli jsme se, že kněz či, jak domorodci říkají, kasís, Filubbos, nebydlí v klášteře, nýbrž v osadě. Hned jsem ho vyhledal. Prosil jsem ho, aby mi pověděl o spolehlivém muži, jejž bych si mohl vzíti za sluhu. Poslal pro silného mladíka, který byl ochoten mne doprovázeti. Promluviv s ním, abych poznal, zda se nám hodí, ujednal jsem s ním mzdu a slíbil, že se pro něho při návratu zastavím

Obraz 9. — Chán al-Mankúra, půdorys.

a do svého tábora ho vezmu. Potom jsem se odebral k politickému správci a k představenému četnické stanice, žádaje od nich, aby mně dali jízdního četníka za průvodce. Maje se ubírati územím, v němž táboří četní pastevci a sedláci, kteří se četníka bojí, soudil jsem, že bude pro mne viditelným znamením, že cestuji se souhlasem vlády, a že mne zbaví různých dotěrných lidí. Politický správce splnil moji žádost ochotně a domluviv se s četnickým závodčím, určil mi za průvodce četníka Mhammada, který se měl se svým koněm v poledne dostaviti k mým zavazadlům. Kůň mi působil mnoho starostí, poněvadž bylo třeba pro něho vézti ječmen i vodu, a naše zvířata byla beztak hodně obtížena.

Osada Žerjitejn byla plna beduů, kteří vnikali do domů, počínajíce si jako pánové všech. I do světnice kasíse Filubba v prvém poschodí přišli, posadili se a žádali kávy a jídla. Když je kasís upozornil, že se přece mají postiti, poněvadž vládne měsíc ramazán, smáli se mu a nutili ho, aby jim přinesl, čeho si přejí. Z pěti četníků, dbajících bezpečnosti, si tropili úsměšky.

Vrátiv se ke svým druhům, našel jsem je jako v kleci. Beduové je obklíčili a vymáhali od nich jako od potulných obchodníků povinnou dávku. Po dobrém a po zlém se mi podařilo přesvědčiti několik starších a rozvážnějších, že potulnými kupci nejsme a že jim proto nic nedáme, ale mladší dotěrní bojovníci se neustále vraceli, i byli jsme rádi. když jsme konečně po poledni byli v sedle.

Horké lázně.

Projevše směrem severozápadním širokou, obdělanou rovinou, vystoupili jsme na vápencovou výšinu a utábořili se zvečera nedaleko stanů kmene Fuare. Mají kolem 600 stanů a poslouchají vrchního náčelníka Hmejjed aš-Šibli.

Brzy ráno jsme dospěli k malé ubohé vesničce Gontor. zbudované při soujmenných zříceninách. V okolí vyvěrá mnoho pramenů, jejichž voda by mohla zavlažovati veliké zahrady, kdyby beduové se svými stády každý sad nebo vinici nezničili. Ve vesničce o osmi chatrčích jsme nenašli vůdce znalého místopisu, a pastevci kmene Fuáre, napájející svá stáda, neměli chuti nás doprovázeti. Konečně se vyšvihl starší muž, zvaný Ramzún abu Hmejjed, na velbloudici, nesoucí naše vodní měchy, a volal:

»Povedu vás, dostanu-li jednu medžídijji denně!«

»Co se ti, muži, lépe líbí: seděti na mé velbloudici za půl medžídijje denně, anebo ve svém stanu zadarmo?«

»Budiž! Pojedu za půl medžídijje denně, dostanu-li do vůle kávy a cigaret!«

Zanedlouho jsme dorazili k úpatí širokého, ale nízkého hřbetu Abu Rubáh a zastavili se před soujmennými zříceninami, pokrývajícími jeho západní svah. Dosud jsou patrny zbytky rozsáhlé pevnosti a četných budov, kupících se kolem ní. Asi v polovici pevnosti je dvorek, z kterého možno při východní straně nízkým otvorem vlézti do starého klenutí, v jehož středu vycházejí z úzké trhliny páry 51° C horké. To je

proslulá horká lázeň Abu Rubáh, k níž spěchají nemocní z měst a osad od Damašku až po Haleb. Pramen sám vyvěrá ve skále přes 20 m hluboko. Skoro 400 kroků k východu od pevnosti pronikají úzkou trhlinou rovněž horké páry, ale jejich teplotu jsem měřiti nemohl. Zpod kamene při samém otvoru syčely dvě zmije, mající na hlavě tlusté výrůstky. Kamením se zahnati nedaly a hole jsem neměl. Nad tímto druhým pramenem se zvedá zkomolený kužel se zbytky staré strážní věže. Odtud jsem načrtl mapku okolí.

Těžko se nám sjíždělo se hřbetu Abu Rubáh do sousední zvlněné roviny. Tato rovina, jakož i doliny, jimiž jsme za ní putovali, byly někdy obdělány. Dosvědčují to nízké přehrady, za nimiž se chytala dešťová voda. Tu a tam se leskly bílé kůže různých hadů.

»Nikde v Šumbulu, jak my tomuto kraji říkáme,« ujišťoval mne náš vůdce Ramzún, »není tolik hadů, jako v okolí Abu Rubáh.«

Nezvaní hosté.

Na jižním okraji pahorkatiny Baulijje se k nám přidružili dva Fuáreové.

»Kam spěcháte, pocestní?« tázal se Ramzún.

»Hledáme ztracené, poutníče. Kam jdeš ty?«

»Doprovázím tuto družinu.«

»Kam směřuje ona?«

»To ví Alláh, ale jak se zdá, ráda by k velkému náčelníku Bardžas eben Hdejb.«

»Budiž Alláh pochválen! To se nám dobře hodí. I my chceme k němu a jistě nás vezmou s sebou!«

»Kde táboří Bardžas?« ptal jsem se příchozích.

»Alláh to ví. Někde mezi zříceninami Esrija a Eufratem: možná, že v Esriji samé, možná, že za ní.«

»Jdete k Bardžasovi jako k dědičnému soudci, aby rozhodl nějaký váš spor?«

»Nikoliv. Nejdeme k němu jako k dědičnému soudci, nýbrž jako k velkému náčelníku Ebedů. Rádi bychom, aby nám vrátil pět velbloudic.«

» Což vám je členové jeho kmene uloupili?«

»Zajisté.«

»Je mezi vámi a Ebedy válka?«

»Budiž Alláh pochválen, není. My a Ebede jsme přátelé.«

»Jak vám tedy mohli Ebede vaše velbloudice ukořistiti?«

»Inu, tábořili jsme s kmenem Hsene z národa Aneze. Nájezdní četa Ebedů přepadla tábor, ukořistila jeho stáda a s nimi pět velbloudů tohohle mého kamaráda. Jdeme proto k Bardžasovi, aby nám zvířata vrátil.«

»Kde máte potraviny a vodu?

»Potraviny máme u Alláha a u těch, kteří nás pohostinně přijmou. Na vodu máme tento džbáneček,« a ukazoval mi úzký džbáneček asi na půl litru.

»Což když máte jíti krajinou, kde jsou tábory daleko od sebe vzdáleny?«

»Počkáme dva, tři dny, až nám Alláh pošle nějaké pocestné, kteří by se nad námi smilovali, nás s sebou vzali a nakrmili. Hle, jak o nás Alláh pečuje! Dnes nám poslal vás. Je to skvostný dar, neboť jistě nedovolíte, abychom vás opustili, pokud nás k Bardžasovi nedovedete. Nasytí-li se z vašich zásob šest, nasytí se nás i osm. Napijeme se vaší vodičky a zajisté nás vybídnete, abychom si občas sedli na tu neb onu velbloudičku.«

»Nejste vy, Fuáreové, hloupí lidé,« poznamenal černoch Abdalláh, »a dáte Alláhovi hodně práce, než splní tolik vašich přání.«

»Velký jsi, Bože,« zavzdychl Ramzún, »a přece posíláš dobrodiní lidem, kteří si ho nezaslouží.« Pohlédl na oba příživníky a odplivl si. Od té chvíle se o ně nestaral.

Pahorkatina Baulijje brzo přešla v jednotvárnou, žlutými, suchými bylinami pokrytou rovinu, ohraničenou na severovýchodě šedivými svahy hřbetu Šómerijje. Jak na nich, tak ve žlíbcích bylo viděti četné černé skvrny — terebintové stromy.

Neklidná noc.

Utábořili jsme se na úpatí Šómerijje v nevelké kotlině s dobrou pastvou nedaleko živých studnic. Kousek od našeho ležení odpočívala někdy v létě stáda velbloudů, i byly tam značné hromádky velbloudinců, při nichž jsme si mohli upraviti večeři. Složivše zavazadla a odehnavše velbloudice na pastvu, vzali jsme poloprázdné kožené měchy a šli ke studnicím. Napřed jsme měřili jejich hloubku. Jižní studně byla z části zasypána a suchá, či, jak domorodci říkají, mrtvá. V severní se leskla voda, jenže dobrých 25 m hluboko a my

měli provaz pouze 15 m dlouhý. Abdalláh al-Matrúd jej dvakrát Mhammadovi vytrhl, káraje ho, proč zbytečně naše zavazadla zvětšuje, a tvrdě, že v kraji, jímž pojedeme, jsou studnice tak plytké, že z nich lze vodu rukou nabírati. Vody jsme potřebovali nutně jak pro sebe, tak pro koně četníkova. Byla pod námi, ale jak k ní? Dal jsem snésti všechny oprati a podpěnky a navázati je k našemu provazu. Když nestačily, odvinuli jsme své pasy, ba smotali jsme i dvě zásobní košile a nastavili provaz. Konečně se náš plátěný věderec dotkl vody, ale jsa velice lehký, plaval na ní a nebylo možno jej pohroužiti. Vytáhnuvše jej, uvázali jsme na spodek větší kámen, spustili a věderec se naplnil. Jen jak jej vytáhnouti? Stěny studny vytesané ve skále nebyly rovné. Věderec narážel se stěny na stěnu; chvěli jsme se strachem, aby se náš provaz, zhotovený s takovou námahou, nepřetrhl a my nepozbyli jak vody, tak šatů a uzd. Všichni jsme chválili Alláha, když jsme vytáhli poslední věderec. Koně vojákova jsme napojili a oba měchy naplnili. Velbloudice vody nedostaly.

Od studnic jsem se odebral na svah, kde jsem našel zbytky rozsáhlého opevnění a velkých nádržek vodních. Vraceje se, viděl jsem velbloudice daleko od ohně. Nikdo je nehlídal. Četník a černoch Abdalláh vařili kávu, čaj, rýži a maso a hostili pocestné Fuáry. Všechna zavazadla byla otevřena, mouka a rýže rozsypány.

»Co je to, Mhammade, za pořádek? Tobě jsou zavazadla svěřena, ty máš vybírati zásoby a takhle s nimi nakládáš? Plýtváš moukou i rýží a nevíš, nebudeme-li trpěti hlad. Ty přece máš vařiti a zatím lenošíš; místo tebe aby se namáhali četník a Abdalláh.«

»Mýlíš se, Múso. Nelenoším, ani zásobami neplýtvám. Abdalláh mne od zásob odehnal, a četník mi pravil, že se beze mne u ohně obejdou: oni že budou vybírati a chystati pokrmy.«

»Co to slyším, Mhammade?« obrátil jsem se na četníka. »Poslal tě závodčí se mnou, abys mé zásoby okrádal či abys jich chránil? Jako četník jsi povinen poslouchati svého velitele. Pokud jsi se mnou, jsem tvým velitelem já. Nemíníš-li poslouchati, vrať se ihned do Žerjitejn, a já podám okrskovému veliteli v Homsu zprávu, jak se choval četník, který mne ze Žerjitejn doprovázel.«

»To Abdalláh, bášo...«

»Ani slova! Domluvil jsem. Buď budeš poslouchati mne nebo půjdeš. Co je s tebou, Abdalláhu? Dal tě mně Nauáf za velitele nebo za služebníka? Myslíš-li, že jsi velitelem, zmiz té chvíle. Cítíš-li v sobě povinnost, abys mi sloužil, služ, ale nepřekážej. Oba od ohně! Mhammad al-Kazíb má svěřeny zásoby a on vaří. Ty, Abdalláhu, k velbloudicím, a ty, četníku, tamhle na kopec, zda se k nám nikdo neblíží!«

Po celou noc jsme byli na stráži. Obávalit jsme se, že loupežníci nebo nájezdníci přijedou v noci k opuštěným studnicím pro vodu a nás přepadnou. Že byl náš strach oprávněn, ukázalo se před půlnocí. Tři jezdci na velbloudech se přiblížili ke studnicím, vypátrali naše ležení a dlouho se kolem nás plížili. Seznavše, že jsme silnější, zmizeli.

Nové osady.

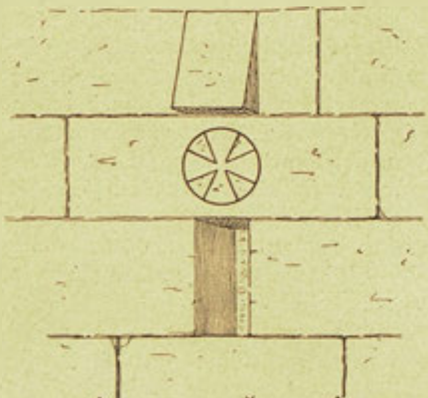
Zrána jsme vystupovali do pohoří Šómerijje. Údolí jsou široká, stráně mírné, příční žlíbky úzké a hluboké. Hřbet je skoro plochý; jen tu a tam sedí nevelké kopule. Na jedné jsme zahlédli u velké hromady kamení jezdce, který zmizel, jakmile nás zpozoroval. Náležel snad k loupežníkům, kteří nás v noci znepokojovali. Dva nebo tři kočovníci se často vydávají na lup. Jedou na velbloudech a plíží se ke stádům velbloudů nebo ovcí a odhánějí zvířat, kolik mohou. Když je některý pastýř zahlédne, varuje hned své druhy, kteří pak obsadí nejvyšší vrcholky a střehou okolí svých stád. Pastýři Beni Cháled pasoucí svá stáda v Šómerijji věděli asi o těchto lupičích, neboť dorazivše k hluboké studnici Habel, viděli jsme jejich stráže na všech vynikajících místech.

Překročili jsme velkou cestu Tidribe, spojující města Homs a Hama s územím Bilás a Tudmorem, Palmyrou. K její ochraně byla snad vybudována tvrz Abu Šindách, u níž jsme zůstali přes poledne. Sedí na vysoké homoli. Hradební zdi jsou přes 2 m silné a tvoří čtyřúhelník, od severu k jihu 45 m dlouhý a 41 m široký. Úzká brána vede středem jižní hradby do nádvoří. Ve zdech jsou střílny. Nad jednou je zevně na přitesaném kameni hvězdice s křížem. (Obr. 10.)

Berouce se směrem skoro severním, dospěli jsme do hornatého kraje Bilás a vkročili na zoraná pole osady Džebb Šíha. Byla teprve nedávno založena. Zastavili jsme se u vyčištěných studnic Barrák, nedaleko soujmenných zřícenin.

Studnice vyčistili a okolní půdu v role proměnili sedláci Mešárfe, zabývající se též chovem koz a ovcí.

Náš vůdce neznal nových osad, i bylo třeba, abychom hledali jiného. Utábořivše se kousek od ležení Mešárfů, vyjednávali jsme se dvěma muži. Po chvíli k nám přišel náčelník s několika průvodčími a trpce nám vytýkal, proč že jsme nepoctili jeho stan jako hosté. Náš četník jednal s ním a s jeho průvodčími jako s otroky. Křičel, nadával, poroučel, a oni se k němu vším možným způsobem lísali. Nazývali ho efendina, donesli mu nejlepší koberce, upravili mu měkounké lůžko.

ḪÂN ABU ŠINDÂḪ

Obraz 10. — Abu Šindách, hvězdice s křížem.

nabízeli mu hrst cigaret a nacpali a zapálili mu vodní dýmku. I ječmen pro jeho koně mu ukazovali, zda je dosti jadrný a čistý.

Zahrnuvše ho, čím mohli, ještě se ho doptávali:

»Po čem touží tvá duše, pane náš, efendina? Mluv a my, tvoji sluhové, vyhovíme, i kdybychom ti měli nebe snésti.«

Četník zářil, vida, jak žárlivě, ba závistivě na něho pohlíží černoch Abdalláh. Přijímal vše s milostivým úsměvem a když byl míšek s ječmenem zavěšen na hlavu jeho koně, pokynul Mhammadovi, aby k němu přistoupil, načež mu pošeptal:

»Poznamenej si, že jsem dostal tento ječmen darem od svých známých.«

»To vidím. Proč si to mám poznamenat?«

»Inu, aby mi báša jeho cenu nahradil.«

Náčelník nám dovedl mladšího muže, kterého doporučoval za vůdce. Nenašed lepšího, najal jsem ho. Jmenoval se Ahmed al-Ali. Náčelník si občas stěžoval, proč že jsme jeho stanu nepoctili, ale byl tomu asi rád. Pil neustále náš čaj a jedl plnými ústy naše pšeničné kroupy. Dosavadní náš vůdce Ramzún byl u nás tak spokojen, že přičapnuv ke mně. se zapřisahal:

»Ať ztratím, Múso, svou pravici, opustím-li tě! Pojedu s tebou k Eufratu a budu ti sloužiti po celou cestu až do Žerjitejn.«

»Nemohu, Ramzúne, platiti dva vůdce.«

»To je pravda, Múso, proto se vzdám mzdy, jen když dovolíš, abych jel na tvé velbloudici, kouřil tvé cigarety a pil tvůj čaj. Co jsem na světě, jsem takového nepil.«

»Nač by ses, Ramzúne, namáhal? Nezapomeň, že tvé příbuzenstvo po tobě touží a tvá bělounčká pro tebe pláče. Vrať se k nim a potěš je!«

I oba pocestní Fuáre zůstali u nás a nehledali pohostinství ve stanech. Hostili jsme čtrnáct mužů. Maně jsem se tázal. jak dlouho vydrží naše zásoby.

Před východem slunce jsem poslal Mhammada se třemi pomocníky a všemi velbloudicemi ke studnicím, ale vrátili se po chvíli, že ve studnách není vody. Náš nový vůdce ujišťoval. že najdeme vody dostatek v nové osadě Užéribát, proto jsme se do ní vydali. Ahmed si pochvaloval činnost svého kmene Mešárfe.

»Zabíráme, Múso, údolí za údolím, studnici za studnicí. Obděláváme půdu a stavíme si ve starých zříceninách nové domky.«

»Kolik stanů?«

»Stanů i domků dohromady máme my, Mešárfe, kolem osmi set.«

»Jste sami pro sebe, nezávislí?«

»Nikoliv. Posloucháme emíra Fadžra abu Ríš, velkého náčelníka kmene Muáli. Sami bychom se neubránili vydírání a nájezdům různých kmenů národa Aneze. Kdyby těch nebylo. měli bychom se ještě lépe, ale ti přicházejí se svými velbloudy, vženou je na naše pole, spasou nám obilí a všecko naše dření je marné. Ničí nás pravidelněji než kobylky. I ty se v posledních letech objevují a požírají nejen obilí, ale

i traviny a dřeviny. Potřebujeme silné vlády, která by zajistila bezpečnost života a majetku. Uviděl bys, Múso, jak by se zakrátko celé toto okolí proměnilo v úrodné pole.«

Za zbořeninou Džáberijje jsme dorazili do ploché pahorkatiny, porostlé četnými terebinty a nízkými, načernalými stromy, jakým se říká suejd. Nad rozsáhlou rovinou, prostírající se k severozápadu, vyčníval kužel Ezejjem a k jihu od něho osamělý pahorek s pevnůstkou Šumejmís. Daleko za nimi vystupovaly na obzoru dvě černé vysoké hory, kterým se říká Ekrún Hama, Rohy města Hama.

Přes hodinu jsme zůstali v osadě Užéribát, jak jí říkají příslušníci národa Aneze. Nová osada zbudovaná na nepatrném kopečku, je i s úrodným okolím majetkem náčelníka z Tudmoru, Palmyry. Ani v osadě, ani v okolí jsme nenašli starých památek. Napojivše svá zvířata a naplnivše vodní měchy, chystali jsme se k odjezdu. Oba Fuáre se hotovili rovněž.

»Odpočiňte si přece, bratříčkové,« vybízel je Abdalláh, »a zůstaňte den, dva v některém z těchto domů. Děkujeme vám za ochranu a společnost, kterou jste nám dosud poskytovali, a ujišťujeme vás, že netoužíme ani po jedné, ani po druhé.«

»Alláh nám poslal tvou družinu, Abdalláhu, a poněvadž ona jde k Bardžasovi, k němuž i my spěcháme, je vůlí Alláhovou, abychom vás neopouštěli.«

»Alláh stvořil syny Adamovy a stvořil také pijavice. Setká-li se pijavice se synem Adamovým, myslí, že je to vůle Alláhova, aby se syna Adamova přidržela a z něho ssála, a přece syn Adamův v počínání pijavice vůle Alláhovy nevidí.«

»Co tomu říkáš, náčelníku Múso? Dovolíš, aby nás tvůj sluha Abdalláh přirovnával k pijavicím? Bylo by ti milé, kdybychom vykládali, že porušuješ pohostinství?«

»Pocestný není povinen přijímati hosty. Žádný zvyk mu této povinnosti neukládá. Nevděčný zapomíná na přijaté dobrodiní a černí tvář toho, jenž mu je prokázal. Šlechetný muž by to neučinil.«

»Tož, co si přeješ, náčelníku Múso? Chceš, abychom zde zůstali a po jiném hostiteli se ohlédli?«

»Zůstaňte a ohléděte se! S námi nepůjdete. Nevíme, kdy se ke svému příbuzenstvu vrátíme a hlad trpěti nechceme.«

Nájezdníci nablízku.

Cesta vedla otevřeným, úrodným krajem. Na všech stráních se černaly hájky bujných terebintů a suejdů. V údolích jsou četné přehrady, zbytky zahradních věží a zasypané studnice. Zastavili jsme se pod rozbořenou tvrzí, zvanou Kastal. Je to čtverec o 22 krocích. Zdi jsou zbudovány z balvanů průměrně 1·5 m dlouhých a 0·5 m širokých a silných. K jihu od tvrze jsou rozvaliny okrouhlého chrámu s čedičovými sloupky, ozdobenými na hlavicích znaky křesťanskými. (Obr. 11, 12.) S chrámem sousedí větší dům, snad klášter. K jihu od něho stojí kus široké brány, k severovýchodu od tvrze rozsáhlé stavení s dvorem ohraničeným sloupovím a při něm budova z obrovských přitesaných kamenů. Zříceniny jsou rozsáhlé. Nemohli jsme jich prozkoumati, poněvadž se dalo do deště, dlouho však nepršelo. Když přestalo, jal jsem se s Túmánem kresliti plánek, ale již po chvilce ke mně přiběhl vůdce Ahmed a ukazoval několik jezdců na nedalekém vysokém výběžku. Mířili k jihozápadu.

»Sežeňte hned pasoucí se velbloudice a spoutejte je u zavazadel!« volal jsem. »Budu s Túmánem pozorovati jezdce!«

Chtěli jsme tak učiniti z tvrze. Ještě jsme k ní ani nedoběhli, když jsme zahlédli tři jezdce, kteří k nám klusali. Ihned jsme spěchali ke svým druhům a pomohli jim spoutati velbloudice, aby se snad při útoku nesplašily a neutekly. S nabitou zbraní jsme čekali, co se bude díti. Po chvíli se mihly ve tvrzi hlavy dvou mužů. Pozorovali nás. Vystoupili a kývali svými dlouhými rukávy. Odpověděv týmž způsobem, dal jsem jim na srozuměnou, že jsme přátelé, že k nám mohou přijíti.

»Al-hamdu lilláh, chvála Alláhovi!« volali zdaleka. »My jsme vás měli za nepřátelské vyzvědače a zatím jste lidé pokojní jako my.«

Četník jednoho poznal. Byli to příslušníci kmene Umúr.

»Proč jste nás měli za nepřátelské vyzvědače? Či je někde v okolí nájezdní četa?«

»Zajisté. Naši pastýři ji zahlédli na jihozápadě. Vzkřikli na poplach, a všichni mužové z tábora vyjeli proti ní.«

»My jsme viděli jezdce tamhle na tom výběžku,« ukazoval Ahmed. »Mířili k jihozápadu. Nebyli to snad vaši?«

»Byli to naši. I oni zpozorovali vaše velbloudice, proto nás náčelník vyslal, abychom se přesvědčili, kdo jste.«

»Kde je váš tábor?«

»K jihu odtud. Blizoučko.«

»Pojeďme tam, bášo,« přimlouval se četník. »Tam budeme v bezpečí, a zde by nás mohli nájezdníci přepadnouti.«

»V jakém bezpečí, Mhammade? Bojovníci jsou pryč. Minou-li se s nájezdníky, mohou nepřátelé před východem slunce tábor překvapiti a vyloupiti jej i nás.«

»Tábor je tábor a poušť je poušť, bášo. Tam je více lidí: mezi nimi se cítíš jistější. V poušti jsi sám.«

I ostatní druhové se přidali k četníkovi a prosili a pobízeli, abychom jeli s Umúry do jejich tábora...

»Budiž! Pojedeme tam tedy, ale zde dovaříme večeři a pojíme.«

»Hle, Múso, poprchává. Dá se snad do deště. Jaké to bude vaření, jaká to bude večeře? Pojeďme hned! Kotlík naložíme a v táboře si kroupy dovaříme,« přimlouval se Abdalláh.

Obraz 11. — Kastal. hlavice.

Projeviv souhlas, pomohl jsem naložiti zavazadla a dali jsme se do tábora. Jeho obyvatelé byli velmi znepokojeni, že jsou nepřátelé nablízku a že všichni bojovníci proti nim vyjeli. Potěšili se nemálo, vidouce naše dobré zbraně. Starci a ženy nás obklopili, dotazujíce se po nepříteli. Nikdo v táboře nespal. Po půlnoci se vrátili dva jezdci:

»Proč jste se již vrátili?« zaléhalo se všech stran.

»Naše klisny jsou ještě mladičké, nestačily ostatním a nechtěli jsme je zničiti.«

»Kde jsou ostatní? Kolik je nepřátel? Kam jedou?«

Jezdcové vypravovali, co věděli, ale mnoho toho nebylo. poněvadž nepřítele ani nezahlédli. Nemohouce spáti, určili jsme, jakmile se mraky trochu potrhaly, zeměpisnou šířku: odpoutali jsme velbloudice, aby se mohly pásti, a chystali se k odjezdu.

Táboříce v úzké úžlabině přímo před stanem náčelníkovým, nemohli jsme zanítiti vlastního ohně, nýbrž byli jsme povinni čekati, až ženy vstanou, oheň rozdělají a nám aspoň trochu mléka pošlou. Vypivše ohřátou kávu s mlékem, vyjeli jsme k nejbližší vodě Esrija, u níž tábořil Bardžas eben Hdejb, vrchní náčelník kmene Ebede. Ebede vedli s Rualy válku.

i toužil jsem nemálo, abych se s Bardžasem setkal a jeho přátelství získal. Tím bych byl získal i jeho tvář, jeho ochranu a nebyl bych se obával, že budu od jeho Ebedů oloupen. Abych se zajistil před možným přepadením, dříve než bych do stanu Bardžasova vstoupil, prohlásil jsem v táboře Umúrů, že jedu k Bardžasovi před jeho tváří, pod jeho ochranou, čímž jsem dal najevo, že ho ctím a uznávám za tak mocného, že mne může chrániti, třebas bych byl vzdálen a jemu neznám. Učinil jsem to, nechtěje vydati černocha Abdalláha. otroka Nauáfova, nebezpečí smrti. Jako nepřítel mohl býti od každého příslušníka kmene Ebede nejen oloupen, ale i zabit. Doprovázeje mne, putujícího před tváří Bardžasovou, byl mým chráněncem a požíval tudíž ochrany náčelníka Bardžasa.

V kraji pozemských duchů.

Ponenáhlu jsme sestoupili do širokého údolí porostlého vysokými, suchými travinami.

»Zastavme se zde, Múso, na chvíli,« vybízel Mhammad al-Kazíb, »a nasbírejme suchých travin pro své velbloudice. Nevím, najdou-li nějakou pastvu v táboře a jeho okolí.«

Učinili jsme podle jeho rady a naplnili dva veliké měchy. Vůdce Ahmed neustále vybízel k odjezdu.

»Čeho se bojíš? Nikde v okolí není přece nájezdní četa a za dne se v tomto širokém údolí nedáme překvapiti,« pozastavoval se Abdalláh.

»Nebojím se nepřátel viditelných, ale neviditelných.«

»Bydlí tady duchové?«

»Jak pak ne! I v tomto údolí i v jeho západním okolí mají pozemští duchové své příbytky. Stěhují se sem ze zřícenin, v nichž se usazují Mešárfe a Beni Cháled.«

»Viděli jste je zde?« ptal se Ahmed.

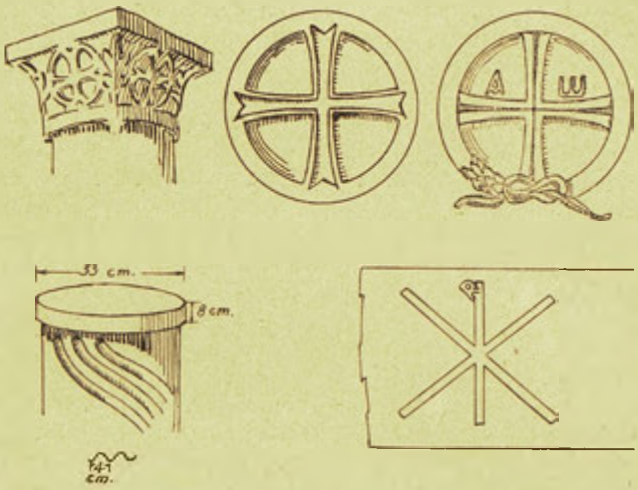
»I my, i jiní. Nějaký Kmasi, příslušník kmene Kmusa, přenocoval, Múso, v rozvalině, kterou tamhle vlevo vidíš. Potkala ho džánnijje, ženský duch, a vlezla do něho. Vzchopiv se, utekl do skal. Jeho příbuzní ho hledali. Našedše jeho stopy, přiblížili se k němu, ale on před nimi utekl a nechtěl se vrátiti. Obklopili ho a chytili. Bil sebou o zem, a pěna mu vystupovala z úst. Poznali, že za spánku vlezl nozdrami do něho zlý duch a že je posedlý. Tu zavolali vidoucího.«

»Kdo je to vidoucí?«

»To je, Múso. muž, jemuž Alláh svým mluvčím oznamuje věci neznámé a jemuž pomáhá uzdravovati nemocné a zlým duchem posedlé.«

»Co s ním dělal vidoucí?«

»Léčil ho divným způsobem, nebo, jak my říkáme, hrál nad ním, ale džánnijje posedlého trápila ještě víc. Nemoha s ní nic poříditi po dobrém, vyzval vidoucí příbuzné pos-dlého, aby vypudili džánnijji z něho po zlém. I bili ho a ztloukli ho, až se skoro na všech jeho údech ukazovala krev.

Obraz 12. — Kastal, zbytky sloupů a ozdoby.

»Což je dovoleno tlouci chudáka?«

»Proč by to nebylo dovoleno? Vždyť rány nenáležejí chudákovi. ale pozemskému duchu. Ten pociťuje bolest, nikoliv posedlý.«

»Nu, a pomohlo bití?«

»Pomohlo, Múso. Džánnijje po výprasku posedlým již tak nezmítala. proto neustávali a co chvíli jí natloukli. Třiadvacet dní to vydržela. Pak nemohla již snésti ran, vyběhla z posedlého, a on se uzdravil.«

»Pravil jsi, že se džinnové, pozemští duchové, stěhují ze západních zřícenin, v nichž se vy a jiní usazujete. Což se pozemským duchům ve zříceninách líbí?«

»Jak by se jim nelíbilo! Velice rádi v nich bývají; obyčejně v podobě dlouhých hadů. Někdy vlezou i do skutečných hadů a bydlí v jejich těle, proto nesmíš, Múso, ve zříceninách dlouhého hada zabíti. Kdybys tak učinil a zabitého hada si upekl a snědl, přivedl bys pozemského ducha do svého vlastního těla a stal se posedlým.«

»Proč se duchové stěhují ze zřícenin, v nichž se usazujete?«

»Nemají rádi synů Adamových. Nejvíce se jim líbí na místech opuštěných, divokých, kam nikdo nepřijde.«

»V širé poušti není pozemských duchů?«

»I tam jsou, ale není jich mnoho. Do pouště odcházejí obzvláště mladé džánnijje, mladí ženští duchové, kteří rádi tančí.«

»Odkud to víš? Viděl jsi je sám v širé poušti?«

»My, Mešárfe, pouze v deštivém období zacházíme až na hranice, širé pouště, a do ní sami nevkročíme, ale slyšel jsem to od beduů, kteří v širé poušti ženské duchy nejen slyšeli, ale i viděli. Ukazují se v podobě sličných děvčat, která vábí a lákají pocestného. Kdo poslechne a k nim se přidruží, již se nevrátí. Děvčata ho ulehtají, vyssají mu krev a snědí jeho maso.«

Vůdce měl pravdu; můj známý, Blejhán, mně vypravoval: »Jednou jsem si vyjel s třemi druhy na lup. Mířili jsme na pastviny kmene Sirhán na jižním úpatí Hauránu. V hlubokém žlebě nás překvapila veliká četa našich nepřátel ze kmene Beni Sachr. Rozutekli jsme se. Já, to jest Blejhán, jsem se dostal šťastně ze sopečných skal do rovné pouště Hamád, kde jsem si v noci odpočal. Přikrčil jsem se ke své velbloudici a nacpal si krátkou dýmku. Přelomila se mi uprostřed, ale spravil jsem si ji. Hlavičku jsem si ponechal, špičku jsem nahradil kouskem kosti a stáhl vše řemínkem. Zahalil jsem si hlavu i dýmku pláštěm, aby nebylo viděti ani vykřesané jiskry, ani doutnajícího tabáku. Najednou uslyším, jako by někdo přede mnou běžel. Odhalím trochu oči a zvednu hlavu, ale nevidím nic. Myslím si, že to bylo nějaké dravé zvíře: snad vlk. Za hodnou chvíli zaslechnu zpěv a rány na bubínek. Dívám se pozorněji, a hle, přede mnou se míhají stíny tančících děvčat. A přece nebylo nikde táboru. Děvčata se ke mně přiblížila až na dohození, kynula mně, usmívala se na mne a vybízela mne různým způsobem, abych k nim přistoupil. Položil jsem se tváří na zem, zaťal ruce do půdy a přitiskl se

k zemi, abych nic neviděl a nic neslyšel. Potom jsem usnul, a Alláh mne vysvobodil.«

Velký náčelník Bardžas.

V poledne jsme dorazili ke zříceninám Esrija, kde jsme se zastavili bokem od stanu velkého náčelníka Bardžasa. Tábor byl jako po vymření. Skoro kdekdo za poledního horka odpočíval. Nikdo nás nevítal. Vkročiv do stanu, viděl jsem, že Bardžas eben Hdejb spí na koberci. Usednuv vedle něho, čekal jsem, až mne někdo přivítá. Po chvíli přišel Azu, bratr jeho matky. Uvítal mne jménem Bardžasovým a jej probudil. Bardžas se opřel zády o jednu ze sedmi hlavních tyčí, podpírajících jeho stan, a pozdraviv mne krátce, jal se mne vyptávati:

»Odkud přicházíš?«

»Od jihu a od západu.«

»Kam jdeš?«

»Do brány, kterou mi Alláh otevře.«

Tu se na mne zahleděl, pousmál se, sedl si vedle mne a šeptem se mnou hovořil. Led, uzavírající jeho nedůvěřivé nitro, byl prolomen.

»Nediv se, Múso, že jsem tě tak chladně uvítal. Přicházíš od mých nepřátel, a k nim jsi přišel z Cařihradu; já nezakusil dobra ani od Eben Šalána, před jehož tváří cestuješ, ani od vlády cařihradské, která tě chrání.«

»Co máš proti knížeti Núrimu eben Šalán?«

»Proti Núrimu osobně nic. Vážím si ho i jeho syna Nauáfa jako lidí, ale opovrhuji jeho kmenem. Celý jeho kmen je černý, věrolomný, a má čest pošpiněnu.«

»Proč se na ně tak horšíš? Proč je nazýváš věrolomnými, když přece víš, že je to nejhorší nadávka?«

»Vím a právě proto jí užívám. Rualové přepadli před několika lety tábor mého kmene, ačkoliv několik dní před tím uzavřeli a odpřisáhli mír. Navečer se vrátili naši poslové se zprávou, že dlouholetá válka ustala a že nastalo mezi námi a Rualy upřímné přátelství, a hle: časně ráno byl náš tábor přepaden od bojovníků ze kmene Ruala. Majíce je za přátele, nebránili jsme se, a oni nám odehnali nejen stáda, ale odvezli i naše stany. Vyslali jsme hned posly k Eben Šalánovi, stě-

žuj̃ťce si na tento čin, a víš, jak se vymlouval? Vzkázal nám, že nájezdní četa, která náš tábor vyplenila, odjela před dvaceti dny proti Amárátům do okolí Kerbely u Eufratu; od nich že byla odražena a při návratu že nás přepadla, nevědouc, že byl mír právě uzavřen.«

»A což, nebylo to pravda?«

»Bylo i nebylo. Četa skutečně vyjela před dvaceti dny; snad nevěděla, že byl mír uzavřen, ale Eben Šalán nám měl vrátiti vše, co nám ukořistila, a on vrátil jen část; proto jsme my jeho výmluvě nevěřili a nevěříme. My jsme byli přepadeni věrolomně. Od toho času je mezi námi a Rualy válka a kde jen můžeme, špiníme čest Rualů. Uvidíme-li někde Ruejliho, voláme své válečné heslo:

,Já jsem jezdec chránící stáda zvaná Áreťa. Já jsem člen kmene Sbaa. Ó těch věrolomných! Ó těch, jejichž tváře jsou počerněny! Kde pak máte ten oběd připravený k uzavření míru?'

Alláh ví, Músо, že mluvím pravdu a Alláh, jenž trestá každou věrolomnost, potrestá i věrolomnost Rualů. ,Žádný věrolomný se nepovznese nad psa', praví naše přísloví.«

»Nemohu býti, Baŕdžase, soudcem mezi vámi a Rualy, ale vím, že jak Núri tak Nauáf tebe ctí a že si přejí, aby byl mezi vámi a jimi uzavřen mír.«

»Kdo má nabídnouti mír? Ať o mír požádají! Já to neučiním, sic by se mi Rualové vysmívali, že se jich bojím a při sám Alláh, že to není pravda. My jsme silnější. My Ebede sami máme přes 3300 stanů a náležíme ke skupině Sbaa, z níž jsou i Kmusové a ti by nám pomohli, kdyby se Rualové s celou silou na nás vrhli.«

»Přeješ si, Bardžase, aby krev tekla stále?«

»Nikoliv. Nemám rád krve. Toužím po míru, ale jsem povinen hájiti zájmů svého kmene.«

»Vy, Ebede, náležíte ke skupině Sbaa?«

»Zajisté. Proto voláme ve válečném pokřiku: ,Já jsem Sbéi.'«

»Štěpíte se, či tvoříte jediný celek?«

»Nikoliv. Jádrem našeho kmene jsme my, Ebede, ale s námi jsou Muájdže a Mseke a všichni tři tvoříme jednotku, jež nenávidí věrolomných Rualů a bude je stíhati, až je za jejich věrolomnost potrestáme.«

»Dosti o Rualech, Bardžase. Zmínil jsi se, že jsi trpěl i od vlády cařihradské.«

»Trpěl, Múso. Bylo mně nějakých dvanáct, třináct let. Účastnil jsem se prvého nájezdu a sám jsem ukořistil jednu velbloudici. S deseti jinými velbloudicemi, jež jsem dostal při obřízce, tvořila základ mého stáda. Těšil jsem se na nové a nové nájezdy, kolik že z nich dovedu velbloudic a jak ukáži našim nepřátelům, že jsme chytřejší a udatnější než oni. Kobylku jsem měl čtyřletou hnědku. Znali jsme se jako dva nejlepší kamarádi. Jezdíval jsem na ní v sedle i bez sedla, honíval s ní gazely a málokterá nám unikla. S několika kamarády jsem vyjíždíval i na lov se sokolem. Tatíček mně jednoho dal, sám jsem si ho vycvičil a honící fenku jsem si sám koupil. Byl to, Múso, krásný život. Nadál jsem se, že potrvá, že bude lepší a lepší, ale Alláh určil jinak.

Tatíček dostal list od zemského správce, aby ho navštívil v Halebu a mne přivedl. Nevěděl, co mu správce chce, ale mezi našimi lidmi se šuškalo, že ho jistě vyzve, aby mne poslal do Cařihradu, jak již učinili někteří jiní velcí náčelníci.

‚Do Cařihradu, tatíčku, nepůjdu a nepůjdu.'

‚Neboj se, synáčku. Není-li to vůle Alláhova, nepůjdeš tam. Jsi můj jedináček, nerad bych tě ztratil.'

Matička se rovněž přimlouvala, aby mne vládě nevydával a do Cařihradu neposílal.

‚To raději do Haleba nepojedu,' rozhodl otec a zavolav písaře, kázal mu:

‚Napiš zemskému správci, že jsem churav a že svého stanu opustiti nemohu.'

Písař to napsal, přitlačil tatínkův pečetní prsten a odevzdal list nějakému potulnému kupci, aby jej dovezl do Haleba a zemskému správci odevzdal. Netrvalo to ani čtrnáct dní a přišel list druhý a s ním důvěrník zemského správce, jenž se velice divil, že je tatíček čilý a zdravý:

‚Psal jsi Jeho Excelenci zemskému spravci, že jsi churav, že svého stanu opustiti nemůžeš — a tady jezdíš a jak se zdá, vrátil jsi se nedávno z nájezdu.'

‚Alláh na mne poslal nemoc a Alláh ji ode mne vzal a vrátil mně zdraví.'

‚To je dobře. Sedni na svého koně, vezmi synka a pojedeš se mnou k zemskému správci.' Tatíček, vida nezbytí, poslechl. a jeli jsme.

Zemský správce byl sám med; ukázal nám list od našeho pána, cařihradského sultána.

‚Víš-li pak, Farháne, co v tomto listu stojí? Víš-li pak, že se náš pán sultán o tebe zajímá a že si přeje, abys svého synka k němu poslal, že ho dá do škol a vychová z něho náčelníka, jakého není široko daleko?'

‚Kéž Alláh dopřeje vítězství našemu pánovi sultánovi! Kde jsem já, ubohý červ, a kde je on, náš svrchovaný pán? Jeho milosti jsem si nezasloužil a dopustil bych se hříchu, kdybych ho svým synkem obtěžoval.'

‚Hříchu by ses dopustil, Farháne, kdybys jeho přání nevyhověl a synka do Cařihradu k němu neposlal.'

‚Po zákonu Alláhovu náleží synek do příbuzenstva otcova. Příbuzenstvo pečuje o jeho výchovu a příbuzenstvo mého synka Bardžasa žádá, aby zůstal doma.'

‚Kdo je příbuzenstvo a kdo je náš pán sultán? Sultán je spolu chalífa, zástupce apoštola Božího na zemi. Co on chce, chce zároveň Alláh a vůli Alláhově se přece protiviti nebudeš.'

‚Pouze ukamenovaný ďábel by mohl vnuknouti do mého srdce, abych se protivil vůli Alláhově. Alláh dává najevo svou vůli každému člověku a mně dosud neprojevil, že by si přál, abych se se svým synáčkem rozloučil.'

‚Tobě své vůle neprojevil, ale projevil ji našemu pánu sultánovi, a jeho přání je ti rozkazem. Abych ukončil tuto rozmluvu, poroučím ti jménem svého pána, abys do dvou neděl tohoto svého synka sem přivedl. O ostatní se postarám.'

‚Smiluj se, Excelence, nad otcem a nad matkou tohoto chlapce! Máme jen jeho. Srdce nám pukne, oddělíme-li se od něho.'

‚Nepukne ani tobě, ani jeho matce. Alláh vás odmění za to, že jste Ho poslechli; či nevíš, jak odměnil Alláh Abrahama za to, že poslechl a chtěl obětovati svého synka Ismaela? Od tebe nežádá, abys svého synka obětoval; žádá pouze, abys ho poslal do Cařihradu, kde půjde do škol a naučí se, co ty neumíš.'

Tatíček prosil a dlouho prosil, a já mu pomáhal, ale nakonec jsme uslyšeli nový přísný rozkaz: ‚Do dvou neděl ať je, Farháne, tvůj synek tady.'

Se smutnou jsme se vrátili. Tatíček se radil s náčelníky, co počíti. Někteří mínili, že by bylo nejlépe, kdybychom se rychle odstěhovali do vnitřní pouště, jiní abychom přešli Eufrat a hledali útulek v Mesopotamii a opět jiní navrhovali,

aby mne tatíček vypravil k našim příbuzným do Hedžázu a zemskému správci oznámil, že jsem se ztratil. Tatíček naslouchal všem návrhům, ale se žádným neprojevil souhlas.'

‚Odtáhneme do vnitřní pouště. Tam nás ovšem zemský správce nedostihne, ale po desíti měsících budeme potřebovati obroku po své koně a potravin i šatstva pro sebe. Nezbude nám, než abychom vnitřní poušť opustili a stěhovali se na pomezí území obdělaného a tam nás mohou vojáci obklíčiti a mně synka vzíti. V Mesopotamii by to učinili ještě spíš: vždyť je tam vláda jako tady u nás v Syrii. Vypraviti synka do Hedžázu by bylo snadné, ale vláda by se o něm přece jen dověděla a kdyby se nedověděla, jak bych vydržel bez něho, a kdo by tam o něho pečoval?'

‚Lépe by mu bylo v Hedžázu, než v Cařihradě,' poznamenal nějaký šedivý bojovník. V Cařihradě se nenaučí ničemu dobrému. Odrodí se a bude po nás plvati jako činí ostatní pánové cařihradští.'

‚Snad by mu bylo v Hedžázu lépe, snad nikoliv. Byl by tam ponechán sám sobě a kdo ví, co by neprovedl, kdyby ho zachvátily tesknice. Utekl by a cestou by zahynul buď žízní nebo rukou nějakého lupiče. V Cařihradě by nebyl sám. Byl by tam se synky jiných velkých náčelníků. Že by se odrodil a námi opovrhoval, toho se nebojím. Má dobré jádro; je členem příbuzenstva, které bylo po staletí první v našem kmeni. Taková výchova se nedá snadno odstraniti.'

‚V Cařihradě ho budou utiskovati a budou se mu posmívati.'

‚Útisky a posměch probudí jeho hrdost a ta ho uchrání odrodilství.'

‚Tak ty, Farháne, chceš svého synka poslati do Cařihradu?'

‚Nechci a Alláh je můj svědek, že bych ho tam neposlal, kdyby nebyly okolnosti silnější, než jsem sám. Porokovali jsme o věci důkladně a dospěli jsme k výsledku, že bude menší zlo vůli sultánovu splniti nežli se jí protiviti.'

‚Ó dítě mé! Ó synáčku můj! Ó zřítelnice oka mého!' zabědovala má matička, jež naslouchala poradě za stěnou, dělící stan.

‚Běž, synáčku, za svou matkou, a potěš ji,' vybídl mne tatíček.

Matička mne objala, líbala a usedavě plakala. Chvíli jsem plakal s ní, potom jsem ji těšil:

‚Vždyť já se, matičko, vrátím.'

‚Ale kdy, synáčku, kdy se vrátíš?'

‚Víš, matičko', pošeptal jsem jí, ‚já uteku!'

‚Ano! To bude, synáčku, nejlepší. Zlato, které jsem si uspořila, ti dám. Usedlíci říkají, že zlato otvírá každou bránu: otevře ti bránu k svobodě a k nám.'

Dlouho jsme si povídali s matičkou o mém útěku a o radostném návratu.

Po několika dnech se vypravil tatíček se mnou do Haleba. Matička jela s námi. Zemský správce nás vítal s radostí.

‚Rozleželo se ti, Farháne, v hlavě, a poznal jsi, jakou milost ti prokazuje náš pán sultán, kéž mu Alláh dopřeje vítězství, když zve tvého synka k sobě a slibuje, že ho dá do škol?'

‚Učinil jsem, Excelence, čemu jsem se vyhnouti nemohl. Ruka našeho pána sultána je delší a jeho meč je ostřejší než ruka má a meč můj.'

‚Tak se mně zdá, že velké radosti nemáš a že jen z politiky svého synka na cestu štěstí stavíš.'

‚Rád bych viděl otce, který by se radoval z odchodu svého synka. Politiky neznám. Vím pouze, že muž rozumný se neprotiví tomu, co je silnější než on. Alláh na mne seslal toto břímě a mně nezbývá, než abych je nesl. Staniž se, jak Alláh určil.'

Zemský správce rozhodl: ‚Pozítří odjede tvůj synek do Alexandretty, kde počká na loď, která ho odveze se sedmi jinými chlapci na práh ráje do Cařihradu.'

‚Rád bych jel do Alexandretty s ním.'

‚Nikdo ti nepřekáží; proč bys nejel?'

Smutné, velice smutné bylo loučení s matičkou. Vtiskla mi do ruky míšek plný zlatých mincí.

‚Je jich dvaašedesát, dítě mé. Nos je na holém těle, aby ti je nikdo neukradl a jak jen budeš moci, utec a rovnej si zlatem cestu, která by tě dovedla k nám.'

Matička obalila míšek kouskem kůže a přišila jej k opasku, jejž jsem nosil na holém těle. Tatíček o těchto penězích nevěděl.

Z Haleba do Alexandretty jsme jeli na voze. Bolely mne všecky údy; nebylť jsem takové jízdě zvyklý. Jezdíval jsem mnoho, ale na koni nebo na velbloudu. Na voze všechno hrkalo. Každý kámen jsem cítil a do Alexandretty jsem se dostal skoro nemocen. Tatíček se neměl lépe, ale jsa starší a silnější, překonával útrapy snáze než já, to jest Bardžas. Vládní úředník nás zavedl do jizby, v níž bylo sedm chlapců

ze Syrie a Mezopotamie. Se čtyřmi byli otcové, tři ostatní byli sami. Plakali jako sirotci.

Na loď jsme čekali mnoho dní. Konečně se ukázala a zastavila se daleko od břehu. Kázali nám, abychom si sedli do velké dřevěné lodice. Tatíčka odtlačovali, ale stříbrný peníz mu otevřel cestu na lodici. Jak se houpala! Každou chvíli jsem myslil, že nás voda zalije a že se utopíme. Dostali jsme se šťastně na velkou loď. Neměla plachet. Povídali, že ji žene voda, která se ohřívá ve velkém kotli, až se promění v páru. Pod kotlem se topilo a černý kouř vycházel z vysokého komínu.

Tatíčka na lodi dlouho nenechali. Nutili ho, aby se vrátil na lodici, která nás přivezla.

‚Synáčku můj, nezapomínej, že máš ve svobodné poušti tatíčka a matičku. Snášej trpělivě, co ti Alláh uložil! Všeho si všímej, šetři svého zdraví, přemáhej tesknice a chraň se myšlenky na útěk! Tu by ti vnukl leda ukamenovaný ďábel a od ďábla není nic dobrého.'

‚Proč, tatíčku, nemám pomýšleti na útěk? Vždyť bych se vrátil dříve k tobě a k matičce?'

‚Synáčku můj, jsi mladý, nezkušený a třebas bys byl odvážný, přece bys nepřekonal obtíží na cestě k nám. Loď se zastaví, jak jsem slyšel, teprve ve Smyrně. To je daleko, velice daleko. Bydlí tam lidé mluvící jiným jazykem, než mluvíme my. Obrali by tě a buď zabili nebo vládě vydali. Vyhosť ze svého srdce každou myšlenku na útěk, nechceš-li mně přidati starostí a způsobiti, aby mé vlasy rychleji zběle ly. Tady ti dávám sto zlatých penízů. Schovej si je a kupuj si za ně, čeho budeš nutně potřebovati. Až se naučíš psáti, oznam mně každou svou potřebu. Pomohu ti, neboť nechci, aby Bardžas z rodu Hdejb trpěl bídu.'

Veslaři zdola volali na tatíčka, aby se vrátil. Dva námořníci ho chytili za ramena a tlačili ke schodům. Objav mne, šeptal:

‚Dítě moje jediné, nezapomínej na mne a na svou matku. Matka tvá má jediné přání: abys jí zatlačil oči, až ji Alláh z tohoto světa odvolá. Hleď, abys toto její přání splnil. Kde skončí život můj, ví pouze Alláh. Určil-li, že se naposledy na tento svět podívám ve svém stanu, odcházel bych, synáčku můj, s velkou radostí, kdybych svým zrakem utkvěl na tobě.'

Vzlykal jsem, že jsem mu nemohl dáti odpovědi. Políbil mne na obě líce a odešel. Běžel jsem za ním ke schůdkům.

skočil na ně, ale námořníci mne zachytili. Kopal jsem je. kousal, abych se jim vytrhl a za tatíčkem se dostal. Byli silnější. Odnesli mne do lodi, a již jsem tatíčka neuviděl.

Na moři.

Co ti mám, Múso, vykládati o cestě po moři? Mnoho o ní nevím. Žalost a tesknice mne zeslabily, pohyby lodi mně dodaly, zmocnila se mne mořská nemoc a nepustila mne ze svých drápů leda až ve Smyrně. Jako bych procitl z dlouhého spánku. S počátku jsem ani nevěděl, kde že jsem. Ležel jsem na zemi v nevelké, úplně tmavé místnosti. Hmataje kolem sebe, našel jsem dva jiné chlapce. Trpěli jako já. Mluvili arabsky. Byli to kamarádi, kterých si sultán rovněž vyžádal. Postěžovali jsme si, poplakali a odhodlali se, že vstaneme a trochu se projdeme.

Mne napadla myšlenka, že bych snad mohl utéci. Pátral jsem po měšci s penězi, které jsem dostal od tatínka. Věděl jsem, že jsem jej vložil do kapsy své modré soukenné kazajky. Nenašel jsem ho, poněvadž mně někdo kazajku svlékl. Dostal jsem strach, aby se mně neztratily i peníze od maminky. Opasek, k němuž byly přišity, nebyl již na mém těle. Měl jsem na sobě pouze košili, a to nikoliv naši dlouhou, nýbrž nějakou krátkou, která nesahala ani po kolena. Všechny ostatní moje šaty zmizely. U mých kamarádů bylo rovněž tak. Pod námi leželi naši ostatní soudruzi. I oni naříkali, že nemají svých šatů.

Jak jsme byli, v košilích, vyskočili jsme ze svých lůžek a chtěli ven. Dveře jsme poznali, poněvadž úzkou štěrbinou při nich vnikalo světlo. Byly zamčeny. Křičeli jsme, bouchali, kopali, až nám konečně nějaký námořník otevřel. Nerozuměl nám a my nerozuměli jemu. Zavolal staršího muže, jejž jsme viděli v Alexandrettě a jenž nám tam povídal, že bude naším ochráncem a že nás dovede na práh ráje. Tatínek mu dal pět zlatých peníz s prosbou, aby ode mne svých zraků neodvracel. Slíbil, ba přisahal, že o mne bude pečovati jako o svého vlastního syna, ale tatínek mu hrubě nevěřil.

‚Je to, synku, Armen, a srdce Armenovo nepřiroste leda ke zlatu.'

Uměl trochu arabsky, mohli jsme se s ním dorozumět. Přišed k nám, projevoval velkou radost, že nás vidí zdravé a čilé a dotazoval se, zda bychom se nenapili čaje nebo něčeho nepojedli.

‚Kde jsou naše šaty? Kde jsou naše peníze?‘ volali jsme jeden přes druhého.

‚Vaše šaty jsou u mne. Svlékl jsem vám je, abyste je nepošpinili. Vždyť ani nevíte, jak jste byli nemocni. Co jsem s vámi vystál! Ani ve dne ani v noci jsem oka nezamhouřil. Stále jsem vás ošetřoval. Ani matička se o vás nemohla lépe starati, než jsem se staral já. Lékaře jsem k vám dovedl, léky vám podával a modlil se k Alláhovi, aby vám vrátil vaše zdraví. Alláh vyslyšel mé modlitby. Jste veselí. Napijete se čajíčku, posilníte se rýží se skopovým masem a budou z vás junáci, jakým se kde kdo na lodi podiví. Počkejte, hned vám donesu čajíčku.‘

Chtěl odběhnouti, ale my všichni jsme ho drželi.

‚Kde jsou naše peníze, kde je naše zlato?‘

‚A měli jste, synáčkové moji, také nějaké peníze? I zlaté peníze? O tom jste mně neřekli nic a vaši otcové mne rovněž neupozornili.‘

‚Měli jsme peníze, zlaté peníze a mnoho jich.‘

‚Div divoucí! A kam se vaše zlato podělo? Vždyť jsem vás svlékal se dvěma lodními sluhy a u žádného z vás jsme nenašli ani jediného zlatého peníze.‘

‚Ty lžeš. Ty jsi nám peníze ukradl.‘

‚Kdo z vás mne nazval lhářem? Kde je pes, který o mně povídal, že jsem zloděj? Na místě ho potrestám. Náš pán sultán — kéž mu Alláh dopřeje vítězství! — mně svěřil dozor nad vámi, to je důkaz, že mne považuje za člověka počestného. Nedovolím, aby ledajaký arabský psík na mne štěkal jako na lháře nebo na zloděje. Chce ještě některý z vás zaštěknout, že jsem lhář nebo zloděj?‘

‚Já, Bardžas eben Hdejb, neštěkám, poněvadž nejsem pes jako ty, Armene, ale jako člověk ti povídám, že jsem měl přes půl druhého sta zlatých peněz a teď že jich nemám. Kdo mně je vzal?‘

Armen se zarazil a dívaje se mně klidně do očí, odpověděl: ‚To se ptáš mne, Bardžase? Což jsem já vševědoucí jako Alláh? Věřím ti, že jsi měl tolik zlatých peněz a že jsi je přinesl až na tuto loď, ale odevzdal jsi je mně, abych z nich byl odpověden? Kolik je tady lidí! Když tě zachvátila nemoc a ty jsi ztratil vědomí, nemohl někdo cizí k tobě přikleknouti a peníze ti vzíti?‘

‚Ty sám, Armene, jsi nás zavedl do této místnosti. Ty sám jsi nás vybídl, abychom si tady lehli. Pamatuji si, že jsem měl

své šaty a v nich své peníze. Ty jako náš ochránce jsi jistě střehl dveří a zabránil přístup každému cizinci.'

,Tak ty, kluku, mne podezříváš, že jsem já to byl, kdo vám ty penize vzal?' Při těch slovech sevřel mé hrdlo svou levicí a pravicí hrozil, že mně hlavu rozbije, pronesu-li ještě jedinké slůvko, které by se mu nelíbilo. Uhodil jsem ho oběma rukama do prsou, kopal ho, ale on stiskl můj krk, až mně přešel dech.

,Pamatuj si, kluku, že tady nejsi mezi svými barbarskými Araby. Tady jsi mezi vzdělanými lidmi. Tady platí zákon. Mám svědky, že ve vašich šatech nebylo ani jediného zlatého peníze. Doveďte vy svědky, že jste je měli, když jste na loď vstupovali. Chtěl jsem vás obléci a po lodi provésti, ale že jste se ke mně tak zachovali, zůstanete v této místnosti zamčeni, pokud neodjedeme. Tamhle v koutě máte nádobu pro svou potřebu: jídlo a nápoj vám přinesu a dveře zamknu.'

Bránili jsme se. Odstrčil, ba odkopl nás a dveře zamkl. Hladu jsme neměli, ani žízně, ale z místnosti jsme se nedostali. Každá naděje na útěk byla zmařena.

,Ubohá matičko! Jak se těšíš na svého synáčka a on k tobě nemůže,' naříkal jsem a moji kamarádi se mnou.

Ve školách v Cařihradě.

Sotva se loď hnula, upadli jsme znovu do nemoci a neprobrali se z ní až v Cařihradě. Tam nám Armen vydal naše šaty. Umyli jsme se, oblékli a na loďce odjeli do města. Ubytovali nás ve starém klášteře spojeném se školou. Představený byl Turek, ale uměl arabsky. Byl to hodný člověk. Uvítal nás a slíbil, že se o nás bude poctivě starati. Popocházel od jednoho ke druhému, hladil každého, doptával se na jeho jméno, na otce a na matku a na kraj, z něhož pocházel. Dodavše si srdce, pověděli jsme mu o penězích, jež se nám ztratily, a prosili, aby nám k nim dopomohl.

,To je těžké, synáčkové moji. Věřím vám, že jste peníze měli, ale žádný z vás na to nemá svědka. Jeden druhému jste se nesvěřili a žádný z vás nemůže ukázati na zloděje. Nebylo rozumné od vašich rodičů, že vám dali zlato do rukou. Měli je odevzdati vládě a vláda by je byla poslala za vámi.'

,U nás vláda jí, co není její. U nás vláda jí cizí peníze,' ozval se nejstarší z nás. ,Kdyby jí byl můj tatíček zlato dal, jistě by je byla snědla.'

‚Nemluv tak, synáčku můj,' napomínal představený. ‚Vláda cizího majetku nejí. To snad dělá ten nebo onen nepoctivý úředník, ale pamatuj si, že úředník není vláda.'

‚A co je tedy vláda? Vždyť všichni úředníci dohromady tvoří vládu, a každý z nich jí cizí majetek.'

‚Neukvapuj se, synáčku! Neodsuzuj všech, když nemůžeš dokázati viny jednomu. Bál-li se tvůj otec vlády, mohl se zeptati na adresu školy, jíž budeš odevzdán, a peníze poslati poštou.'

‚Pošta by jich nebyla snědla? Vždyť pošta náleží rovněž vládě.'

‚Nech, synáčku, vládu s pokojem! Pošta není vláda a vládě nenáleží. Pošta je odpovědna z každého peníze, jejž dostane. Ztratí-li se, je povinna jej nahraditi.'

‚Al-hamdu lilláh', zvolali jsme všichni. ‚To nám tatínek pošle zase nějaké peníze, a to poštou. A peněz nám ukradených již nikdy neuvidíme?'

‚Myslete si, děti moje, že peníze vaše spadly do moře. V moři byste jich nenašly a tak jich nenajdete ani u člověka zloděje, který je vzal.'

Snad to Alláh dobře řídil, že mně bylo zlato ukradeno. Bylo by mne pokoušelo k útěku a byl bych trval v rozporu s přáním maminčiným a rozkazem tatínkovým.

V klášterní škole jsme se učili čísti a psáti. Učitelé byli Turci, ale uměli trochu arabsky. Představený nám, kde bylo potřeba, pomáhal. Za půl roku jsme již uměli tolik turecky, že jsme se s každým dorozuměli. Mně se učení velice líbilo. Když jsem nebyl ve škole, čmáral jsem na tabulce písmena, přeříkával si, čemu jsme se učili a hleděl si zapamatovati vše, co jsem ve škole slyšel. Za rok jsem četl a psal obstojně. Za dvě léta jsem uměl již i trochu počítati. Všichni jsme postoupili do školy vojenské. Tam byla kázeň přísnější a učení těžší. Oblékli nás do vojenských šatů, cvičili nás v obratech, pochodech a ve zbrani, a v jízdě na koni; ve škole jsem slyšel o věcech, o jakých se mně dříve ani ve snách nezdálo. Nejvíce se mi líbily dějiny. Byly to dějiny tureckých válek, ale přece tam byla zmínka i o Arabech. Vypůjčoval jsem si knížky a z nich jsem se dověděl, že Arabové mají starší dějiny než Turci a že pro obec islámskou mnohem více vykonali než Turci. Složiv všechny zkoušky s dobrým prospěchem, byl jsem v osmnácti letech povýšen na důstojníka.

Bardžas se vrací jako Arab.

Život vojenský se mně hrubě nelíbil. Moji druhové ve mně viděli Araba, a ještě k tomu kočovníka. Nejednou se mně proto vysmívali. S počátku jsem mlčel a o věci uvažoval: Proč oni, Turci, se vysmívají mně, Arabovi? Otec mnohého z mých kamarádů byl chudák, dělník nebo drobný řemeslník, otec můj byl velký náčelník. Proč jsem měl býti já, jeho synek, pod synkem nějakého řemeslníka? Vždyť u nás v poušti nemají řemeslníci cti. Ani nejposlednější bdui by si nevzal za manželku dcerku nejbohatšího řemeslníka. Hrdost mých tureckých druhů nemohla proto míti kořeny v jejich původu, nýbrž v jejich národnosti. Vyvyšovali se nade mne, poněvadž byli Turci a já Arab. Turci byli páni, Arabové poddaní. To jsem chápal. Vždyť i my v poušti opovrhujeme kmeny, které poslouchají jiných. Můj kmen nikdy neposlouchal jiného kmene. My jsme nikdy nebyli považováni za kmen bezectný. Proč námi opovrhují Turci? V knihách dějepisných, jež jsem čítával, jsem našel, že Arabové byli po mnoho století pány Turků, že se nesvorností zeslabili, rozštěpili a Turkům podlehli. Nebylo by možno starou nezávislost arabskou obnoviti? Tato otázka mně dlouho a dlouho vrtala mozkem a vrtá mně v něm, Múso, až dotud. Pohrdání mých tureckých kamarádů ze mne učinilo Araba. Snažil jsem se, abych s nimi zachoval dobrou vůli, ale nikdy jsem jich nenapodoboval. Nikdy jsem se nevydával za Turka.

Jako důstojník jsem navštívil některé kraje balkánské. V Malé Asii jsem nesloužil nikdy. Na Balkáně jsem viděl, jak nespravedlivě Turci jednají se slovanskými poddanými. Maně jsem srovnával věci tamní s tím, co jsem si zapamatoval o věcech v území našem. Dospíval jsem k přesvědčení, že je nutno, aby si poddaní sami pomáhali, aby lépe obdělávali půdu, aby se méně hašteřili, více spořili a své dítky do škol posílali. Zmocňovala se mne touha, abych k takovému postupu nabádal své soukmenovce. S tatínkem jsem si dopisoval. Toužil po mně a já toužil po něm. Podával žádost za žádostí, abych byl poslán domů. Žádosti byly vraceny a já požádán, abych otce vybídl, aby takovými věcmi vlády neobtěžoval.

Konečně uhodila hodina spásy i mně. Alláh mně otevřel bránu do mého území, jenže si vzal mého otce. Očí jsem mu nezatlačil. Náčelníci, nenašedše v mém příbuzenstvu vhod-

ného nástupce, prosili vládu, aby mne propustila. Zdráhala se, ale vědouc, že se v mém kmeni zahnízďuje nepořádek a že se množí nájezdy na usedlíky, projevila souhlas a sultán mne propustil ze služby vojenské. S radostí v srdci i v očích jsem spěchal domů. Jel jsem zase po lodi, mořská nemoc však mne netrápila. V Halebu mne zemský správce důtklivě napomínal, abych svou správou ukázal vděčnost svému pánu sultánovi.

‚Víš, kolik má náš pán sultán vojska a jaké zbraně. Víš rovněž, že chce, aby jeho poddaní zachovávali pokoj a pořádek, proto naváděj své náčelníky k pokoji a upozorňuj je na trest, jaký je stihne a stihnouti musí, kdyby pokoj rušili.'

‚Přičiním se, Excelence, abych se tvou radou řídil. Jenže je potřeba, aby též úředníci, obzvláště výběrčí daně, nepodnikali nic, co by mohlo pokoj a pořádek ohroziti.'

‚Jsi ještě mladý, kapitáne a nyní náčelníku, abys mne na něco upozorňoval. Znám svou povinnost a pokud mne náš pán sultán, kéž mu Alláh dopřeje vítězství, tady v Halebě ponechá, budu stříci každého tvého kroku. Přesvědčím-li se o tvém nevděku, postarám se, abys byl potrestán.'

Nebylo snad na celém světě šťastnější ženy nad mou matičku a šťastnějšího muže nade mne, to jest Bardžasa, když jsme se vítali. Chudinka; dlouho se mnou nepobyla. Odešla, ale poslední svůj pohled věnovala mně. Sám jsem jí oči zatlačil.

Teprv po návratu jsem pochopil, proč zemský správce nutil mého tatíčka, aby mne poslal do Cařihradu. Tehdy se sultán rozhodl, že upevní svou moc v Hedžázu. Aby se tam dostal, hleděl si zajistiti Syrii, proto vybízel jednotlivé velké náčelníky, aby poslali své synky k němu do Cařihradu. Chtěl míti rukojmí, aby zakluznal velkým náčelníkům, když by se jim snad zachtělo nedbati opratí jeho úředníků. Tato politika byla správná. Dnes najdeš turecké posádky podél celého Eufratu a z Damašku se dostaneš po železnici až do Města Prorokova, Medíny. Žádný z velkých náčelníků, jejichž synci byli v Cařihradě, se neodvážil vzpoury. Pouze Medžáljové keračtí se loni pokusili, ale přestali na zprávu z Cařihradu, že se jejich příbuzný Teufík nevrátí, nezachovají-li věrnost svému pánu sultánovi.

Vláda se obávala, že by mohl býti od Ebedů uznán za velkého náčelníka Fázel eben Muéne, největší náš hrdina. Domnívala se, že budu jejím nástrojem proti němu, ale

zmýlila se. Domluvil jsem se s ním, aby on byl vrchním velitelem ve válce, já pak abych zastupoval svůj kmen jako vrchní náčelník u vlády. Znaje zákony a způsoby turecké, snažím se, abych své soukmenovce uchránil týrání úředníků. Hle, Músо, nedávno vydali v Cařihradě zákon, že bude jen ten uznán za majetníka půdy, kdo ji bude míti v pozemkových knihách připsánu. Řídě se tímto zákonem, dávám připisovati sobě a svému kmeni osady a pozemky, které nám od pradávna náležejí. Buduji domky, osazuji je sedláky, chráním je a pronajímám jim za osminu nebo pětinu čistého výtěžku role nejen ona, která byla připsána mému příbuzenstvu, nýbrž i ta, která jsem dal připsati svému kmeni. Kde jen mohu, pobízím své chudobné soukmenovce, aby se věnovali orbě. Dá-li mi Alláh zdraví a nebude-li mně vláda překážeti, bude za několik desítiletí celý kraj od tohoto tábořiště až k Eufratu a k Halebu osazen a proměněn v pole a zahrady.«

Zatím, co jsem s Bardžasem hovořil, staral se Azu o náš oběd. Bardžas mu chtěl pomoci. Vybízel své otroky, aby učinili to neb ono, ale nikdo se nehnul. Bylo patrno, že všichni znají jeho dobrotu a mírumilovnost, že ho mají rádi, ale že se ho nebojí. Desetkrát něco poručil a konečně mu nezbylo, než aby sám udělal, co měli vykonati jiní.

K obědu nám dali hroznovou marmeládu rozvařenou v másle a čerstvé teninké chleby. Bardžas jedl s námi. Po obědě jsem s ním promluvil o své cestě a prosil ho, aby mi půjčil velblouda a dva kožené měchy na vodu a opatřil spolehlivého vůdce. Přislíbil mi vše a doprovázel mne do zřícenin. Přidružil se k nám asi dvanáctiletý synek.

»Hle, Músо, to je Bandar, kterého sám vychovávám. Jeho matka odešla na onen svět, když byl ještě v kolébce a jeho otce, hrdinu, zabili tvoji věrolomní Rualové.«

Bandar byl velmi bystrý a úslužný.

Večeři skládající se z masa a rýže mi dal Bardžas donésti k mým zavazadlům. Jedl se mnou a zůstal u mne až skoro do půlnoci.

»Alláhem tě zapřisahám, Músо, můžeš-li, pomoz mně.«

»V čem ti mám pomoci, Bardžase?«

»Dvacetosm let mně minulo, pátou ženu mám a žádná mi nepřinesla děťátka. Zaklínám tě tvou vlastní duší, můžeš-li, dej mi lék, který by mi pomohl. Tak rád bych měl chlapečka: spokojil bych se i děvčátkem, a Alláh mi neposílá nic. Vycho-

vávám Bandara, ale to není má krev, neponese mého jména a já bych tak rád slyšel, aby mne jiní jmenovali: Bardžas. otec toho a toho.«

Zbytky staré slávy.

Rád bych byl z Esrije odjel již nazítří, ale nebylo to možné.

»Nespěchej, Músо; pohovoříme si, spřátelíme se. Kdybys chtěl hned ráno odjeti, nemohl bych splniti tvého přání a půjčiti ti velblouda. V celém táboře nenajdeš ani jednoho. Stáda přenocují na pastvě a vrátí se teprv zítra zvečera k napajedlu. Spěcháš-li, budeš moci odjeti pozítří, ale potěšil bys mne, kdybys u mne zůstal aspoň týden.«

»Velblouda potřebuji, aby nesl vodu pro koně četníkova. když odtud až k Eufratu není na naší cestě studnice. Zůstanu proto až do pozítří. Je to má prvá návštěva a Alláh dá, že se setkáme ještě mnohokráte.«

V noci jsem skoro ani nespal. Sotva odešel Bardžas, chodili k nám ve skupinách různí návštěvníci. Dotazovali se, vykládali a divili se, že mne nezajímají ani jejich otázky ani jejich povídačky. Bardžas přicházel vždy po půlhodině vybízeje. abychom dávali bedlivý pozor na svá zavazadla, aby se nám nic neztratilo. Jakmile se ukázala jitřenka, táhla okolo nás sta a sta velbloudů na pastvu. Byl to majetek Ebedů tábořících v okolí a napájejících zvířata v Esriji. Ve stanech se připravovala postní snídaně. Ebedové jedli a pili. Postavili jsme theodolit chtějíce určiti zeměpisnou šířku, ale obloha byla skoro pořád zahalena. a jakmile se polárka ukázala, ihned zase zmizela.

Po snídani jsem se odebral s Túmánem do zřícenin. Pokrývají kotlinu přes 1 km širokou, k severozápadu pootevřenou. Kotlinou se táhne plytké řečiště. Na jeho pravém břehu na východním konci kotliny jsou zbytky silné tvrze a naproti ní základní zdi okrouhlé. nádherné stavby. měřící 70 kroků v průměru. Její střecha spočívala na obrovských pilířích. Kousek k západu leží křesťanský chrám uprostřed přečetných pobořených domů. Na severozápadním konci kotliny se vypíná na hřbetě krátkého výběžku pohanský chrám, který je dosti dobře zachován. Tvoří obdélník od východu k západu 15 m dlouhý a 9 m široký. Od východu vede brána 2·5 m široká. Brána i celá východní strana zůstaly se všemi ozdo-

bami skoro neporušeny (obr. 13). Za chrámem je objemná vodní nádržka, u ní pobořený křesťanský chrám a několik kroků dále jiný chrám s přiléhajícím klášterem (obr. 14).

Od pohanského chrámu se otvírá krásná vyhlídka do nekonečné roviny, prostírající se k západu a k severozápadu až k černé sopečné pahorkatině Hass a Šbéch. Ozářen paprsky vycházejícího neb zapadajícího slunce, býval tento pohanský chrám lepým a posvátným památníkem četných měst, dědin a samot v západní rovině ležících. Jejich obyvatelé obraceli k němu své zraky a zajisté, že do něho i putovali. Když se stala Esrija městem křesťanským, byl pohanský chrám proměněn v křesťanský kostel a po vypuzení křesťanů se stal muslimskou mešitou. Jen této dvojí přeměně děkuje, že nebyl úplně zbořen.

Tolik chrámů, klášterů a mohutných budov zdobilo jindy město Esrija a co z toho ze všeho zbylo! Tam, kde stávaly jindy domy bohatých měšťanů, bylo za mé návštěvy postaveno přes tři sta stanů. Největší, Bardžasův, na sedmi, jiné na pěti, třech a dvou prostředních tyčích nebo pouze na jedné. Nad stany vyčnívala tu a tam štíhlá kopí, na stanových provazech visely červené prošívané pokrývky a koberce, mezi stany se procházely spoutané kobyly a kolem nich obskakovala hříbata.

U studnic se tísnili velbloudi. Polonazí pastýři čerpali pro ně vodu, popěvujíce krátké písničky. Velbloudi mručeli, velbloudice lkavě naříkaly o svá mláďata, velblouďata úsečně pobekovala, hladové klisny řehtaly ... a celý tábor se zahaloval vystupujícími výpary a velkými i menšími chuchvalci kouře. Od jihu se blížila stáda mečících ovcí, od severu táhly dlouhé řady velbloudů. Pastýři sedíce na vedoucích velbloudicích lákali svá stáda k větší rychlosti zvláštními jednotvárnými popěvky. Z roviny ujížděli tři jezdci s vlajícími copy cvalem k táboru křičíce:

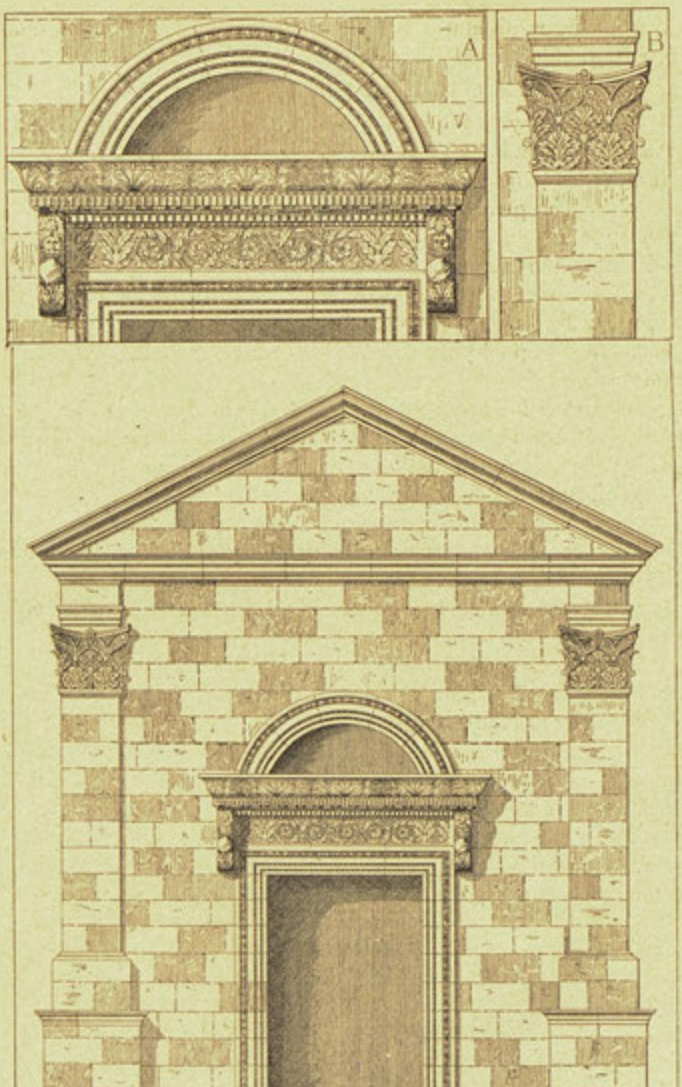
»Ó jezdcové, ó jezdcové! Na své klisny! na své klisny! A na ně! na ně! na nepřátele, které jsme zahlédli k severovýchodu!«

Tak se mně jevilo jindy slavné město Esrija, ale Bardžas je chtěl znova vystavěti.

»Měj, Múso, strpení jen deset let. Dá-li mi Alláh zdraví a navštívíš-li mne zde, jistě budeš jísti hrozny z vinic pokrývajících všechny svahy.«

»In šá alláh, je-li to vůle Alláhova, Bardžase, stane se to.

»Ovšem, je-li to vůle Alláhova.«

Obraz 13. — Esrija, průčelí chrámu: A nádveří; B hlavice.

Vraceje se do stanu Bardžasova, slyšel jsem nějakou ženu hroziti plačícímu kloučkovi:

»Přestaň! Přestaň, sic na tebe přijede Ruejli.«

Strach z rychlých nájezdů Rualů se zahnízdil hluboko v srdcích mužů i žen kmene Ebede, a přece se Bardžas zaříkal, že se Rualů nebojí.

Jako jeho předchůdcové neměl ani náš vůdce Ahmed chuti nás opustiti. Po celý den mne trápil prosbou, abych mu dovolil, aby nás provázel.

»Dáš-li mně, Múso, jen čtvrt medžídijje denně, pojedu s vámi a budu vám pomáhati. Odtud k Eufratu je cesta nebezpečná: nepochybíš, vezmeš-li mne s sebou. Přibude ti ochránce.«

»Naším ochráncem je, Ahmede, Alláh. Spoléhám na něho a na své zbraně. Ty zbraně nemáš a my nemáme ani jediné přebytečné. Holýma rukama nás neuchráníš.«

»Tož mne s sebou nevezmeš?«

»Nevezmu, Ahmede.«

»Pak rozkaž Mhammadovi, aby mi vyplatil větší mzdu než půl medžídijje denně.«

»Dostals, kolik s tebou četník ujednal, a ještě přídavek: nejsi spokojen?«

»Četník neujednal nic. On jen nadhodil, že můj předchůdce Ramzún měl půl medžídijje denně. Já spoléhám, Múso, na tvou štědrost a uznalost.«

»Tu jsem dal na jevo přídavkem. Děkuj Alláhovi, že ti takový výdělek poslal a pros ho, aby si na tebe vzpomněl častěji. Vrať se k svému příbuzenstvu!«

Noc byla opět tak nepokojná jako minulá. Po půlnoci jsme určovali zeměpisnou šířku a chvěli se při tom zimou. Rádi bychom se byli napili horké černé kávy, ale sami jsme si ohně zanítiti nesměli a Bardžasův sluha, který měl vaření kávy svěřeno, spal a nechtěl vstáti. Bardžas ho volal, burcoval, ale marně. Konečně mu dal několik kopanců a sluha vstal. Ve stanu Bardžasově nebylo suchých velbloudinců, i šel je sluha hledati do stanů cizích. Vrátiv se a zanítiv oheň, tvrdil, že nemůže nalézti kávová zrnka. Hledal v mužském oddělení, pozpřevracel vše v oddělení ženském a přišel konečně k nám s prosbou, abychom mu půjčili kávy. Potom ji pražil, tloukl a vařil tak opatrně, že jsme o šesti hodinách

ráno mohli vypíti čišku kávy, kterou jsme si objednali ve dvě hodiny po půlnoci.

Naše vodní měchy byly naplněny, veškerá zavazadla naložena a přece jsme nemohli odjeti. Bardžas mi chtěl darovati zabitou ovci. Od večera byla uvázána u stanu: po celou noc mečela. Bezmála po celou tu dobu vybízel Bardžas toho neb onoho, aby ji zabil. ale marně. Ráno sliboval nejen kůži. ale i hlavu tomu, kdo ovci zabije a nikdo se k tomu neměl. Konečně se nad ním smiloval sluha vařící kávu; ovci zabil a s pomocí Mhammadovou stáhl. Dostavše maso, čekali jsme ještě, až se náš nový vůdce obleče a vypůjčí si kožich. Seděl jsem v dřepu s Bardžasem a jeho strýcem Azu a čekal trpělivě na kávu, na maso a na kožich. Konečně se vůdce ukázal. Někdo mu kožich půjčil i mohli jsme odjeti. Bardžas mne kus doprovázel a sliboval mně své přátelství. Stálo mne Mannlicherovu karabinu se sto náboji a poniklovaný revolver Gasserův, rovněž se sto náboji. Revolver jsem mu přinesl darem, ale chtěl i Túmánovu karabinu. Tu jsem mu dáti nemohl, tvrdě, že jí nutně potřebujeme, i nabídl mi za ni ručnici Martini s padesáti náboji. Kuchař kávy dostal za svou důkladnou práci jednu medžídijji.

Obraz 14. — Esrija. římsa s ozdobou.

III.

K VELKÉMU NÁČELNÍKU KMUSŮ.

Myši skákavé.

Náš nový vůdce Chalíl eben Ahmed nebyl z Ebedů, nýbrž z rodu Húz, ovčáků tábořících mezi osadami Dejr a Rakka. Nebyl na hlavu padlý, ale nesmírně bázlivý. Vedl nás zvlněnou rovinou, ohraničenou na jihu výběžky horského pásma Rauák, či jak se mu tam říká, Abu Ridžmén. Půda byla plna děr skákavých myší. Hrabou si je nejraději v rovinách s lehkou písčitou půdou. Díry, tvořící dlouhé chodby přímo pod povrchem, jsou i zevně dobře znatelny.

»Vidíš, Múso, tyhle hromádky?« ptal se Mhammad.

»Vidím.«

»Tudy vběhly džarbúy do svých chodeb.«

»Vždyť tu není otvoru.«

»Ale byl tu. Jakmile džarbúa do své díry vleze, vyryje hned trochu hlíny, kterou otvor uzavře.«

»Proč tak činí?«

»Aby za ní nevlezl had. Nemáť džarbúa většího nepřítele nad hada. Taková hromádka je neklamným znamením, že je džarbúa doma. Chceš-li ji uloviti, zastrč do její chodby kousek od sebe po stonku nebo halouzce a čekej, až se některý stonek nebo halouzka pohne. To chce džarbúa vedle prolézti. Uhodíš na to místo svou holí, nebo na ně přišlápneš a máš ji. Nemáš-li kdy, můžeš přišlapovati potud, až džarbúu dohoníš. Ze strachu často prorazí střechu chodby a uteče, nepodaří-li se ti ji zasáhnouti hozenou holí nebo kamenem. Není, Múso, lepší pochoutky nad maso džarbúy.«

»I je, Mhammade,« odporoval Abdalláh. »Je to masíčko mladičkých kuřátek.«

»Kde pak se ty, Abdalláhu, dostaneš ke kuřátkům?«

»V osadách usedlíků, když tábořívá me za léta pod Damaškem. Tu se stane, že některé kuřátko zabloudí na cestu, kterou se ubíráme, i můžeme si na něm pochutnati. Maso mladého kuřátka je lepší než maso staré džarbúy. Jenže kuřátko mohu míti jednou za mnoho let, kdežto džarbúu si mohu upéci bezmála každý týden. Stáhneme kůži a upečeme ji celou i s vnitřnostmi. Ty jsou nejlepší.«

»Což ji celou sníte?«

»Nikoliv. Dolní částku nožiček odhodíme. Však ona džarbúa ví, jak nám chutná, proto se chlubívá:

,Já jsem džarbúa, dcerka marbúova, mnou se nasytí dobře deset lidí při večeři a ještě zbudou kousky mých nožiček na keříčku.'

Jindy si džarbúa stýská: ,Kdyby byly mé přední nohy tak dlouhé jako zadní, věru, že by mne nedohonila žádná klisna, třebas by byla z plemene obejje.'

Víš, Múso, v poušti se říká, že klisny tohoto plemene jsou nejrychlejší.«

»Jsou také větší myši skákavé než džarbúa?«

»Jsou. Je to džerdi. Vidíš tamhlety chodby? Ty jsou jeho. I on se chlubí:

,Já jsem džerdi, syn džerdiho, já svaluji obrněnce do myších děr!'«

»Co tím myslí?«

»Co by myslil? Obrněnec jede vždy na koni. Kůň, šlápne-li do hluboké díry džerdiho, klopýtne, obrněnec se s něho sveze a spadne do myší díry.«

Nekonečnou rovinou.

Rovina byla nekonečná, jednotvárná. Po poledni vystupovalo před námi, trochu vlevo od našeho směru, podlouhlé návrší Chrejbe.

»Jsou tam, Múso, zříceniny a živé studnice,« upozorňoval mne Chalíl.

»Tož tam budeme noclehovati.«

»Nejezdi tam, Múso! Ve zříceninách není nic a ve studnicích je voda špatná. Nač bychom si zajížděli?«

»Uvidím zříceniny a okusíme vody. Nebude-li se nám líbiti, napojíme aspoň koně četníkova a podáme i velbloudicím.«

»Jen tam, Músо, nepřenocuj! Neuváděj nás v nebezpečí!

»Tam přece najdeme nějaký žlíbek nebo úkryt, aby nebylo náš oheň zdaleka viděti. Nenajdeme-li, pojedeme po večeři kousek dále a ulehneme při návrší, které bude aspoň zadržovati chladný západní vítr.«

»Zapřisahám tě Alláhem, nejezdi tam!

»Řekni mi, proč tam nemám jeti?«

»Nahlas se to říci bojím.«

»Popojeď trochu ke mně a pošeptej mi to.«

»Jsou tam, Múso, jeskyně a v nich sídlí pozemští duchové. Od nich nám hrozí nebezpečí.«

»Nejezdi tam, není-li to, Múso, nutné. Neodbočuj od směru,« přimlouvali se Mhammad i Abdalláh.«

»Dobře! Pojedeme svým směrem a utáboříme se v rovině, jakmile najdeme pastvu.«

Navečer jsme ujednali, že vyjedeme aspoň hodinu před východem slunce, abychom ještě za dne dorazili do Resáfy. Bylo třeba, abych vzbudil své druhy hodinu před odjezdem, tedy dvě hodiny před východem slunce. Když jsem je budil, nechtěl nikdo vstáti.

»Je nám zima, Múso: je nám zima. Víš, že před východem slunce se chvěje zimou i syn Adamův i zvíře. Dopřej nám, abychom si pohovili a odjeli, až se sluníčko ukáže.«

Odpoutal jsem velbloudice na pastvu, zanítil oheň a přistavil naň konvici s kávou. Znal jsem účinky kávové vůně. Sotva ji ucítili, vylézali jeden za druhým ze svých plášťů a blížili se k ohni. Nejdéle váhal Abdalláh. Když konečně vstal a kávy se napil, šel s Chalílem pro velbloudice, vlastně šel hledat svou krátkou dýmku, kterou večer ztratil. Velbloudic nedbal ani on, ani Chalíl. Chalíl přivedl pouze zvíře, které nám Bardžas zapůjčil: naše zvířata jsem přihnal s Mhammadem. S Túmánem jsme naložili i zavazadla. Abdalláh se klidně přihříval na ohníčku a popíjel kávu.

»Proč nám, Abdalláhu, nepomůžeš?«

»Vařiti jsi mi, Múso, zakázal. Nakládati mi Nauáf neporoučel. Nejedu s tebou, abych pracoval a se potil, nýbrž abych si cizí území prohlédl.

»Vzpomeň na tato svá slova, až zas před stanem Nauáfovým sestoupíme.«

K jihovýchodu vystupovala nad obzor čtyrhranná stavba Turkmánijje a k jihu od ní dlouhý, plochý hřbet pásma Rauák, jemuž se tam říká Abu Ridžmén. Spadá příkře k severu a sahá od pohoří Mra na západě až k pohoří Bišri na východě, od něhož je odděleno hlubokým zářezem údolí Meleh. K severu vysílá Abu Ridžmén četné dlouhé, ale nevysoké výběžky, odloučené širokými dolinami, v nichž bývá hojně pastvy pro ovce a kozy kmene Umúr. Jindy byly mnohé doliny obdělány a celý kraj hustě osídlen. Četné zříceniny to potvrzují.

Dědičný soudce.

»Ty jsi neznal, Múso, Bardžasova otce Farhána, kéž se Alláh nad ním slituje?« rozhovořil se Chalíl.

»Neznal, Chalíle, ale slyšel jsem o něm mnoho.«

»Vše, co jsi slyšel, je dobré, není-liž pravda? Jistě není široko daleko človíčka, který by se odvážil jeho tvář potřísniti. Byl to celý muž, Múso. Vynikal důvtipem a pocházeje z rodu, v němž je hodnost soudcovská dědičná, byl navštěvován ze široka daleka, aby rozhodl spletité spory. To byl soudce! To byl áref'a!«

»Což se mu Bardžas nevyrovná? Vždyť přece studoval v Cařihradě a Farhán nechodil do škol.«

»Do škol nechodil, ale dostal bystrý rozum od Alláha a Bardžasa daleko předčil.

Jednou jsme tábořili pospolu s čeledí Mesreb ze kmene Kmusa, náležejícího ke skupině Sbaa jako Ebede. Nájezdníci z Ahl al-Džebel přepadli stáda obyvatelů nedalekého tábora. Pastýři vzkřikli na poplach, poplach se dostal až k nám a naši bojovníci vsedli na kůň a vyjeli na pomoc. Ukořistili četné koně, jejichž jezdci byli se sedla smeteni. I nějaký Blejhán z čeledi Mesreb ukořistil klisnu, kterou dovedl k svému příbuzenstvu. Ráno k němu přijel jeho soukmenovec Echdejján a požadoval klisny.

‚Má je klisna. Já shodil jejího jezdce.'

‚Má je,' tvrdil Blejhán. »Já jsem ji našel, jak pobíhala bez jezdce.«

Vznikla hádka: ‚Je má, není tvá.'

Příbuzenstvo vybídlo oba: ‚Zajeďte k soudci, ať očistí právo.'

Ke kterému soudci by byli jeli! Zajeli k Farhánu eben Hdejb. Farhán se ptal:

‚Copak máte? Odkryjte to!'

Echdejján dí: ‚Odkryjeme, Farháne eben Hdejb. Odkryjeme před tebou jako před soudcem, který zná způsob a má důvtip. Odkryjeme to před každým, kdo opovrhuje nepravdou a každou lstivou myšlenkou. Hle, Farháne, nepřátelská jízda byla poražena. Dohonil jsem jezdce. Nebyl u něho ani kdo by po něm dychtil, ani kdo by ho bránil. Povídám: „Vydej mi svou klisnu za svůj krk, sic tě zastřelím." Nechtěl ji vydati. Střelil jsem po něm a shodil ho se sedla. Nyní žádám, abys mi vrátil, je-li to vůle Alláhova, co mi rána mou rukou vyslaná přinesla a o co mne chce tuhle můj soukmenovec připraviti.'

Farhán promluvil: ‚Echdejján ukončil. Nuže, odkryj ty, Blejháne!'

‚Při sám Alláh, že odkryji, Farháne eben Hdejb. S počátku jsem jel s útočící jízdou. Dostihli jsme nepřátel a porazili je. Mnohá klisna ztratila jezdce. Dohonil jsem tuto; pobíhala bez jezdce sem tam. Nebylo u ní ani kdo by jí bránil, ani kdo by mi ji chtěl odníti. Žádám po vůli Alláhově, aby náležela mně, nikoliv mému soukmenovci.'

Umlkli. Farhán eben Hdejb, smilujž se nad ním Alláh, pravil:

‚Vy se přete o kobylu. Budiž! Přiveď ke mně, Blejháne, svou jízdní velbloudici.'

Blejhán se vzchopil a přivedl velbloudici za uzdu až do samého stanu. Před Farhánem ji vybídl zvuky ché ché, aby poklekla. Farhán děl:

‚Promluvím nad vámi. Vynesu rozsudek.'

‚Promluv! Vždy jsme k tobě přišli, abychom se ti podřídili.'

‚Tebe, Blejháne, se nemile dotknu. Znásilním tě. Nedostaneš klisnu, ale dostaneš její první hříbátko, bude-li to kobylka a mimo to pětiletou nebo šestiletou velbloudici. Přijímáš?'

‚Přijímám toto své právo, Farháne eben Hdejb.'

Blejhán vzal od Echdejjána pětiletou velbloudici a čekal na kobylku. Klisna připadla Echdejjánovi. Oba byli spokojeni a všichni přítomní si pochvalovali, jak pěkně Farhán tento spor rozhodl. Kde pak Bardžas! U toho to trvá dlouho, než něco rozhodne a ještě déle, než se lidé jeho rozhodnutí podřídí. Je veliký dobrák, ale má krátkou ruku.«

Brzo po poledni jsme potkali velká stáda velbloudů kmene Ebede. Chalíl se dal s pastýři do řeči a oznamoval vesele, že nebudeme v Resáfě sami, že tam budeme míti sousedy, poněvadž některé čeledi Ebedů táboří u samých zřícenin a napájejí svá stáda v Eufratu. Velbloudi plašili hejna ptáků kata a kidri, švižných letců, jakož i ojedinělé ptáky habáry. Jsou šedí s bílými okraji křídel a poněkud menší než naše slepice. Létají těžce, ubíhají velice rychle, ale jen chvilku. Schází prý jim dech. Zato se umějí výborně schovávat. Přitisknou se k šedým kamenům nebo keříčkům a lovec jich nerozezná.

Resáfa před námi.

Konečně jsme zahlédli zdi rozbořeného města Resáfa, nebo jak mu Řekové říkali, Sergiopolis, města sv. Sergeje. Ebedové netábořili u zřícenin, nýbrž daleko od nich. Moji druhové škemrali, abychom zahnuli k táboru a tam přenocovali. Obzvláště Chalíl mne prosil, abych nepřenocoval nablízku města, v němž sídlí duchové. Uložili jsme se asi tři kilometry jižně od stanů v nevelké suché nížině. Chalíl sténal a naříkal.

»Co je ti, Chalíle?«

»Ach, Múso, bojím se strašidla.«

Nevěděl jsem, mám-li se smáti či zlobiti. Na štěstí se k nám přidružilo několik pastýřů. Znali Chalíla, vzali ho mezi sebe a my jsme měli pokoj.

Sotva se ukázala denice, probudil jsem své druhy, nedal zanítiti oheň a hned jsme nakládali. Vyjeli jsme velmi časně. Seděli jsme na velbloudicích jako na loďkách plujících rychle, ale klidně k východu. Východní obzor již růžověl, země však byla ještě temná. Ponenáhlu se na východě barva jasnila. Zahlédli jsme před sebou tři temné rohy, potom tmavé věže a cimbuří města Resáfa. Všechno v něm bylo černé, nocí zastřené a jakoby smutečním závojem zahalené. Jen trhlinami ve zdech a okny se ukazovala světlá východní obloha. Velmi rád bych byl viděl město v paprscích vycházejícího slunce, ale bylo ještě velmi časně a černé spousty zdiva mrtvého města jako by k nám spěchaly. Nikde se neozýval lidský hlas: pouze hyena vyla ve zříceninách a jí odpovídalo podrážděně několik nespokojených sov. Moji druhové zůstali daleko za mnou. Má velbloudice se plašila před strašidelnými obrysy a zahýbala vpravo. k jihu. Přivolil jsem a přiměl ji, aby poklekla při jižní straně městských hradeb. Spoutav jí

obě přední nohy a ukryv svůj tlumok sedlový za hromadou staviva, chystal jsem se k návštěvě zřícenin. Vystoupiv na hradby, volal jsem na své druhy:

»Rozdělejte oheň a ohřejte kávu; občerstvíme se a já půjdu s Túmánem hned po práci.«

Nevěda, nejsou-li ve zříceninách skryti lupiči, držel jsem ručnici připravenu k ráně. Chtěl jsem se rozhlédnouti po městišti, abych určil, kde se dáme do práce. Vrátiv se po malé půlhodince k zavazadlům, nenašel jsem u nich ani svých druhů, ani velbloudic. Zvířata jsem viděl hodný kus od města. Popocházela k jihu a táhla oprati za sebou. Moji druhové neměli ani kdy, aby je odsedlali anebo jim aspoň oprati kolem krků otočili nebo za popruhy zaklesli. I zavazadla svědčila o velkém spěchu. Byla poshazována sem tam. Snesl jsem je dohromady a šel hledati ztracené průvodce. Byli všichni ve zříceninách. I Chalíl překonal strach před strašidly a přidružil se k Túmánovi, domnívaje se, že s ním nejspíše najde nějaký skrytý poklad. Vytknuv jim jejich neopatrnost a neposlušnost, přiměl jsem je, aby šli připraviti snídani.

Napiv se kávy a opatřiv se potřebnými přístroji, odebral jsem se s Túmánem a četníkem do chrámu sv. Sergeje, kde jsme pracovali až přes poledne. Napřed jsme sestavili plán; potom jsem opisoval nápisy a fotografoval, kdežto Túmán kreslil ozdoby. Jak jsem litoval, že jsem uposlechl Abdalláha al-Matrúd a nechal větší fotografický přístroj ve stanu!

Chalíl se bojí duchů.

Odpoledne jsme zkoumali jižní basiliku. Obloha se zachmuřila a poprchávalo. Moji druhové, obávajíce se deště, zanesli zavazadla do zřícenin a složili je pod klenutím polorozbořeného domu. I velbloudice tam přihnali a spoutali.

»Nečiňte to, bratříčkové moji,« prosil je Chalíl. »Nepopuzujte duchů, sídlících v Resáfě!«

»Mlč, Chalíle, a neškemrej! Před duchy nás zachrání Músa, ale před deštěm nás nezachrání leda stan nebo klenutý dům. Stanu nemáme, klenutí je zde. Proč bychom v něm nepobyli v suchu a při ohni.«

Bylo patrno, že se v Resáfě déle zdržíme, proto jsem se chtěl zásobiti vodou a obrokem pro koně četníkova. Obé jsme si mohli opatřiti u Eufratu.

»Zajeď, Chalíle, na Bardžasově velbloudici k Eufratu! Jsi tam znám. Naplníš kožené měchy vodou, koupíš do tohoto míšku ječmene a naskytne-li se ti příležitost, koupíš pro nás i mladou kozu.

»Nepojedu, Múso. Nesmím tě opustiti. Bardžas mně přikázal, abych se od tebe nehnul a tě vždy a všude chránil.

»Tož pojedeš, Abdalláhu, ty!«

»Jak bys mohl, Múso, ode mne žádat, abych se vydal mezi své nepřátele, Ebedy. Vždyť by mne mohli zabíti a ty bys byl odpověden za mou krev. Víš přece, co ti Nauáf řekl.«

»Dobrá! Nepojedeš-li ani ty, Chalíle, ani Abdalláh, tož pojede četník. Svého koně nechá zde, sedne si na Bardžasovu velbloudici a dostane dvě medžídijje, donese-li nám vodu, ječmen a maso, než slunce zapadne.«

»Kolik že dostane?

»Dvě medžídijje.«

»Ale, Múso, nač bys obtěžoval četníka? U Eufratu jsem znám, zajedu tam a všechno ti donesu.«

»Ty se bojíš, Chalíle. Neopouštěj Músu! Půjčíš mi svou velbloudici a já sám zajedu pro vodu, ječmen a maso, vmlouval se Abdalláh.

»Pojedete tedy oba, Chalíl i ty!

»Toho není třeba, odporoval Chalíl. »Nač bychom se dělili?«

»Podělíte se. Ty, Chalíle, budeš chrániti Abdalláha před Ebedy a on nedovolí, aby ti uškodilo nějaké strašidlo. Před východem slunce vstanete, vše si připravíte a se sluncem vyjedete. Budete-li zde dříve, než slunce zapadne, dostanete odměnu. Zdržíte-li se vlastní vinou, odměnu ztratíte.

Neviděl jsem dosud muže, který by se byl tak bál strašidel jako Chalíl. Jak se setmělo, sténal a naříkal. Vinul se k četníkovi, objímal jeho nohy a když nepomáhal, připlazil se ke mně, padl přede mne na tvář a prosil úpěnlivě:

»Bášo, náčelníku Múso! Zapřisahám tě všemi, kdo jsou za tebou a před tebou, dej naložiti zavazadla a opusť toto místo. Vidíš tam ten stín? To je ona. To je Resáfa. Jak je vysoká a jak jí vlasy vlají! Ha, dívá se na mne, blíží se ke mně. Chraň mne, Múso! Chraň mne! Natahuje po mně ruce. Chce mne objímat. Lí-líbá mne. Ach, Múso, tiskne mne k sobě! Du-du-dusí mne!

S počátku jsme se mu smáli, potom jsme ho těšili a napomínali, ale konečně, vida, jak sděluje svůj strach i svým domorodým druhům, hněval jsem se a vybídl ho:

»Vstaň, bázlivče! Neškemrej! Osedlej si velbloudici, nalož vodní měchy a jeď s Abdalláhem k Eufratu!«

»Ještě je časně, Múso. Dorazíme k Eufratu přede dnem. Co tam? Můžeme i zablouditi, a což, zahlédnou-li nás lupiči?«

»Nebudeme přece poslouchati celou noc nářek tohoto skety. Měj Abdalláhu, lepší rozum! Vezmi svou zbraň a jeďte!«

»Aspoň kávy bych se napil před odjezdem.«

»Budiž! Ať Chalíl zanítí ohýnek! Upokojí se.«

»Kde jsou, Mhammade, suché velbloudince?« dotazoval se Chalíl.

»Zeptej se Abdalláha. On seděl nejdéle u ohně. Přikládal stále, ač jsem ho upozorňoval, že více velbloudinců nemáme a že jich za tmy nikde nenajdeme.«

»Není-li kávy, nepojedu. Počkám, až Chalíl najde velbloudince a kávu ohřeje.«

»Bratříčku, drahoušku, dušinko,« prosil ho Chalíl, »smiluj se nade mnou.« Objímal ho, líbal a s pláčem žadonil, aby jel.

»Smiluj se, miloučký Abdalláhu, když ne nade mnou, tak aspoň nad mými třemi dceruškami. Kladu je na tvou šíji. Ty odpovíš před Alláhem, udusí-li Resáfa jejich tatínka.«

»Bezmála bych, blázne, myslil, že ty jsi Resáfa. Objímáš mne, líbáš a dusíš jako ona tebe. To bude pěkná noc. Než bych se zde s tebou sužoval, zřeknu se raději kávy a pojedu!«

»Zajeďte, Abdalláhu, k pastýřům, přenocujícím severně od Resáfy, zůstaňte u nich do rána a po východu slunce se dejte na cestu.«

»Tvůj rozkaz, Múso, spočívá na mé hlavě a před mým okem. Za noci s tímto bázlivcem nepojedu. Svěřím ho Ebedům. Ať ho hlídají a konejší.«

Odjeli.

Ulehl jsem a těšil se na spánek, ale marně. Četník, jemuž připadla poslední stráž, se nakazil od Chalíla, i přicházel co chvíle buď ke mně nebo k Mhammadovi, aby se pozeptal po tom neb po onom. Teprve, když se ukázala jitřenka nad východním obzorem a moc strašidel a duchů zmizela, usnuli jsme všichni a probudili se. až nás laskaly první paprsky sluneční.

Po snídani jsme dokončili plán jižní basiliky a vyměřovali městské hradby, což trvalo až do půli odpoledne. Potom jsme kreslili plán mučednického chrámu k jihu od severní brány a před západem slunce jsem zašel ke klášternímu kostelu na sever od města. Tam mne dohonil Mhammad a oznamoval:

»Chalíl čeká s oběma velbloudy, nesoucími měchy s vodou a obrok. k jihu od města a přísahá, že do zřícenin již nevkročí. Nechceš-li nocovati jižně od města, že on odjede k Bardžasovi.«

»Řekni mu, Mhammade, ať si sedne hned na Bardžasova velblouda, vrátí se k svému náčelníku a poví mu, jak se choval a proč nás opustil. Zároveň ať mu ode mne vyřídí, že jsem ho prosil o srdnatého muže, kdežto on že mi dal zbabělého pastýře krav.« — Pastýř krav je hanlivá přezdívka, jaká se dává obyvatelům eufratského pobřeží.

Vrátiv se po západu slunce k našemu ležení, zvěděl jsem, že si Abdlalláh vzal večeři pro sebe i pro Chalíla, a že s ním bude nocovati k jihu od města. Byli jsme spokojeni, neboť jsme se těšili. že se vyspí aspoň ti, kdo nebudou míti stráž.

Hned ráno jsem odešel do klášterního kostela před severní branou a otiskl řecký nápis. Potom jsem načrtl plánky dvou hrobek severně od kostela a otiskl několik arabských nápisů na starém pohřebišti k severozápadu od města. Tam jsem vyburcoval mnoho zmijí s tlustými výrůstky mezi očima. Pod jedním převráceným náhrobním kamenem seděly dvě. Jak jsem jej obracel, smýkla se jedna z nich po mé ruce. Jakoby zázrakem jsem ruku odtáhl, že mne neuštkla. Vrátiv se do města, zkoumal jsem rozsáhlé vodní nádržky, jakož i větší budovu k severu od nich, v níž jsem fotografoval a otiskl několik nápisů.

Pod Resáfou.

Moji druhové za mnou přicházeli jeden po druhém, prosíce a vybízejíce, abychom odjeli.

»Pohleď, Múso, k severu a k západu,« upozorňoval mne Abdalláh. »Nikde není Ebedů. Odtáhli. Jak oni, tak i lidé u Eufratu vědí, že jsme zde. Jak snadno nás mohou loupežníci v noci přepadnouti a zabíti nebo aspoň obrati!«

Tyto obavy byly podstatné a poněvadž jsme zhruba své práce dokončili, projevil jsem souhlas, že před večerem odjedeme. Chalíl se měl vrátiti k svému pánu. Nechtěl.

»Dostal jsem, Múso, rozkaz, abych tě odevzdal živého a zdravého náčelníku Fkiki. Tomuto rozkazu se protiviti nemohu, proto dovol, abych s tebou jel až k jeho táboru.«

»Vždyť jsi nám přece večer hrozil, že odjedeš.«

»Bardžas mi neporučil, abych zhynul v objetí Resáfy. Svou hrozbou jsem chtěl zachrániti svůj život. Opustíme-li toto zlořečené město, zůstanu u tebe až k táboru Fkikiho.«

»Mám již nového vůdce. Nepotřebujeme dvou.«

»Mám ručnici a dobrá ručnice je jistě každé družině na prospěch.«

»Budiž, pojeď s námi.«

Náš nový vůdce, pastýř Nassáb eben Džásem, znal dobře okolí, ale byl velmi pohodlný. Sotva jsme vyrazili z Resáfy, dotazoval se Mhammada:

»Kde budeme noclehovati? Co nám uvaříš k večeři? Řekni přece Músovi, aby se již zastavil. Slunce se naklonilo, noc nastává, velbloudice jsou unaveny, a my jsme hladovi.«

»Mlč, Nassábe, a jeď! Rozhněvá-li se Músa, pošle tě té chvíle k tvému příbuzenstvu.«

Jižní okolí Resáfy je zvlněná, úrodná rovina. Zvečera jsme se v ní uložili u nevelké, pevné budovy. S její střechy jsme načrtávali mapku okolí. Na jihu je rovina resáfská uzavřena příkrými stěnami pohoří Bišri. Tak se zove ona část pásma Rauák, která sahá až k Eufratu. Skládá se z vápence. Vystupuje příkře od údolí Meleh, jež ji odděluje od horstva Abu Ridžmén, a tvoří plochý, široký hřbet, na němž sedí několik ojedinělých homolí. Pohoří Bišri je prostoupeno četnými hlubokými údolími. Po vydatných deštích mají velbloudice, ovce a kozy hojné pastvy v jeho údolích a žlebech a na jeho svazích. Na pohoří Abu Ridžmén je patrný hluboký zářez Haua. Od něho k severozápadu se rozkládá pahorkatina Bilás.

Kouř našeho ohně přilákal pocestného bduiho. Jmenoval se Nadžár. Náš vůdce Nassáb ho znal a ujistil mne, že je to poctivec a srdnatý bojovník. Sám se nabídl, že nás bude po celou noc stříci před loupežníky.

»Kéž tě, Nadžáre, Alláh odmění za toto rozhodnutí!«

»Neděkuj, Múso, jemu,« ozval se Abdalláh, »nýbrž otci kozy, jejíž maso Mhammad vaří. Nadžár je uviděl, dostal na ně laskominy, a káva, která právě vře, mu dodala. Myslí si: ‚Najím se, napiji se, proč bych nebděl na stráži?‘«

Vidoucí a jejich učedníci.

Po večeři jsme zůstali u ohně, rozdělaného ve dvoře budovy, a dlouho hovořili.

»Nějaký vůdce se mi zmínil, Nadžáre, o vidoucích. Znáš je?«

»Jak bych jich, Múso, neznal! Jsou to mužové a ženy, kteří o sobě tvrdí, že znají a vidí věci skryté a že mohou uzdravovati nemocné. My jim říkáme vidoucí, ale oni sami si říkají majetníci pravého islámu.«

»Což vy nejste majetníci pravého islámu?«

»I jsme. Každý z nás je muslim, vyznavač islámu, jenže u nich má islám jiný význam. Oni tak jmenují nadšení, k jakému dospějí, když jim mluvčí Alláhův skryté věci oznamuje.«

»Od koho mají svůj islám?«

»Buď jej dědí anebo se mu učí. Setkáš-li se s vidoucím a otážeš-li se ho, kdy se vidoucím stal, odpoví ti: ‚Jsem jím od narození. Zdědil jsem islám od svých pradědů.'«

»Což se nemůže státi vidoucím každý?«

»Nemůže i může. Jsou rodiny, které tvrdí, že je islám u nich dědičný, že jen ony mají schopnost uzdravovati nemocné, odhalovati skryté a projevovati budoucí, ale jsou také mužové a ženy, kteří se zapřisahají, že dostali islám od Alláha, ačkoliv je známo, že jejich otcové nebo dědové islámu neměli.«

»Jsou to hlouposti, Múso,« ozval se Abdalláh. »Rualové tomu nevěří. Přijde-li k nám nějaký vidoucí, posmíváme se mu a napodobujeme ho, ať si říká, že islám zdědil nebo jej sám od Alláha dostal.«

»I my si tropíme smích, Abdalláhu, ale jen z těch, kteří, přidruživše se k vidoucím, po nějakém čase o sobě tvrdí, že islám dostali od Alláha, tedy z nováčků. Ale víme-li, že vidoucí pochází od otce a děda, o nichž je obecně známo, že byli rovněž vidoucí, tu se neposmíváme. Proč by nemohlo býti jejich tvrzení oprávněno?«

»Obcují vidoucí s duchy či s Alláhem?«

»S duchy nikoliv. Tomu se protiví, ale říkají, že obcují s andělem, který jim oznamuje vůli Alláhovu. Takový anděl, prostředník mezi Alláhem a vidoucím, se zove mluvčí. Obyčejně prý se mluvčí zjevuje v podobě jezdce na bílé klisně. Oznámí vidoucímu, co má ve jménu Alláhově prohlásiti,

a běda mu, kdyby prohlásil něco jiného, než co mu anděl řekl. Tu by ho anděl té chvíle zabil. Mluvčí řekne vidoucímu:

‚Ó ty a ty! Toto a toto se stane. Toto a toto prohlásíš. Toto a toto učiníš!'«

»Pravil jsi, Nadžáre, že vidoucí dědí svůj islám od svých předků. Neobcují s nimi?«

»Slyšel jsem, že prý se jim zjevují v noci se čtvrtku na pátek, poučujíce je, jak by se měli chovat.«

»Zjevuje se anděl nebo některý předek vidoucímu ve snu nebo ve bdění?«

»Pouze, když bdí, a jenom tehdy, když se ke zjevení náležitě připraví; když se nadchne, když se octne u vytržení, či, jak on říká, když ho ovládne islám.«

»Jak se připravuje?«

»Každý vidoucí, Múso, má své učedníky, a je-li to žena, učednice. Ti se přiučují zevním úkonům, které nutno znáti, má-li se mluvčí zjeviti. Učedníci se scházívají u vidoucího ve čtvrtek večer. Provázívají ho při návštěvách nemocných, na nájezdech, a přidružují se k němu, kdykoliv je zavolá. Nosívají bubínky a jiné hudební nástroje. Chce-li vidoucí přivolati mluvčího-anděla, pokyne učedníkům, aby hráli. Sám dřepí se skloněnou hlavou. Po chvíli se pohybuje. Zdvihne se, natáhne ruce, poskakuje, kroutí s sebou, strká ruce, nohy, ba i hlavu k ohni i do ohně, tleská rukama a jinak divně si počíná. My říkáme, že si zahrává, jeho učedníci pak, že se odevzdává islámu. Jak dostoupí jeho nadšení nejvyššího stupně, ukáže se mu anděl nebo některý z jeho předků a oznamuje mu vůli Alláhovu.«

»Neunaví se vidoucí takovým nadšením?«

»Jak by se neunavil! Odejde-li mluvčí-anděl nebo předek, ustane nadšení, vidoucí bývá velice zemdlen a naříká si, že nic nemůže.«

»Nevěř tomu, Múso! Jsou to nerozumy. Celé nadšení nebo, jako on říká, islám je pouhý výmysl. Není to příprava na zjevení anděla. Anděl se mu neukazuje a předkové rovněž ne. Přijde-li k nám takový vidoucí se svými učedníky a začnou-li hrát a koná-li on při tom různé posunky, posmívá se mu kdekdo. My mladší ho napodobujeme a všichni na něho pokřikujeme, že je posedlý, nebo že je kejklíř.«

»To i my si, Abdalláhu, dobíráme učedníka, jehož předkové nebyli vidoucími, chce-li se státi samostatným vidoucím. Pomáhají nám i sami vidoucí, obzvláště jeho dosavadní mistr.

Nazývá svého bývalého učedníka hlupákem, bezbožníkem, opilcem, zatemnělým na rozumu, pomateným a posedlým. Prohlásí-li takový nováček něco za vůli Alláhovu, jsou to dědiční vidoucí, kdo se mu první posmívají:

‚Odkud to má? Od svých předků se nemůže přece nic dovědět; vždyť ti nebyli vidoucími. Povídá, že to má od mluvčího-anděla? Co pak ho mluvčí-anděl zná?'

Tak trápí vidoucí a my s nimi nováčka po mnoho let. Teprve, provede-li něco neobyčejného, uvažujeme. Dědiční vidoucí říkají, že mu pomohl nějaký pozemský duch a s tím že přece pravý vidoucí neobcuje. Vytrvalostí, trpělivostí a odvahou si vymůže vidoucí začátečník uznání nejen beduů, ale i dědičných vidoucích. Jeho synku se postupuje mnohem snáze než jemu.«

»Snášejí vidoucí, obzvláště dědiční, úštěpky a ústrky trpělivě?«

»Kde pak! Hrozí hned kletbou, jak se kdo jejich cti dotkne. Sami nemohou posměváčků zničiti, ale tvrdí, že stojí před tváří svých předků a mluvčího-anděla, a ti že uprosí Alláha, aby potrestal, kdo je pronásledují. Takoví posměváčci umrou, jejich synové padnou, jejich stáda zahynou.«

»Jsou to hlouposti, Múso! Nevěř tomu! Každý Ruejli se ti vysměje. Jen se zeptej Núriho! I on ti potvrdí, že vše, co vidoucí mluví, je výmysl, lež!«

»Zeptej se, Múso, Núriho! Zeptej se, koho chceš! Snad se dozvíš o událostech, nad kterými se přece jen zamyslíš. S námi tábořival často Sakr eben Mesreb. Nebylo proslavenějšího velitele nájezdních čet nad něho a také neměli vidoucí většího posměváčka, ba odpůrce nad Sakra. Zlobil se na ně a na jejich učedníky, že mu svou nenasytností nedají pokoje. Říkával: ‚Ó, kéž by mne vás Alláh zbavil! Jste vy cháska! Máte-li dost, rušíte svou hudbou a svým bláznovstvím klid. Máte-li hlad, žebráte a nelze se vás zbaviti!' Těmito a podobnými výroky urazil Sakr vidoucí. Sešli se a Mnáhi eben Dabbág ho proklel jménem všech. Víš, Múso, co se stalo? Za několik málo dní Sakr zemřel.«

»Inu, zemřel, poněvadž se mu otevřela stará rána; mimo to spadl s koně a také se zachladil. Na jednu z těchto tří příčin zemřel. Nepotřeboval ani kletby vidoucích.«

»Věř, Abdalláhu, kletbě vidoucích nebo nevěř, ale jistě by ses zalekl, kdyby tebe prokleli. Kdekdo z nás se takové

kletby bojí. Dozví-li se, že mu vidoucí klnul, spěchá k němu, padne před ním na tvář, zkříží ruce na zádech jako spoutaný a dí:

‚Vyžaduji si ochrany vašeho předka. Chci přinésti oběť jako dar pro vašeho předka. Chci přinésti oběť jako dar zákonitý.'

Vidoucí odpoví: ‚Tvá oběť je přijata. Dar ke mně došel.'

Bdui přivede obětní zvíře. Vidoucí je položí na okraji stanu hlavou k jihu a zabije je se slovy:

‚Ó Alláh, tato oběť náleží mému předku.'

Obětní krví pomaže prostřední tyč stanovou a pás zesilující stanovou střechu. Maso sní se svými učedníky. Prokletý se již trestu Alláhova nebojí. Vykoupil se obětním zvířetem.«

»Co se můžete dověděti od vidoucího?«

»Vidoucí ti, Múso, poví, zda bude pršet a jak dlouho deště potrvají; zda tvá žena porodí chlapečka nebo děvčátko; zda ti dá klisna hřebečka nebo kobylku, velbloudice velbloudka či velbloudičku; jak se zdaří nájezd, válečná výprava a podobné.«

»Což se vidoucí zabývají i válečnými výpravami a nájezdy?«

»Zajisté, Múso. Není větší válečné výpravy, na níž by vidoucí nedoprovázel velitele. On ho poučuje, jak a co by měl zaříditi. Neví-li si velitel rady, táže se vidoucího po vůli Alláhově. Tu se vidoucí hudbou posilní, pohrouží se v islám, slyší mluvčího-anděla na bílé klisně a oznamuje vůli Alláhovu.«

Vidoucí uzdravují nemocné.

»Jak uzdravuje vidoucí nemocné?«

»Voláváme ho pouze k tomu, kdo je nebezpečně nemocen. Přijde se všemi nebo několika svými učedníky. Usadí se ve stanu nemocného jako host. Za dne, obyčejně však večer, velí učedníkům, aby hráli. Sám dřepí u ohně se zahalenou hlavou a obličejem rukama zastřeným. Naslouchá hudbě. Po chvíli pohybuje svým trupem. Potom vyskočí, chopí se bubínku, tluče na něj, tančí kolem nemocného, klepe ho bubínkem po hlavě a nohou; odhodí bubínek, nahne se nad nemocným, opíraje se rukama a nohama o zem, dýchá mu do úst a do nozder; klekne, tře nemocného na prsou, na břichu a na zádech a opět vyskočí; tančí kolem něho, nahne se nad něho,

ba lehne si nad něho a mumlá mu do tváře nesrozumitelná slova.«

»Uzdraví nemocného?«

»Někdy ho uzdraví, někdy však nemocný zemře. Nějakému Sulhánovi onemocněl šestiletý synáček Fedžr. Sulhán prosil vidoucího, aby mu synáčka uzdravil. Vidoucí přišel s vidoucí ženou. Položili chlapce na zem hlavou k jihu. Žena hrála. Vidoucí se schoulil nad ohněm a čekal, až se ho zmocní islám. Potom vyskočil, tančil, lehl si nad chlapce, přikryl ho svým tělem, dýchal mu do tváře a činil roztodivné posunky. Žena tloukla na bubínek a tančila kolem obou. Chlapec se uzdravil.«

»Chlapec by se byl uzdravil bez vidoucího, Múso. Kolik se jich u nás uzdraví, a žádný vidoucí nad nimi nehraje, a kolik jich u vás umře, třebas nad nimi deset vidoucích hrálo.«

»Poslyš, Abdalláhu, ještě jiný příklad. Nějaká žena u nás byla po mnoho let ochrnuta. Nemohla povstati. Přivedli k ní Mnáhiho, toho, jenž proklnul Sakra eben Mesreb. Hrál nad ní po tři večery. Třetího večera nemocná žena náhle vyskočila a dala se s ním do tance. Od toho dne je zdráva. Zeptej se na ni, Abdalláhu! Zeptej se také na Fedžra eben Tajjeb z Mnáhibů. Ten byl stižen pakostnicí a nemohl choditi. Zavolali k němu vidoucího. Zůstal u něho po sedm dní. Hrával nad ním každého večera, natíral ho svou slinou, plval na něho a Fedžr se uzdravil.«

»I to on vyskočil a překonal pakostnici, jen aby se vidoucího zbavil. Chudák Fedžr! Po sedm dní aby se díval na takového podvodníka, pomatence a po sedm večerů aby poslouchal jeho hudbu a jeho mumlání.«

»Vidoucí ženy mívají také učedníky?«

»Obyčejně jen učednice, ale někdy i učedníka. O vidoucích ženách se povídá, že mohou ze stanu zmizeti, aniž by toho kdo zpozoroval, ale nevím, je-li to pravda.«

»Jak by to pravda nebylo! Žena vleze, kde ji míti nechceš, a zmizí odtud, kde ji míti chceš. Dávej si na ženu pozor, jak chceš, přece tě ošidí, třebas by nebyla ani vidoucí,« poznamenal Abdalláh.

»Veřejných schůzí a pobožností vidoucí s učedníky nekonají?«

»Učedníci jak vidoucích mužů, tak vidoucích žen se u nich scházívají ve čtvrtek večer a zpívávají:

Vítej Ali, ty blahodárče,
náčelníku obou mých předků,
Ali, otče Hsejnův!

Ó sokole, předku můj,
vítej nám, Ezzaddíne,
mocný náčelníku!

Vítej nám, kdo máš dobrý úmysl,
kdo znáš, co skryto!«

»Tvé povídání, Nadžáre, mne přivedlo skoro k nadšení,« dobíral si ho Abdalláh. »Škoda, že nemám předka, který by se mi ukázal. Anděl Alláhův ke mně nepřijde, poněvadž mne, jak vidoucí tvrdí, nezná.«

»Jsi ty, Abdalláhu, posměváček, ale jsi mladý. Až ti zbělá vous, budeš mluviti jinak.«

»Vous si, Nadžáre, nabarvím. Zůstane černým jako má kůže a tvému povídání o vidoucích neuvěřím.«

Zářezem mezi pohořími Bišri a Abu Ridžmén.

V noci se blýskalo na třech stranách. Studený západní vítr hnal černá mračna. Když jsme se vydali na cestu, byla celá jižní obloha zahalena a široké pruhy, směřující z mraků k zemi, zvěstovaly, že tam prší. Vlhký chlad nám pronikal až do kostí.

Rovina, jíž jsme jeli, se zvedá ponenáhlu k jihu. U zřícenin Chulle jsme v ní zahlédli zbořeniny pevného tábora římského. Zajel jsem k nim s Túmánem. Naši druhové se nezastavili. Marně jsme na ně volali; báli se deště a neposlechli. Nemohouce udržeti svých velbloudic, jež by byly rády následovaly ostatních zvířat, změřili jsme tuto zajímavou zbořeninu jen zhruba a ujížděli klusem za ostatními. Náš vůdce Nassáb jí říkal Chulla. Je od severu k jihu 60 m dlouhá a 55 m široká. Hradební zdi jsou zesíleny v každém rohu kulatou věží, po každé straně pak dvěma vypouklými. Od východu a od západu vede do nádvoří brána.

»Nehněvej se, Múso, že jsi si neprohlédl zbořeninu Chulla. Vidíš tamhle ten kopec před naším obličejem? Jmenuje se Fhede a pod ním je zbořenisko mohutné pevnosti.«

Pod kopcem Fhede nás zastihl studený déšť, ale ustal po půlhodině. Ani v okolí, ani na kopci jsme nenašli zřícenin,

vyhlídka však byla pěkná. K jihozápadu utkvívalo naše oko na mohutném pásmu Abu Ridžmén a na jeho severovýchodním výběžku Minšár. K východu se nám ukazovalo vysoké pásmo Bišri, na jehož hřbetě asi uprostřed sedí tři kopule zvané Tlejtuát.

Berouce se mezi nesčetnými, širokými, ale nízkými bílými pahorky, dospěli jsme ke zřícenině Kdejr, u niž jsme zabočili poněkud vlevo. Vpravo jsme zahlédli soujmenné studnice. Černé stany Arabů tam tábořících se jasně odrážely od bílého okolí, v němž leží jak zříceniny, tak studnice. Daleko široko se ukazují pouze skály z měkkého vápence. Po dolinách a nížinách se leskly slatiny. Vpravo a vlevo od naší cesty se kupily hromady vykopané hlíny a mezi nimi nehluboké, ale široké otvory.

»Sedláci a ovčáci od Eufratu tady kopají, Múso, sůl,« vykládal Nassáb. »Nejvíce soli je ve slatině, která se leskne tamto na západě. Vidíš, Múso, ty bílé domky vpravo před námi? Je jich patnáct a říká se jim Koum. Starostou je tam Hasan al-Hmejd. Celá vesnička Koum je vybudována na starých solných dolech. Jak v ní, tak i v menší dědince Kuém, která se skrývá za skalisky, lesknoucími se právě před námi, jsou četné studnice se slanou vodou. Dolina, po jejíž východní straně jedeme, sluje Meleh, Solná. Obě vesničky v ní leží. Na její západní straně je rozsáhlá, ale plytká prohlubenina. Dešťová voda se do ní stéká, za léta se vypařuje a sbírá se v ní sůl.«

»Nevede odtud, Nassábe, přímá cesta ke zříceninám Hér?«

»Vede, Múso, údolím Súk. Chceš, abychom tudy jeli?«

»Zajisté! Nerad bych, abychom si zacházeli na osadu Tajjibe a odtud teprve zabočili do Héru.«

»Jenže, chceš-li, Múso, rovnou do Héru, je nutno, abychom si vzali vody z vesničky Kuém. Vyhneme-li se Tajjibe, nenajdeme vodu leda až v Suchne. To bude někdy zítra, zastře-li nás Alláh svým závojem. Do té doby nám naše voda nevystačí.«

»Budiž! Zabočíme tedy ke Kuému, naplníme měchy a napojíme velbloudice i koně.«

Konec postu.

U vesničky Kuém byl veliký tábor. Chalíl jej pozoroval s návrší, po němž jsme jeli, a pojednou zvolal:

»Budiž Alláh pochválen! Tady táboří Fkiki. Poznávám jeho stan. Odevzdám tě, Múso, do jeho rukou spokojeného a zdravého a vrátím se k Bardžasovi. Ukážeš se zajisté štědrým a uznalým za to, že jsem tě vysvobodil ode všech nebezpečí tělesných i duchových.«

»Zavři, Chalíle, hubu a vrať se k svému pánu, ale hned! Ke Fkikimu s námi nechoď! Povíme mu, jaký jsi hrdina a očerníme tvou tvář,« okřikoval ho Abdalláh.

»Je to skutečně tábor Fkikiho,« potvrzoval Nassáb. »On je důvěrným přítelem Bardžasovým a poněvadž jsi ty, Múso, s Bardžasem spřátelen, jsi i přítelem Fkikiho a nemůžeš noclehovati, leda u něho.«

»Kde bychom, Nassábe, noclehovali?« ozval se četník. »Odpočineme si u Fkikiho nejen této noci, ale i zítřejšího dne. Vždyť je to poslední noc ramazánu; půst končí a zítra bude veliký svátek. Fkiki zabije velbloudici, masa bude dosyta, i darů se nám dostane. Vždyť každý náčelník je povinen obdařiti své hosty při každé slavnosti!«

»Doví-li se Fkiki, že tudy Músa šel a u něho se nezastavil, rozhněvá se a bude si u Bardžasa stěžovati,« přikládal Mhammad polínko. »Nezbývá nám leda odbočiti a u jeho stanu sestoupiti.«

Tento jednomyslný souhlas mých domorodých druhů mne zarazil. Věděl jsem, že by mi delší návštěva u Fkikiho připravila leda nepotřebnou únavu a výlohy, proto nepromluviv slova, zamířil jsem ke studnicím, z nichž jsme chtěli vzíti vodu. Byla hodně slaná. Moji druhové reptali, jak že bude chutnati káva a čaj z takové hořké vody.

»Pojedeme ke Fkikimu. On má jistě sladké vody hojnost a naplní naše měchy. Nebudeme se přece ve svátek tráviti takovou hořčinou.«

»Pospíšíme-li, Nassábe, údolím Súk ke zříceninám Hér, dorazíme k nim ještě před večerem? Mohli bychom si je prohlédnouti než se setmí, ráno práci dokončiti a než rosa obejde, byli bychom již u studnic v Tajjibe, jež mají dobrou vodu. Tak dlouho nám nynější voda dostačí.«

»To je pravda, Múso. Jenže tě varuji před cestou údolím Súk a před noclehem v Héru.«

»Před chvílí jsi mne před nimi nevaroval.«

»Dověděl jsem se od pastýřů, kteří nás potkali, že při údolí Súk táboří Amáráté. Není větších darebů nad jejich pastýře. Zahlédnou-li nás, budou si s námi zahrávati a vy-

berou nám z našich zavazadel vše, co je k snědku. Za noci nás budou obtěžovati a neručím ti, Múso, že se ti to neb ono zavazadlo neztratí.«

»Amáráté poslouchají Eben Haddála. Eben Haddál je přítelem Bardžasovým. Já kráčím před tváří Bardžasovou; jeho přítel Eben Haddál je tudíž povinen mne chrániti.«

»Bude tě chrániti, až se od Bardžasa skutečně dozví, že kráčíš před jeho tváří; ale kde je Eben Haddál? Snad někde u Kerbely mnoho dní cesty odtud a půjdeš ty k němu si stěžovati, že ti pastýři jeho kmene pobrali různé věci? Ztratil bys čas a oni by se vymlouvali, že tě neznali a že nevěděli, že kráčíš před tváří Bardžasovou. Chalíl, viditelné znamení tváře Bardžasovy, se zde od nás odloučí. Kdo pastýřům Amárátů dosvědčí, že ti Bardžas skutečně udělil svou tvář? Já jsem při tom nebyl, očitým svědkem nejsem. Nezapomeň, Múso, že jsi se mnou ujednal, že tě dovedu buď do dědinky Koum nebo do Tajjibe. Nemíníš-li se zastaviti u Fkikiho, dej mi moji mzdu a vrátím se ke svým. Sám nemám rád Amárátů a nerad bych se s nimi setkal.«

»Mohl bys nás, Nassábe, opustiti zde?«

»Proč bych nemohl, Múso? Napravo máš tábor Fkikiho, nalevo před sebou máš osadu Tajjibe. Nebezpečí ti nehrozí a dobrého vůdce najdeš tu i tam. Nechceš-li ke Fkikimu, jeď po silnici rovnou do Tajjibe, zásob se vodou, najmi si nového vůdce a kráčej pod ochranou Alláhovou, kam On tě povede.«

»Poslechnu tvé rady, Nassábe, ale ty pojedeš s námi do Tajjibe.«

Chalíl nás opustil a my se dali po úpatí pohoří Minšár k osadě Tajjibe. Věda, že u ní pastvy pro velbloudice nenajdeme, zastavili jsme se asi 2 km od ní v nevelké nížině, kde jsme přenocovali. Moji domorodí druhové, obzvláště Abdalláh a četník, byli velmi nespokojeni.

»Ó Alláh, čím jsme Tě rozhněvali, že dopouštíš, abychom se v poslední noc postu podobali hladovým, opuštěným vlkům?« doléhalo k mému sluchu neustále.

Bitva se Sindžáry.

Kousek od svého tábořiště jsme viděli několik hromádek kostí velbloudích, ba i půlku lidské lebky.

»Nevíš, Mhammade, zda tu nebyla před několika málo lety nějaká bitva?«

»Ó bášo, v těchto místech se utkávají lupiči a nájezdníci co chvíle, ale o nějaké zvláštní bitvě nevím. Sloužím v politickém kraji damašském, kdežto toto území náleží pod správu halebskou. Ó Alláh, proč jsi mne odsoudil, abych na konci ramazánu přenocoval mezi kostmi padlých lidí a zvířat?«

»Nechej, Múso, četníka! Nic neví, a kdyby věděl, nepoví,« vmísil se do hovoru můj sluha. »Hněvá se. O bitvě na těchto místech jsem slyšel jak od Šammarů, tak od Kmusů, když jsme před třemi lety u nich velbloudy kupovali pro tvého přítele Dáúda. Kmusové tábořili na jihozápadě od Esrije, kde jsme navštívili Bardžasa. Odtud podnikli nájezd proti Šammarům, a sice proti kmeni Sindžára, jenž tábořil tehdy při Poutnické cestě, vedoucí z Kúfy do Mekky. Kmusy vedl Barakát eben Štéui. Jeli na sedmdesáti velbloudicích. Mezi táborem, z něhož jsme vyjeli, a tábory Sindžárů, které chtěli přepadnouti, se rozkládá divoká poušť. Na dobrém velbloudu potřebuješ aspoň čtrnáct dní, abys jí projel. Za vůdce si vzali příslušníka kmene Sluba. Dostali se až do údolí Gadaf hluboko v poušti a tam pod záštitou nějakého návrší nocovali.

Řízením Alláhovým se stalo, že jejich ohně byly zpozorovány. Víš od koho? Od nájezdní čety Sindžárů, tedy právě toho kmene, proti kterému oni vyjeli. Jeden z účastníků mi vykládal:

‚Leželi jsme u ohně. Někteří kouřili, jiní již spali. Naši zvědové nás ubezpečili, že není nikde v okolí živého ducha. Byli jsme úplně jisti. Ani stráží jsme neměli. Najednou bum, bum, bum. Ani jeden z nás nepomyslil na obranu. Bylo tma, rány se blýskaly se všech stran. Utíkali jsme ke svým velbloudicím. abychom se na nich zachránili. Šest z nás padlo, mnoho nás bylo raněno a 37 velbloudic jsme ztratili. Útočníci s kořistí zmizeli. My zbylí jsme se připlížili k svému tábořišti, posbírali lehce raněné, uvázali je na zbylé velbloudice a rozprchli se na všechny strany, jen aby nás Sindžárové nepronásledovali. Sraziti jsme se měli u studnic Almát. Tam jsme našli Sluby náčelníka Eben Máleč. Raněné jsme nechali u nich. Náčelník nám pověděl o jiných táborech Slubů. a tak jsme se dostali od jednoho k druhému až k osadě Suchne. Dorazili jsme k ní před polednem.

V Suchne jsme se dověděli, že jiná nájezdní četa Sindžárů vzala Ebedům stáda a že je posílá pod ochranou několika bojovníků domů, kdežto ostatní nájezdníci že vyjedli obyvatele

dědin Koum a Tajjibe, utábořili se na úpatí pohoří Minšár a chtějí podniknouti nové útoky jak proti nám, Kmusům, tak proti Fedánům. Barakát povídá:

»Což abychom se na ty Šammary podívali? Snad se nám podaří ukořistiti aspoň několik velbloudů a nahraditi ty, které jsme ztratili.«

»Dobře jsi promluvil, Barakáte! Podívejme se na ty Šammary!«

Nasytivše se, odjeli jsme ze Suchne do Tajjibe. Odtud jsme vyslali zvědy, aby vypátrali tábor Šammarů. Jeden nám přinesl zprávu, že nocelhují hodný kus od osady na úpatí Minšáru. Ostatní zvědové je obcházeli.

»Kamarádi, jak chcete kořistiti?« ptal se nás Barakát. »Každý pro sebe, nebo všichni dohromady a potom se o kořist rozdělíme?«

»Je noc, Barakáte. Druh nebude viděti druha, nerozezná jeho kořist od své. Co ulovíme, bude společné a rozdělíme se o to rovným dílem.«

»Budiž po vaší vůli. Jen rychle k táboru!«

Našli jsme své zvědy, spoutali velbloudice a obklíčili spící nájezdníky. Mnozí z nás ztratili ručnice v údolí Gadaf. Místo nich si cestou zrobili nebo v Suchne a v Tajjibe zaopatřili těžké hole. Barakát připomíná:

»Vy s těmi klacky půjdete napřed. Klepejte spící Šammarečky, ale tak, aby se žádný již neprobudil. My s ručnicemi půjdeme za vámi. Probudí-li se některý, pomůžeme mu k trvalému spánku.«

Tloukli jsme do nich klacky, uspali jich mnoho, ale bylo jich víc, mnohem víc než nás. Chopili se svých ručnic a metali z nich po nás olověné pecičky. Velké štěstí, že byla noc temná a že leželi kolem několika ohňů. My byli v temnotě. těžko na nás mohli mířiti, kdežto je ozařovaly ohně a naši lidé se nemíjeli cílem. Vzali jsme jim pět klisen a přes padesát velbloudic. Ale nejen to; osvobodili jsme všechna stáda, která vzali Ebedům. Na ráno jsme nečekali. Překvapili jsme je; nevěděli za noci, kolik je nás. Za dne by se byli jistě na náš hlouček vrhli a nás připravili nejen o kořist, ale i o naše vlastní velbloudice, zbraně a šaty. Prchali jsme za noci se vším všudy a vrátili se vesele ke svým. Tábořili tehdy v Esriji.'«

»Pěkně jsi to, Mhammade, vypravoval,« pochválil ho Nassáb, »a mluvil jsi pravdu. Kosti, které zde jsou, náležejí

bojovníkům Šammarů a jejich velbloudům; kéž se Alláh slituje nad nimi i nad námi!«

Beduové v dědině.

Ráno jsme vsedli na svá zvířata teprv při východu slunce. Překročili jsme starý vodovod, jímž se sváděla voda k zámku Hér a zahlédli před sebou svatyňku šejcha Ibráhíma a k východu od ní starou čtyřhrannou věž, kolem níž se kupí 25 domků dědinky Tajjibe. Bydlí v ní Feláhové poslouchající starosty z rodu Džlál. Na severozápadě od dědinky se zvedá vysoká hromada vykopané hlíny, důkaz, že i tam se jindy dolovalo na sůl. Na východním úpatí hromady vyvěrá pramen. Chtěli jsme v něm napojiti své velbloudice a naplniti měchy.

»Nečerpejme vody zde, Múso! Jižní voda je lepší než tato severní,« pravil Nassáb.

Řídíce se jeho pokynem, zastavili jsme se teprv na jižním konci dědiny před mohutným nádvratím, o něž se dnes opírají dva domky. Nassáb, Abdalláh a četník doprovázeli velbloudice k napajedlu. Mhammad šel do dědiny koupiti ječmen pro koně, kdežto Túmán se mnou střehl zavazadel. Za chvilku jsme byli obklopeni zvědavými a dotěrnými Amáráty. Tábořili k východu od nás. Nebylo snadno je udržeti v náležité vzdálenosti od zavazadel. Ujal se nás nějaký muž z dědiny, který slovem i holí odháněl dotěrné. Jeden mi vytáhl ze sedlového tlumoku mýdlo, voněl k němu, jeho druhové ho obklopili a voněli rovněž. Někteří zvědavci si zacpávali nos, ústa, ba i uši, křičíce: »Tato vůně je škodlivá, tato vůně je škodlivá.« Mladík odhodil mýdlo, aby jeho vůně nepoškodila jeho zdraví. Synek sedláka, který se nás ujal, mýdlo zvedl, přivoněl k němu a schoval je za ňadra.

»Vrať mýdlo náčelníkovi, Násere,« vybízel ho otec.

»Tatíčku, donesl bych je matičce.«

»I nech si je, synku, a dej je své matce.«

Sedlák se usmál a ujímal se nás tím účinněji. Mezitím se vrátil četník a oznamoval:

»Voda u jižního pramene je velice znečištěna výkaly velbloudů Amárátů. Nemůžeme jí naplniti kožené měchy. Bude to trvati aspoň tři hodiny, než se opět zčistí.«

Vida, že Nassáb žene napojené velbloudice, pokynul jsem mu, aby je spoutal a u nás ponechal, s onou pak, která nosila

vodu, aby se hned odebral k prameni severnímu a tam měchy naplnil.

Otec obdarovaného chlapce mi přinesl kámen se syrským nápisem, jejž jsem otiskl a opsal. Chtěl mi ukázat i staré pohřebiště v osadě, ale sotva jsem s ním došel ke zmíněnému nádvratí, zaslechl jsem prudkou hádku mezi četníkem a Amáráty, i nezbylo, než abych se ihned vrátil. Amáráté si dobírali četníka; prohlíželi si věci z jeho tlumoku, ba vytahovali mu i věci z kapes. Četník se bránil, hrozil, že je postřílí a když to nepomohlo, prosil:

»Chraň mne, bášo! Nedovoluj přece, aby byl zástupce vlády cařihradské trýzněn od takových nevzdělaných Arabů!«

Byl jsem jako na trní. Amárátů přibývalo a doráželi na nás jako sršni. Obával jsem se, že četníka ztlukou a nás oberou. A přece bylo nutno, abych počkal, až se Nassáb s Mhammadem vrátí s vodou a až najmu nového vůdce, kterého mi doporučil náš místní ochránce. Neměl velké chuti, ale konečně si přece dal říci a napolo slíbil, že s námi půjde k zámku Hér za půl medžídijje denně. Nassáb, dostav svou mzdu a zvláštní odměnu, vrátil se hned k severu, my pak odjížděli rychle k jihovýchodu. Když jsme dojeli za stany Amárátů, zpozoroval jsem, že náš nový vůdce za námi nejede.

»Kde pak je, Mhammade?«

»Rozběhl se za Nassábem, pohovořil s ním a místo za námi, vrátil se do osady. Snad byl zastrašen.«

»Bez vůdce nepojedeme. Vrať se, Mhammade, do osady a poohlédni se po jiném. Počkáme na tebe tamhle v údolí, kde se budou naše velbloudice pásti.«

Palmyrena trpěla velice nájezdy Tatarů v třináctém a čtrnáctém století. Přicházeli k Eufratu podél řek Chábúr a Belích od severu, překročovali Eufrat a plenili Palmyrenu i vlastní Syrii. R. 1303 překročili Eufrat v síle 10.000 mužů a vyplenili osadu Žerjitejn a jiné v jejím okolí. Proti nim vytáhlo vojsko muslimské, shromážděné u města Hama. Obě vojska se utkala u osady Koum nedaleko Ordu, nebo, jak se dnes říká, Tajjibe. Tataři byli poraženi, ale obelstili muslimy. U Koumu zůstal jen nevelký oddíl, kdežto hlavní jejich vojsko postupovalo proti městu Hama. Sotva se o tom dozvěděl muslimský vojevůdce, spěchal za Tatary. Ti zahájili útok, byli však odraženi a pronásledováni přes Žerjitejn až k Eufratu. Byl tehdy velice rozvodněn; nemohli jej rychle přebroditi a mnoho se jich utopilo. Jiní ze strachu před ne-

přítelem a před utopením prchli po pravém břehu Eufratu k Bagdádu, ale byli pronásledováni od kočovníků. Mnoho jich bylo pobito a mnoho jich zahynulo hladem. Jenže se Tataři zastrašiti nedali a své nájezdy opakovali bezmála každý rok.

Staré jméno osady Tajjibe je Ord, což znamená záhubu, neštěstí. Domorodci se báli významu tohoto slova, proto je nahrazovali přívlastkem Dobrá, Dobrého významu, a slovo Dobrá, Tajjibe, zatlačilo starý název Ord.

Cestovatel Della Valle dospěl r. 1616 k hrazené osadě zvané Taiba, což značí Dobrá. Našel v ní četné staré památky, obzvláště v mešitě, jejíž věž byla vybudována velmi pečlivě a, jak se mu zdálo, tvořila prvotně část křesťanského chrámu. Mnohé sloupy chrámové muslimové vezdili do svých chat, vystavěných z hlíny. Uvnitř mešity viděl velký čtyrhranný kámen s nápisem řeckým a palmyrenským. Della Valle nepoznal, že je to písmo palmyrenské, ale podotýká, že se podobá písmu hebrejskému nebo samaritánskému.

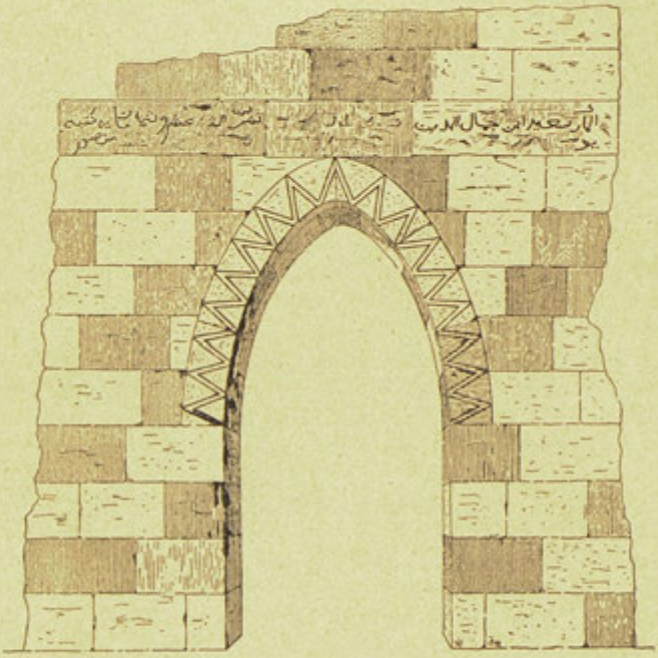
Mhammad se vrátil s vůdcem, který za mnoho nestál. Z usedlíků s ním nikdo jíti nechtěl ze strachu před Amáráty. Konečně najal nějakého pocestného, který by se byl rád lacino dostal do Damašku, kde hledal práci.

U zámků Hér a Huér.

Jedouce směrem skoro východním, zahlédli jsme brzo vysoké zdi pevnosti či, jak domorodci říkají, zámku Hér. Zůstali jsme v něm přes čtyři hodiny. Na jižním úpatí návrší stojí dvě tvrze. Větší je od západu k východu skoro 160 m dlouhá a 150 m široká. V rozích má kulaté věže a po každé straně šest polovypouklých věží menších: dvě prostřední chrání na každé straně bránu. Z brány se jde na prostranné nádvoří, v jehož středu je nádržka na vodu a ssutina muslimské stavby (obr. 15). Nad branou severní je pět prolamovaných výběžků zdobených lidskými tvářemi (obr. 16). Hradební zeď je jistě původu římského, ale byla opravena i od muslimů, kteří si v jihovýchodním rohu dvora vybudovali prostrannou mešitu. Má tři lodi spočívající na pilířích (obr. 17).

Zajímavější je zámek menší zvaný Huér a vzdálený 42 m od brány východní. Je to čtverec o 65 m. Z každého rohu vybíhá kulatá věž a dvě menší zesilují tři strany ve stejných

vzdálenostech (obr. 18). Na západní straně jsou sblíženy a mezi nimi vede brána (obr. 19) do nádvoří plného ssutin. V jihovýchodním a severovýchodním rohu nádvoří jsou schody na hradby. Jednotlivé věže končí cihelnou kopulí, zdobenou polovičními sloupky spojenými oblouky (obr. 20). Jak sloupky tak i prostory mezi nimi a mezi oblouky jsou plny různých okras. Mezi oběma tvrzemi je studnice a nad ní se vypíná věž, do níž vede dvacet vysokých stupňů.

Obraz 15. — Zámek Hér, muslimská brána.

Přijelo k nám deset Amárátů na velbloudech a chtěli odehnati naše zvířata.

»Vy jste jistě vyzvědači nepřátelské čety. Zahlédli jsme ji včera v pohoří Bišri.«

»Nestydíš se, mladíku, že vědomě mluvíš nepravdu? Viděl jsi kdy vyzvědače nepřátelské čety, aby se utábořili u zřícenin a je prohlíželi, když se pasou nablízku stáda velbloudů, která chtějí přepadnouti? Červenáš se. Svým úsmě-

vem nezakryješ svého vědomí, že lžeš. Běda ti, dotkneš-li se ty nebo některý z tvých druhů našich velbloudic nebo našich zavazadel!«

»Kdybychom se jich dotkli a vám je odehnali nebo vzali, koho bychom se báli?«

»Báli byste se Eben Haddála, svého velkého náčelníka. Zde před vámi se dovolávám jeho ochrany. Kráčím před tváří Eben Šalána a Eben Hdejba. Eben Haddál, není-li mocnější, tož je jistě tak mocný jako oni. Když mne oni mohou chrániti, uchrání mne i on před vámi, pastýři svého kmene.«

»No, no, náčelníku, jen se tuze nehněvej! Pohráli jsme si trochu s vašimi velbloudicemi a nevzali vám ani jediného vlasu.«

Odjel a jeho kamarádi s ním.

»Pro Boha tě prosím, Múso, nezůstávej zde.« žebronil jak četník tak Abdalláh. »Viděl jsi, jak si mne dobírali ti nevzdělanci amárátští v Tajjibe. Tuto Abdalláh si zahalil svou tvář a neujal se mne. Sám se jich bojí. Což kdyby se v noci vrátili, nás zařezali a obrali? Kdo je udá? Kdo dosvědčí, kdo nás zařezal?«

»Neboj se, Mhammade! Eben Haddál je široko daleko znám svou šlechetností. Mladíci slyšeli, že se dožaduji jeho ochrany a rozmyslí si, aby nás přepadli. Neudělají to ani oni ani jejich soukmenovci.«

»A což četa, o níž se zmínili?« poznamenal Abdalláh. »V pohoří Bišri se skrývá kdejaký lupič a nájezdník. Nyní nás klidně pozorují a za noci se na nás vrhnou. Nepoznáme ani, kdo nás vraždí a octneme se na onom světě. Slibil jsi, Múso, Nauáfovi, že mne dovedeš k němu zdravého. Prosím tě, odpusť mi všechno, čím jsem tě rozhněval a nedovol, aby Amáráté přestřihli nitku mého života. Nepřenocuj zde!«

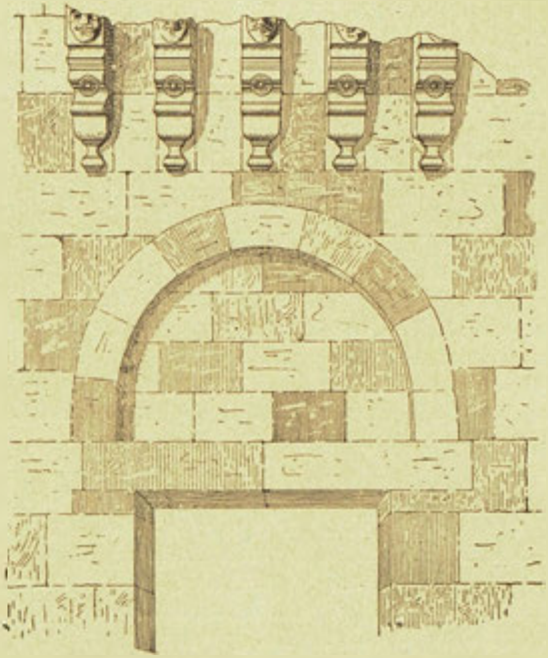
»Máte pravdu oba. Nezůstaneme zde na noc. Odjedeme.«

Hledali jsme nocleh v jižním pohoří. Přes hodinu jsme jeli podél zdi ohrazující velikou zahradu. Na jihovýchodě jsme viděli šest oblouků. I tam jsou zbytky nějaké staré budovy, patrný důkaz, že bylo jindy celé okolí obděláno a osídleno. Dalo by se obdělati a osídliti i nyní, ale úroda by byla zajištěna pouze po vydatných deštích zimních. Poněvadž však ve východní Palmyreně často i po dvě léta jen málo prší, bylo by nutno postarati se o umělé zavlažování. Staré vodovody zásobující tvrze či zámky a zahrady by se

daly snadno obnoviti. Prameny, z nichž vodu sváděly, jsou dnes tak živé jako před tisíci lety.

Podařený vůdce.

V noci jsme nebyli vyrušeni ani deštěm ani lupiči, ačkoliv jsme po půlnoci zaslechli řehot koně a ačkoliv se po celou noc blýskalo. Opustivše své ležení, ubírali jsme se po silnici

Obraz 16. — Zámek Hér, nad severní branou

Královské rovinou leskle bílou, uzavřenou na severu pásmem Rauák, které se táhne pod různými jmény od Damašku až k Eufratu. Na samém úpatí se nám ukazovaly v rozsáhlé, nehluboké kotlině stromy a domky osady Suchne. Obdělané pozemky zavlažuje zčásti horký pramen Hammám, zčásti se pro ně čerpá voda z nehlubokých studnic. Půda je bažinatá. Půl metru nebo metr pod jejím povrchem teče voda. Na některých polích žali sedláci proso.

V Suchne je na 400 domků, jež se dělí na čtyři okresy. Ve třech okresech poroučí náčelník z rodu Ájed, ve čtvrtém z rodu Abdalazíz. Muslimský cestovatel Ibn Battúta navštívil začátkem r. 1348 Suchne. Píše, že je to pěkná osada, obydlená po většině křesťany. Říká prý se jí Suchne, poněvadž v ní vyvěrají horké prameny. Při nich jsou zřízeny lázně pro muže a ženy. Aby mohli horkou vodu píti, čerpají ji obyvatelé k večeru, přes noc se ochladí na plochých střechách a ráno je již úplně studená.

Mhammad s četníkem zabočili do osady, my pak objeli zahrady a zastavili se u pramene vyvěrajícího na úpatí nevelkého pahorku, na němž jindy stávala strážní věž. Po nějaké chvíli se k nám přidružil roztrhaný bdui. Sedl si u našeho ohně a dotazoval se:

»Nepotřebovali byste vůdce či bratříčka na cestu?«

Potřebovali jsme ho jako soli. Vůdce najatý v Tajjibe znal Královskou silnici a větší osady; víc nic. Byl bych nabídku bduiho ihned přijal, jenže jsem vyzval Mhammada, aby se v osadě poohlédl po vůdci i nevěděl jsem, zda ho nepřivede. Proto jsem bduiho požádal, aby počkal, až se Mhammad vrátí. Když se vrátil bez vůdce, domluvil jsem se s bduim a propustil vůdce starého. Nový pomáhal ochotně Mhammadovi, jenž koupil v osadě za dvě medžídijje mladého skopce. Nanosil velbloudinců a Mhammad, zanítiv oheň. se chystal k pečení chleba. Vůdce zabil skopce a stáhl kůži. Dal jsem mu ji. Četník proto reptal; rád by si ji byl vzal s sebou do osady Žerjitejn, ale zželelo se mi vyhublého, polonahého bduiho a dopřál jsem výdělku raději jemu než zpovykanému četníkovi. Odběhl s kůží k sedlákovi, pracujícímu v nedaleké zahradě, u něhož si ji schoval. Připravili jsme si oběd, pojedli a v jedenáct hodin jsme se chystali k odjezdu. Novému vůdci chutnalo znamenitě. Dostal masa a chleba do sytosti a sám vypil skoro půl konvice černé kávy.

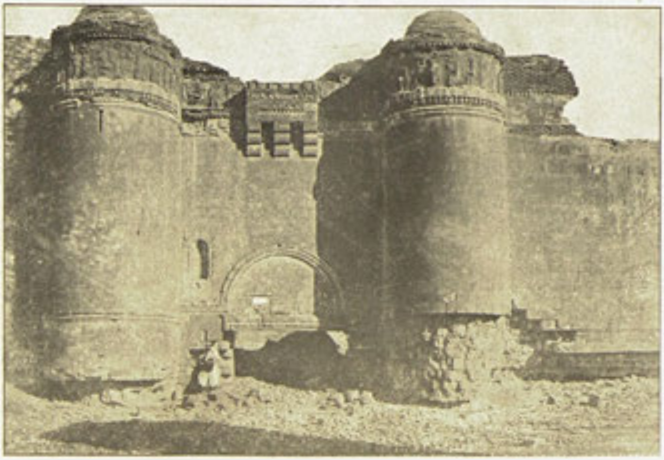
»Je to nenasyta«, zlobil se Mhammad.

»Dopřej mu, Mhammade, ať se nasytí. Po celý život si bude pamatovati, jak dobře se měl u nás. Čím lépe s ním budeš jednati, tím ochotněji bude pracovati a tím více se od něho dozvím.«

»Jen aby ses, Múso, nezmýlil! Dotud nám ani nepověděl, odkud je. Jeho přátelství s tamhle tím sedlákem se mi nelíbí. Všechno se mi zdá, že je to nějaký nádeník.«

Obraz 17. — Zámek Hér, mešita.

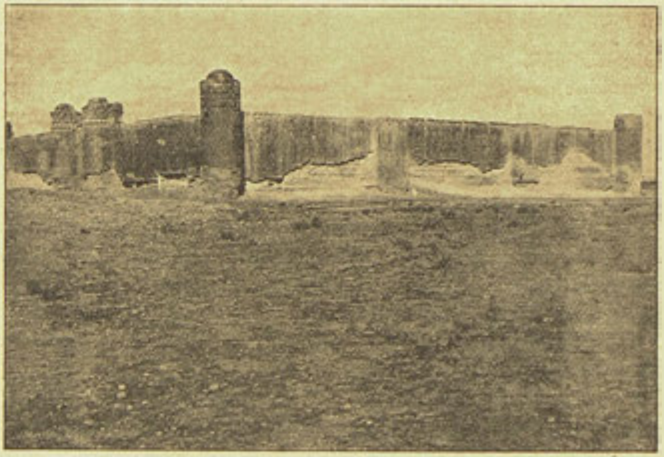

Obraz 19. — Zámek Hér, brána.

Odkud náš nový vůdce pocházel, jsme se nedověděli. Když viděl, že nakládáme svá zavazadla, zvolal:

»Nehněvejte se na mne, družino! Jsem jinde zaměstnán. Vás doprovázeti nemohu.«

Rozběhl se k sedlákovi, u něhož si schoval kůži se skopce a již se neukázal. Rozhněvaný četník se pustil za ním na své kobyle, ale té chvíle zazněl bitevní pokřik Amárátů. Jedenáct jezdců na velbloudech se k nám blížilo jako jedenáct lítých dravců. Obklíčili nás a tloukli naše velbloudice, aby poklekly.

Obraz 18. — Zámek Huér od jihozápadu.

»Co to děláte, Amáráté? Chcete oloupiti Akejly, obchodníky s velbloudy? Co to děláte? My jsme Akejlové,« volal Mhammad. »Co mne neznáš, Sáleme? Neznáš Mhammada al-Kazíb?«

Oslovený Sálem se zarazil, pohlédl na Mhammada a křičel na své druhy:

»Nelupte, nelupte! To jsou Akejlové. Tady je Mhammad al-Kazíb. Znám ho dobře. Tábořil s námi v údolí Haurán. Vzpomeňte si!«

Zarazili se a omlouvali se.

»Nediv se, Mhammade,« pravil Sálem. »Podnikli jsme nájezd. Nezdařil se. Tady jsme uviděli vaše velbloudice.

Měli jsme je i vás za kořist nám od Alláha poslanou, proto jsme se na vás vrhli. Vám, Akejlům, nic nevezmeme.«

Sedli jsme na svá zvířata a spěchali k západu, Amáráté k východu.

»Vidíš, Múso, jak je dobře, že jsem s vámi,« připomínal mi Mhammad. »My Akejlové, obchodníci s velbloudy, máme v každém kmeni a v každé čeledi svého ochránce. Za ochranu mu dáváme ročně určité peníze. Za to je povinen nám vrátiti vše, co nám některý jeho soukmenovec ukradne. To Sálem věděl, připomněl to svým druhům a dali nám pokoj. Naše velbloudice a naše věci by jim byly přinesly leda soužení.«

Bratříček Blejhán.

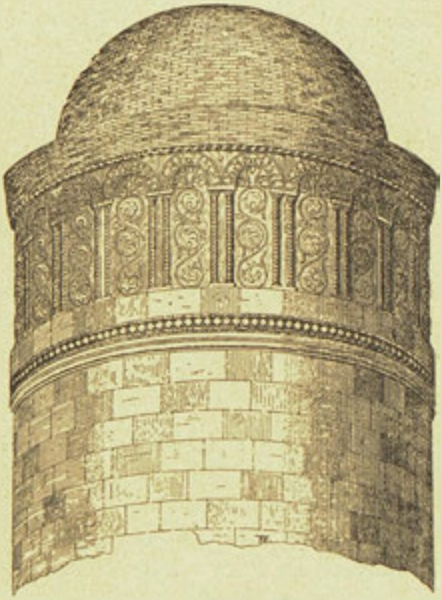
Ze Suchne jsme jeli bez vůdce. Zblouditi jsme nemohli, poněvadž jsme se ubírali Královskou silnicí spojující Damašek s Tudmorem, Palmyrou, a osadou Dejr az-Zór na Eufratu. Zeměpisné útvary jsme všechny zaznamenávali, těšíce se, že nám je brzo někdo pojmenuje. Silnice se táhne hlubokým úvalem; na severu je uzavřen příkrými svahy pásma Rauák, které ovšem má v jednotlivých částech vlastní názvy. K jihu je úval ohraničen návrším jen ponenáhlu vystupujícím, na němž sedí několik osamocených kopulí. Roste na něm hojně kelu a šnánu, bylin, jejichž popele se používá při výrobě mýdla.

Po západu slunce jsme se uložili u menšího táboru kmene Kmusa při vesničce Raka. Byli jsme hladovi; rádi bychom si byli přichystali večeři, ale neměli jsme paliva. Mhammad vstoupil do jednoho stanu a prosil o trochu velbloudinců. Po chvíli se vrátil s plnou náručí. Za ním přišel i hospodář onoho stanu a vyzýval nás, abychom se k němu ihned odebrali. Děkoval jsem mu, laskal jsem ho, ale marně. Přisahal, že se raději odloučí od své pravice, než aby se nás zřekl jako hostí. Dvakrát na můj rozkaz Mhammad rozdělal oheň, dvakrát jej hospodář uhasil; i železné podstavce, na nichž měl státi náš kotlík, vytáhl a nechtěl jich vrátiti.

»Nehněvej se na nás! Tvá štědrost je známa široko daleko. Slunce zapadlo před dvěma hodinami. Ty jsi zajisté již po večeři a znáš přece přísloví: ‚Pozdní host nedostane večeře.'«

»Proč mne olupujete o milost, kterou mně Alláh poslal? Proč nechcete přijati pohostinství v mém stanu? Myslíte, že nemám, čím bych vás nakrmil. To se při sám Alláh mýlíte.«

Rozhněval se doopravdy; odešel a již se nevrátil. Po hubené večeři jsem hned ulehl, abych se tak vyhnul všem dotazům a zábavám. Přikryl jsem se i s hlavou. Sotva jsem se ulebedil, přišel ke mně na besedu Fejáz eben Mesreb, náčelník onoho tábora, asi s 10 společníky. Sedl si ke mne a dotazoval se mých druhů, odkud jedeme, kam míříme a s čím obchodujeme. Odpovídali velmi úsečně. Fejáz litoval, že nemůže mluviti se mnou a vybízel je, aby mne vzbudili.

Obraz 20. — Zámek Huér, věž u brány.

»Jak bychom se mohli, ó Fejázi, odvážiti rušiti odpočinek svého báši,« omlouval sebe i své kamarády četník.

Fejáz se neměl k odchodu. Stále a stále se ke mně obracel očekávaje, že se přece jen probudím a si s ním pohovořím. Bylo již po půlnoci, když konečně odešel. Nedlouho potom nás vyrušili tři, čtyři mladíci, plížící se jako hadové k našim zavazadlům. Nějaký stařec, kterého Mhammad měl chuť vzíti jako vůdce, na ně volal, aby hned zmizeli a omlouval se Mhammadovi:

»To nejsou, Mhammade, Kmusové; to jsou příslušníci opovrženého kmene Házem, kteří s námi táboří. Jsou to zloději, darebáci.«

Ráno jsem zpozoroval, že mi v noci někdo z mého sedlového tlumoku, u něhož jsem ležel, vytáhl míšek s věcmi k umývání. Byl pohozen nějakých osm kroků od mého lůžka. Jeho obsah se zloději asi nezamlouval, proto jej odhodil. Když jsme nakládali zavazadla, přistoupil ke mně mladší muž tázaje se, nepotřebujeme-li průvodčího či bratříčka.

»Rád bych s vámi jel. Velice rád bych vás doprovázel.«

Mladík se mi líbil, ale Mhammad se dohodl se starcem, který s námi přenocoval, že nás povede.

»Mladíku, rád bych tě vzal, ale nevím, nepřicházíš-li již pozdě. Tenhle stařec se nám rovněž nabízí za vůdce a můj druh Mhammad s ním již ujednal mzdu. Domluv se s ním. Je to tvůj soukmenovec.«

»Při sám Alláh, dobře mluvíš. Promluvím s ním.«

»To jsi ty, Blejháne?« volal stařec. »Ty bys také rád vedl tuto družinu?«

»Rád bych je vedl, velmi rád. Víš, že mám nějaké řízení v Žerjitejn. Znamenitě by se mi hodilo, kdybych se tam s nimi dostal.«

»Ustoupím ti. Jeď si s nimi a já zůstanu doma. Nabízejí mi půl medžídijje denně a že se mohu svézti na jejich velbloudu.«

»Přijímám nabídku a pojedu s nimi.«

»Jeď v pokoji Alláhově.«

Blejhán se stal naším vůdcem. U pramene Umm Sardak jsme naplnili měchy vodou. Vyvěrá na jižním úpatí nevelkého pahorku; na západním pak teče jiný pramen, ještě silnější. Oba by mohly zavlažovati rozsáhlé zahrady a pole, ale jejich voda teče nazmar.

Ve vesničce Arak, nebo jak beduové říkají Raka, bylo 15 domků. Ani jediný nebyl obydlen. Obyvatelé, nemohouce snésti příkoří od beduů, tábořících v okolí a od nepřátelských čet, které je bezmála každý měsíc navštěvovaly, se vystěhovali do Tudmoru. Turecká vláda dala sice v sedmdesátých letech vystavěti mezi dědinou a prameny pevná kasárna, v nichž mělo dlíti stále pět četníků, ale i kasárna byla opuštěna. Beduové trýznili četníky a ti se rozutekli.

Mladší bratr Blejhánův nás kus cesty doprovázel a ustavičně žebronil, prosil, zapřisahal jménem svým a své matičky, abych milostivě patřil na jeho milého bratra Blejhána.

»Nestarej se, mladíku! Nedovolím, aby mu kdo činil nějaké příkoří. Řekni své matičce, že ho budu opatrovati, jako bych opatroval svého vlastního bratra, ovšem, zaslouží-li si toho.«

»Ó bášo, ó náčelníku Múso, můj bratříček Blejhán, aby si tvé dobroty nezasloužil?! To spíše ztratím svůj krk. než by tě Blejhán oklamal.«

Zdaleka ještě mladík křičel: »Ó bášo, nezapomínej na mého bratříčka! Blejháne, zřítelničko mého oka, vrať se mi zdráv a spokojen!«

Vidíme Palmyru.

Jeli jsme rovinou, vystupující k jihu. Nebylo na ní skoro ani kaménku. K severu je uzavřena horami pásma Rauák, na jihu přechází v nekonečnou poušť. Naše velbloudice byly velmi hladovy, i zastavili jsme se, jakmile jsme zahlédli lepší pastvu.

»Vidíš, Múso, tyto hromádky velbloudinců? Tamty hromady polozetlelého paliva? Je to naše tábořiště. Před rokem tady stál stan vedle stanu. Moje matička vařila tamhle na tom ohništi. Sám jsem jí vybral tři kameny, na něž stavěla kotlík. Ještě stojí tam, kam jsem je položil. Tamhle naproti, kde jsou nejen velbloudince, ale i kobylince, měl náčelník Fejáz eben Mesreb — však tě dnes v noci navštívil — svůj stan. Co tu bylo života a dnes jsme zde jen my. Odjedeme-li i my, nebude tu nikoho. Zahleděl se na ohniště své matky a přednášel:

1. *Ó tábořiště, kde jest, kdo zde byl dnes rok?*
   Žádná nosítka mého oddělení nezastavují se při tobě.
2. *Kde jsou stáda velbloudů, která byla před rokem*
   na tobě natlačena,
   a kde nářadím obtížení velbloudi, sledující stopy jezdců?
3. *Byli zde majetníci velkých stanů, chránící každého,*
   trpícího bezpráví,
   dlouhými kopími drásající brnění.
4. *A když zakřikl na poplach, kdo byl od nepřítele ohrožen,*
   spěchaly mu hloučky kořistníků na pomoc

5. *na bílých, nažloutlých klisnách, hryzajících udidla,*
plných vytrvalosti,
vybízejících jezdce spité chtivostí boje k opatrnosti.
6. *Ach, sladká jest jejich bojovná projížďka, projíždějí-li*
před náčelníkem, provolávajíce
bitevní heslo
Arfa a Sbéi, když jim nikdo nepospíší na pomoc.
7. *Stali se nám nepřáteli a stali jsme se jim odpůrci,*
a nemyslím, že bych se po rozluce vrátil.

Po odpočinku jsme putovali po východním okraji tudmorské slatiny k jihu. Je zaváta vysoko pískem, v němž rostou různé křoviny. Zvířata zapadala do něho hluboko, i byli jsme rádi, když jsme zase dospěli na pevnou půdu. Překročili jsme řečiště Frej, přicházející od jihu a končící ve zmíněné slatině, do níž se stéká dešťová voda zdaleka široka. K severozápadu asi 15 km od nás se jasně rýsovala na obzoru tvrz Eben Maan, zbudovaná na vysoké skále nad samými zříceninami palmyrskými. Jižně od ní bylo viděti zelené vrcholky palem chudobné dědinky Tudmor, nepatrné to dědičky někdejší mocné královny pouště Palmyry. Zdálo se mi, jako by se vesnička skrývala v záhybech pohoří, aby se mohla jistěji uchrániti před nesčetnými útoky různých nájezdníků.

»Bídu máme,« vypravovali mi dva tudmorští sedláci, které jsme potkali. »Bídu máme, Múso, a bída na nás doléhá den ode dne. Pověz to vládě a našemu pánu, sultánovi v Cařihradě. Platíme za ochranu kde komu a nemine týdne, aby nás nějaký nájezdník nenavštívil a nevyloupil. Před čtyřmi dny nás přepadli Šammarové. Vzali nám 230 ovcí a 60 nákladních velbloudů a ještě nás donutili, abychom je pohostili.«

»Co tu děláte, mužové?«

»Co zde děláme? Hledáme tu chleba. Sbíráme určité rostliny, dáváme je na hromady, jak tuto vidíš, a ušlapáváme je, až jsou na dva lokte vysoké. Potom je obkládáme suchým otopem a zahazujeme trochu hlinou. Připravivše takto hromady a zabránivše větru volný přístup, zapálíme ušlapané rostliny a čekáme, až zetlí a promění se v popel. Sypeme jej do měchů, nakládáme na své velbloudy a odvážíme do Hamy nebo do Haleba. Tam je nejvíce mydlářů. Ti kupují

popel a platí nám podle nabídky 250—300 piastrů za jeden náklad.«

Vpravo od jihozápadu se nám otvírala široká dolina, ohraničená na severu pásmem Rauák, na jihu pak souběžným, ale nižším dlouhým hřbetem Abtar. Úrodnosti půdy přibývalo. Všude jsme viděli zbytky starých budov, mnohdy nádherných a rozsáhlých; mezi nimi nesčetné studnice a prameny s živou sladkou vodou. Daleko k jihu vystupoval osamělý kopec Frej, ukazující nejsnadnější přístup k veliké zřícenině Behara, ležící na severovýchodním úpatí hřbetu Abtar. Celé okolí těchto zřícenin by se dalo snadno znova obdělati a proměniti v úrodná pole a kvetoucí zahrady. Zahradní zídky a zbytky nádherných letních sídel jsou patrny na všech vyvýšeninách a stráních.

Přenocovali jsme v jedné takové staré zahradě, která byla jindy zavlažována z nehluboké, ale bohaté studnice. Studnice je živa, zahrada mrtva. U studnice napájeli Kmusové stáda velbloudů. Několik jich přišlo k nám. Dotazovali se, co prodáváme.

»My nejsme Kubejsáté, potulní obchodníci,« odbyl je Abdalláh.

»Tož kdo jste?«

»My jsme stavitelé, inženýři, vyměřující váš kraj.«

»Kdo vás sem poslal?«

»Vláda.«

»Pro vládu vy vyměřujete náš kraj?«

»Zajisté! Již jsem to jednou řekl!«

»Prokletá vláda. Vysílá k nám inženýry, aby vyměřili naše území. Od vlády nemáme nic dobrého. Ani tito inženýři nic dobrého nezamýšlejí. To nás chce vláda jistě zbaviti území zděděného po otcích.«

Velký náčelník Gatuán a jeho písař.

Dlouho a dlouho to trvalo, než se podařilo Blejhánovi a mně rozzuřené a nadávající Kmusy upokojiti. Opustivše své nocležiště, zamířili jsme k táboru Gatuána eben Meršed, vrchního náčelníka kmene Kmusa ze skupiny Sbaa. Snažil jsem se, abych se seznámil osobně s velkými náčelníky všech kmenů národa Aneze, proto jsem chtěl aspoň chvilku pobýti ve stanu Gatuánově. Vykázal mně místo na koberci naproti sobě. Sedl jsem si klidně vedle něho s poznámkou:

»Ruejli náleží přece ke Sbéimu.«

Gatuán se zasmál: »Tož ty jsi již, Múso, Ruejlim? Vím. že jsi se stal sousedem Núriho a že chceš zůstati s Rualy ve vnitřní poušti. Máš pravdu. Ruejli náleží ke Sbéimu. Od mnoha let jsme my, Kmusové, nebo, jak si sami říkáme, Sbaové, přáteli Rualů a pomáháme si vzájemně proti všem společným odpůrcům. Jsi-li ty přítelem Rualů, jsi též přítelem nás, Sbaů. Naši nepřátelé jsou tvými nepřáteli, tvoji nepřátelé jsou nepřáteli našimi.«

Gatuán, muž asi třicetiletý, vysoké postavy, s hustým, černým obrvím, s černou, zkadeřenou hlavou a příjemným výrazem tváře, se ke mně choval velmi přívětivě, ale klidně, málomluvně. Zdálo se mi, jako by neměl vlastního úsudku. Neustále se dotazoval svého písaře, co a jak by měl říci. Jeho písař sloužil po mnoho let Farhánu, velkému náčelníku Ebedů, a otci Bardžasovu. Ukradl mu přes 100 zlatých liber. Farhán zabavil veškeren jeho majetek a dal ho ze svého stanu vykopati. Písař vstoupil do služeb Gatuánových. Počínal si pánovitě, sebevědomě. Začal mne vyslýchati. Místo odpovědi jsem mu podal doporučení, určená pro jeho pána Gatuána.

»Souhlasí, Múso, Vysoká brána v Cařihradě s tvou cestou? Ví o ní? Vysoká brána nemá poslušnějšího sluhy nad Gatuána; není-liž pravda, Gatuáne?«

»Zajisté, že souhlasí. Zde máš rozkaz Vysoké brány. Přečti si jej a mne nevyslýchej!«

Písař se zarazil, zahleděl se na mne, povzdychl a přečetl nahlas veškeré listiny. Potom mi dal pokoj. Vypiv čížku čaje, jejž dal Gatuán pro mne připraviti, odebral jsem se k zříceninám Bchara. Rozkládají se na jihozápadním konci tudmorské roviny a na severovýchodním výběžku hřbetu Abtar. Sladká voda ve studnicích, úrodná půda v okolí a blízkost velké římské silnice, vedoucí z Damašku k Eufratu, jakož i světového obchodního střediska Palmyry, poskytovaly obyvatelům osady Bchara četné výhody. Kvetla, pokud byla chráněna silnou posádkou, před útoky beduů.

Nemohl jsem zříceniny důkladněji prohlížeti. Přidružilť se ke mně písař, neustále se dotazuje na různé věci. Když jsem mu nedal odpovědi, vykládal o všem, co vykonal pro různé vznešené cizince.

»Zajisté znáš, Múso, Bárúna (Oppenheima). Snad jsi slyšel o paní z rodu francouzských králů. Tyto oba a mnoho jiných

mužů a žen jsem doprovázel. Znám zříceniny široko daleko lépe než kdo jiný. Vezmi mne s sebou. Budu tě chrániti jako matka nemluvně.«

Nedal jsem mu odpovědi.

»Gatuán nemá, Múso, dobrého dalekohledu. Mám ti vyříditi, že by ses mu velice zavděčil, kdybys mu svůj daroval.«

»Svého dalekohledu potřebuji pro sebe.«

»Mohl bys takový pro Gatuána objednat. Když ne takový, tak nějaký jiný; jen aby jej brzo dostal. Napiš do Damašku!«

Vida, že mi písař svou dotěrností znemožní veškerou činnost v okolí tábora, vrátil jsem se do stanu, napsal svému zástupci v Damašku, aby koupil pro Gatuána žádaný dalekohled, a chystal se k odjezdu.

»Nezapomeň, Múso, požádat Gatuána o spolehlivého průvodce,« upozornil mne Abdalláh. »Můžeme se setkati s Amáráty nebo s Fedány. Oloupí nás, nebudeme-li míti bratříčka, který by jim dosvědčil, že jedeme před tváří Gatuánovou.«

»Máme Blejhána. Stačí nám.«

»Kdo ví, co je to za člověka. Aspoň se Gatuána zeptej!«

»Dáš mně, Gatuáne, svou tvář?«

»Zajisté.«

»Potřebuji někoho z tvých lidí či stačí tuto náš Blejhán eben Zeri?«

»Stačí. Jak by, Múso, nestačil! S ním můžeš cestovati po celém území našeho kmene a nikdo ti nic neudělá. Jen si dej pozor, aby ti něco neudělal Blejhán sám! Není loupežníka a nájezdce nad něho.«

»Slíbil jsem, Gatuáne, Músovi, že si jeho dobrou vůli zasloužím. Co jsem slíbil, splním.«

»Vždyť tě, Blejháne, známe. Víme, že jsi odvážný, někdy snad až neprozřetelný, ale víme též, že nemáš dvou jazyků.«

Do stanu přišlo několik Slubů, příslušníků opovrženého kmene Sluba. Přidružili se k Túmánovi, jakmile uslyšeli, že je Inklízi nebo Frandži, Angličan nebo Evropan. Vykládali mu, chudákovi, slovy, a když poznali, že jim nerozumí, posunky, že jsou s ním pokrevně spřízněni, že jsou potomky Inklízů či Franků, kteří původně bydlili v arabské poušti. Je, Sluby, tam nechali a sami se vystěhovali do Evropy.

»Přimluv se za nás, bratříčku náš, u Gatuána a u Núriho, aby nám dali náhradu za kozy, které nám Sbaové a Rualové zabili a snědli.«

Když u Túmána nepořídili, plížili se za mnou. Ale Gatuán zasykl, svou velbloudí hůlečkou pohrozil a Slubové odlezli jako bázliví stanoví psi. Někteří měli oblečeny dlouhé šaty, podobné košilím, zhotovené z koží gazelích. Bylo nám všem nápadné, že svou čistotou předčí Kmusy. Umývali se jistě častěji než Gatuán a jeho beduové.

Kmusové náležejí ke skupině Sbaa z národa Aneze. Své jméno prý dostali po dlouhých zubech. Kmási značí nejen příslušníka kmene Kmusa, nýbrž i člověka s dlouhými zuby, proto neradi slyší, když je někdo osloví: »Ó Kmási!« I ve svém bitevním pokřiku se jmenují Sbéi, příslušník kmene Sbaa, nikoliv Kmási. Mají přes 1.200 stanů a tvoří tři čeledi: Amíra, Gasálín a Mesárbe. Vrchní náčelník Gatuán eben Meršed je zástupcem u vlády, ale není vrchním velitelem ve válce. Za toho je uznáván jeho bratr po otci Bišír. Je to zpupný, nezdolný muž, jenž nejen Gatuánovi, ale i Kmusům působí mnoho utrpení.

IV.

VRACÍME SE K RUALŮM.

Hadačky v poušti.

Pojedše vařené rýže, zalité máslem, opustili jsme stan Gatuánův a ubírali se směrem západním ke studnici Hazím. Je vykopána ve dvoře panského sídla severozápadně od pevné věže. K jihozápadu od ní a od zřícenin Behara leží podobné venkovské sídlo, zvané Behéra, Malá Behara. Nezastavivše se u studnice, spěchali jsme širokou dolinou mezi pásmem Rauák a hřbetem Abtar k jihozápadu ke zbořenisku Hallábát.

Skoro skokem za námi utíkal jeden ze Slubů, které jsme viděli ve stanu Gatuánově. Chtěl jsem na něho čekati.

»Nezastavuj se, Múso! Ať se proběhne synek pouště!«

Proběhl se důkladně, poněvadž naše velbloudice kráčely dlouhým, rychlým krokem. Dohoniv nás, chytil mne za pravou nohu, dotazuje se:

»Neztratilo se něco tobě, bášo Múso, nebo některému z tvých druhů? Znám hadačku. Bydlí tamhle v tom žlíbku. Rozhodí své předměty a poví ti o tom, co jsi ztratil nebo o tom, po čem toužíš.«

»Dej si pokoj, synku pouště, se svou hadačkou! Nesužuj našeho náčelníka! On tvým hloupostem nevěří!«

»Mlč, Blejháne! Nepopuzuj Alláha, jenž dává lidem moc, aby nějakým způsobem poznali věci tajné.«

»Vari od nás! Vrať se ke svým kozičkám! Mečí o tebe. Že nepůjdeš? Pohleď na tuto hůlečku. Je to mandloň.«

Slubi mne pustil a stanul; my ujížděli.

»Co to měl ten Slubi s hadačkou a jejími předměty?«

»Víš, Múso, ženy Slubů a Házemů — není nic ani po těchto, ani po oněch — se zabývají hádáním o věcech skrytých a tajných, ať minulých či přítomných nebo budoucích. Hadačka má v míšečku tyto věci: 7 bílých kulatých křemelek, 1 kousíček ambry, 1 střepinku skla, 1 kousíček vypálené cihly, 1 kousíček skleněného náramku, 5 bílých mušliček, 1 kousíček mušle, 4 jádra datlová, 1 kousíček skleněného kroužku, jaký nosívají klisny na krku, a hladký stříbrný prstýnek. Těchto 23 věcí mívá hadačka v koženém míšku. Chceš-li, aby ti hádala, vsype je na dlaň, rozhodí po koberci, dívá se, jak který leží, a hádá.«

»Jak ty to, Blejháne, dobře víš! Což jsi již sám byl u hadačky?«

»Jak by ne! Několikrát. Viděl jsi včera mého bratříčka Džíána. Není tomu dlouho, co se Džíán účastnil nájezdu. Nevracel se za týden, za dvě neděle, za tři neděle, za měsíc. Mé srdce stonalo touhou po něm, i odebral jsem se k hadačce. Pocházela ze kmene Házem. Dal jsem jí trošku tabáku: víš, ráda kouří. Povídá mně:

‚Co tě přivádí, mladíku? Potřebuješ něčeho?'

‚Hledám ztracenou velbloudici, a chci, abys mně dala určité znamení.'

Vyňala z tlumoku míšek s oněmi 23 věcmi, vysypala je na pravou dlaň, zdvihla ji a snížila, rozhodila věci po koberci, pozorovala rozhozené a děla:

‚Ó ty mladíku, ty nehledáš žádné ztracené velbloudice. Tebe trápí nájezdník a pro něho bolí tě srdce. Ale věz, že jeho srdce je dnes klidnější než tvé. Vrátí se ti vesel, bez poranění.'

‚Vrátí-li se vesel, dostaneš šaty nebo hedvábný šátek na hlavu.'

Odešel jsem od ní trochu potěšen. Po pěti dnech se vrátil Džíán zdráv se čtyřmi ukořistěnými velbloudicemi. Koupil jsem hadačce hedvábný šátek na hlavu.

Když si nevíme rady, je u nás zvykem jíti k hadačce. Poslyš:

Můj známý Džoufán eben Súdán z našeho tábora ztratil velbloudici. Hledal ji po celém okolí, ale marně. Polovice lidí věděla o jeho ztrátě, ale nikdo mu nedal o ní zprávy. Po desíti dnech si konečně zašel k hadačce a řekl jí:

‚Rád bych na nájezd. Jaké pak znamení mi dáš?'

Hadačka pozvedla ruku s 23 věcmi, snížila ji, rozhodila věci, pozorovala a děla:

‚Co mluvíš o nájezdu? Ztratila se ti velbloudice. O té bys rád zvěděl, ale nikoliv o nájezdu. Potěš se radostnou zprávou! Vidím ji, jak leží za cizincem na západě.'

Džoufán se doptával, jaký že cizinec táboří v západní části rozsáhlého ležení a dozvěděl se, že právě téhož dne si na samém západním kraji postavil svůj stan nějaký Ruejli. Jel tam, hledal před stanem, za stanem — až konečně uviděl v nedalekém žlíbku svou velbloudici spoutánu. Hadačce dal medžídijji za onu radostnou zvěst.

Ještě jeden příběh, který se stal rovněž u nás:

Nějaký pastýř hnal stádo ovcí k vodě. Když se napilo, odehnal je při západu slunce a nechal je volně se popásati. Usednuv opodál, usnul únavou. Když se ráno probudil, bylo stádo pryč. Hledal, volal, vše marno. Spěchal ke stanu hospodářovu a vykládal, co se stalo. Hospodář zavolal příbuzné, vsedli na koně a projížděli celým okolím, hledajíce stádo po celý den, ale marně. Vrátivše se, osedlali velbloudice a vydali se zvečera na výzvědy. Po patnácti dnech se vrátili, nenalezše ani stopy po stádě. I zašel hospodář k hadačce. Rozhodila před ním svých 23 věcí a pravila:

‚Spěchej za stádem s větrem, s větrem. Najdeš polovici, najdeš druhou. Najdeš něco po něčem.'

Hospodář se ptal hadačky na význam těchto slov, ale ona ho odbyla poznámkou, že nic neví. Vrátiv se do svého stanu, vyprávěl svým příbuzným. co se dozvěděl od hadačky. Bylo úplné bezvětří; náhle počal vanouti silný vítr od jihozápadu. Jeden z příbuzných děl:

‚Alláh nám posílá vůdce; jeďme za ním!'

I vyjeli s větrem k severovýchodu právě v poledne. V půli půldne našli kus kůže prvé ovce. Hospodář si ji prohlížel a uzřel na hlavě své barevné znamení. Před západem slunce našli kůži s druhé a brzo potom s třetí ovce s týmž znamením. Všechny tři ovce byly roztrhány vlky. Ulehli. Ráno jeli dále a padlé ovce je zavedly až na pastviny rodu Rfede, kde se dověděli, že nějaký člen tohoto rodu našel před několika dny 73 ovcí, potulujících se po okolí. Byla to právě polovička ztraceného stáda; druhá polovička zahynula.

Co tomu, Múso, říkáš?«

»Těžko něco říci, když jsem sám nebyl očitým svědkem: tobě věřím, že mluvíš pravdu.«

Daleko na západě bylo viděti zříceniny Hallábát.

»Proč pak jim tak říkáte?«

»Inu, jindy v nich byly stáje pro kozy a ovce pasoucí se v okolí. Ženy z Bchary tam chodily ovce dojiti, proto se říká zříceninám Kasr al-Hallábát, Zámek Dojících Žen.«

Přepadeni.

Potkali jsme asi dvacet velbloudů. nesoucích stany a veškeren majetek menší stěhující se čeledi ze kmene Sbaa. Vpravo i vlevo jsme občas pozorovali zbytky starých hrobů, zahradních zdí a údolních přehrad. Přehrady se množily před zříceninami, k nimž jsme po poledni dorazili. Poněvadž bylo okolí velmi nejisté, chtěli jsme u nich zůstati pouze, pokud nenačrtneme jejich plánek.

»Střezte velbloudic a připravte kávu! Půjdu s Blejhánem a Túmánem do zřícenin. Až dokončíme svou práci, napijeme se kávy a pojedeme.«

Zříceniny Hallábát tvoří čtverec o 40 m s mohutnými zakulacenými věžemi v každém rohu. V polovici východní strany je široká brána, vedoucí do nádvoří. Při severní straně brány vedou z nádvoří schody na hradbu skoro 35 m silnou. V nádvoří a ve věži je plno malých, pobořených pokojíčků, jakoby klášterních cel. Z těchto a jiných znamení je patrno, že to byla tvrz, v níž se po odchodu vojáků usadili pokojní lidé, snad mniši.

Dokončivše plánek, načrtli jsme mapku okolí a jali se pátrati s Túmánem po starých nápisech. Tu jsme zahlédli daleko na západě v dolině několik jezdců. Domnívaje se, že náleží k stěhující se čeledi, kterou jsme před tím potkali. nevšímal jsem si jich hrubě. Náhle jsem zpozoroval, že se čtyři oddělili a cvalem k nám spěchali. Zavolav na Túmána, utíkal jsem ke svým druhům, abych je varoval. Jsouce skryti za východní zdí tvrze, neviděli nic.

»Jistě jsou to útočníci. Svažte velbloudice! Svažte velbloudice!« volal Blejhán.

Obklopili jsme velbloudice a hnali je k zavazadlům. Zatím se neznámí dostali až ke tvrzi a dali se k nám. Dva na nás mířili ručnicemi, dva drželi v rukou nakloněná kopí. Jiní čtyři nás téže chvíle obklopili od severu. Dva se vrhli na naše velbloudice a ostatní, k nimž se přidružili ještě čtyři poslední, skočili k našim měchům, naplněným vodou, pili a na-

pájeli své koně. Žíznivé klisny šlapaly po našich zavazadlech. Odháněl jsem je svou velbloudí hůlečkou. Tu mne uchopili dva za ruce, vysmívajíce se mi. Blejhán a Mhammad vydírali neznámým vodu. Četník, vládní hrdina, který nás měl chrániti, schoval svou ručnici mezi ssutiny, chopil se konvice s kavou a naléval útočníkům, prose je uctivě, aby se napili. Jmenoval je efendi. Abdalláh se rovněž vyznamenal. Běžel k zavazadlům, otevřel měchy s potravinami, vybíral rýži a pšeničné kroupy a poroučel zlostně Mhammadovi, aby hned přichystal pro hosty oběd.

»Ty jsi rozumný, černý syne Adamův,« pochvalovali si oba mužové, kteří mne drželi.

Jeden mne pustil, šel k Abdalláhovi a bral ze zavazadel ještě více potravin. Vtom k nám dojeli dva noví jezdci. Jeden z nich byl vůdcem této čety. Blejhán ho poznal a šeptal mi:

»To je Meteb, syn Fahada eben Haddál, velkého náčelníka kmene Amárát.«

»Viz, Metebe, jak jednají tvoji lidé s tvými přáteli!«

Nedal mi odpovědi. Sedl si k našemu ohni a velel Mhammadovi:

»Připrav oběd pro mne a pro moji družinu, ale ať je to dobrý oběd!«

Mhammad nevěděl co počíti, ale Abdalláh a útočníci nalili do kotlíku vody, nasypali rýže, do jiné nádoby pak pšeničných krup a vařili. Meteb se napil kávy po chuti a rozhlížel se po mých zavazadlech. Jeho druhové se neodvážili jich se dotknouti. Po chvíli mne vybídl, abych k němu přisedl.

»Nemohu si sednouti vedle přítele, který se mnou jedná jako s nepřítelem.«

»Od kdy jsem tvým přítelem?«

»Od té doby, kdy mi tvoji přátelé dali pro tebe doporučení, a kdy jsem zabalil dary určené pro tebe a pro tvého otce.«

»Ukaž mně ona doporučení.«

»Ukáži ti je, ale až ve stanu tvém nebo ve stanu tvého otce. Povím mu, jak ty, jeho syn, se mnou jednáš.«

Moje slova se neminula s účinkem. Meteb se zvedl, přisedl ke mně a prosil, abych mu odpustil, že se ke mně tak choval. Potom pokynul Blejhánovi, poodešel s ním kousek ode mne, přičapl a dychtivě se ho dotazoval. Zajisté se ho vyptával na mne. Blejhán mu pověděl, kolik věděl. I Metebovi již bylo známo, že jsem sousedem Núriho a že cestuji v poušti před jeho tváří, jenže nevěděl, že jsem již navštívil i Bardžasa

a Gatuána a že mi oba dali svou tvář, svou ochranu. Dověděv se to, rozkázal:

»Ó moji lidé, pomozte druhům náčelníka Músy naložiti všechna zavazadla. Odstavte kotlík a druhou nádobu! M uku vsypte opět do míšku, odkud jste ji vzali. Pospěšte si, pospěšte, ať náčelník Músa nemaří svého času.«

Svá slova doprovázel příkladem. Zakrátko bylo vše naloženo, voda s rýže i s pšeničných krup slita, obě nádoby upevněny na vodním sedle a my mohli odjeti. Meteb mi nabízel své přátelství a svou ruku, ale nechtěl jsem mu ruku podati.

»Podám ti ji, ale nikoliv zde, teprve v tvém stanu nebo ve stanu tvého otce.«

Jeli jsme skoro půl hodiny, když jsme za sebou uslyšeli cválajícího koně. Byl to Meteb. Spěchal za námi. Dohoniv nás, znova mne prosil, abych mu odpustil a ruku mu podal. Podal jsem mu ji a vzkázal pozdrav jeho otci.

»Nediv se, Múso, Metebovi, ani jeho družině. Vyjel na nájezd v čele 400 jezdců na velbloudech a 30 jezdců na koních proti Rualům. Jeho bojovníci byli zpozorováni pastýři, ti vzkřikli na poplach, okolní tábory se pobouřily, se všech stran se hrnuly pomocné čety a Metebovi nezbylo, než aby se zachránil útěkem. Jeho jezdci na velbloudech a několik na koních, nemajíce potravin, jeli přes Žerjitejn a Tudmor, vyjídajíce ubohé tamní sedláky. On se dal s dvanácti jezdci touto dolinou k táboru Gatuánovu. Jejich klisny byly žíznivy, oni hladovi; u nás viděli měchy plné vody, na ohništi konvici kávy a hojně zavazadel; ký div, že zatoužili po dobrém obědě.«

Mokrý nocleh.

Před večerem jsme dorazili k zasypané studnici Haua k jihu od nevelké pobořené tvrze. Za studnicí jsem zpozoroval prvé římské milníky. Byly zpřeráženy a tak vyhlodány, že nebylo možno přečíst ani jediného písmene. Povečeřevše, dali jsme se znova na pochod, ale spustil se hustý, studený déšť, jenž nám šlehal do obličeje. Domnívajíce se, že brzo přestane, bojovali jsme přes půl hodiny i my i naše zvířata proti němu a proti větru. Potom se však naše velbloudice obrátily k východu, zadky k dešti, poklekly a nechtěly vstáti.

Složivše zavazadla, zakryly jsme je, jak jsme mohli, a chránily samy sebe. Usednuv zády proti větru a dešti vedle svých zavazadel a své velbloudice, zahalil jsem se pláštěm; vítr plášť ponazdvihoval a studená voda mi stékala po krku na záda. Po dobré hodině déšť poněkud ustával. Vyňal jsem ze zavazadel pokrývku, prostřel ji na mokrou půdu a přinesl několik větších kamenů. Pak jsem si lehl na pokrývku a přikryl se pláštěm, na jehož okraj jsem přivalil, pokud jsem mohl, veliké kameny, aby jej vítr neodnesl. Znova se dalo do silného deště. Pokrývka, na níž jsem ležel, zvlhla, noc byla studená a denice se nechtěla ukázati. Ostatní moji druhové zalezli do svých šatů, kožichů a pokrývek, přitáhli kolena až skoro k tváři a deště nedbali. Četník se tlačil na mne a trápil mne neustále nářkem a stížnostmi. Druhá stráž připadla Mhammadovi a třetí Blejhánovi.

»Kdopak by za takového nečasu stál na stráži!« bránili se oba. »Vždyť za této nepohody nevyleze z úkrytu žádný zloděj a žádný nájezdník. Nač bychom střehli zavazadel a velbloudů?«

Souhlasil jsem s nimi, ale četník se protivil: »Rozkaž jim, Múso, aby stáli na stráži. Podívej se na mou klisnu! Železných pout nemá; velbloudice leží, ona stojí. Zdaleka na sebe upozorní loupežníka a každý si vezme raději klisnu, než velblouda. Slituj se nade mnou a rozkaž Mhammadovi, a když Mhammad nechce, tak Blejhánovi, aby mi jí střehl.«

»Nač bys trápil Mhammada nebo Blejhána? Máš dobrého přítele Abdalláha. Souhlasil jsi s ním a podporoval jsi ho po celou cestu; nuže, přisedni k němu, probuď ho a on ti pomůže stříci tvé klisny.«

Četník poslechl a budil Abdalláha.

»Odtáhni ode mne, ty sluho vládní! Nepůjdeš-li po dobrém, odkopnu tě. Před měsícem jsem tě neznal, za dva dny na tebe zapomenu. Co je mně po tobě? Bojíš-li se o svého koně, střez si ho sám. Odlez ode mne! Nezahalím se, pokud neodlezeš! Chceš přece jen kopanec?«

Četník odlezl, Abdalláh zalezl jako ježek do svých šatů a nepohnul se, až ráno.

»Ó Alláh, jak černé je srdce tvých černých tvorů! Ó Alláh, uchráníš-li mne a mou klisnu všeho zla na cestě odtud až do Žerjitejn, slibuji ti tučnou ovci. Slyšel jsi, Múso bášo, tento slib? Blejháne, dosvědč, co jsem slíbil!«

»Dosvědčíme, všichni dosvědčíme; jen již přestaň a spi!« Ale nepřestal a soužil mne svým nářkem až do rána.

Sliby v poušti.

S jitřenkou jsme vsedli na velbloudice a jeli k jihozápadu. Obloha byla zatažena, ale mraky se trhaly a tu a tam se ukazovala hvězdička.

»Nezapomeň, Mhammade, na svůj slib!« upozorňoval Blejhán četníka. »Ať jej splníš, pokud my ještě budeme v Žerjitejn a pozveš nás k večeři.«

»Splním jej, Blejháne, jen co své ve zdraví uvidím. Pozvu vás, dostanu-li hned koupiti tučnou ovci.«

»Ty ji koupíš za pět prstů.«

»Alláhovi přece nemohu darovati zvíře ukradené.«

»Je, Blejháne, nutno, aby každý splnil svůj slib?«

»Jak by nebylo! Kdo nutí syna Adamova, aby Alláhovi něco slíbil? A slíbí-li mu to, obzvláště před svědky, jako tuto Mhammad, rozhněval by ho, kdyby slibu nesplnil.«

»Konáte často sliby?«

»Často. Kdykoliv na nás dolehne nějaké soužení a nemůžeme si pomoci, utíkáme se k Alláhovi a chceme ho získati slibem, aby nám pomohl. Podívej se na mne, Blejhána. I mně Alláh pomohl, byv slibem nakloněn:

Před desíti lety řádila v našem území cholera. Beduové prchali do pouště; báli se nákazy. Tehdy jsem onemocněl i já, to jest Blejhán, syn Zeriho z čeledi Eben Mesreb. Moji příbuzní myslili, že se již neuzdravím. Dověděl se o tom i můj bratr, který pásl velbloudy a dlel s nimi daleko od vody. Opustil své stádo, spěchal domů a zhrozil se pohledu na mne, neboť prý jsem vypadal tak bídně, že by toho nikdo nepřál ani svému nepříteli. S pláčem obrátil svůj zrak k nebi, volaje:

‚Ó Alláh, tobě bez prodlení velbloudici, bude-li můj bratr zase choditi pln křepkosti a síly.'

Potom se vrátil ke svému stádu. Po pěti dnech přihnal velbloudy k napajedlu, kde uslyšel od přítomných Arabů:

‚Poslechni radostnou zvěst! Bratru tvému se daří dobře: nehrozí mu nebezpečí!'

Napojiv velbloudy, spěchal ke mně a objal mne se slovy: ‚Kéž odejde neduh do vnitřní pouště!'

Odpověděl jsem: ‚Kéž tebe nikdy nestihne!'

Po krátké rozmluvě dovedl bratr mladého bílého velblouda, vyměnil ho za starou velbloudici, spial jí před stanem levou přední nohu a obětoval ji se slovy:

‚Ó Alláh, toto jest slíbená velbloudice za mého bratra; můj slib jest splněn.'

Čtyři mužové se mne chopili, postavili mne do proudící krve a nakapali mně jí na špičku nosu, na obě líce, jakož i mezi obočí. Uzdravil jsem se úplně.

Tak jsem zkusil moc slibu já, tvůj průvodčí Blejhán, a zkusili ji i jiní. Chceš o nich slyšeti?«

»Jak bych nechtěl, Blejháne! Jen vypravuj!«

»Muž Chulfy, dcery Chlejfa z nás, Sbaa, si vypůjčil od příbuzných a známých peníze, a vydal se z okolí Tudmoru, kde jsme tábořili, do vnitřní pouště. Chtěl nakoupiti velbloudů od Šammarů, poslouchajících Eben Rašída. Zamýšlel je prodati podnikateli, upravujícímu silnici z Homsu do Damašku. Než Alláh usoudil jinak. Dříve než dorazil k Šammarům, byl v noci nájezdníky přepaden, o vše oloupen a zahnán. Nájezdníci hnali každého jiným směrem skoro po celou noc. Před východem slunce zmizeli a muž Chulfin nenašel žádného ze svých druhů. Jeden z nich potkal k večeru nějaké Sluby a ti ho dovedli domů. Tam vypravoval, co se stalo. Chulfa plakala a před svědky opakovala slib, který učinila soukromě v den, kdy se její muž vydal do vnitřní pouště, řkouc:

‚Vrátíš-li mi, ó Alláh, mého muže zdravého, dám ti tučnou velbloudici.'

Čekala dlouho a svůj slib několikráte opětovala. Alláh se nad ní smiloval a po třech měsících jí muže vrátil. I oznámila mu:

‚Hle, ve tvůj prospěch jsem slíbila Alláhovi tučnou velbloudici a chci, abys ji zabil.'

Muž nesouhlasil: ‚Tučné velbloudice nemám a zač ji koupiti také ne.'

Chulfa ho měla velice ráda. Bojíc se, aby ho Alláh neztrestal, kdyby slibu nesplnila, zašla k svému příbuzenstvu a vyprosila si od bratra velbloudici. Dovedla ji ke stanu svého muže, poprosila nějakého známého, aby ji zabil, namočila svůj prst do její krve a sama jí obarvila mužovu tvář na špičce nosu, na obou lících a na čele mezi obrvím.«

»Vrátil jí, Blejháne, Alláh muže proto, že si ho naklonila slibem, anebo jí ho vrátil proto, že ho měl rád?« tázal se Abdalláh.

»Proč se mne ptáš? Kdo zná úradky Alláhovy? Chulfa byla přesvědčena, že si naklonila Alláha svým slibem. Proč bychom my nevěřili totéž? Jiný příběh:

Gatján, synek Auázův, z našich soukmenovců, tábořících nedaleko, ztratil bratra. Zabil ho nějaký bdui. Nabízel Gatjánovi za něho cenu krve. Nechtěl náhrady. Chtěl smýti krev krví. I slíbil Alláhovi velbloudici, dopomůže-li mu k pomstě. Vinník hledal útočiště v cizím území. Gatján ho nemohl nalézti a jižjiž myslil, že svého bratra nepomstí, když tu potkal na nájezdu cizí četu a v ní spatřil vinníka, jedoucího na klisně. Chopiv revolver, dvěma ranami zastřelil jak vinníka, tak jeho klisnu. Vrátiv se domů, obětoval velbloudici.«

»Snad by ho byl potkal i beze slibu.«

»Možná však, že ho potkal, poněvadž učinil slib. To přece, Abdalláhu, popříti nemůžeš. Poslyš jiný příběh.

Eben Fazílovi z Ebedů byl zabit bratr. Zabil ho člen mocného rodu. Celý rod se ujal vinníka, který byl ctěn a znám pro svou štědrost a úslužnost. Kdekdo z čeledi mu pomáhal, aby se se svým příbuzenstvem zachránil před mstiteli. Zavedli ho do bezpečného útulku k dalekému kmeni a vrátivše se domů, přemlouvali Eben Fazíla, aby se spokojil krvinou. Doráželi na něho ostřeji a ostřeji. Konečně jim odpověděl:

‚Mýlíte se. Nehrozí nebezpečí vinníkovi, ale mně. Mne jste měli zavésti do bezpečného útulku. Proč se ho tak ujímáte? Cenu krve si nechte! Slyšte mne všichni, a dosvědčte slib, který nyní Alláhovi činím: Při sám Alláh, že se nedotknu své ženy, pokud nepomstím svého bratra!'

Potom se vystěhoval se svým příbuzenstvem k Eben Hdejbovi. Tehdy byl ještě velkým náčelníkem Farhán a nikoliv Bardžas, jejž jsi, Múso, navštívil. Pověděl Farhánovi, kéž mu Alláh odpustí, příčinu svého odchodu ze své čeledi a ustanovil ho poručníkem svých dětí, kdyby se nevrátil. Opustil totiž hned svůj stan a jel hledati vinníka. Po třech měsících ho našel, přepadl. byl však od něho těžce poraněn a zachráněn od smrti pouze pomocí jiných beduů. Ležel u nich těžce nemocen skoro dva měsíce. Konečně se pozdravil tak, že ho mohli naložiti na velbloudici a dopraviti k Eben Hdejbovi. Pravici měl ochromenu. Nemohl jí hýbati; nemohl bratra

pomstíti. Ale po zavražděném bratru zůstal dvanáctiletý synek, jenž uslyšev, co se strýčkovi přihodilo, prohlásil:

‚Strýčku, já pojedu pro krev svého otce.'

Marně ho zdržovali. Odjel na velbloudu k Arabům, u nichž se vrah ukryl. Zastavil svou velbloudici před stanem náčelníkovým a usedl mezi přítomné hosty a návštěvníky. Vykládalo se různé, jak to již bývá, a synek naslouchal. Tu slyší, jak jeden z návštěvníků povídá:

‚Náš krví potřísněný se zmínil, že našel tam a tam nížinku naplněnou dešťovou vodou. Hle, vidíte ho na velbloudici. Vrací se s měchem plným vody.'

Synek zaplesal, že našel vinníka, a pamatoval si stan, do něhož měch s vodou odnesl. V noci se k tomuto stanu připlížil a zastihl krví potřísněného v hlubokém spánku. Spícího zabíti nesměl: tím by nebyl smyl prolitou krev. Spící je jako mrtvý; jeho duše je z těla venku, jenže do těla spícího člověka se vrací, do mrtvého pak se nevrátí nikdy. Bylo povinností synkovou, aby ho probudil. Zatřepal jím, řka:

‚Spíš či bdíš?'

‚Bdím.'

‚Jak můžeš spáti, maje mého otce ve svém břichu?'

‚Nejen tvůj otec, nýbrž i ty, kluku, budeš za chvilku v mém břichu,' odvětil vinník a vyskočiv, uchopil se své zbraně. Ale synek byl rychlejší. Vystřelil, rána zasáhla a vinník klesl mrtev. Vrátiv se domů, hlásil:

‚Strýčku, pomstil jsem tatínka!'

Strýc se zasmušil a ničím se nedal rozveseliti.

‚Proč jsi smuten?' doléhali na něho jeho příbuzní.

‚Jak bych neměl býti smuten! Slíbil jsem, že nebudu spáti se svou manželkou, pokud nepřinesu krve svého bratra. Tuto krev přinesl jeho synek, nikoliv já. Co si mam počíti?'

Dlouho se radili a konečně usoudili, že bude nejlépe, když svou nynější manželku propustí a znova se ožení. Učinil to a slib svůj splnil.«

»Věříš, Blejháne, že slib svůj splnil? Nepodvedl Alláha, propustiv starou a vzav si mladou?«

»Nezlob mne, Abdalláhu, svými hloupostmi! Věř nebo nevěř, ale mlč a mne si nedobírej! Chceš, Múso, slyšeti ještě jeden příběh?«

»Zajisté, Blejháne. Rád tě poslouchám. Abdalláha nedbej! Je ještě mladý, jeho rozum je krátký a zkušenosti nemá.«

»Tož poslouchej, Múso! Ty, Abdalláhu, zůstaň pozadu, aby ses mne zase na něco nedotazoval.

Dívka Chamsijje, dcera Fáreova, z našeho kmene, ztratila vraždou otce i bratra. Po bratrovi zůstali dva hoši, jejichž matka, byvši propuštěna, znova se provdala. Neměli nikoho, kdo by o ně pečoval, i ujala se jich Chamsijje. Byla jim pěstounkou a složila slib:

‚Ó Alláh, až se tito dva hoši budou o sebe starati sami a podniknou první nájezd, hle, tobě dám velbloudici a budu se postiti po tři dny sedmkrát v sedmi téhodnech.'

Hoši rostli, až vyrostli a účastnili se prvého nájezdu. Vrátili se ve zdraví s kořistí. Chamsijje přivedla před jejich stan tučnou velbloudici, dala ji obětovati a pomazala jejich tváře její krví. Maso a tuk rozdala hostům a chudým, ale tím svého slibu ještě nesplnila. Po celý měsíční rok se nedotkla třikrát obden v každém týdni potravy. Co tím ušetřila, nespořila pro sebe nebo pro hochy, nýbrž rozdala chudým.«

Sušíme šaty.

»Pokoj vám, družino! Kdo jste? Kam jedete?« oslovil nás jezdec na velbloudu, putující v čele asi šedesáti zvířat, nesoucích stany a ostatní majetek Kmusa.

»Ó Fdéi, kéž spočine požehnání Alláhovo na tobě! Jsi velice zvědav a mnoho se ptáš.«

»To jsi ty, Blejháne? Od tebe se mnoho nedozvím. Který tábor jste naposledy minuli?«

»Gatuánův. Spěchej! Pospíšíš-li si, můžeš v něm obědvati.«

Jezdec počkal na ostatní velbloudy a putoval s nimi pomalu k severovýchodu, kdežto my, opustivše dolinu, zabočili jsme úzkým chodníkem rovnou k západu, k vodě Barde. Kolem ní se černalo na dvě stě stanů.

»K severu za stany je, Múso, silná a vysoká zeď. Přehrazuje nejen řečiště, ale celé údolí. Podivil by ses, kdyby ses na ni podíval.«

»K severu od stanů, Blejháne? To abychom projeli celým táborem. Komu pak náleží?«

»Podle klisen, které tamhle vidím, táboří zde Eben Štéui. Ten nás tak hned nepustí.«

»Právě proto bych se rád táboru vyhnul. Jsme dotud promoklí, naše pokrývky jsou vlhké a mnohá zavazadla rovněž.

Abychom sušili své šaty i své věci. Ve stanu nám to bude nemožno. To by nám pozpřchazovali kde co a mnohá věc by se nám ztratila.«

»Máš pravdu, Múso, ale myslím, že by bylo přece jen dobře, kdybys přehradu, které my říkáme Charbaka, navštívil.«

»Uvidíme, Blejháne, bude-li to možno. Veď nás k jihu od stanu. Tam se uložíme a své věci usušíme. Potom pojedeme do brány, kterou nám Alláh otevře.«

Sotva jsme se utábořili, přicházeli k nám z tábora různí mužové. Všichni nás zvali, abychom sestoupili jako hosté v jejich stanech. Četník s Blejhánem odjeli k prameni; četník, aby napojil svou klisnu, Blejhán, aby nám donesl aspoň půl měchu vody. Složivše zavazadla, prostírali jsme pokrývky, rozvěšovali své šaty a nacrtávali mapku okolí. Potom jsme si s Túmánem lehli, abychom si aspoň několik minut odpočali, ale četník k nám přivedl náčelníka Eben Štéuiho se šesti průvodčími. Ti nám spáti nedali. Náčelník mne ustavičně trápil, abych se stal jeho hostem a zatím nám vypil se svými druhy naši kávu a snědl celý oběd.

Zabočiti k přehradě neměl nikdo z nás chuti. Báli jsme se, že se do rána z tábora nedostaneme; proto jsme se dali rovnou do průsmyku a z něho do rozsáhlé doliny, v niž leží osada Žerjitejn. Její tmavě zelené zahrady nám kynuly daleko na západě v pusté, bílé rovině. Chtěli jsme u nich přenocovati, proto jsme pobádali svá unavená zvířata k větší rychlosti. Sestup z průsmyku byl obtížnější nežli výstup. Cesta vede přes veliké balvany, po nichž mohly naše velbloudice kráčeti velmi opatrně a pomalu.

Na úpatí nás dohonili dva jezdci. Byli to Fuárcové a tábořili se svými u studnic Basíri. Poznavše v nás ony pocestné, které jejich příbuzný Ramzún vedl, dotazovali se nás na čeledi, s nimiž jsme se setkali a na vše, co jsme na své cestě zkusili. Četník si jich nevšímal, Abdalláh pokuřoval a odplivoval, Mhammad spravoval zavazadla, která se poněkud svezla, a Blejhán je odbyl slovy:

»Hledejte zvědavé mluvky, a ti vám povědí ještě víc, než si přejete zvědět.«

»Dali jsme ti, mladíku, pozdrav. Ty jsi pozdrav opětoval, tím jsi dal najevo, že odpovíš na naše otázky. Proč se neubíráš cestou slušnosti, kterou naši předkové vyšlapali?«

»Když ji vaši předkové vyšlapali, kráčejte po ní. Moji předkové ani na ni nevstoupili a já se řídím jejich příkladem.«

Sbaové, k nimž Blejhán náležel, opovrhují Fuárey, říkajíce, že jsou ovčáci nebo kozáci a že platí daň vládě a peníze za ochranu každému, kdo se na ně obоří.

Před Žerjitejn.

Po večeři jsme se dali rovinou k západu k ohňům hořícím v malém táboře Fuáreů. Napřed se nám zdálo, že je oheň úplně bílý; hned se ukázal, hned opět zmizel. Když jsme překročili údolí Abu Tíne, dostal barvu červenou a bylo zřejmě viděti, jak se zvedá, plápolá a opět uhasíná. Konečně jsme zaslechli psy, pak lidské hlasy, nářek velbloudic, strachujících se o svá mláďata a octli se u samého tábora. Uložili jsme se u něho pozdě v noci.

Obloha byla úplně zahalena mraky a vzduch vlažný, když jsme se dali za jitřenky na cestu. Fuáreové hnali své ovce na pastvu, vlastně je vedli, neboť každý pastýř seděl na oslíku, vedle něho běžel pes a za ním ojedinělá ovce se zvonkem, za kterou se pohybovaly pozvolna ostatní ovce jedna za druhou v dlouhé řadě. Všechny měly hlavy skloněny.

Zamířili jsme přímo k zahradám osady Žerjitejn. Chtěli jsme je obejíti a utábořiti se na severovýchodě od osady tam, kde jsme tábořili za své prvé návštěvy.

»Nač byste objížděli zahrady? To byste si zajeli. Pojeďte za mnou. Já vás povedu rovnou cestou,« vybízel nás četník a my jsme mu uvěřili. Vždyť byl ze Žerjitejn, znal zahrady a cesty, a přece se nevyznal. Za chvíli jsme se octli mezi vysokými zahradními zdmi, zbudovanými ze suchého slínu, a četník nevěděl, kudy kam. Velbloudice se plašily a my měli strach, že poškodí přístroje o zdi, k nimž se tlačily. Vrátili jsme se ze zahrad ven, je objeli a konečně jsme se přece dostali na své staré tábořiště.

Osada Žerjitejn se dělí na šest okresů. Čtyři náležejí muslimům a mají asi 600 domků: dva křesťanům, kteří bydlí ve 200 domcích. Křesťané mají dva kněze. Pravověrným Syřanům slouží kněz Džebrájil Hárún, sjednoceným kasís Filubbos. Náčelníkem celé obce, muslimů i křesťanů, je Ahmed eben Fejjáz. Je slabý; neudržuje v osadě pořádku a nenahání strachu kočovníkům. Jinak bylo za jeho otce. Tehdy

obyvatelé této osady nebo jak jim domorodci říkají, Karaune, poroučeli široko daleko, ale nyní poslouchají. Chtějíce se ubrániti loupeži, mají v jednotlivých čeledích kočovníků své ochránce, kteří jsou jim povinni vrátiti vše, co jejich soukmenovci usedlíkům ze Žerjitejn vezmou. Za to dostává každý ochránce roční poplatek, jemuž se říká chúa. Všichni křesťané osady Žerjitejn jsou příslušníky národní církve syrské.

Národní církev syrská.

Syrie a Palestina byly od nepaměti osídleny Semity. Obyvatelům přímoří se říkalo Kanaanští nebo Féničané, ostatním pak Aramejci či Syřané. Nikdy nebyli sjednoceni pod společným pánem domácím. Bezmála vždy poslouchali vládců velkých říší sousedních. Dlouho nad nimi vládli králové asyrští, kteří byli vystřídáni perskými. Koncem čtvrtého století před Kr. král Alexander Makedonský porazil Peršany a jeho nástupci si v Syrii zřídili řecký stát s hlavním městem Antiochií. Udržel se přes půl třetího sta let, až jej Římané proměnili ve svou provincii.

Začátkem našeho letopočtu domorodé obyvatelstvo celé Syrie a Palestiny mluvilo z větší části syrsky, z menší arabsky. Obchodníci a průmyslníci, jakož i velká většina měšťanů, třebas uměli syrsky, přece dávali přednost řečtině a řeckým mravům. Řečtina byla jazykem vzdělanců, řecky se vyučovalo na školách středních a vysokých a řecky se hrálo na divadlech. Latina hrubě nepronikla; jen vládní úředníci a vojáci jí užívali.

Kristus Pán a apoštolové byli Syřané a mluvili syrsky. Svědčí o tom jejich jména, jakož i všechny výroky Krista Pána, zaznamenané v evangeliích jeho mateřštinou. Křesťanské bohoslužby se konaly pro Syřany syrsky, pro Řeky řecky, pro Římany latinsky. Jenže řečtina přece jen měla vrch. Za biskupy byli voleni mužové, kteří, vychodivše řecké školy, mohli udržovati styky s ostatními křesťanskými obcemi jak severní Afriky, tak západní Asie a jižní Evropy. Hlava neboli patriarcha bydlil v Antiochii. Po rozštěpení říše římské Syrie s Antiochií připadla říši byzantské. Císařové sídlící v Cařihradě napomáhali v Syrii živlu řeckému k větší moci na úkor domorodého živlu syrského. Tento tlak budil však protitlak.

Domorodci syrští studovali na řeckých školách, osvojovali si řeckou vzdělanost a těžce nesli, když v úřadech byli nuceni ustupovati přistěhovalým Řekům a snášeti jejich úštěpky, jako by nebyli vzdělanci. Probouzelo se v nich národní vědomí, které je nutilo, aby užívali své mateřštiny nejen při bohoslužbách, ale též ve společnosti a v písemnictví. S probouzející se národností syrskou vznikala též syrská literatura. Podkladem obojí byl jazyk bohoslužebný, proto ponenáhlu splýval život církevní s národním a názor náboženský byl hlavní značkou národnosti.

Církev křesťanská byla dlouho zmítána hádkami o božství Krista Pána. Řek Arius je popíral a našel mnoho stoupenců na západě, kdežto na východě se mu protivili a božství Kristova obhajovali na úkor jeho člověčenství. Na církevním sněmu v Chalcedoně bylo 25. října 451 usneseno, že každý pravověřící křesťan má uznávati v Kristu Pánu dvě přirozenosti: božskou a lidskou. Tomuto usnesení odporovali četní biskupové z Orientu, tvrdíce, že po vtělení přirozenost božská a lidská se v Kristu úplně sloučily, takže vytvořily přirozenost jedinou. Tito biskupové, jimž se říkalo monofysité, protože zastávali jediné přirozenosti Kristovy, našli ohlas ve svých diecésích a nechtěli se podrobiti, ani když jim bylo hrozeno ztrátou úřadu a různými tresty. Jediná přirozenost se stala heslem odporu proti západu a známkou církví východních.

Císařové byzantští chápali nebezpečí, jaké by ohrozilo jejich říši, kdyby se jednotná církev katolická rozpadla v církve národní, proto napínali všechny síly, aby po dobrém nebo po zlém přiměli rozvaděné Orientály k povolnosti. Bylo by se jim to podařilo, kdyby byli měli na mysli pouze a jedině dobro církve, kdyby nebyli sporů náboženských zneužívali na prospěch vlivu řeckého a nebyli sesazené domorodce nahrazovali svými stvůrami byzantskými.

Bezmála celá Syrie se přimkla k nauce o jediné přirozenosti Kristově a zdálo se, že ji úplně ovládne, obzvláště když ji uznal i Severus, který se stal r. 512 patriarchou antiochenským. Toho nemohl byzantský císař připustiti. V září 518 dal Severa vypuditi a snažil se vyhladiti kdejakého biskupa a kněze, vyznávajícího jedinou přirozenost. Po dvacetiletém pronásledování se mohli byzantští Řekové chlubiti, že je národní církev syrská z kořene vyvrácena. Jenže se chlubili předčasně. Dostalať církev syrská oporu, kdy a kde se

jí nejméně nadála. Císařovna Theodora pocházela ze Syrie a se svými syrskými krajany cítila. Na přímluvu knížete či krále Háreta z arabského kmene Gassán, dlícího návštěvou v Cařihradě, dala 542 v Cařihradě vysvětiti dva monofysitské biskupy, Theodora a Jakoba. Theodor měl býti biskupem syrských kočovníků, Jakob pak usedlíků. Oběma hrozilo velké nebezpečí. Jenže Theodor měl mocného ochránce v knížeti Háretovi, kdežto Jakob byl odkázán na pomoc Boží a svou vlastní obezřetnost. Spojiv se se dvěma biskupy, vysvěcenými v Egyptě, navštěvoval po 40 let nejen syrská města, ale i vesnice, samoty a tábory kočovníků, sbíral věřící, zakládal náboženské osady a světil jim kněze, biskupy, ba i dva patriarchy. Vzkřísil dohasínající církev syrskou a jeho památka v ní trvá až do dnes. Příslušníci této církve si říkají Syřané; splývá ť u nich národnost s církví. Jejich odpůrcové je nazývají jakobité po jejím zakladateli.

Monofysitská neboli syrská církev národní uznávala za svou nejvyšší hlavu patriarchu antiochenského. Za svého největšího rozkvětu měla na sto biskupství. Svornosti a jednomyslnosti v církevní nauce v ní na začátku nebylo. Vyznavači jediné přirozenosti se navzájem krutě potírali, poněvadž přece jen nemohli připustiti, že by byla lidská přirozenost Kristova úplně zmizela. Ponenáhlu se vraceli k nauce katolické; přestali býti kacíři, ale zůstali odštěpenci, schismatiky, aby uhájili svého národního bytí. Ve věrouce a v bohoslužbě se od nás hrubě neliší. Kříž dělají jedním prstem. Při mši užívají kysaného chleba a slouží ji jazykem syrským. Světští kněží se mohou před vysvěcením ženiti. Kněží klášterní se ženiti nesmějí. Biskupové se vybírají z klášterníků. Ženských klášterů nemají.

Za byzantských císařů církev syrská velice trpěla. Jaký div, že s jásotem pozdravovala vyznavače islámu, kteří posádky byzantské ze Syrie vypuzovali! Prvotní muslimové nenutili křesťanů, aby přijali islám. Chtěli se pouze zmocniti vlády a spravovati stát ve svůj prospěch. Příslušníkům syrské církve ponechali úplnou náboženskou svobodu a zabezpečovali jim pořádek. Nevolali jich k vojenské službě. Chtěli, aby se zabývali orbou, průmyslem a obchodem a platili daň, z níž by se vydržovali muslimští úředníci a vojáci. A přece křesťané přestupovali ponenáhlu k islámu. Byli to obzvláště čelní rodové, kteří, chtějíce se vyrovnati svým muslimským pánům, zaměňovali kostel s mešitou a přijímali jejich nábo-

ženství. Křesťany zůstali pouze menší řemeslníci a obchodníci po městech a sedláci v nepřístupných krajích horských.

Svéhlaví mniši.

Syrská církev stonala na vnitřní různice a nesváry, nikoliv muslimský nátlak, ji dusily, až ji udusily. Nebylo ústřední správy a nebylo kázně. Klášterů bylo mnoho a mniši dělali, co chtěli. Podrývali vážnost nejen biskupů, ale i patriarchů, žalovali na ně u muslimských úřadů, popuzovali proti nim věřící křesťany a podkopávali základ, na němž křesťanská církev je vybudována. Věřící, jimž se věčné hádky zprotivily, opouštěli církev a stávali se muslimy. Pěkný doklad toho máme v kraji halebském, k němuž i země královny Zenobie zčásti náležela.

Do mešní knihy syrské a sice do části po pozdvihování se vloudila slova: »Chléb nebeský lámeme ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.« Koncem století osmého poukazovali někteří bohoslovci, že tato slova jindy v misálu nebyla, že by proto bylo záhodno, aby byla vynechána. Jiní se tomu protivili tvrdíce, že v nich není nic závadného a že jsou posvěcena užíváním aspoň dvěstěletým. Obě strany žádaly patriarchu Kyriaka, aby rozhodl. Svolav biskupy, rokoval s nimi o věci a vydal nález:

»Kdo chce slova ‚Chléb nebeský...' říkati, může. Kdo nechce, nemusí.«

Bohoslovci se spokojili, ale jejich odpůrcové patriarchu napadli, že jich neodsoudil a slova ‚Chléb nebeský...' závaznými neprohlásil.

Biskup kraje halebského byl velkým zastáncem těchto slov. Umíraje, prosil mnichy kláštera, z něhož vyšel:

»Nepřijměte za mého zástupce leda člena svého kláštera. Nic mne tak netrápí, jako že patriarcha svou povolností dovolil vynechávati slova, jež jsme v našem kraji odedávna říkali.«

Po smrti svého biskupa vzali mniši jednoho svého bratra a představili ho patriarchovi, řkouce:

»Posvěť nám ho na biskupa! Šat, jímž ho přioděješ, berlu, již mu podáš a osla, na nějž ho posadíš, máš tady. Posvěť ho na biskupa! Nezdráhej se, posvěť ho na biskupa!« ozývali se mniši jiných dvou klášterů, kteří se k Halebským přidali.

»Toho bohdá nebude, aby mniši nutili patriarchu, koho by měl vysvětiti na biskupa. Patriarcha má právo vybrati mnicha, a já jsem jej vybral z vašeho kraje, ale z kláštera, jehož členové zachovávají poslušnost. Toho vám vysvětím.«

»Vysvěť si, koho chceš, ale my neuznáme, leda koho chceme!«

Patriarcha vysvětil mnicha, kterého sám vybral, ale Halebští ho nepřijali. Aby ukázali, že se patriarchovi podrobiti nemíní, vynechávali jeho jméno při modlitbách. Patriarcha je napomínal, káral, hrozil, a co oni neudělali...

Tehdy tábořil v kraji halebském chalífa. Vedl válku s císařem byzantským a odtud vypravoval svá vojska přes hranice do území svých nepřátel. Byzantští byli připraveni a muslimové se vraceli bez výsledku. Po Halebsku se šeptalo o zrádcích. Toho použili nespokojení mniši; vypravili dva členy k chalífovi a žalovali:

»Kyriak, jenž si říká patriarcha, je vyzvědač a zrádce. Vzkazuje Byzantincům a píše jim o všem, co se u nás děje.«

Chalífa by byl rád vinu nezdařené výpravy svedl na někoho jiného, proto se rozhorlil a hned poslal vojenskou četu pro patriarchu, jenž tehdy bydlil v městě Rakka, ležícím nedaleko, na levém břehu Eufratu. Měl přátele v Halebu a ti, sotva se dověděli o bídné žalobě mnichů, vypravili k němu rychlého posla, jenž dorazil do Rakky před vojáky chalífovými. Patriarcha pochopil nebezpečí, jaké mu hrozí, a vsednuv na koně, spěchal nejkratší cestou k chalífovi, jenž se již vracel. Setkal se s ním u samého Haleba. Vrhnuv se před ním na tvář, s pláčem se zaříkal, že je nevinen. Chalífa se na něho zahleděl a poznamenal: »Svěřil jsem věc svému právnímu rádci. On tě vyslechne.«

Patriarcha se očistil, ale mniši pokoje nedali. Spojivše se s mnichy několika jiných klášterů, sami si vysvětili dva biskupy a zřizovali si vlastní správu. Patriarcha by je byl velice rád získal, proto svolal pravověrné biskupy do kraje halebského a vyšetřoval příčinu nespokojenosti. Přesvědčiv se, že řádného důvodu nemají a že jednají pouze z umíněnosti a sobectví, vyzval je jménem shromážděných biskupů k poslušnosti. Když i potom ještě odporovali, vyobcoval je z církve i s jejich dvěma biskupy. Jako by píchl do vosího hnízda. Mniši se rozběhli po celém kraji, varovali věřící před patriarchou, tvrdíce, že je zrádce a nevěrec a nutili světské kněze, aby se ho zřekli a jim i nadále svatými svátostmi přisluhovali.

»Nemůžeme přece býti bez hlavy,« namítali někteří rozvážnější křesťané a světští kněží.

»Zvolíme si svou vlastní hlavu,« odpovídali mniši a skutečně si zvolili mnicha Abrahama za patriarchu.

»Nyní máme hlavu a hlava nam zařídí pravověrnou církev,« chlubili se mniši a jejich patriarcha Abraham je vysvěcoval na biskupy a arcibiskupy, třebas neměli věřících. Putoval s nimi od kláštera ke klašteru, od osady k osadě, od města k městu, všude vlévaje do srdcí věřících pochybovačnost a rozsévaje rozvrat.

Patriarcha Kyriak, jenž měl hodně práce i jinde, byl tak dojat zhoubou, jakou pusobili neposlušní mniši halebští, že lítostí zemřel roku 817. Na stolci patriarchálním seděl 24 let a vysvětil za tu dobu 86 mnichů na biskupy. S mnohými měl rozmíšky, ale žádný mu nezpůsobil tolik trampot jako mnich Abraham se svými druhy. Přátelé i nepřátelé, křesťané i muslimové uznávali zbožnost a poctivost patriarchovu. S pochvalou o něm vykládali, že nebral nikdy úplatků a že se svým úřadem neobohatil.

Volba nového patriarchy.

Abraham se nadál, že biskupové ze strachu, aby se rozkol nešířil, ho uznají za patriarchu, proto vybízel své stoupence k pokoji a poslušnosti. Mnozí uznávali již tehdy, že chybili a vzkazovali mu:

»Patriarcha, k vůli němuž jsme se rozštěpili, zemřel. Nač bychom nadále zůstávali vyobcováni z církve? Smíříme se s ní.«

Abraham se bál smíru, proto odpovídal: »Vám k vůli jsem již hodně vytrpěl. Nepřipravujte mně utrpení nové! Počkejme, až koho zvolí. Bude-li nový patriarcha užívati slov ‚Chléb nebeský...'. při sam Bůh, že se upřímně podrobím. Pojďte se mnou k volbě.«

Biskupové se sešli k volbě do Rakky. Abraham se tam odebral rovněž s velkým počtem mnichů, z nichž každý třímal v ruce těžkou hůl. Obklíčili volební místnost a křičeli:

»Rozhodněte o slovech ‚Chléb nebeský...' Chceme se nadále modliti ‚Chléb nebeský'. Potrestejte ty, kdo slova ‚Chléb nebeský' zamítají.«

Shromáždění biskupové k nim vyslali stařešinu, jenž prohlásil:

»Máte na vůli. Kdo říkáte ‚Chléb nebeský', říkejte; nikdo vám nezakazuje. Kdo neříkáte, neříkejte; nikdo vám neporoučí.«

Na pokyn Abrahamův utišili se jeho stoupenci a shromáždění otcové mohli urovnati ještě jiné sváry. Posléze pravil jeden z nejstarších:

»Vyřídivše tyto věci, připravme se na svůj úkol nejpřednější. Po tři dny budeme se postiti a modliti, aby Hospodin přichystal své církvi muže, který by ji spravoval poctivě a svatě.«

Po třech dnech zasedli k volbě, vybízejíce jeden druhého k upřímnosti. Po mnoha návrzích vstal jistý biskup a promluvil:

»Dovolte mně, otcové, abych vás upozornil na bratra Dionysia Přišel k nám do našeho města před dvěma lety ze svého kláštera. Věru, že se nám zalíbil pro svou zbožnost, skromnost a učenost. Spisuje dějiny naší církve a všude a vždy plní své povinnosti.«

Otcové se doptávali na bratra Dionysia a přesvědčivše se, že vyniká nade všechny, kdož byli na stolec patriarchální navrženi, písemně projevili svůj souhlas s jeho volbou. Poslali pro něho a jeden po druhém na něho vkládali ruce. V pátek ho vysvětili na jáhna, v sobotu na kněze a v neděli 1. srpna 818 na patriarchu.

Kdo byl nespokojen, byl Abraham.

»Vidíte, co biskupové vyvedli,« poštíval své stoupence. »Za patriarchu si zvolili mnicha z města, v němž byla slova ‚Chléb nebeský' umlčena. Teď vám ve jménu Hospodinově ukládám, abyste mne mrtvého nepochovali, pokud nezvolíte mého nástupce a abyste se s těmito nikdy nesmířili.«

Mniši slíbili, že se podle jeho slov zachovají a vrátili se s ním do kraje halebského.

Nový patriarcha považoval za svou první povinnost, aby zbloudilé ovce halebské přiměl k návratu do pravého ovčince. Vydal se z Rakky za Abrahamem. Svolav kněze, jáhny a zástupce věřících, vysvětlil jim, že slov ‚Chléb nebeský' nezakazuje.

»Chcete-li je říkati, říkejte je; nikdo vám nezabraňuje, ale nenuťte jiných, kdo je říkati nechtějí, aby je říkali. Vždyť nebyla od našich otců do mešní knihy vepsána.«

Kněží, jáhnové a zástupci věřících z kraje halebského se velmi radovali, že byla příčina rozkolu odstraněna a že se

budou moci klidně zabývati svými věcmi. Slíbili patriarchovi poslušnost a slibu svému dostáli, pokud u nich dlel.

Sotva patriarcha odešel, přihnal se do Halebska Abraham se svými mnichy. Rozeslal je po osadách, aby svolali kněze, jáhny a zástupce věřících ke společné poradě. Shromážděným hrozil, že je z církve vyobcuje, že žádného z nich do kostela nepustí a že nedovolí, aby byli na hřbitově pochováni, nezřeknou-li se patriarchy Dionysia. Zalekli se a vrátili se k rozkolu.

Patriarcha a chalífa.

Patriarcha Dionysius se vydal z Halebska do Bagdádu, kde sídlil chalífa. Představil se mu a dostal od něho listinu, potvrzující, že je hlavou církve syrské, nebo, jak se jí též říkalo, jakobitské. Jeho nepřítomnosti využil Abraham k novému činu. Šel se svými do Rakky a tam obžaloval Dionysia, že si neprávem přisvojuje hodnost patriarchy. Křesťanští měšťané, dověděvše se o příchodu Abrahamově, opustili své příbytky a odebrali se do nádvoří vládní budovy. Zemský správce dlouho mlčky naslouchal žalobám Abrahamovým. Posléze pokynul svému důvěrníkovi:

»Vyjdi do nádvoří a zeptej se křesťanů, kdo že je jejich patriarchou.«

V nádvoří byl velký hluk. Měšťané a mniši obklopili stoupence Abrahamovy a byli by je snad utloukli, kdyby se jich nebyla ujala muslimská stráž bezpečnosti. Důvěrník pokynul, aby se utišili. Když se tak stalo, ptal se:

»Kdo je vaším patriarchou? Dionysius nebo Abraham?«

Velkým hlasem odpověděli: »Abraham nemůže býti naším patriarchou; vždyť není ani křesťanem!«

Mniši halebští ani nemukli: báli se svých souvěrců. Tu se zemský správce obořil na Abrahama:

»Lhář jsi a podvodník. Hned s něho strhněte jeho roucho patriarchální! Neopovažuj se nazývati se nadále patriarchou! Vrať se do své poustky a propusť mnichy, které jsi přivedl!«

Ale ani tato lázeň nezchladila Abrahama a jeho stoupenců. Abraham si vzpomněl, že v klášteře, z něhož pocházel, chovali původní nebo padělanou listinu, jíž Ali, zeť proroka Muhammada, udělil klášteru jistá práva. Poslal několik mnichů se svým vlastním bratrem do kláštera:

»Vezměte listinu Aliho, jděte s ní do Bagdádu, ukažte ji tam stoupencům Aliho, nebo, jak se také jmenují, šiitům, a požádejte je, aby se ujali mé věci.«

Stalo se tak. Šiité, vidouce podpis svého prvního světce, považovali za svou povinnost, aby se Abrahama zastali a jemu k hodnosti patriarchy dopomohli. Odebrali se k chalífovi, předložili mu věc a prosili a naléhali, aby jim vyhověl. Chalífa se zdráhal; vždyť před nedávnem potvrdil za patriarchu církve syrské Dionysia. Šiité neustávali. Hledali si nové a nové pomocníky a působili chalífovi hodně potíží.

»Budiž, vyhovím vám. Uvidíme, jak se ti dva patriarchové dohodnou,« rozhodl se posléze chalífa a podepsal listinu pro Abrahama. Jeho bratr ujížděl jak nejrychleji mohl do Halebska a Abraham spěchal s listinou k zemskému správci do Rakky. Jenže přišel pozdě. Dionysius tam již byl a zemský správce jeho listinu uznal za pravou. Ale Abraham tvrdil, že jeho listina je rovněž pravá a jeho bratr a mniši to dosvědčili. Tu zemský správce, nevěda kudy kam, vypravil rychlého posla do Bagdádu. Vrátil se za dvacet dní s nálezem chalífovým, že Abraham je podvodník a má býti vydán patriarchovi. Hned u zemského správce mu patriarcha strhl biskupskou čepici a napomenuv ho, rozkázal mu, aby se vrátil do svého kláštera.

Kdo neuposlechl, byl Abraham. Místo do kláštera šel do kraje halebského, kde znova popuzoval proti patriarchovi. Zemský správce, chtěje ukončiti třenice a půtky mezi křesťany halebskými, rozkázal svým strážníkům, aby Abrahama zatkli, jako lotra spoutali a do Rakky přivedli. Tam mu dal znova strhnouti veřejně šat patriarchální, jen aby ho zahanbil a k pokoji přiměl. Ale ani to nepomohlo. Abraham, sotva se dostal z vládní budovy, spěchal ke svým stoupencům halebským a šířil rozkol, kde jen mohl.

Tou dobou byl nějaký metropolita církve syrské obžalován z hanebných skutků. Čtyřicet biskupů zkoumalo žalobu a nalezlo, že je vinen a že musí býti svého místa zbaven. Sesazený metropolita hledal záštitu u Abrahama a našel ji. Abraham shromáždil své mnichy, dovedl ho do města, z něhož byl vyhnán, a znova dosadil na stolec, s něhož byl shozen.

Židé se hádali, kdo by měl býti hlavou nebo knížetem jejich náboženské obce. Kníže býval volen ze členů určité rodiny. Právo na volbu si přisvojovali představení židovských škol babylonských. Nemohli se dohodnouti a každá strana se ujímala svého čekatele. Obě žalovaly a chalífa vydal zákon:

»Sejde-li se aspoň deset zástupců obce židovské nebo křesťanské a zvolí si hlavu, nikdo jim nebrání.«

Tohoto zákona chopili se někteří syrští neboli jakobitští křesťané bagdádští a jsouce nespokojeni se svým biskupem, zvolili si jiného. Patriarcha Dionysius, obávaje se rozvratu své církve, uznal za nutné, aby o zákonu pohovořil s chalífou. Měl soukromé slyšení v zahradě, v níž se chalífa projížděl. Podav patriarchovi ruku, ptal se:

»Jak se máš? Jak se ti daří v úřadě?«

Patriarcha s pláčem vykládal o různicích mezi křesťany bagdádskými, stěžuje si, že se nespokojenci dovolávají nového zákona, podle něhož deset zástupců má právo zvoliti si vrchního pastýře.

»Zajisté, zajisté, že mají právo. Tak jsem rozhodl prvotně ve věci židů, poněvadž nezamýšlím vnucovati vám vrchního pastýře,« odpověděl chalífa.

»Tvé moudrosti je jistě známo,« vysvětloval patriarcha, »že naši předkové otevřeli mnohá města předkům vašim a že bylo tehdy právně ujednáno, že nebudete měniti našich zákonů na naši škodu. Jeden z těchto zákonů se týká našich vrchních pastýřů.«

Chalífa hájil názoru svého, patriarcha odporoval. Po hodné chvíli prohodil rozmrzelý chalífa:

»Mnoho, velmi mnoho nás trápíte, křesťané, obzvláště vy, jakobité. Pro dnešek dost na tom, co jsme si řekli. Přihlas se někdy jindy.«

Patriarcha se přihlásil po desíti dnech a chalífa rozhodl: »Ať přijde zítra ráno!« Na tutéž dobu obeslal své právní rádce a tázal se jich před patriarchou:

»Co se vám zdá? Smíme sami ze své moci určovati křesťanům vrchního pastýře?«

Právníci porokovavše, odpověděli jakoby jedněmi ústy: »Nesmíme, ba ani nutiti jich nesmíme, aby změnili své vyznání nebo své obyčeje, pokud jsou poslušní a pokojní.«

Chalífa se zamyslil a pokynul právníkům, aby odešli. Potom promluvil patriarcha:

»Předkové tvoji uznávali náš patriarchát a zvláštní listinou potvrzovali jednotlivé patriarchy jako ty mne. Patriarchové ustanovovali způsob volby jednotlivých vrchních pastýřů. K čemu tento zákon?«

»Proč vás, křesťany, tento zákon tak trápí?«

»Však židé také reptají, třebas je hodnost jejich knížete světská a dědičná. U nás je tato hodnost duchovní a týká se naší víry. Kdo se u nás proviní proti zákonu o vrchním pastýři, netrestáme ho ani bitím, ani smrtí, ani ztrátou majetku. Je-li to biskup nebo kněz, bývá zbaven své hodnosti, je-li to člověk světský, bývá z církve vyobcován.«

Chalífa se vmísil: »Že hříšníka zbavujete hodnosti a důstojnosti, vám nezakazujeme, že však ho vyvrhnete z církve a zakazujete mu účast na službách Božích, neuznávám za právní. Vždyť obzvláště hříšníci se mají modliti a Boha za odpuštění prositi.«

Obraz 21. — Jakobitský patriarcha.

Obraz 22. — Jakobitský biskup.

Potom, dav zavolati soudce, rozkázal mu: »Vyšetři věc biskupa bagdádského a najdeš-li, že je ve věcech víry podřízen patriarchovi, vykonej, co patriarcha rozkáže.«

Toto se stalo v březnu 829. Právo patriarchovo bylo samým chalífou uznáno, státní úřady ho měly podporovati. Abraham přece neustal od svého zhoubného díla. Zemřel 837. Krátce před smrtí připomněl svým stoupencům slib, že ho nepochovají, pokud nezvolí jeho nástupce. Zvolili jeho vlastního bratra, jenž vytrval na cestě rozkolu a zavinil, že křesťané na halebském venkově bezmála vymizeli.

Odštěpení se od církve katolické nebylo národní církvi syrské na prospěch. Svých věřících nezachovala a tím svou národnost zeslabila. Kdo přestoupili k islámu, poarabštili se. Kdo zůstali své církvi věrni, nezúčastnili se obecného rozkvětu a nezachovali si své národnosti. Při bohoslužbách užívají sice svého prvotního jazyka syrského, ale v životě rodinném a veřejném jej nahrazují spřízněným jazykem arabským. Svého bohatého národního písemnictví, obzvláště církevního, neznají, ba ani mu nerozumějí. Jsou rozptýleni po různých městech a osadách syrských a mezopotamských, ale všech není ani 150.000. Jejich patriarcha, nebo jak se mu také říká, katholikos, sídlil v horském městě Mardiné, jež bylo střediskem největší skupiny Syřanů čili jakobitů. Po válce světové se usadil v Halebu (obr. 21, 22).

Koncem století osmnáctého četní Syřané se sjednotili s Římem a dostali vlastního patriarchu (obr. 23), jenž nyní sídlí v klášteře Šarfe v Libanonu. Jeho obec má přes 30.000 členů spravovaných několika biskupy (obr. 24). Sjednocení Syřané mají lepší školy a proto také vzdělanější duchovní správce (obr. 25, 26) a mnichy. Účastní se národního života svých arabských krajanů, od nichž se neliší leda svým náboženstvím.

Hledáme sluhu.

Odebrav se ke kasísu Filubbovi, vybídl jsem najatého sluhu, aby se mnou šel k našemu ležení. Vyžádal si ode mne závdavkem 160 franků ve zlatě a slíbil, že si půjde pro šaty a ještě před polednem že bude u nás. Nebyl. Po poledni mně vzkázal, že se bojí o svůj život a že neví, zda s námi pojede. Jeho známí se dověděli, že jsem pro něho přijel a nepřejíce mu hojného výdělku, naháněli mu strachu. Domnívali se, že si vyberu třeba některého z nich. Obzvláště Abdalláh eben Chúri, syn zesnulého faráře Ibráhíma, rozhlašoval po osadě, jaké nebezpečí hrozí každému, kdo by se mnou a s Rualy táhl, a přišed k našemu táboru, nabízel se mi sám za sluhu.

»Doprovázel jsem, bášo, četné konsuly do Tudmoru nebo, jak oni říkali, do Palmyry. Podívej se, tady mám přes padesát lístků, na nichž mne chválí a doporučují. Není mezi námi, kdo by věděl, čeho si cestovatel přeje, mimo mne. Při sám Spasitel, že v celé osadě nenajdeš tak spolehlivého a osvědčeného sluhu, jako jsem já, Abdalláh eben Chúri.«

Skoro jsem si ho ani nevšímal. Pořádal jsem své záznamy a zaměňoval fotografické desky. Vida, že u mne sám nepo-

řídí, dovedl ke mně katolického faráře Filubba. Měl mne přemluviti, abych si nebral za sluhu leda jeho, Abdalláha. Když ani s Filubbem nedospěl k cíli, zašel si pro starostu a náčelníka osady Ahmeda, syna Fejjázova, a zavítal s ním ke mně. Ahmed si sedl, kroutil cigaretu za cigaretou a tvrdil, že je mezi Damaškem a Eufratem jediný muž, za něhož by mohl ručiti, a ten že se jmenuje Abdalláh eben Chúri.

»Mohu ti ho, bášo, směle doporučiti. Za svou námahu a za odpovědnost, jakou tímto doporučením na sebe beru, nechci nic, leda ručnici, kterou má tvůj kamarád Túmán.«

Obraz 23. — Syrský patriarcha.

Obraz 24. — Syrský biskup.

Byla to karabina Martini, již jsem dostal od velkého náčelníka Bardžasa výměnou za svou Mannlicherovu.

»Jsem ti, Ahmede, velice vděčen za blahovůli, jakou mi dáváš svou přítomností najevo. Věda však, že na tvých ramenou spočívá odpovědnost za celou osadu Žerjitejn, nechci a nemohu ti přitěžovati a Abdalláha si nevezmu.«

Po starostovi se za něho přimlouvalo nejméně 20 mužů a když viděli, že Abdalláha nechci, nabízeli mi své služby.

»Slyšte, lidé ze Žerjitejn!« prohlásil jsem konečně svým návštěvníkům. »Nevezmu si leda toho, s nímž jsem smlouvu uzavřel.«

Přišel po poledni, ale pouze, aby mi vrátil závdavek a oznámil, že mne provázeti nebude, poněvadž nemůže. Již jsme ze svého tábořiště odjížděli, když nás dohonil nový posel, který zvěstoval, že by bratr najatého sluhy se mnou rád jel a sice za týchž podmínek. Poněvadž se mi zamlouval, projevil jsem svůj souhlas a čekal na něho až skoro do půl páté. Konečně přišel doprovázen matkou a několika příbuznými. Vloživ uzlík se svými šaty do sedlového tlumoku, rozloučil se s matkou a příbuznými, i mohli jsme konečně odjeti k prameni Umm al-Kelájed, u něhož jsme chtěli přenocovati.

Vybídnuv Mhammada, aby novému sluhovi ukázal, jak nám má přichystati večeři, odebral jsem se k nedalekým zbytkům rozsáhlých staveb. Vrátiv se k zavazadlům, viděl jsem, že nový sluha pilně pracuje. Po chvíli se s ním přišel rozloučiti jeho bratr se dvěma cizinci. Byli to kupci koní a on je doprovázel. Když se s ním rozloučil a do osady odcházel, skočil sluha k tlumoku, vyňal z něho uzlík se svými šaty a zvolal: »Nehorši se, Múso! Nemohu svou matku opustiti. Závdavek ti hned vrátím!« Odběhl za bratrem a domů. Byli jsme beze sluhy.

Mhammad mne žádal za dovolení, aby směl ještě zajíti do osady, poněvadž tam zapomněl koupený čaj a hrozinky. Bez čaje bychom se byli obešli; měli jsme ho ve svých zásobách dosti, ale hrozinky bych byl rád vzal s sebou do pouště. Jsouť hrozinky ze Žerjitejn proslavené po celé Syrii pro svou šťavnatost, sladkost a příjemnou vůni. Abdalláh měl rovněž nějaké řízení v osadě, i odešli oba. Túmán načrtával mapku okolí; i zůstal jsem s Blejhánem u ohně sám.

»Což, Blejháne, musíš se hned vrátiti k svému příbuzenstvu?«

»Nikoliv, Múso. Hledám chleba. Příbuzenstvo se beze mne obejde, jen má matička bude po mně toužiti, ale zaraduje se, až jí chleba přinesu. Chceš-li, Múso, zůstanu u tebe, pokud si budeš přáti. Budu ti svědomitě sloužiti, jen tě zapřisahám Alláhem, zbav mne kávy a chleba.«

»Nechceš píti kávy a jísti chleba?«

»Nežertuj, Múso! Víš, že mám kávu rád a chléb je mi lahůdkou. Nežádej ode mne, abych kávu připravoval a chléb pekl. Neodsuzuj mne k ohni do kuchyně. Jsem bojovník; na lupu a nájezdu se vyznám, ale v kuchyni nikoliv.«

»Já jsem ochránce Alji, já jsem Ruejli! Střezte se, jste-li nepřátelé! Střezte se!« ozval se bitevní pokřik Rualů. Než

jsme se ohlédli, obklopilo nás osm pastýřů čeledi Ešádže. Domnívali se, že jsme loupežníci, slídící po jejich velbloudech, s nimiž chtěli přenocovati u napajedla.

»Jak je možno, kamarádi, že jste nás, pokojné cestující a své přátele, považovali za lupiče?«

»Vybrali jste si, Músо, za ležení místo, jaké lupiči vyhledávají. Táboříte v kotlince mezi vápencovými pahorky. Není viděti ani vás, ani vašeho ohně. Náš kamarád, zkou-

Obraz 25. — Syrský kněz.

majíci okolí, zda se někde nějaký lupič neskrývá, se k vám náhodou připlížil, vás zahlédl a nás poplašil. Nezazlívej nám, že jsme se na vás vrhli.«

»Vraťte se, kamarádi, vraťte se ke stádům,« vybízel své druhy. »Já zde s Músou zůstanu, až se jeho druhové vrátí. Skuteční lupiči by ho mohli snadno obrati.« Jeho kamarádi odešli a on sám si přisedl k Blejhánovi, jenž dovařoval naši kávu. Za nějakou chvíli mi přinesl Blejhán prázdnou kávovou konvici a šeptal:

»Hleď, Múso! Vypil všechno. Tu vidíš, že takový příslušník čeledi Ešádže není jako člen kmene Sbaa. Sbaové mají roz-

um a svědomí, ale Ešádžeové jsou nenasytní jako bezedný věderec.«

»Proč jsi mu kávy nalévak?«

»On si naléval sám.«

»Proč jsi mne neupozornil již dříve?«

»Poněvadž Alláh určil, že dnes vypije všechnu kávu ledajaký Ešádžei.«

Povzdechnuv několikrát, vrátil se s prázdnou konvicí k ohni. Z tohoto nepatrného příběhu jsem poznal, že Blejhán nebude s to, aby hájil mých zásob před mými nenasytnými sluhy Abdalláhem a Faradžem a jejich hosty. Blejhán byl rozumný a neohrožený muž, ale jako takový velmi štědrý. Co uloupil nebo ukořistil, rozdal nebo projedl s hosty. Nezbylo mně, než abych se ohlížel po usedlíku, který nezná štědrosti a z lakoty a nepřízně k beduům by jako můj sluha mých zásob před nimi chránil. On měl býti kuchařem, kdežto Blejhán měl dozírati na velbloudice, na sedla a na vodu.

Mhammad se vrátil pozdě večer a zvěstoval, že kasís Filubbos našel nového sluhu, prý lepšího a spolehlivějšího, než oba dřívější.

»Vzkazuje ti, Múso, aby ses nehoršil, že ti ho nenabídl hned. Nebyl doma a vrátil se teprv navečer. Je prý to poháněč velbloudů, který na svých zvířatech převáží různé věci z osady do osady; je zvyklý cestám a námaze v cizině a snáze se vzdálí na několik měsíců od své rodiny.«

Vzkaz se mi zamlouval i vyzval jsem Mhammada, aby se před východem slunce odebral do osady a muže přivedl. Po celou noc jsme střehli svých věcí nejen před lupiči, ale i před pastýři, přenocujícími u stád. I oni se k nám mohli připlížiti a si něco vypůjčiti.

Sotva se ukázala denice, probudil jsem Mhammada a vypravil ho do osady, připomenuv mu, aby se tam nezdržel, nýbrž se ihned vrátil. Ale uplynuly tři hodiny, než mi přinesl zprávu, že vyhlédnutý muž odešel po půlnoci k napajedlu, aby tam koupil nějakého velblouda. Chtěl ho časně ráno, poněvadž byla neděle, poraziti, rozsekati a svým křesťanským sousedům rozprodati. Jeho bratr Mansúr že ho šel hledat a hned že ho dovede.

Po chvíli přišel Mansúr: »Nehněvej se, bášo. Můj bratříček Náser koupil velblouda a hnal ho k našemu domku. Minul jsem se s ním, proto ho ho k tobě nepřivádím.«

»Proč jsi, Mansúre, neběžel hned za ním? Ty jsi mohl velblouda hnát, on si mohl vzíti šaty a přijíti k nám.«

»Tady Mhammad mi nepovídal, abych hnal velblouda, ale abych přivedl Násera.«

»Nechej ho, Múso! Jeho rozum je trochu krátký,« šeptal mi Mhammad. »Zajedu sám pro sluhu a dovedu ho.«

Dovedl ho za dobré dvě hodiny. Byl to silný muž, asi pětatřicetiletý, zdravý, plný odvahy a chuti k práci.

»Dej mi, Múso, závdavkem 120 franků ve zlatě. Tady můj kamarád je vezme mým lidem. Dej nakládati.« Sám se hned chopil nejtěžšího zavazadla, pokynul Blejhánovi, aby mu pomohl s druhým, zaklesli je na nákladní sedlo a za dvě minuty jsme mohli odjeti k jihu. Minuli jsme opuštěná kasárna. I je dala vláda vystavěti v sedmdesátých letech pro četníky. Měli učiti beduy pořádku. Jenže beduové byli silnější a četníci před nimi prchli. Kasárna stojí pod kopcem, na němž jindy trčela pevnost rozsáhlého města. Na jihovýchodním úpatí kopce vyvěrá silný pramen Umm al-Kelájed, jehož voda zavlažuje zahrady a pole, která sedláci pilně orali a osévali. V poledne jsme byli u černého kopce Abd a zabočili rovinou k průsmyku Delle.

Soudní spor o velbloudici.

»Kolikrát jsem se, Múso, tímto průsmykem ubíral, jeda na lup nebo na nájezd či vraceje se z nich,« vykládal Blejhán. »Je takový skryťoučký. Voda je nablízku i chodíváme my, nájezdníci, jím raději, než kterýmkoliv jiným. Naposledy jsem tudy jel na konci letošní zimy. Vydal jsem se s kamarádem Záherem na loupež do území Ruala. Měli jsme jedinou velbloudici a ta náležela Záherovi. On seděl v sedle, já za ním. Jednoho dne jsme uviděli jezdce. Podle šatu to byl nějaký Ruejli. Můj kamarád povídá:

‚Zmocníme-li se tohoto jízdního zvířete, hle, bude tvým majetkem, i kdyby na obojku kolem jeho krku zvonil zvoneček!'

Jak víš, Múso, zvoneček se na krk zavěšuje pouze mladým klisnám. Záher tudíž prohlásil, že ponechá prvou kořist mně, a to i tehdy, kdyby to byla kobylka. Nediv se, že jsem byl přesvědčen, že mně přepustí i jízdní velbloudici. Povídám:

‚Přijímám, Záhere, přijímám z celého srdce.'

Jak k nám Ruejli dojel, svezl jsem se s velbloudice a chopil se uzdy velbloudice Ruejliho. Záher přiložil ručnici k líci volaje na něho:

‚Slez! Neslezeš-li, věru, že tě zastřelím!'

Ruejli nemaje ručnice, slezl, já pak, to jest Blejhán, jsem strhl zvíře, aby pokleklo a skočil na ně. Tak se stala ukořistěná velbloudice mým majetkem. Hledali jsme lup ještě po dvě noci a den, ale marně. Nastoupili jsme zpáteční cestu a dorazili desátého dne časně zrána k našim. Odpoledne téhož dne přijde ke mně můj kamarád Záher a dí:

‚Chci od tebe půl té velbloudice, poněvadž jsme se smluvili, že se o kořist rozdělíme.'

‚Mám pravdu, nemáš pravdu,' přeli jsme se.

‚I nehádejte se; vždyť jste kamarádi a příbuzní!' napomínal nějaký soused.

‚Jak bychom se nehádali, když on tvrdí, co není pravda.'

‚To ty tvrdíš, co není pravda; já ne!'

‚Zas začínáte? Zajděte k dědičnému soudci, árefovi. Táboří tady nablízku Mešhen eben Allúš ze kmene Ebede. Je to árefa, dědičný soudce. Hledejte právo u něho!'

Přijeli jsme k němu každý na své velbloudici, přiměli je, aby poklekly před jeho stanem, a dali pozdrav:

‚Pokoj Alláhův spočiň na vás!'

‚Na vás kéž spočine týž pokoj!'

Líznuv jeho kávy, přisedl jsem já, to jest Blejhán, k Mešhenovi a děl mu:

‚Ó Eben Allúši, chci se od tebe dožadovati svého práva.'

‚Přednes! Odkryj!'

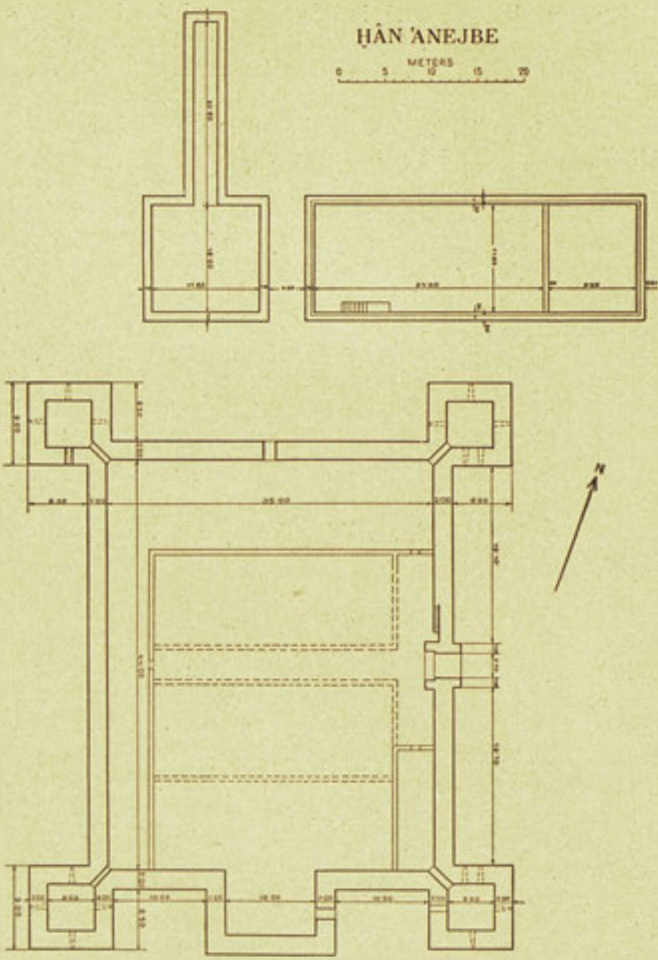
‚Zajisté! Při sám Alláh, že odkryji!' Vypravoval jsem mu celou událost a dodal: ‚Chci, dá-li Alláh, od tebe, od soudců a od každého, u nichž mé právo nesklouzne, aby tato velbloudice, kterou mi můj kamarád přiřkl, i kdyby na jejím obojku zvonil zvoneček, náležela mně bez jakéhokoliv sporu.'

Dědičný soudce, árefa, povídá: ‚Blejhán mluvil a s úspěchem ukončil. Nyní odkryj ty, Záhere!'

‚Chci, Ebene Allúši, vyložiti tobě a každému, jehož ruka úplatků nebere, co se stalo. Všem je známo, že můj kamarád Blejhán seděl za sedlem na mé velbloudici. Je neomylná pravda, že jsem mu velbloudici, o kterou se přeme, přiřkl: ale hle, Eben Allúši! Dnes je má ruka prázdná a ruka Blej-

Obraz 26. — V syrském chrámu.

Obraz 27. — Chán Anejbe.

hánova naplněna, proto chci od tebe a od každého, kdo má uznání, půl té ukořistěné velbloudice.'

Umlkli jsme. Eben Allúš se ptal:

‚Smluvili jste se té chvíle, kdy jste zahlédli jezdce na oné velbloudici, že se o kořist rozdělíte či nikoliv?'

‚Nesmluvili jsme se.'

Potom vzal árefa mně i mému druhovi šavli řka: ‚Chci vám vynésti rozsudek. Ty, Záhere, dostaneš za tuto velbloudici jednu zlatou libru. Čest každého z vás udusí jeho žárlivost.‘

Odvětil jsem já, to jest Blejhán: ‚Eben Allúši, toho nepřijmu. Dopomoz mi k plnému právu!‘

‚Ty mého rozsudku nepřijímáš? Nuže, ať vstane Záher a přisahá při Alláhovi a osmi velbloudech s nákladem obilí, že ti kořist nepřiřkl, třebas by to byla bývala klisna se zvonkem na krku.‘

Rozjasnila se má mysl. Eben Allúš mne přivedl na cestu vedoucí k plnému mému právu i vybízel jsem Záhera:

‚Vstaň; vstaň tedy a neboj se Alláha, že jsi tak chtivý. Přisahej!‘

‚Nebudu přisahati!‘ odpověděl Záher, ‚neboť beru útočiště k Bohu před tebou i tvou velbloudicí. Měj si ji celou!‘

‚Tu máš, Eben Allúši, za svou práci dvě medždijje a dej mi mou šavli.‘

Vzal jsem svou šavli a velbloudice byla má. Chudák Záher odešel s prázdnou.«

Pohraniční tvrze.

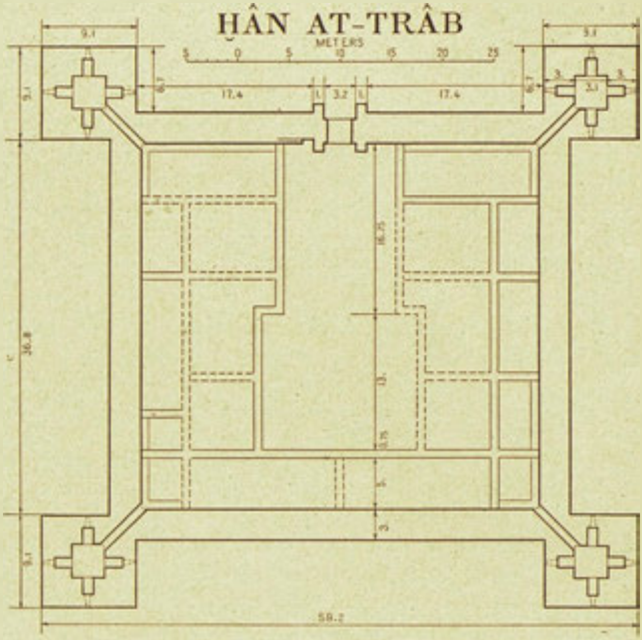
Se sedla průsmyku jsme uviděli Chán Anejbe, u něhož jsme se nějakou chvíli zdrželi (obr. 27). Leží na jižním úpatí pásma Rauák, pod vysokým kopcem, na němž jsou zbytky strážní věže. Je to římská tvrz, od jihu k severu 44 m dlouhá, 33 m široká, zesílená v každém rohu čtyřhrannou věží. Brána vede středem východní hradby. V severní hradební zdi jsou úzké dveře, jimiž se jde ke dvěma dlouhým vodním nádržkám.

Zatím co jsme zkoumali tvrz i okolí, obzíral Blejhán se strážního kopce kraj, zda se někdo neblíží k průsmyku. Sběhnuv dolů, připomínal mi, že tudy jezdívají velmi rády nájezdní čety a že bychom se vydali zbytečně velkému nebezpečí, kdybychom u tvrze přenocovali. Vybízel, abychom odjeli co možná brzo k jihozápadu. Učinili jsme tak, jakmile jsme byli se svou prací hotovi.

Obloha byla zahalena mraky, které se rychle pohybovaly a skýtaly obraz, na nějž nemohu zapomenouti. Vlevo od nás se vypínaly dvě vysoké, začernalé hory. Zdálo se, jako by mraky sestupovaly s nebe a chtěly obě tyto hory zastříti.

Kolotajíce, valila se mračna v obrovských shlucích svrchu dolů a zdola nahoru. Jejich východní části byly černé, západní pak, oblity paprsky zapadajícího slunce, zářily krvavě. Z jedné hory jako by vystupovaly směrem východním chuchvalce temného kouře...

Ujíždějíce pokud možno rychle k jihu, dorazili jsme se západem slunce k táboru čeledi Abdelle ze kmene Ruala. u něhož jsme přenocovali.

Obraz 28. — Chán at-Tráb.

Vydavše se na cestu časně ráno, zastavili jsme se kousek k jihu od pobořené římské tvrze Mankúra, kde se velbloudice pásly. Na jihu od ní se prostírá skoro plochá rovina, pokrytá místy čedičem a protkaná širokými údolími, v nichž rostou ojediněle a ve skupinách terebinty. Za několik let by moh'a býti zalesněna. Celá byla řídce porostlá různými vytrvalými bylinami, nebo, jak beduové říkají, dřevinami, na nichž se pásla stáda velbloudů některých čeledí Ruală. Stáda se napájela v Žerjitejn.

Jeli jsme římskou silnicí po úpatí pásma Rauák. K jihu se prostíral rozsáhlý tábor kmene Ueld Ali. Jednotlivé stany, zahalené vrstvami husté mlhy, se podobaly obrovským obludám prapodivných tvarů. Velbloudi nekráčeli, nýbrž jako by plovali v mlze, razíce si v ní cestu dlouhými kroky. Tu a tam vyčnívala z mlhy hlava některého pastýře nebo se jí prodíral ojedinělý jezdec na velbloudu. Každým zavátím větru se tyto divné obrazy měnily.

V poledne jsme načrtávali plán rozbořené tvrze Chán at-Tráb (obr. 28). Byla vybudována z měkkého kamene, který se skoro úplně rozpadl. Zdi zmizely, ale plán byl jasný. Tvoří čtyřúhelník od východu k západu skoro 45 m dlouhý a skoro 42 m široký. Při každém rohu sedí mohutná čtyřhranná věž. Uprostřed severní strany je brána. Tvrz leží na význačné křižovatce. Důležitá cesta vedoucí od jihu k severu protíná zde římskou silnici, směřující od severovýchodu k jihozápadu. Římská silnice vede od Eufratu přes Palmyru do Damašku, kdežto cesta spojuje Haurán s Homsem.

Při hranicích říše římské.

Pokud se v Palmyře soustřeďoval světový obchod mezi východní Asií a přístavy syrskými, chodily velké karavany dopravní po jižním úpatí pohoří Rauák jednak do Damašku, jednak k eufratskému brodu, Thapsaku, pod ústím řeky Chábúr. Když byla Palmyra s okolím úplně přivtělena k říši římské, dal císař Dioklecian vybudovati dlážděnou silnici touto starou cestou obchodní z Damašku do Palmyry a dále do osady Tajjibe, nebo, jak se tehdy říkalo, Oriza. Odtud ji nedal vésti rovnou k Thapsaku u Chábúru, nýbrž hlubokým zářezem k Resáfě a k eufratskému brodu při ústí řeky Belích.

Při všech důležitějších přechodech dal Dioklecian zříditi tvrze nové nebo opraviti staré palmyrenské a vyčistiti nebo rozšířiti vodní nádržky. Ve tvrzích usazeny posádky různého původu, které byly podřízeny třem velitelům neboli prefektům: prefekt třetí legie gallské sídlil v Danabě, dnešním Basíri; prefekt prvé legie illyrské v Palmyře a prefekt čtvrté legie skythské v Orize či Tajjibe.

Pro obchod byla cesta a později římská silnice sledující jižní úpatí pohoří Rauák výhodnější než kterákoliv jiná severní. Karavany se vyhnuly každému většímu stoupání, mohly v jednotlivých osadách a stanicích obchodovati s ko-

čovníky, vodu našly v hlubokých studnicích a nádržkách a pastva pro nákladní velbloudy byla na pokraji pouště mnohem bohatší než v území obdělaném. Vojenské stanice zřízené při této silnici u všech průsmyků a sedel, vedoucích k severu, chránily usedlíků před nájezdy kočovníků. Tvořily vnitřní hranici říše římské, kdežto hranice vnější zabírala celé území kočovníků vládě římské podrobených nebo s ní spřátelených. Ani Římané ani Byzantští jim nedůvěřovali, proto užívali různých prostředků, aby vnitřní hranici před nimi zajistili. Císař Decius dal nachytati v Africe lvů a lvic a vypustiti je mezi hranicí vnitřní a vnější, aby zastrašil barbarské kočovníky.

Vnitřní hranice má na severu území, které se dá obdělati, a na jihu step či poušť. Jindy byla celá hranice osídlena. Obyvatelé náleželi k církvi syrské a měli ve svých osadách plno chrámů a klášterů. Když začátkem pátého století opat Alexander putoval podél vnitřní hranice od Eufratu do Damašku, nacházel po celé cestě římské tribuny a vojáky, kteří jej a jeho průvodce zásobovali vším potřebným a je prosili, aby přijali pohostinství v jejich tvrzích. Obyvatelé tvrzí, osad, a klášterů se přidali bezmála jednomyslně k vyznavačům jediné přirozenosti Kristovy a tudíž k národní církvi syrské. Nejvíce pohraničních osad bylo opuštěno ve čtrnáctém a patnáctém století za stálých nájezdů tatarských. Tehdy se křesťané stěhovali z krajů východních do hornatého okolí Damašku a Homsu, kde se udrželi dosud. Bezmála všichni jsou příslušníky národní církve syrské buď pravověrné či jakobitské nebo s Římem spojené, syrské.

Nenadálý návrat.

Již se stmívalo, když jsme dorazili k Chán aš-Šámát. Chtěli jsme tam dopřáti svým velbloudicím klidu, aby se mohly napásti, a po večeři jeti dále, ale nikde nebylo ani rostlinky.

»Tábořil zde, Múso, Eben Hnejján,« upozorňoval mne Abdalláh, »a jeho stáda spásla celé okolí.«

»Nač bychom se tu tedy zastavovali? Vydrží-li naše velbloudice bez pastvy, vydržíme i my bez večeře.«

»To je pravda, Múso! V táboře si aspoň odpočineme i my i ony,« dodal Blejhán, i ujížděli jsme rychle k Dmejru a zastavili se pozdě večer před mým stanem mezi kasárnami

Maksúra a římským ležením Dmejr al-Atíže. Tam přeložil Núri svůj tábor z údolí Asejfír.

V mém stanu se nás nenadáli. Byla tam velká večerní společnost. Faradž ji hostil pšeničnými kroupami, které skoro plovaly v másle. Na jiné míse byla bělounká rýže rovněž důkladně omaštěná a před každým hodovníkem stála číše čaje. Abdalláh al-Matrúd nebyl doma; dlel někde na návštěvě. Hosté Faradžovi si ze mne mnoho nedělali. Pojedli, co bylo na mísách, vypili čaj a jeden po druhém odcházeli. Pro nás chystal večeři Mhammad.

Po chvíli přišel ke mně písař Džuád a odevzdal mi několik listů, které pro mne přinesl z Damašku.

»Chceš-li, náčelníku Múso, něco oznámiti svým přátelům nebo svému příbuzenstvu, napiš to hned. Časně ráno odjedu do Damašku i vzal bych tvé listy s sebou.«

Dal jsem se do psaní, ale navštívil mne Nauáf a za ním kníže Núri a oba se dotazovali po mém zdraví, po mé cestě a po všem, co jsme viděli a zažili. Půlnoc již dávno minula, když mne opustili. Psal jsem, až východní obzor zaplál ranní červení.

Nespolehliví sluhové odcházejí.

V úterý jsem po východu slunce propustil sluhu Faradže. Neočekával toho a těžce se loučil s mým stanem a s mými zásobami. Napřed klnul a nadával; potom hledal různé přímluvčí, prosil a sliboval polepšení, ale nebylo možno, abych ho u sebe ponechal. Vida, že přece jen půjde, svolal všechny své známé, vyzývaje je, aby dosvědčili, že ode mne dostal závdavkem 14 zlatých dvacetifranků a za to že mi dva měsíce a deset dní sloužil, takže mi není nic dlužen.

»Potvrď mi to, Múso, písemně! Chci od tebe odejíti čistý; aby mi nikdo nevytýkal, že jsem tě o něco ošidil, ukáži mu tvou stvrzenku.«

»Nezapomínej, Faradži, že tě hadži Dáúd pro mne najal za 3 zlaté dvacetifranky měsíčně. Ty jsi si ode mne vybral již 14 zlatých dvacetifranků. Odsloužil jsi 7 a 7 máš tudíž vrátiti. Jak můžeš ode mne žádat potvrzení, že jsi si odsloužil všech 14 a že mi nejsi ničím povinen?«

Rozhněval se velice. Skřípěl zuby, nadával, ba zuřil, až mu pěna vystupovala z úst.

»Proč zuříš?«

»Mně se u tebe líbí. Já chci s tebou jíti do pouště a s tebou se vrátiti do Damašku. Proč mne propouštíš, když ti výpovědi nedávám?«

»Příčiny znáš. Nepřestaneš-li klnouti a zuřiti, pošlu Násera do Dmejru pro četníka, dám mu písemně, proč tě propouštím, a on tě zavede do vězení.«

Tato hrozba pomohla. Zmizel a již se v táboře neukázal.

Kníže Núri byl velmi znepokojen, že tak dlouho neprší.

»Nevím, Múso, proč se Alláh na nás hněvá a tak dlouho nám vydatného deště neposílá. Rozeslal jsem Sluby do všech končin našeho území, ale žádný se ještě nevrátil s radostnou zprávou, že tam napršelo a že tam najdeme vodu potřebnou jak pro sebe tak pro svá stáda. Pohoří severně od Dmejru a rovina východně od Šámát jsou úplně spaseny a nám nezbývá, než abychom posílali svá stáda do území nepřátelských Aháli al-Džebel, obzvláště do sopečných pahorků Iját. Stáda tam zůstávají po šest dní pod ochranou mladších bojovníků. Nauáf dnes za nimi pojede.«

Odjížděje ke stádům přijel se Nauáf se mnou rozloučiti. Seděl na ušlechtilé popelavé velbloudici a prosil mne, abych ho kousek vyprovodil. Zašel jsem s ním až k římskému táboru Dmejr al-Atíže, kde jsem potom s Túmánem pracoval. Je to největší římský opevněný tábor na severovýchod od Damašku. Od západu k východu je 200 m dlouhý a 183 m široký. V každém rohu sedí kulatá věž měřící 20 m v průměru. Mimo to vybíhají z každé strany menší zakulacené věže. Dvě prostřední jsou od sebe jen nějakých 10 m vzdáleny a mezi nimi vede s každé strany do tábora brána. Od severu k jihu jej protíná silnice 7 m široká, zdobená po obou stranách sloupovím. Za táborem při jeho jihozápadním rohu byla zbudována křesťanská basilika 30 m dlouhá a 24 m široká. Čtyři pilíře po každé straně ji dělily na tři lodi. Hlavní loď končí na východě mohutnou apsidou. V táboře a v basilice není skoro ani jediného sloupu a kusu mramoru. Vše bylo prodáno do Damašku.

Vrátiv se do svého stanu našel jsem tam knížete s náčelníkem Fahadem. Kníže mi ukazoval Mannlicherovu karabinu, kterou jsem mu přinesl darem. Jsa zvyklý na ručnici Martini, neměl rád uzávěrky Mannlicherovy, a dal ji předělati po způsobu Martini. Byl tomu velice rád a tvrdil, že tato jeho karabina nese mnohem dále a jistěji než Martini.

»Proč jsi dával, Núri, uzávěrku měniti? Do původní karabiny jsi mohl nabíti pět ran, nyní pouze jednu.«

»To je pravda, Múso, ale aspoň budu lépe mířiti a nebudu plýtvati náboji.«

V poledne mne přijel navštíviti vládní správce, mudír, z Dmejru. S počátku se choval odměřeně, ba nedůvěřivě, ale roztál úplně, když jsem mu ukázal rozkazy a doporučení z Damašku a z Cařihradu.

»Nehněvej se, efendi, že jsem ti dával najevo svou nedůvěru! Tvůj propuštěný sluha, černoch Faradž, ke mně přišel a na tebe žaloval, že prý bouříš beduy proti vládě a že se vlády bojíš. Z rozkazů a doporučení, které jsi mně předložil, jsem poznal, že lhal.«

Odpoledne jsem prohlížel své zásoby a byl jsem nemálo překvapen, vida, jaké zhouby v nich způsobili za mé nepřítomnosti můj zástupce a důvěrník Abdalláh al-Matrúd a černoch Faradž. Schválně jsem žádal Abdalláha al-Matrúd, aby mi při prohlídce pomáhal. Mlčel, když jsem se ho tázal, co že dělali za mé nepřítomnosti s moukou, jíž se minulo skoro 150 kg; kam že dávali cukr, jehož chybělo přes 30 kg atd. atd. Dlouho jsem od něho odpovědi nedostal. Konečně pravil:

»Vím, komu sloužím, a tím se řídím« a odešel.

Po večeři si ke mně sedl kníže a stěžoval si na Nauáfa:

»Hle, Múso, slíbil jsi mi 200 nábojů pro mou karabinu a Nauáf mi jich dal pouze třicet.«

»Za to nemohu. Odevzdal jsem mu jich 200. Žádej ho, aby ti dodal ještě 170!«

»Nebylo by, Múso, lépe, kdybys mi těch scházejících 170 dodal sám?«

Vyhověl jsem, důtklivě ho žádaje, aby se nedal šiditi svým synem a nežádal náhrady ode mne.

»Krátce před tvým příchodem,« vykládal Núri, »ke mně přišel, Múso, posel od Fejsala eben Rašíd. Víš, od toho Fejsala, který byl správcem oasy Džouf, pro něhož máš různá doporučení. Píše mi on a někteří jeho stoupenci, abych jim pomohl proti Eben Subhánovi, poručníku a ministru chlapce Saúda, který je dnes v Hájelu emírem. Za pomoc mi nabízejí oasu Džouf. Měl jsi viděti Nauáfa, když se o tom dověděl. Vybízel:

‚Tatíčku, projev svůj souhlas! Pojedu hned s tisícem jezdců na velbloudech do Džoufu a obsadím všechny tamní

osady. Užij příležitosti, kterou nám Alláh posílá. Džouf náležel našim předkům. Eben Rašíd jim tuto oasu před nějakými 60 lety vyrval. Vezměme mu ji, pokud je slab, pokud vede občanskou válku. Jakmile se členové rodu Eben Rašídova smíří, zesílí a Džoufu nám nevydají.'

‚Co myslíš, Nauáfe, že počneš s tisícem jezdců na velbloudech? Kde pro ně vezmeš potravin? Kdo bude opatrovati raněné?'

‚V okolí Džoufu táboří již různé naše čeledi. Ty nám pomohou, potravu dodají a o raněné se postarají.'

Podívej se, Múso, jak ukvapeným je Nauáf. A přece ukvapenost vnuká ďábel, klidnou rozvahu pak Alláh.«

»Co zamýšlíš ty, Núri, sám?«

»Sám dnes ještě nevím; jisto je však, že k boji nepřivolím, pokud nebudu se všemi Rualy v severním Nefúdu, tedy mezi Eben Rašídem a oasou Džouf.«

Ve středu 4. listopadu opravovali moji lidé jízdní i nákladní sedla, Túmán kreslil mapku cesty, já pak se odebral do Dmejru, abych opětoval mudírovi jeho návštěvu. Uvítav mne velmi přívětivě, vychvaloval moje poniklované revolvery Gasserovy a dotazoval se, zda bych mu nemohl jeden objednati či snad darovati. Slíbil jsem mu, že na něho nezapomenu při svém návratu z pouště. Byl mým slibem tak spokojen, že mi nabídl svou klisnu, abych se na ní vrátil k svému stanu. Jmenoval se Rajsúli a pocházel z potomstva slavného Šámila, reka a vůdce Čerkesů, který způsobil Rusům v horách kavkazských tolik starostí.

Osada Dmejr má kolem 2500 obyvatelů a dělí se na pět okrsů. Každý má svého starostu, ale všichni poslouchají Ismaína al-Hasan, jenž je tudíž vrchním starostou celého Dmejru.

Vrátiv se na klisně mudírově do svého stanu, zašel jsem navštíviti Turkijji, vdovu po knížeti Sattámovi, zesnulém před 6 lety. Turkijje byla dcera Eben Mhejda, velkého náčelníka kmene Fedán, největšího nepřítele Rualů. Zajímala se velmi o mou cestu, obzvláště o okolí města Rusejfe, jak nazývala Resáfu. Znala kdekteré údolí, neboť její kmen tam často tábořival.

Odpoledne jsem propustil Abdalláha al-Matrúd. Nevážil si mého majetku a dával při každé příležitosti najevo svou nenávist ke křesťanům.

Chrti a lovečtí sokoli.

K večeru mi přivedl můj soused, náčelník Adúb eben Medžuel, darem svou chrtí fenku, či, jak Rualové říkají, sulkijji, které jsem však nepřijal.

»Podívej se, Adúbe! Nemám ani loveckého sokola, ani sokolníka, ani klisny!«

»Chtěl bys míti loveckého sokola? Hned zítra ráno se po nějakém poohlédnu a přinesu ti ho. Budeš jezditi s námi, náčelníky. Každý z mladších má svého sokola (obr. 29). Proč bys ho nemohl míti i ty?«

»Nenáležím mezi mladší. Má brada sem tam prokvétá.«

»Bílé vousy si vytrhni nebo si je natři kohlem, jak činí Núri, a budeš hned mladší.«

»Jenže, Adúbe, nemám a nebudu míti kdy, abych si loveckého sokola cvičil.«

»Zastanu tě, Múso. Sám jej budu cvičiti každého večera a ty s ním můžeš loviti. Jen co přijdeme do vnitřní pouště, poznáš, jak užitečný je lovecký sokol a sulkijje, chrtí fenka.«

»Nevím, Adúbe, jak dlouho s vámi pobudu.«

»Budeš stále konati nájezdy? Ale i na své nájezdy by sis mohl vzíti sulkijji a sokola, ovšem, že by ses musil jimi denně zabývati.«

»Na to právě nebudu míti kdy. Či bereš ty svého sokola se sulkijjí na nájezdy?«

»Kde pak bych mohl! Na nájezdu máme jiné věci na starosti než lov zajíců a ptáků habár nebo kata. Tu lovíme lidi a velbloudy.«

»Vidíš, ty bys nevzal s sebou ani sokola, ani sulkijje. Jak bych je mohl vzíti já, který se ve vnitřní poušti tak nevyznám jako ty, a který nepodnikám své nájezdy v čele 200 nebo 2000 bojovníků?«

»Máš pravdu, Múso. Tož mé sulkijje nechceš?«

»Nechci tě, Adúbe, oloupiti ani o ni, ani o tvůj čas, proto pro mne loveckého sokola nehledej.«

Starost o klisnu.

»Snad bych se ti, Múso, zavděčil svou klisnou? Zeptej se na ni Núriho nebo Nauáfa. Nauáf mně jí trochu závidí, proto ji haní, ale oba tvrdí, že ji některá jiná rychlostí hned tak nepřekoná.«

»Rád bych měl, Adúbe, klisnu tak věrnou a rychlou, jako je tvá, ale radil bys mi, abych si ji koupil anebo ji darem přijal? Mám dnes osmnáct velbloudic, jízdní a nákladní sedla, zásoby na 12—14 měsíců, své vlastní práce, které mne nutí podnikati dlouhé nájezdy; uznáš, že mám starostí mnoho, ba snad více než mnoho. Ptám se tě znova: Radil bys mi, abych je ještě rozmnožil klisnou?«

»Divím se ti, Múso, že jsi si tolik starostí na sebe uvalil. Žádnému z tvých lidí nepřirostli tvoji velbloudi k srdci; neprohlížejí ani jejich sedla ani jejich hrby, aby předešli otlačení, hnisání a nebezpečným ranám. Vše, abys dělal ty. I na své zásoby, abys sám dohlížel. Věru, že ti nemohu raditi, aby sis ještě nových starostí přidával, chovaje klisnu.«

Obraz 29. — Lovečtí sokoli.

»Ty máš, Adúbe, tři klisny. Dají ti mnoho práce?«

»Múso, nic nedá tolik práce a nepůsobí takových obtíží jako klisna. Snáze odchováš a vychováš pět dítek než jedinou klisnu.«

»To přece není možné!«

»Jak by nebylo! Dítky vyžadují zvláštní péče jen prvá dvě léta, klisna vždy. Abys ji opatřil potravou a nápojem; sama si nejde pro nic; chránil ji před vedrem a zimou a střehl jí před nemocí a lupiči. Hádal se se společníky, majícími na ní podíl a jiných a jiných starostí a sporů bych ti ještě mohl načítati!«

»Jsem, Adúbe, tvým sousedem již několik dní, ale ještě nikdy jsem tě neviděl, že bys jednu ze svých klisen napájel nebo krmil!«

»Dovolíš, Múso, abych se vmísil do řeči?« ozval se Blejhán, přikládající na oheň.

»Jsi svobodný muž. Proč bys nemohl hovořiti s námi?«

»Adúb si naříká, že dá klisna velice mnoho práce. Je to pravda, ale on, chytráček, nepovídá, komu dá práci. Nikoliv jemu, ale jeho ženám, ať manželce, ať dcerám nebo sestrám, a otrokyním. Sám se opatrováním klisny nikdy neunaví. Jen dávej pozor! Ráno, sotva se slunce ukáže, uslyšíš Adúba, jak ze svého teplého lůžka volá:

‚Probuďte klisnu!'

Žena nebo dcerka aby z polovice naplnila míšek na obrok ječmenem a zavěsila jej klisně na hlavu. Navečer, když se slunce dotklo svým okrajem pouště, vybízí Adúb, opíraje se o své jízdní sedlo a pokuřuje, své ženy:

‚Zavěste na klisnu!' a opět je to žena, která naplní míšek a klisně zavěsí.«

»Skončil jsi již, Blejháne?«

»Neskončil ještě, Adúbe. V poledne, ať je horko nebo zima, ty odpočíváš buď zahalen do kožichu nebo jen v košili a zase ze svého lůžka voláš:

‚Napojte klisnu!' a chudera žena, která mnohdy měch s vodou na vlastních zádech donese, nalévá vody na mísu a podává hovící klisně.«

»Proč ji nezavede ke studni, Blejháne?«

»I zavede ji také ke studni, ale jenom je-li uprostřed tábora a nehrozí-li nebezpečí. Myslíš si, Múso, že si klisna sama načerpá vody? Zase je to žena, která spouští kožený věderec, kývá jím, aby se naplnil a vytahuje jej, když je plný a nalévá vody. Není to práce lehká. Vždyť je mnohá studně 50 i 100 loktů hluboká. Jedna žena neudrží tak dlouhý provaz. Pomáhají si dvě i tři, jen aby napojily klisnu, na níž jejich pán jezdí.

Nejhůře je, není-li v táboře vody. Klisna nevydrží žízně déle než 24 hodin. Celý tábor často trpí žízní. Dítky prosí úpěnlivě o kapku vody. Tu majetník klisny bere ženám poslední vodu, slévá ji na mísu a komu ji podá? Úpějícímu dítku? Nikoliv; své klisně.«

»Co ty toho nevíš, Blejháne!«

»Vím ještě víc, Adúbe. Mnohdy se některá bujná kobyla utrhne, poplaší ostatní a všechny prchají z tábora. Hospodáři sedí, pokuřují, popíjejí kávu a rokují o všem a o ničem a ženy aby utíkaly za klisnami, je upokojily a zpět dovedly.«

»Pokračuj, Blejháne, a odkrývej nahotu klisen!«

»Již neodkryji. Již jsem dokončil. Jen ještě Músovi povím báseň o klisnách, ovšem, souhlasí-li.«

»Souhlasím, Blejháne. Poslechnu tvou báseň a je-li pěkná. zaznamenám si ji.«

»Kterou to báseň o klisnách chceš přednésti?«

»Slova Zujúdiho.«

»Ta je dobrá. Přednášej!«

1. *Pravil az-Zujúdi slovy poněkud rozvláčnými:*
Nazdar mému velbloudu, jenž mne donesl sem a odnese!
2. *Kupte ušlechtilé klisny, nebojte se chybných vlastností,*
byť i byly hubené, ale neplaťte vysokých cen!
3. *Kupte se širokými hlavami, jako by to byly obludy;*
ty v den nepřátelského útoku zůstanou nepohnutě státi
jako osamělé kopce.
4. *Jak se komu líbí: klisna bílé barvy s namodralou srstí,*
na tu aby jezdec, abys tak řekl, vylezl;
její holeň jest obalena žilami, ta za boje bedlivě sleduje
dřevce kopí.
5. *Klisna nažloutle bílá se podobá plaché gazele,*
za cvalu jest stále rychlejší a její ocasní žíně pokrývají
střed křížů jezdce.
6. *Hnědka zlaté barvy bývá jako vlk, zpředu široká,*
zezadu úzká,
její duše se rozpaluje, uslyší-li v úkrytu dupot
nepřátelských útočících jezdců.
7. *Jak se komu líbí: ryzka, tu bych si přál míti a s ní*
mladistvý věk, měsíčnou noc
a tmavé brnění mezi soukenným kabátcem a kaftanem.
8. *Ryzka se řítí dlouhými skoky a na ní jezdec jako nějaký*
hrad,
oděný soukenným šatem, všude se ukazuje v den boje.

Dotěrní lidé.

Ráno jsem vysvětloval oběma novým sluhům, Náserovi a Blejhánovi, jejich práce a potom jsem rovnal a zpracovával vědeckou látku, přinesenou z cesty.

Před polednem ke mně přišel otrok náčelníka Cháleda. synka Sattámova, žádaje mne, abych poslal Cháledovi náboje do revolveru Gasserova, který ode mne dostal.

»Vyřiď Cháledovi, že si nepřeji prostředníka mezi sebou a jím. Ať mi projeví sám své přání a já mu povím své.«

Otrok odešel a za chvíli přišel Cháled.

»Nikdy ke mně, Cháléde, neposílej svého otroka! Jak by bylo tobě, kdybych ti něco vzkazoval po Mhammadovi nebo po Náserovi? Jsi náčelník a já jsem sousedem Núriho. V ničem si nezadáme, budeme-li jednati spolu přímo.«

Cháled, velice domýšlivý mladík, se zarazil a zapýřil, ale dostal 40 nábojů a odešel spokojen.

Núri mne prosil, abych s ním zašel k nemocnému bojovníku:

»Nemám, Múso, zmužilejšího nad něho v celém kmeni. Před třemi měsíci podnikl s Nauáfem nájezd a byl postřelen. Rána se zahojila, ale již bezmála dva měsíce trpí silným průjmem. Podívej se na něho, a můžeš-li, pomoz mu. Alláh ti to odmění a mně prokážeš velikou milost.«

Bojovník hrozně zeslábl. Vypadal jako kostlivec. Jak mne zahlédl, zacpal si hned ústa a nos, a jeho bratr mu strkal do ušních a nosních dírek kousky velbloudí srsti namočené ve velbloudím moči.

»Proč to děláš? Dopřej mu, aby volněji dýchal!«

»Nehněvej se, Múso,« domlouval mi Núri. »Nezná tě a on i jeho příbuzní se bojí, aby vůně či výpary tvého těla mu neuškodily.«

Těšil jsem ho a podal mu potřebné léky. Kníže napomínal jeho bratra, aby ho opatroval, jak ode mne slyšel.

Po celý pátek jsem zapisoval vědeckou látku. K poledni přišel bratr poraněného bojovníka se zprávou, že se nemocný po šesti nedělích po prvé dožaduje pokrmu.

»Co by měl, Múso, jísti?«

»Mléko.«

»Toho nemáme.«

»Rýži.«

»Rýže nemáme, ale Núri má a on nám dá.«

»Co máte?«

»Čtyři malé náklady ječmene pro kobylu a pro nás osm.

»Vystačíte s ječmenem po celou zimu?«

»Vystačíme a na jaře budeme míti mléko.«

Potulní obchodníci a různí jiní přátelé mých propuštěných sluhů nemohli chápati, že se již nedostanou k mým zásobám a obtěžovali mé nové sluhy neustále různými prosbami, žádostmi, ba i výhrůžkami. Dvakrát jsem je odehnal od svého velkého stanu. Do malého okrouhlého stanu, v němž jsem sám pracoval, se neodvažovali, ale nějaký Kubejsi, jak se potulným obchodníkům říká, vlezl i ke mně. Poodtáhl stěnu dveřní, vsunul se na koberec, zapálil si cigaretu, pokuřoval a odplivoval.

»Co chceš?« tázal jsem se ho zkrátka.

»Řízl jsem se do ruky a chci, abys mi ruku vymyl, namastil a zavázal.«

»Jdi ke knížeti a požádej ho, aby tě ke mně doprovodil. Dovede-li tě kníže, udělám, čeho si přeješ; jinak ti však sloužiti nebudu. Vari odtud!«

Odešel a již se nevrátil.

Za chvíli po jeho odchodu přišel Núri. Povídal jsem mu. jaké mám trápení s potulnými obchodníky.

»Zavolám si je, Múso, k sobě, pohrozím jim, vtáhnou svou dotěrnost mezi zadní nohy a dají ti pokoj.«

Potulní obchodníci.

»Táboří potulní obchodníci s vámi i ve vnitřní poušti?«

»Zajisté, Múso! Skoro v každém táboře najdeš potulného obchodníka. My mu říkáme Kubejsi, ačkoliv nepochází vždy z osady Kubejsa, ležící u Hítu na pravém břehu středního Eufratu. Takový Kubejsi přijede s jedním, dvěma velbloudy, na nichž má naloženo své zboží, usadí se jako host u některého bduiho a zřídí si vedle jeho černého stanu svůj bílý, kulatý.«

»Co od něho dostane hostitel?«

»Látku na šaty, to jest na košili, pro ženu.«

»A co náčelník onoho tábora?«

»Nic.«

»Prodává takový Kubejsi jen za hotové nebo i na úvěr?«

»Kde pak by prodával jenom za hotové! To by toho málo prodal. Málokterý bdui kupuje za hotové; skoro všichni zůstávají dlužni a platí na 5 měsíců 25 procent úroků.«

»Platí rádi své dluhy?«

»Kdo? Beduové? Hahaha, Múso! Bdui dělá rád dluhy, ale velice nerad je platí. To aby věřitel na něho bez ustání dorážel, aby zaplatil. co dluží. Bere mu velbloudy, ba mnohdy

i klisny, jen aby neutrpěl škody. Bez přinucení nezaplatí bdui svého dluhu nikdy, ale stálého týrání přece nesnese. Proto se u nás říká: ‚Nic nezpůsobuje takové trápení jako dluh a nic tak nebolí jako oko!'«

»Půjčují potulní obchodníci i hotové peníze?«

»Skoro všichni půjčují, ovšem že ne veliké částky.«

»Kolik platíte úroků u vás?«

»Již jsem ti pravil, že 25% na 5 měsíců. Úroky se platí hned hotovými a věřitel si je srazí z vypůjčené částky. Kdo si vypůjčí 10 medžídijjí, zaplatí hned 2·5 medžídijje na celý dlužní rok, to jest na 5 měsíců a prohlásí, že si vypůjčil 12·5 medžídijjí a přece ve skutečnosti mu zůstalo jen 7·5 medžídijjí.«

»Jak to, že váš dlužní rok trvá pouze 5 měsíců?«

»Inu proto, že si peníze vypůjčujeme obyčejně v zimě a v létě, tedy dvakrát ročně, a vždy jen na 5 měsíců.«

»Kdy se u vás splácejí dluhy?«

»Dluh i s úroky se platívá v době trhu na velbloudy, tedy v létě, kdy tábořiváme v území osídleném a velbloudy prodáváme.«

»Bere potulný obchodník dlužní úpisy?«

»Kde by je bral! Kdo u nás umí, Múso, psáti? Já, to jest Núri, umím bodat a střílet, ale ani svého jména nedovedu napsat. Nauáf umí rovněž tolik, a moji ostatní synci Saúd a Chafádži taktéž. Každý bdui si přivede ručitele a ten před hostitelem Kubejsiho prohlásí, že dluhuje tolik a tolik a že bude dluh i s úroky zaplacen tehdy a tehdy. Zemře-li Kubejsi, vybírá jeho hostitel dluhy a vybrané peníze odevzdá jeho dědicům.«

»To Kubejsi přece dostane své peníze?«

»Kubejsi ano. Beduové se bojí, že by k nim žádný potulný obchodník nepřišel, proto své malé dluhy platí.«

»Když jsem dlel u tebe, Núri, po prvé návštěvou v Džábiji, viděl jsem v tvém táboře mnoho stanů, v nichž se prodávalo střižné a jiné zboží.«

»To byly stany velkých obchodníků damašských. Když na začátku léta přitáhneme do kraje Nukra na jihu od Damašku, vyšlou ke mně někteří velcí obchodníci své posly s dotazem, zda bych jim nedovolil, aby přijeli do mého tábora se svým zbožím na trh. Ujistím-li posly, že budu obchodníky chrániti, vypraví velcí obchodníci své prodavače a zakrátko stojí v mém vlastním táboře 50—70 bílých stanů.«

»Co se v nich vlastně prodává?«

»Vše, Múso, po čem jen srdce bduiho touží.«

»Co ty dostaneš z každého takového stanu?«

»Nové nákladní sedlo a 1 rotol (2·5 kg) zelené kávy.«

»Jak dlouho zůstanou tito obchodníci v tvém táboře?«

»Pokud se jim líbí; obyčejně do polovice nebo do konce srpna, jak tomu měšťáci říkají, poněvadž potom odcházíme do vnitřní pouště.«

»V tvém táboře jsem též viděl mnoho stanů, před nimiž tvoji lidé prodávali velbloudy.«

»Prodávali i vyměňovali. V území osídleném mnozí obchodníci dávají své zboží výměnou za velbloudy, jenom aby usnadnili beduům možnost, opatřiti si vše, čeho potřebují, nebo co se jim líbí. Víš, Múso, beduové jsou jako děti. Chtějí míti vše, co uvidí, a co se jim zalíbí. Nedbají, zda toho potřebují či nikoliv. Nakoupí si drahých věcí, mnohdy hraček, nakoupené pokazí a za několik dní jako nepotřebné odhodí. Najdeš nejednoho mladíka, který si koupí hodinky nebo zrcátko. Chtěje věděti, co je v hodinkách, otevře je svou dýkou, prohlíží a prohlíží tak důkladně, že je úplně zkazí a zahodí. Má-li zrcátko, rád by věděl, zda se může dívati i s druhé strany. Odrýpne dýkou, co je ke sklu na rubu přilepeno, poškrabe je a odkopne. Pokud mají velbloudy nebo aspoň peníze za ně, kupují za hotové. Když nemají nic, vypůjčují si peníze nebo kupují na dluh. Nestarají se, kdy a jak dluh zaplatí a přece se u nás říká: ‚Dluh ničí zisk toho, kdo si peníze vypůjčí.'«

Starosti ve stanu.

V sobotu přestavěl můj soused Adúb svůj stan. Ženy vytáhly stanové kolíky a odtáhly stanovou stěnu asi 20 m k jihu. Zarazily kolíky znova, vyzdvihly střechu na tyčích a zanítily pod ní oheň. Zásoby, jakož i nosítka ponechaly před stanem. Když se odpoledne pokryla obloha na západě temnými mraky a silný vítr přinesl k večeru prudký, ale bohužel jen kratinký déšť, vybízel Adúb i mé sluhy, aby mu pomohli obilí a měchy s rýží zanésti pod stan. Blejhán kopal příkop kolem mého stanu, aby jím odtékala dešťová voda. Se všech stran bylo slyšeti rány dopadající na stanové kolíky, aby se neuvolnily a větru i dešti vzdorovaly.

»Kdo vybíral, Múso, místo pro tvůj stan, byl od Alláha zbaven rozumu,« litoval mne Blejhán. »Postavili ti jej v řečišti tohoto žlíbku. Dá-li se do deště, bude vše, co máš ve svém stanu, plovati ve vodě. Má příkopka na odvádění vody nestačí. Sta a sta velbloudů a koní prochází tady vedle. Kolik to velbloudic klopýtne o ten nebo onen provaz stanu! Tu abys vyběhl a sám kolíky zarážel nebo na nás volal, abychom to za tebe učinili. Vyhnou-li se zvířata tvým stanovým provazům, slyšíš po celou noc a po celý den vábení, pokřiky a hrozby pastýřů, bručení, hukot a teskné mručení velbloudů a velbloudic a dupot koní. Jaký div, že si naříkáš, že nemůžeš spáti!«

»Máš pravdu, Blejháne! Abdalláh al-Matrúd mi zanechal po sobě památku. Mstí se mi, třebas by již byl pryč. Ale právě, že je můj stan u samé cesty, naskytá se mi příležitost k vykonání dobrého skutku. Této noci klopýtl o kolík mého stanu velbloud, nesoucí dva velké měchy s vodou. Žena nebo dívka, která jej doprovázela, volala:

‚Ó kdo je šlechetný, ten mi pomůže!'

Vyskočil jsem, pomohl jí měchy vyvážiti a vrátil jsem se s vědomím, že náležím mezi šlechetné.«

Litovali jsme všichni, že déšť tak brzy ustal. Těšili jsme se na něj po tolik měsíců a netrval ani dvě hodiny. K ránu se západní obloha vyjasnila a slunce vyšlo narůžovělé, vykoupané. Země vydechovala vzrušující vůni, vzduch byl od prachu vyčištěn a ptáci popěvovali, jako by se probouzeli k novému životu. Zdálo se mi, že je to první jarní den, a přece to byl 8. listopad.

Odpoledne se vrátil Džuád z Damašku a přivezl mi různé listy. Napsal jsem ihned odpovědi, abych je odeslal po poslu knížete do Damašku, než odtáhneme z Dmejru. Džuád mi donesl 120 zlatých dvacetifranků. Nabízel jsem mu za doručení jeden dvacetifrank.

»Děkuji ti, Múso, ale rád bych od tebe něco jiného. Máš pistoli, která má ve svém břichu mnoho a mnoho ran, více než revolver. Dej mi ji a budu ti vděčen až do své smrti.«

»Dostaneš ji, Džuáde, zůstane-li mně, až se budu vraceti z pouště do Damašku. Ty jí nyní nepotřebuješ a já nevím, nebudu-li nucen dáti dary náčelníkům jiných kmenů, do jejichž území se dostanu. Proto poshov a nehněvej se.«

Nechtěl jsem Džuáda popuditi, aby proti mně neponoukal knížete a mladších náčelníků.

Zvečera mne navštívil Núri.

»Jsi ty, Múso, pěkný bojovník! Vyjedeš na nájezd a po nájezdu místo abys vykládal, jak jsi se měl, sedíš a sedíš a píšeš a píšeš. Měl bych chuť tě oženiti. Žena by tě přinutila, abys ze stanu vyšel a lépe by pečovala o tvé jídlo než tvůj Náser.«

»Dosud jsem se, Núri, neoženil a již se ani neožením. Vlasy mně prokvétají a pevného bydliště nemám. Dnes jsem zde a kde budu za rok, ví Alláh. Přestaň o mém ženění! Vykládej mi raději, kolik žen vy míváte, jaké jsou jejich práce, jak se k nim chováte.«

»Chceš věděti, Múso, mnoho, ale budiž! Velbloudi jsou na pastvě, nájezdníci nás nepřepadnou, je zamračeno, vítr skučí a tady u tebe se zahřívám dobrým čajem — však já mám, Múso, také dobrý — tož si můžeme pohovořiti o našich ženách. Naši Rualové mají pravidelně jen jednu ženu ve stanu, velice zřídka dvě a na prstech této mé pravice bys spočítal stany, v nichž jsou tři.«

»Ženíte se z lásky nebo z přinucení?«

»Z přinucení, Múso? Kdo by mohl přinutiti Ruejliho? Kdybys tak řekl, ženíme-li se z rozumu nebo z politických důvodů, ale z přinucení! Mladý Ruejli se ožení po prvé skoro vždy s děvčetem, které má rád, a zůstane své mladé ženě věren až do šestého, sedmého měsíce těhotenství. V této době mnohdy ochabuje jeho láska, i ohlíží se po jiné dívce či propuštěné ženě a pojme ji za manželku, nevydá-li se na dalekou válečnou výpravu. Trvá-li taková výprava nebo takový nájezd několik neděl a vrátí-li se unaven, nedychtí po novém sňatku, nýbrž čeká, co mu jeho žena porodí. Narodí-li se jí chlapeček, bývá mladý otec tak blažen, že přilne k ní opět a na jiné zapomene. Chová-li se jeho žena rozumně, pečuje-li o pořádek ve stanu, umí-li čistě vařiti, není-li svéhlavá a zlobivá, zůstane jí muž věren mnohdy po celý život. Není-li muž se svou ženou úplně zajedno, vezme si obyčejně druhou.«

»Je s tím jeho prvá žena spokojena?«

»Žena, aby byla spokojena, když se má děliti o svého muže? S počátku se na svou družku, nebo jak jí říká, sousedku, velice zlobí a nadává jí, jak jen umí:

‚Proč pak jsi ke mně přišla? Což jsi nenašla nikoho, leda mého muže? Ó ty dcerko toho a toho, kéž bys byla prokleta ve svých rodičích!‘

Ale její odpor netrvá dlouho. Zakrátko se smíří a žijí jako rodné sestry.«

»Jaké jsou povinnosti muže, má-li dvě ženy?«

»Má-li muž dvě ženy, vaří mu každý den jiná a on je povinen u ní jísti a spáti. Takové je právo ženy, jehož nikdo nesmí porušiti. Vidí-li muž, že je jeho žena přece nespokojena, dotazuje se jí:

‚Proč pak se hněváš? Vždyť jsem se proti tvému právu neprovinil.‘

I když muž jedné ženy nemiluje, musí jí přece věnovati noci, které jí náležejí. Není nucen obcovati s ní, ale nesmí to činiti ani se ženou, kterou miluje. Obyčejně spí v mužském oddělení stanu, anebo se položí k hlavě ženy a řekne: ‚Této noci si nepřeji ničeho,‘ a žena nesmí ani muknout. Mnohdy vyjednávají ženy mezi sebou:

‚Nechej mi muže na tuto noc.‘

‚Co mi za to dáš?‘

Domluví-li se, oznámí žena, jíž po právu ta noc náleží, mužovi: ‚Uděluji ti dovolenou. Běž tamo k své ženě!‘

Kdyby však muž práva jedné ženy nešetřil a zůstal po více nocí u jiné, může se oklamaná žena zlobiti, ale nepořídí nic, obzvláště, vyplatil-li muž jejímu příbuzenstvu, kolik požadovalo. Zemře-li ženě blízký příbuzný, smí nebo má s ní muž obcovati několik nocí, aby ji potěšil.«

»Jaké jsou povinnosti ženy?«

»Žena má roditi dítky a vychovávati je. Připravovati pokrmy. Sešívati, stavěti, skládati a nakládati stan a nakládati veškeré nářadí a náčiní. Má upravovati lůžka. Dohlížeti na velbloudy, nesoucí stany a ostatní majetek. Střádati velbloudí srst a tkáti z ní tlumoky, pásy a různé ozdoby. Choditi pro vodu. Sbírati palivo. Jeti na nákup pšenice a ječmene. Chystati klisně mladičký šíh a jiné byliny. Najde si práce dosti, jen když se jí nevyhýbá.«

»Pase také velbloudy?«

»U nás velice zřídka a ani nedojí, leda, není-li muž doma.

»Což muž ženě nikdy nepomáhá?«

»Pomáhá i nepomáhá. Má-li ženu rád, pomáhá jí ve všech pracích. Nikdy ji nenechá samu stavěti stan, jej skládati nebo nakládati, nýbrž hledí jí s pastýřem, sluhy a syny ulevíti.

Nehněvá-li se na ni, káže sluhovi neb otrokovi, aby střehl velbloudů, nesoucích zásoby a stany, a on sám nebo jeho syn se přijede občas podívati, není-li jeho pomoci třeba. Pro vodu jede ke vzdálenější studnici rovněž syn nebo sluha a pastýř, kdežto muž žene za něho stádo na pastvu. Pečlivý manžel nejen mladý, ale i starý mnohdy naloží paliva, obzvláště suchých větví, stonků a pařízků, na dvě na tři velbloudice, jen aby své milované ženě uspořil práci; ba i na trávu a na seno za ni chodí.

Jinak je ovšem, hněvá-li se muž na svou ženu. Tu ji nechá samu pracovati a nemá pro ni leda vybídku, aby pospíšila. Stěhuje-li se celý tábor, osedlá si muž klisnu a velbloudici, zanítí opodál svého stanu ohníček, vaří si kávu a dohlíží, jak žena se služkou nebo dcerou skládá a nakládá stan, náčiní a zásoby. Jsou-li hotovy, vsedne si jejich pán na velbloudici, vede klisnu a ujíždí v čelo stěhující se čeledi. Přidruží se k bojovníkům, žertuje, vykládá, poslouchá a o ženu a o své nákladní velbloudy se nestará. Na novém tábořišti si vyhledá místo pro svůj stan, shodí sedlo s klisny a velbloudice, sedne si, opře se o sedlo velbloudí a čeká, až žena dojede, stan postaví, koberce prostře a palivo uchystá. Potom teprve jde do stanu, rozdělá oheň a vaří si kávu. Tak si hraje na pána, až se se ženou smíří a opět jí pomáhá.«

»Může žena zastupovati svého muže?«

»Proč by nemohla? Přijdou-li hosté a muž není doma, zvěstuje jim žena:

‚Hle, hosté, hospodář tohoto stanu není doma.'

Přinese jim do oddělení pro muže palivo, trochu žhavého uhlí, podá jim míšek se zelenou kávou, vodu, konvice na kávu a odejde do ženského oddělení připraviti večeři. Když je jídlo hotovo a hospodář nebo pastýř či sluha se dotud nevrátili, zavolá si z hostů buď nejmladšího nebo toho, o němž ví, že je svou hodností nejmenší a dá mu mísu s jídlem, aby ji zanesl hostům. Zná-li se s hosty, zajde si po večeři k nim, popíjí s nimi kávu a baví se až do půlnoci.«

Nesvornost manželská.

»Nikdy jsem u vás ještě neslyšel hádek a nadávek mezi manžely.«

»Ani neuslyšíš, Múso. Nikdy neuvidíš, že by se muž se ženou bili nebo se veřejně hádali. Tím vším by na sebe a na

celé příbuzenstvo uvalili hanbu a běda jim, kdyby se tak provinili!«

»Co by se jim stalo?«

»Vrhlo by se na ně nejen příbuzenstvo mužovo, ale i příbuzenstvo ženino, ba dali by se do nich všichni sousedé a vyhnali je z tábora i ze kmene. Toho se bojí jak muž tak žena, proto muž se svou ženou nikdy nekřičí.«

»A což když zaslouží?«

»Křikem jí nenapraví, ale holí. Muž jí nabije, hodně nabije, ale tak, aby toho nikdo neviděl. Ve dne to učiní někde v koutku ve stanu, v noci pak na lůžku. Vezme velbloudí hůlečku mandloňovou a tluče jí svou ležící ženu do chuti. Ta si zahalí obličej pokrývkami nebo zaboří tvář do podušek, nikoliv aby ji uchránila ran, nýbrž aby nikdo nezaslechl ani zvuku jejího nářku. Jinak by ji mohl její muž bíti ještě více, ba kdyby si naříkala, přispěl by mu ku pomoci i leckterý cizí muž, který by ji zaslechl.«

»Nemůže si žena stěžovati?«

»Může, ale co pořídí? Jde-li si bitá žena stěžovati k svému příbuzenstvu, vrátí se s nepořízenou. Bojí-li se výprasku, opustí stan a následuje prvého muže, kterého potká, do jeho stanu. Nepotká-li nikoho, vejde do cizího stanu a žádá za ochranu. Může tam zůstati, jak dlouho chce. Hospodář ji nikdy nevybídne k odchodu či k návratu do stanu jejího muže. Chce-li se s ní muž smířiti, pošle k ní buď některého příbuzného nebo svého sluhu. Přinesou-li mu zprávu, že by se i žena ráda smířila, počká si na ni při nejbližším stěhování, zavede jejího velblouda k svému stanu, přiměje ho, aby poklekl a vybídne ji: ‚Běž do stanu!‘ Žena poslechne a pracuje jako by se nechumelilo. Hněvá-li se však muž na ženu, která od něho utekla, nevzkáže jí, aby se vrátila, nestará se o ni a dělá jako by jí neznal. Taková žena je ubohá. Muž není povinen ji živiti nebo šatiti, poněvadž od něho utekla. Propustiti ji nechce, pokud nedostane zpět vše, co za ni vyplatil, anebo aspoň větší částku, a její příbuzní se na ni horší, že jim působí škodu a hanbu. Není-li mladá a sličná, nezbývá jí, než aby pracovala jako služka v cizím stanu. Je-li mladá a sličná, hledá muže, který by se do ní zamiloval, ji unesl a tak vysvobodil.

»Což se příbuzní zřídka ujmou nespokojené nebo nešťastné ženy?«

»Vyplatil-li muž příbuzným, kolik za jeho ženu žádali, bývá jim velmi těžko sebrati vše, co dostali a mu to vrátiti. Vždyť se obyčejně rozdělí o věno děvčete všichni příbuzní a nemají chuti vrátiti nebo nahraditi, co vzali. Nechce-li muž své ženy propustiti leda za náhradu toho, co za ni dal, nezbývá jí, leda aby prosila své příbuzné, aby se nad ní ustrnuli. Chodívá od otce k bratru, od bratra k strýci, od strýce k bratranci a prosívá:

‚Nechci ho. Já ho nechci. Vraťte mu, co jste od něho vzali. Vysvoboďte mne!'

Oni však ji odbývají: ‚Mlč! Vrať se k němu! Jistě si na něho zvykneš.'

Ona prosí, škemrá a žebrá opět a opět, až konečně získá otce nebo bratra, strýce nebo bratrance, že se uvolí k náhradě. Neobměkčí-li se ani otec, ani bratr, odpírá-li náhradu strýc i bratranec, není pro ni jiné pomoci leda únos. Proti svému příbuzenstvu se ochrany dožadovati nesmí. To by byla zabita od otce nebo od bratra. Je majetkem svého otce; on ji zplodil a po něm ji dědí bratr. Dělá-li hanbu jim, dělá ji celému příbuzenstvu a její majetníci jsou povinni ji odstraniti, třebas smrtí.«

Únos provdané ženy.

»Jak si pomůže provdaná žena k únosu?«

»Provdaná žena si k únosu nepomůže. K tomu jí pomůže muž, který se do ní zamiluje.«

»Má provdaná žena možnost či příležitost, aby se seznámila s jiným mužem?«

»Provdaná žena má denně příležitost poznati různé muže. Znáš, Múso, naše stany. Nízká stěna je dělí v místnost pro muže a pro ženy. Žena bydlí, pracuje a vaří za touto nízkou stěnou. Pozoruje a poslouchá návštěvníky a hosty. Ve stanu může tudíž snadno na sebe upozorniti a úsměv úsměvem odplatiti. Za pochodu se k ní často přidruží některý soukmenovec, pomáhá jí narovnati, zdvihnouti nebo lépe uvázati sedlo nebo náklad. Někdy ji jako náhodou potká mladík nebo muž, obzvláště když sbírá palivo anebo když je v nůši nese. Nabídne se, že jí pařízků nakope, nůši na svou klisnu nebo velbloudici naloží. Ona souhlasí. Proč by nesouhlasila? Doprovází ji až k táboru. Tam shodí nůši, odbočí, ona ji vezme

a jde do tábora jakoby nic. Takových a podobných příležitostí mívá každá žena mnoho a mnoho. Nejvíce však se ženě zavděčí muž, který jí a jejích velbloudů chrání, když nepřítel útočí a na stěhující se čeleď doráží. Po takovém muži její srdce touží a jemu náleží.«

»Nebojí se žena žárlivosti mužovy?«

»Proč by se jí bála? Láska je silnější než žárlivost a nedá se žárlivostí vynutiti. Nejen že si z jeho žárlivosti nic nedělá. sama se svou láskou druhým chlubí a zakrátko se po celém táboře vykládá:

‚Žena toho a toho je zamilována do toho a toho.‘«

»Co dělá její muž?«

»Je-li šlechetný, propustí ji bez námitky a nepožaduje náhrady. Takový šlechetný muž o ní říkává: ‚Jestiť svobodná dcera svobodného kmene. Alláh jí vštípil lásku k jinému. Nebudu jí překážeti. Neučiním z ní otrokyně.‘

Je-li muž ničema, zneužije lásky ženiny ve svůj prospěch. Žádá pateronásobnou, ba mnohdy desateronásobnou náhradu toho, co za ni vyplatil. Nemá-li její milenec tolik a nechtějí-li mu její příbuzní pomoci, nezbývá mu leda únos. Uprchne s ní a hledá útočiště u vzdálených kmenů, buď u Šammarů Eben Rašídových nebo u Šammarů mezi středním Eufratem a Tigridem nebo u Lhejbů v okolí Haleba anebo konečně u Beni Sachr na jihozápadním pomezí Hauránu. Doraziv k nim nestará se ani o muže ani o příbuzné své ženy. Provedl únos a tím zrušil manželství, právě tak jako kdyby byl muž svou ženu propustil. Únosce může pojati unesenou ženu za řádnou manželku, ale nesmí se s ní vrátiti ke svým, pokud se nesmíří s jejím bývalým manželem a jejím příbuzenstvem.«

»Proč se nesmí vrátiti, když přece provedeným únosem bylo manželství zrušeno?«

»V manželi a v příbuzenstvu unesené ženy trvá hněv. Kdo se hněvá, nalézá různé cesty a prostředky, aby potíral toho, na koho se hněvá. Únosce to ví, proto se bojí, i vysílá posla za poslem s prosbou za smír. Smír nebývá snadný. Obzvláště bývalý manžel se vzpírá a vzpírá se mnohem silněji než příbuzní unesené ženy. Ti se dají konečně udobřiti, vrhnou se pak na bývalého manžela a vytýkají mu, že on zavinil únos.

‚Věděl jsi, že tvá žena má ráda toho a toho. Prosila tě, abys ji propustil. Proč jsi jí nevyhověl? Chtěl jsi se obohatiti,

ty lakomče. Ten a ten ti ji unesl. Proč jsi si jí nehlídal? Bylo přece tvou povinností, abys ji hlídal. Nebyli bychom ti ji vydali, kdybychom se byli domnívali, že jsi takový skcta a že jí neuhlídáš. Únosem byla poskvrněna naše čest. Neodpustíš-li únosci a nepohřbíš-li všeho, co se stalo, budeme od tebe žádati náhradu za poskvrněnou čest. Či si myslíš, že byla unesena pouze tobě? Ztratili jsme ji i my a ty jsi byl naším zástupcem. Měl jsi ji hlídat.'

Tyto hrozby donutí konečně bývalého manžela, že veřejně prohlásí, že se nehněvá ani na svou bývalou ženu ani na jejího únosce a že ničeho nepožaduje ani od něho ani od jejího příbuzenstva.«

»Pravil jsi, Núri, že únosem byla poskvrněna čest příbuzenstva. Což nebyla poskvrněna i čest manželova?«

»Byla.«

»Nemohl by manžel svou čest očistiti zabitím únosce?«

»Mohl, ale nesmí to učiniti. Zavinil by mstu. Únos se provede lstí, nikoliv násilím a lest se netrestá smrtí. Ó Alláh. sesíláš nám spánek. Zívá se mi, Múso. Půjdu domů.«

»Běž, Núri, a vyspi se!«

Adúb truchlí o svou sestru.

Po odchodu knížete se někdo přiblížil k mému stanu, poodhrnul jeho střechu a díval se dovnitř.

»Kdo je to u mého stanu?«

»Nehněvej se na mne, Múso, že tě ještě vyrušuji. Je to tvůj soused Adúb.«

»Pojď dovnitř! Můj soused Adúb mne nikdy nevyrušuje.«

»Jsem, Múso, velice zarmoucen a přicházím k tobě pro útěchu. Včera odešla moje sestra. Stonala již po čtyři léta. ale přece jsem nemyslil, že tak brzo ode mne odejde.«

»Kéž tě, Adúbe, Alláh potěší! Odešla ona, odejdeme i my. Ona nás předešla a my za ní tryskem pádíme.«

»Pravdu máš, Múso. Co trvá na tomto světě navždy? Jenom Alláh.«

»Viděl jsem, že vaše ženy přestavovaly stan.«

»Přestavovaly, Múso. Na místě, na němž kdo zemřel. nesmí nikdo přenocovati. Ani se nemíním na noc do svého

stanu vrátiti. Odejdu k Núrimu. Tam mně noc rychleji uplyne. Přišel jsem tě požádati, abys šel se mnou.«

»Mám tě, Adúbe, rád a vyhověl bych ti ze srdce, ale víš, že zítra ráno odejde posel do Damašku a dotud jsem nedokončil listů určených pro mé příbuzenstvo. Ty teskníš po své sestře, a já mám sestru, která je mně dražší než kdokoliv na tomto světě. Táboří daleko a daleko odtud, teskní po mně a rád bych ji potěšil aspoň mrtvým slovem.«

»Potěš ji, Múso! Kéž Alláh potěší tebe i ji!«

V pondělí ráno se vrátily moje velbloudice s pastvy. Šest nocí zůstaly na pastvě, sedmou pak si měly odpočinouti u vody. Nauáf doprovázel stáda k vodě. Sestoupil v mém stanu a zůstal u mne na poledne. Vypravoval mi, že severní pomezí sopečného území Ijját je již úplně spaseno, a že proto všichni Rualové přeložili své tábory k jihu od dešťového rybníku Sejkal. Poněvadž bych byl rád prohlédl pahorkatinu Ijját, nebyla mi tato zpráva hrubě milá.

K večeru zabil můj soused Adúb oběť na památku své zesnulé sestry. Ovce, kterou obětoval, byla již od včerejška uvázána na místě, kde sestra zemřela. Na témž místě ji Adúb zabil, na témž místě ji ženy uvařily. Provazy stanu byly povoleny, takže se zdálo, jako by klesal. Adúb mne zval k večeři, ale trápil mne již po dva dny průjem, proto jsem mu poděkoval. Hosté u něho zůstali dlouho přes půlnoc.

Práce a churavost.

V úterý ráno odešly velbloudice opět na pastvu. Velmi rád bych si byl ponechal u stanu čtyři nebo pět zvířat, abych mohl podnikati kratší vyjížďky, ale nablízku nebylo pastvy. Byl jsem nucen čekati opět sedm dní, než se vrátí. Práce jsem měl dosti. Dokončil jsem zprávu o poslední cestě, prohlížel mapu a plány a připravoval mapky nové. Všichni jsme lopotili od východu slunce až do jeho západu, ba často ještě déle při světle svíčky. Moji oba noví sluhové mne znamenitě podporovali. Znajíce území, které jsem prozkoumal, kreslili v písku údolí; z hrubého štěrku naznačovali pahorky; určovali vzdálenosti a směry a hádali se o výslovnost a o správný způsob psaní jednotlivých jmen. Byla to pro mne těžká, ale velmi užitečná práce, poněvadž jsem mohl své zápisky doplniti a zajistiti.

Se zdravím se mi dařilo nevalně. Od středy 11. listopadu do neděle 15. listopadu jsem nejedl skoro nic a co jsem požil, obyčejně jsem hned zvrhl. Noci mi byly trýzní. Nemohl jsem spáti a přece bylo nutno za dne pracovati a pilně pracovati, chtěl-li jsem býti hotov. Kníže a Nauáf přicházeli denně se dotazovati, jak se mám.

Z Dmejru jsem se vydal s Rualy do Pusté Arabie, v níž jsem pobyl až do polovice června 1909, načež jsem se vrátil do Damašku.*)

---

*) Viz mou knihu *Pod ochranou Núriho,* Praha 1929.

V.

DO SÍDLA KRÁLOVNY ZENOBIE.

Povozem do Forklosu.

»Není překrásná tato mešita, bášo? Je to památka, kterou nám zanechal náš pán a ochránce Cháled ibn al-Ualíd. Podívej se na její štíhlé minarety, na její bílou barvu: jako by byla neviňoučká, Alláhovi milá, jako by byla rájem na tomto světě.«

»Máš pravdu, Ali. Vaše mešita, zasvěcená památce Cháleda, syna Ualídova, který tohoto města Homs a celé Syrie muslimům vydobyl, skýtá pohled velice lepý. Tvoří jakoby svět sama pro sebe, neboť se svou bílou barvou ostře odráží od černého okolí. Ty ji nazýváš pozemským rájem, já bych ji přirovnal k milé oase uprostřed nehostinné sopečné pouště. Vždyť jsou všechny vaše domy a domky vystavěny z černého čediče.«

»Ale pevné jsou naše domy, bášo; jenže je v nich v zimě velice chladno a v létě dusno.«

»Nejen ve vašich domech, ale i ve vašich ulicích se mi zdálo býti chladno a chceš-li, dusno. Ulice jsou úzké, klikaté, uzavřené černými nevlídnými domky. To je zcela jinak v Damašku nebo v Bejrútě.«

»Nemůžeš, bášo, přirovnávati naše město Homs k Damašku nebo k Bejrútu. Damašku dodávají vodu čtyři rajské řeky; v každé ulici, v každém domě, v každé zahradě najdeš tekoucí vodu. Bejrút má moře. Co máme my v Homsu? Máme řeku Ási, ale ta teče za městem. Do města z ní vede jen málo kanálů a ty jsou znečištěny, zahrad nezavlažují — a místo moře máme poušť.«

»Co nazýváš pouští, Ali? Kraj, kterým jedeme? Podívej se na vlnící se pšenici a ječmen napravo i nalevo od nás. To není přece poušť.«

»Jen počkej, Múso, až dnes odpoledne dojedeme do Forklosu. Tam přestane pšenice i ječmen a nastane poušť. Je-li Bejrút přístavem pro moře, je naše město Homs přístavem pro poušť. Pohleď na řady nákladních velbloudů. Všichni směřují k Homsu; dovážejí do něho a vyvážejí z něho právě jako lodi v Bejrútu. Ale krásné je okolí našeho města Homs, krásnější snad než okolí Damašku a Bejrútu.«

»Snad máš pravdu, Ali. Damašek i Bejrút jsou uzavřeny horami. Hory jsou příliš blízko; zdá se, jako by je tísnily, kdežto od Homsu jsou vzdáleny, dopřávají mu možnosti rozvoje a pohybu, skýtají proto pohled mnohem vábnější než hory damašské nebo bejrútské.«

»Pohleď, Múso, na jih a na západ, jak tam září bílé, sněhem posypané hlavy a hřbety velehor, kterým vy, Frankové, říkáte Antilibanon a Libanon. Na severu vidíš nesčíslné temné zářezy v růžovém pohoří, v němž bydlí zpupní Nusejrijje, nebo, jak si někteří z nich říkají, Alauijje. Tamhle na severu ukazují k nebi jako dva obrovské prsty Rohy města Hama. V pravo od nich mizí načernalý okraj území Ala. Celý je černý. Jen na jeho východním konci vidíš zářiti bílý zámek. Je to Šumejmís. Sedí na bílém kopci. Na východě a jihovýchodě nám neuzavírá obzor žádná hora. Celý kraj splývá s nebem; poušť tohoto světa se snoubí s rájem světa onoho.«

»Kde jsi se, Ali, naučil všímati si kraje a jeho krás?«

»Ve škole, Múso. Chodil jsem v Antúře do školy, kterou tam mají francouzští lazaristé. Delší dobu jsem pobyl v četnické škole v Bejrútě. Jako četník jezdící z kraje do kraje, z osady do osady, mám hojně času dívati se na okolí a učil jsem se na ně dívati již doma od tatíčka, jenž bydlí vysoko v horách libanonských.«

Tak jsem hovořil ráno 15. března 1912 s četnickým závodčím Alim za jízdy z Homsu do osady Forklos. Seděl jsem na voze taženém nevzhlednými, ale vytrvalými koni. Závodčí Ali jel vedle v sedle své ušlechtilé klisny z plemene kbejše. Do Homsu (obr. 30) jsem přijel z Damašku se dvěma evropskými druhy. Jednomu jsme říkali Emír, druhému Túmán. Za sluhu jsme měli Násera, rodáka z osady Žerjitejn. V Homsu nás přijali pohostinně Otcové Tovaryšstva Ježíšova. U nich

jsme doplnili své zásoby a přichystali jízdní a nákladní sedla velbloudí. Sedla, jakož i všechny zásoby jsme naložili na nákladní velbloudy, kteří je měli dopraviti buď pouze do osady Forklos nebo až do Tudmoru, staré Palmyry, kde jsme chtěli koupiti jízdní velbloudice a konati cestu na nich. Náser doprovázel nákladní velbloudy a střehl našich zásob, my ostatní jeli na najatém voze. Účelem naší cesty bylo prozkoumati některé části Palmyreny, jakož i středního Eufratu.

Jeli jsme úrodnými, obsetými poli podél četných větších a menších hromádek zřícenin a větších a menších obydlených dědin. Dědina Zejdál, kterou jsme minuli, má asi 80 domků kupících se kolem čtyrhranného chrámu s nízkou věží. Jednotlivé domky mají ploché, hliněné střechy, ale v prostorných dvorech stojí četné chýše vystavěné na způsob homolí z vepřovic. Jsou to jednak příbytky, jednak skladiště. Celá dědina je obydlena křesťany církve syrské. V sousední vesnici Sukkára bydlí asi v 60 domcích křesťané a muslimové.

V celé rovině jsme nenašli skutečného údolí. Je v ní mnoho dolin, ale v žádné nebylo řečiště. Teprve za vesnicí Abu Dálija bylo viděti úzká a mělká údolí. Abu Dálija leží na severním úpatí mohutného zbořeniska a má přes 80 domků obydlených rovněž syrskými křesťany. Odtud vede cesta Tidribe do Tudmoru.

Teprve odpoledne jsme se dostali do skutečného údolí, které odvádí dešťovou vodu. Na pravé jeho straně se zvedá velká hromada zřícenin a k východu od ní jsou rozmetány zbytky starých staveb. Údolí i zříceninám se říká Forklos.

»Všimni si, Múso bášo, půdy. Pozoruj ji,« upozorňoval mne Ali.

»Pozoruji; je úplně bílá a proto zajisté velice žíznivá.«

»Právě tato žízeň ji proměňuje v poušť. Kdyby měla dostatek vláhy, rostlo by na ní nejlepší obilí. Ale podívej se, jak slabounký je ječmen a pšenice, jimiž je obseta. Trpí suchem.«

»A přece je obdělána. Což ti, kdo ji obdělávají, nenajdou v okolí lepší půdy?«

»Jsou to, Múso, vystěhovalci ze Žerjitejn. Tu osadu znáš. Okolo ní je všecko bílé, vyprahlé, neúrodné, nikde kousíčka pole, na němž by se něco dařilo bez zavlažování. Tady přece mají role, která jim přinášejí dobrou žeň, pakli vydatně naprší. Nejsou nuceni se trápiti po mnoho měsíců zavodňováním

a zavlažováním. Ostatně by zde ani zavlažovati nemohli. Není pramene a studnice jsou hluboké. Vidíš tu malou vesničku před námi? To je Forklos. Založili ji před nedávnem sedláci ze Žerjitejn, muslimové a křesťané.«

Najímáme koně.

Obávajíce se, že zmokneme, uchýlili jsme se do jizby muslimského starosty. Křesťané měli ve Forklosu svého syrského kněze, ale nelíbilo se mu tam. Rád by se byl dostal do

Obraz 30. — Homs s tvrzí.

města. Oba starostové, muslimský i křesťanský, si naříkali, že letos málo pršelo.

»Na východ odtud, bášo, nenapršelo skoro nic; není blahobytu, není letos jara. Araby, od nichž bys mohl koupiti velbloudy, najdeš až u Tudmoru.«

»Nepronajali byste nám koně?«

»K čemu potřebujete koní? Můžete jeti až do Tudmoru na svém voze.«

»To je pravda, jenže se kočí obává, že bude na zpáteční cestě přepaden a oloupen, proto nechce s námi jeti tak daleko.«

»Tož potřebujete koní nutně?«

»Chceme-li se dostati vpřed v sedle, nemáme-li jíti pěšky, potřebujeme koní.«

»Škoda, přeškoda, že jste nepřijeli včera. Včera byly naše koně doma. Dnes ráno jsme je poslali na pastvu do pohoří Šómerijje, které se černá tamto na východě. Doma jich nemáme.«

»Pošlete pro ně. Vypravíte-li posla hned, mohou býti do rána zde a ráno chceme odjeti.«

»Vypravíme, vypravíme. Pro tebe, bášo, a tvé druhy učiníme všeho, čeho si jen přeješ,« slibovali, ale nejednali.

»Rádi by, Múso, věděli, kolik jim dáš,« šeptal mi Náser.

»Kolik by rádi?«

»Inu, znáš je. Jsou to moji krajané Karaune, chudáci, a rádi by něco vydělali. Jeden povídá, že by mohl dostati po 15 zlatých dvacetifrancích za koně, ovšem za celou cestu; druhý myslí, že by se mohl spokojiti desíti; třetí by vzal i osm.«

»Násere, Násere! Své Karaune znáš a mne neznáš? Mohl bys mi raditi, abych najal koně na celou cestu a nikoliv na den a abych nájemné platil napřed? Víš, kolik platíváme. Víc jak půl medžídijje denně nedám cestou tam i zpět.«

»To by tedy byla jedna medžídijje denně cestou tam.«

»Ano; tolik jsem ochoten dáti.«

»Kolik průvodci?«

»Půl medžídijje.«

»Tam i zpět?«

»Zajisté. Tolik jsme platívali vždy.«

»Tož celkem 1·5 medžídijje denně.«

»Budiž.«

»Řeknu jim a snad se spokojí.«

»Vysvětli jim, že je lépe spokojiti se málem než nedostati nic. Máme své nákladní velbloudy. Ty je vedeš. Jejich majetníci je ženou. Nepronajmou-li nám koně za 1·5 medžídijje denně, přidáme se k vám.«

»Což půjdete pěšky?«

»Pěšky. Najdeme snad cestou přece jen nějaký tábor a v něm koně nebo osly. Můžeme zabočiti k vám do Žerjitejn. Tam dojdeme a pak si nějak pomůžeme. Alláh nám otevře bránu a dojdeme k cíli.«

»Tak nemíníš dáti více než 1·5 medžídijje za každý den, kdy koně upotřebíte?«

»Půl druhé medžídijje za koně a den, kdy na nich pojedeme.«

»Kdo bude koně krmiti?«

»Jejich průvodčí.«

»Kdo bude platiti obrok?«

»Násere, Násere! Což tvoji Karaune krmí touto dobou koně ječmenem? Víš, že nedostanou ani zrnka obroku a pastvu jim přece platiti nebudu.«

»Kdo bude živiti průvodčí koní?«

»Kolik bude těch průvodčí?«

»Snad tři, snad čtyři.«

»Budou-li nám ochotně sloužiti a nebudou-li svéhlaví, dáme jim z našich potravin. Hladu trpěti nebudou, pokud budou s námi.«

»Kéž Alláh odpustí tomu, kdo by se jen chviličku domníval, že trpí hlad. kdo je s tebou. Mám se s nimi domluviti?«

»Domluv se.«

Trvalo to dlouho, ale přece se domluvil a posel pro koně odjel. Najav koně, ohlížel se Náser po pomocníku-sluhovi. Dovedl ke mně mladého muslima. Říkalo se mu Muhammed eben Saadaddín. Doporučoval mi ho. Líbil se nám, proto jsem ho vzal.

Po večeři jsme chvíli chodili před domem, vlastně před vesničkou, poněvadž stál na samém jejím konci. Obloha byla zachmuřena, ale chvílemi se mraky trhaly a hvězdičky vyskakovaly. Na západě dosahovali až skoro k nebi obrové antilibanonští. V tu stranu jsme se hrubě ani nedívali. Naše zraky zalétaly k východu a jihovýchodu, kde se skrývala tajemná Palmyra, jindy královna arabské pouště a světového obchodu. Sta, ba statisíce jejích velbloudů nosilo do ní v prvých stoletích po Kr. nejvzácnější výrobky z Gerrhy na Perském zálivu, z vlastní Persie, z Indie, ba až z Číny. Jiné obrovské karavany vyvážely tyto výrobky na sever a na západ.

Forklos, před nímž jsme chodili, leží na velké karavanní cestě, spojující Palmyru se severem a západem. Touto cestou se ubíraly palmyrské karavany do Homsu, či jak se mu tehdy říkalo, Emesy a odtud úvalem syrským do Tyru, Sidonu a jiných přístavů fénických. Velcí obchodníci palmyrští vydělali velice mnoho. Vybudovali a okrášlili své město, ovládli celé širé okolí a zmohutněli a zesílili tak, že zatoužili po

panství nejen v Syrii, ale i v Egyptě, ba v celém římském imperiu. Jejich ctižádostivost byla příčinou jejich úpadku. Jejich pýcha předcházela jejich pád. Snad u Forklosu nebo severozápadně od něho, blíže k Homsu, se utkala vojska palmyrenská s nepřemožitelnými legiemi římskými. Podlehla. byla zatlačena do pouště. Od Homsu přes Forklos táhly římské legie. Nedbaly ani horka, ani žízně. obklíčily Palmyru a přemohly ji.

Koňmo za velbloudy.

Ráno se vrátili poslové s koni a jejich majetníci sháněli sedla a třemeny. Nebylo to snadné. Vždyť v celém Forklosu. myslím, nebylo ani jediného pořádného sedla. Nebylo snad šatu, měchu a provazu, kterého by nebyli donesli, aby z nich vyrobili něco, co by se hodilo za sedlo nebo třemen. Koně byli vyhublí, malí, otlačení, sedla špatná a na třemeny nebylo spolehu. A přece bylo nutno, abychom jeli v sedlech na koních, pokud si nekoupíme velbloudů a na ně nevložíme svá vlastní sedla. Náser radil, napomínal, hanil, nadával, klel. ba i bil a Muhammed mu čile pomáhal. Konečně vyrobili věci. jimž říkali sedla a přivázali k nim věci, které nazývali třemeny. Kolikrát jsme se chtěli vyhoupnouti do sedla, ale třemen se přetrhl! Dostali-li jsme se přece do sedla, seděli jsme na ostrém hřbetě vyhublého koně, nikoliv na měkkém sedle. Bylo třeba znova obvazovati, podvazovati, vykládati a stahovati, až konečně byly výrobky tak pevné, že se nám hodily a mohli jsme jeti. Náser a Muhammed táhli s nákladními velbloudy. My jezdcové jeli před nimi. Jízda nebyla příjemná. Třemeny nám zakrátko vypověděly službu, nohy visely volně, ale sedla urobená ze šatů a měchů přece držela. Páteř vychrtlých koní nás netlačila.

Silný ledový vítr hnal od západu do roviny husté tmavohnědé mraky, které nám za krátko zakryly veškeren rozhled. Projížděli jsme táborem čeledi Akejdátů. I oni zápasili s větrem. Mnoho stanů bylo povaleno. jiné drželi mužové a ženy a upevňovali stanové kolíky. Teprv v poledne se vítr poněkud utišil a vyjasnilo se. Naše zraky lpěly na černém horském pásmu Rauák. jež uzavírá Palmyrenu na jihu jako mohutná hradební zeď. Jen málo přechodů vede přes tuto hradbu a ty byly všechny patrny jako hluboké zářezy směřující od severu k jihu. Na sever od pásma Rauák se prostírá

hnědá rovina, vlastně podlouhlá kotlina uzavřená na severu i na východě podlouhlými pahorky a horami. Některé pahorky spadají příkře k rovině a oslňují svou bílou barvou.

K večeru jsme dojeli až skoro k severnímu okraji této doliny a zastavili se u napajedla Džeba. Vyvěrá tam silný pramen sladké vody, která plní rybníček a zavlažuje pole, na nichž rostly bujně ječmen a pšenice. Jejich majetník, křesťan ze Žerjitejn, nás nevítal radostně. Vida s námi četníka, domníval se, že náležíme k vládě a že přicházíme vybírati daně. Daně se nebál, ale měl strach o svůj ječmen, aby mu jej naše koně nespásly. Upokojil se, poznav některé z nich jako majetek svých příbuzných, usazených ve Forklosu. Zářil radostí, když jsem mu řekl, že si od něho koupíme pastvu i palivo a že ho zveme, aby byl naším hostem. Pobízel nás, abychom vešli do jeho domku.

»Děkujeme ti, kamaráde. Máme své stany. Ukaž nám místo, kde bychom je postavili a budeme noclehovati v nich.«

Zavedl nás kousek od domku do úžlabiny pokryté starými zříceninami. Tam na starém dvoře jsme si chtěli postaviti své stany, až nám je nákladní velbloudi donesou. Dorazili k Džebě asi za hodinu, ale stanů jsme postaviti nemohli. Vítr se znova zdvihl, vytrhával kolíky, mračna se stahovala, padlo několik krůpějí, obávali jsme se, že by vítr mohl naše stany strhnouti a že bychom deštěm promokli my i naše zavazadla. Proto jsme se uchýlili do domku. Měl jedinou místnost a v té jsme se tlačili nejen my, ale i několik krav, ovcí a koz. Krávy ulehly v jednom koutě, ovce vedle nich, ale kozy pořád nemohly najíti vhodného místa pro svůj odpočinek. Nejlépe se jim líbila naše lůžka. Marně jsme je odháněli. Když jsme se konečně uložili, přišly znovu a skrčily se na naše pokrývky. Aspoň nás zahřívaly.

Noc byla velice chladná. Ráno se honily po obloze kusy mračen. Naše nákladní zvířata táhla rovnou cestou ke studnicím Bárde, my pak jsme zabočili poněkud k východu, abychom si prohlédli proslavené napajedlo Komkóm. Mezi vápencovými skalami, jejichž stráně se rozpadávají, vyvěrá silný pramen a plní několik rybníků, ležících v kotlině k jihu otevřené, na všech ostatních stranách pak vápencovými skalisky uzavřené. Na okraji rybníků se bělala vrstva soli. Příchod k rybníkům je od jihu pohodlný, proto k nim ženou svá stáda beduové, zabývající se výlučně chovem velbloudů, kdykoliv v okolí táboří. Voda je poněkud slaná a taková

prý prospívá velbloudům nejlépe. Lidé z pramene Komkóm nikdy nepijí, nýbrž si chodí pro vodu k prameni Džeba.

Pod rybníky stálo a se procházelo na sta čápů. Emír chtěl po nich střeliti.

»Nečiň to, Výsosti Emíre,« prosil Ali. »Neber života těm chudáčkům.«

»Proč jim říkáte chudáček, Ali?«

»Protože každému prospívají, nikomu neškodí a přece za svou dobrotu a úslužnost jen nevděku zakoušejí. Chlapci po nich házejí kameny, mladí pastýři po nich metají křemelky ze svých praků a to nikoliv, aby je ulovili, nýbrž, aby je pozlobili a sami se pobavili. My říkáme, že čápi jsou takoví chudáčci jako příslušníci kmene Sluba. Ti také opatrují raněné a nemocné beduy, sytí hladové a poražené nájezdníky a dopravují je k jejich příbuzenstvu a co za to mají? Leda nevděk.«

»Nejíte čápího masa?«

»Jak bychom je jedli? Vždyť čápi hubí kobylky, tyto největší nepřátele našich sedláků, proto jejich masa nejíme a kde můžeme jich šetříme.«

»Co je to za budovu tamo na jihovýchodě od nás, zářící jakoby růžovým světlem?«

»To jsou, Múso, pobořené stěny zámku Hér. Byla to někdy nádherná budova a její obyvatelé střehli cesty z Palmyry do Damašku.«

»K severu od ní se něco bělá.«

»To jsou kasárna, v nichž nyní bydlí četníci. Je to trpaslík u porovnání k obru Hér a přece se jim také říká Hér.«

»Proč vláda raději neopravila starý zámek Hér?«

»Nenašla u něho studny, kdežto tam, kde se bělají nynější kasárna, našli zedníci starou studnu, kterou pak okolní sedláci z roboty vyčistili. Je 130 m hluboká. Měl bys, Múso, viděti provaz, jímž se spouští dolů kožený věderec, jak je dlouhý a těžký.«

Sedláci pasou v poušti.

V poledne jsme překročili silnici vedoucí z Damašku do Palmyry. Na jihozápadě jsme zahlédli velbloudy obyvatelů osady Žerjitejn a potkali část čeledi Nuejm. Stěhovala se k severu. Náčelník Žásem al-Hsejn k nám přijel na silném

oslu; závodčího Ali uctivě pozdravil a nás ostatní si zvědavě prohlížel.

»Odkud se stěhujete, Žáseme?«

»Od Basíri, efendi.«

»Odstěhovali se odtamtud všichni Nuejmové?«

»Nikoliv. Kousek k jihu od Basíri mají tábor a na východ a na sever u každého pramene najdeš aspoň po několika stanech.«

»Nemáte velbloudy na prodej?«

»Máme a prodali bychom je rádi a lacino, jenže, efendi. kéž tě Alláh uchrání zlého, nikdo našich velbloudů koupiti nechce.«

»Jsou nemocni?«

»Kéž tě Alláh uchrání zlého, efendi! Všichni do jednoho mají svrab.«

»To chápu, že jich nikdo koupiti nechce.«

»Kam jede tvá družina?«

»Kdo se mnoho ptá, Žáseme, málo se doví. My jsme vláda a vláda nikdy neoznamuje, kam jede a co zamýšlí.«

»Ubírej se rovnou cestou! Kéž Alláh urovná a rozšíří cestu, po níž naše vláda kráčí!« odpověděl Žásem a spěchal za svými, kteří se opodál zastavili.«

»Co to, že Nuejmové táboří tak daleko na jihu?«

»Nejen Nuejmové, ale i jiní chovatelé koz a ovcí ženou svá stáda za jarních měsíců do pásma Rauák, ba i k jihu od něho a pasou je tam, aby uchránili pastvin ve svém vlastním území nebo v okolí svých osad pro dobu pozdější, léto, podzim a zimu. Po vydatném dešti nacházejí v Rauáku nejen pastvu, ale i hojně vody i pobudou tam, pokud voda stačí. Skoro v téže době, kdy voda dochází, dozrává jejich obilí i vracejí se ke svým polím a do svých osad, neboť jak Nuejmové tak Fuáreové, Hadedijjínové a jiní ovčáci a kozáci ze severní Palmyreny obdělávají kousky půdy, mají vesnice a v nich pevné domky, jež jim slouží za skladiště pro obilí a za obydlí v nejtužší zimě. Ženou-li svá stáda na pastvu daleko od svých osad, zaměňují pevné domky s pohyblivými stany, táboří při svých stádech v černých nebo šedých stanech, dojí svůj dobytek a schraňují máslo, sýr a vlnu nebo kozí srst. Majetníci velkých stád koz a ovcí v Homsu, Baalbekku a jiných městech svěřují svá stáda na jaře Nuejmům. Fuáreům a jiným a ti je pasou se svými a odvádějí jejich užitek buď celý nebo z části majetníkům.«

Vystupovali jsme k průsmyku Zerka. Chodník je tak příkrý a hladký, že jsme musili své koně vésti. Nákladní velbloudi, jež jsme mezitím dohonili, postupovali velice namáhavě.

»Vidíš, Músо, tamhleten zářez? Tam jsem zastřelil před měsícem kozorožce.«

»Je jich zde mnoho?«

»Velice mnoho. Je to zvláštní zvíře. Mívá rohy tak dlouhé a těžké, že je sotva nese. Dostane-li se nějak do roviny, psi ho doženou, poněvadž mu těžké rohy v útěku překážejí, ale za to v horách není švižnějšího zvířete nad bedena, kozorožce.«

»Jak je lovíte, Násere?«

»Víš, Músо, kozorožci mají své příbytky jako lidé. Z těchto příbytků, skalních rozsedlin, chodívají vyšlapaným chodníčkem na pastvu. Najdeš-li takový chodníček a na něm čerstvé stopy, můžeš býti jist, že tě dovede k příbytku kozorožce. Nechceš-li nebo nemůžeš-li až k němu, poněvadž se syn Adamův nikdy nevyšplhá po takových stěnách jako kozorožec, schoulíš se do nějaké skalní dutiny a čekáš, až půjde kolem.«

»Neuvidí tě kozorožec?«

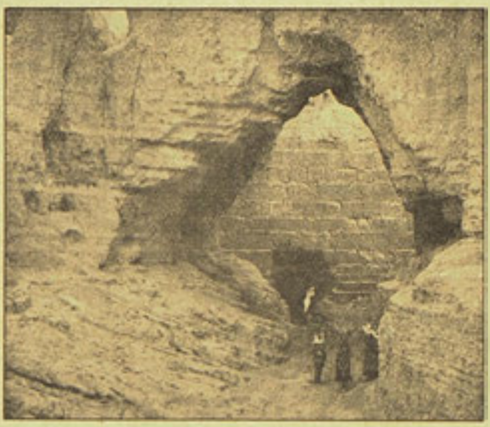
»Neuvidí. Má zrak velice slabý, za to však výborný sluch a čich. Abys ho oklamal, můžeš se obložiti dřevinami. Je nutno, abys zachoval naprostý klid, mlčel, ba ani nedýchal. Tak čekáš a čekáš, až půjdou kozorožci svým chodníčkem na pastvu. Vane-li protivný vítr, dojdou až k tobě samému a tu můžeš z obyčejné dvouhlavňové ručnice najednou i dva zastřeliti. Někdy je nadháníme. Kdo má nejlepší oko a nejjistější ruku, jde se svou ručnicí po samém hřbetu horském, my ostatní postupujeme po úbočí jeden kus od druhého, vlastně jeden kus nad druhým. Popocházíme od rozsedliny k rozsedlině, pátrajíce po příbytcích kozorožců. Překvapíme-li je, střílíme po nich. Vyplašíme-li je, utíkají vždy nahoru, nikdy dolů, a tu vběhnou do rány nejlepšímu našemu střelci, kráčejícímu po temeni.«

»Nezprotiví se nikdy kozorožec?«

»Samec nikdy, třeba bys ho poranil a k němu se přiblížil. Bojí se tě. Horší je koza. Poraníš-li její mládě, a to bolestně

bečí, vrhne se jeho matka na tebe a běda ti, podaří-li se jí dostati tě pod nohy a pod rohy.«

Cesta průsmykem dolů byla ještě obtížnější než nahoru, neboť koně byli tak unaveni, že nemohli s místa a my šli raději pěšky. Byli jsme všichni rádi, když jsme konečně dojeli ke studnicím Bárde, které jsou 10 m hluboké. Zásobivše se vodou, táhli jsme hladovi a unaveni asi 2 km daleko a utábořili se na východním svahu soujmenné hory. U studnic jsme zůstati nechtěli. Nebylo tam paliva a byli by nás obtěžovali pastýři, napájející stáda.

Obraz 31. — Údolní přehrada od jihozápadu.

Vojáci vybírají daň.

V pondělí jsme svěřili veškerá zavazadla dozoru Muhammedovu a zajeli ke zříceninám Basíri. Ubírali jsme se údolím Bárde. Je přes 1 km široké, vpravo a vlevo vysokými horami uzavřené a vede jím podzemní vodovod. Přichází od velké umělé nádržky, vybudované na úpatí hory Áde tak, aby do ní stékala dešťová voda nejen s ní, nýbrž i s hory sousední. Na západě se zvedá majestátní tabulová hora Kehle, která se skládá ze dvou vrstev: vrchní je fialková, spodní nažloutlá. Příkré její stěny zdály se býti modré. Údolí bylo kdysi obděláno. Všude lze pozorovati zídky starých polí a vinic.

Konečně se nám otevřel širým zářezem pohled do nekonečné pouště. Při samém zářezu se rozkládají zříceniny Basíri. Jsou rozsáhlé, ale úplně rozmetané. Jen ve středu se uchovaly silné zdi a zbytky velikého vojenského tábora. Na jihozápadě a západě od zřícenin je prostranný hřbitov, na jihovýchodě tři studny 20 m hluboké se sladkou vodou.

Basíri je staré důležité město Danaba. Leželo na římské silnici, spojující Damašek s Palmyrou, Resáfou a Eufratem. Bylo v něm sídlo křesťanského biskupa a mnoho chrámů a snad i klášterů. Nezachovalo se z nich nic.

»Ještě před 50 lety, Múso,« vykládal Náser, »chodíval můj tatíček před každým větším křesťanským svátkem sem do Basíri a rozžíhal tu v nějakém kostele olejovou lampičku. V tom roce, kdy Drúzové vraždili křesťany v Libanonu a Damašku (1860), muslimové rozmetali zdejší kostel, takže po něm nezbylo ani památky.«

Prohlíželi jsme zříceniny a načrtávali plánek tvrze, když přiběhl četník Ali a pln zděšení oznamoval:

»Hrozí nám nebezpečí, bášo, hrozí nám nebezpečí. Nějaký nájezd se k nám blíží. Na koně, na koně, a utíkejme!«

»Kde je nájezd?«

»Vidíš tam vpravo od východu mračno prachu? Zahaluje jistě nájezdní četu. Utecme! Utecme!«

»Nač bychom utíkali? Kdybychom nyní na koně vsedli, jsou-li to nájezdníci, dohoní nás. Honem do zřícenin. Náboje a zbraně do rukou a uvidíme, osmělí-li se nás kdo napadnouti v našem úkrytu.«

»Ó Alláh, proč jsi naložil na má bedra odpovědnost za tuto družinu?« stěžoval si Ali.

Přichystali jsme si zbraně, ale nepotřebovali jsme jich. Nebyli to útočníci, nýbrž pokojní turečtí vojáci. Jeli na mezcích. Byli vysláni od vlády, aby počítali ovce a kozy v jednotlivých táborech a vybírali hned daně. Sotva nás zahlédli, hnali se k nám cvalem. Důstojník je okřikoval a proklínal. Volal, aby zachovali dosavadní směr, ale nikdo ho neposlouchal. Jak k nám dojeli, zastavili se, seskočili, obklopili nás a naše věci a vše nám brali a všecko si prohlíželi. Obávaje se, aby nám nepokazili vědeckých přístrojů, prosil jsem důstojníka, aby jim to zakázal, ale on se jen smál:

»Nechejte mé vojáčky! Ať si vaše věci prohlédnou! Aspoň se něčemu naučí. Ukažte jim své přístroje a vysvětlete jim je. Nepokazí vám nic a vy je poučíte.«

Když jsme se k tomu neměli a vedle svých přístrojů a zavazadel usedli, uvelebil se vedle nás, žebraje o cigarety. Vojáci se řídili jeho příkladem a za chvilku jsme byli jako v zajetí.

»Co bychom zde, Múso, dělali?« ozval se Emír. »Pracovati nemůžeme a těmto dotěrným se neubráníme, leda odjezdem.« Vsedli jsme na koně a jeli zpět. Vojáci vsedli rovněž a doprovázeli nás.

»Což se těchto pijavic nezbavíme?« ptal se Emír.

»Pochybuji. Tvrdí, že jsou našimi hosty, a přisahají, že nás, svých hostitelů, neopustí,« dal jsem mu v odpověď.

Vojáci, uviděvše v jednom tlumoku několik tenkých chlebů, podobných našim lívancům, dotírali na Násera, aby jim je dal a hrozili mu, že ho shodí a sami si vezmou, co v našich tlumocích najdou.

»Okřikni je přece, majore,« žádal jsem důstojníka.

»Nechej je, nechej je, vždyť jsou to děti. Vy máte chléb, oni mají hlad, nasytíte je a budou pokojni. Všechny cigarety, které jsem od vás dostal, jsem již vykouřil. Dejte mi jiné!«

»Vidíš, efendi, že sám nekouřím!«

»Při sám Alláh, že to vidím, ale tvoji druhové kouří.«

»Požádej je sám.«

»Není s nimi řeči. Ten jeden, kterému říkáte Túmán, se na mne ani nepodívá, a ten druhý, váš Emír, po mně očima střílí.«

»To proto, že nás sužují tvoji lidé.«

»Což já za ně mohu? Potloukáme se již bezmála měsíc z tábora do tábora. Masa máme dosti. Arabové nám ho nedají, ale my si vybereme nejlepší skopce, zabijeme a uvaříme.

»Platíte je?«

»My jsme vláda; vláda přece nic neplatí.«

»Máte-li masa dosti, nepotřebujete chleba.«

»Při sám Alláh, efendi, že jsem již přes měsíc chleba neokusil. Kozáci a ovčáci mají pšenice málo a mají ji schovánu; té jim vzíti nemůžeme, sic by do nás stříleli. Chleba nedostaneme, pšeničných krup rovněž ne; živíme se jenom masem a zase masem. Chléb je lahůdka. Oslaď nám svými chleby náš život!«

»Násere, rozděl chléb mezi majora a jeho vojáky!«

»Rozdělím, Múso, ale snědí-li chléb, budou chtíti cukr: dostanou-li cukr, budou chtíti náš čaj. Dáme-li jim čaj, budou

žebrati o zelenou kávu. Vždyť jsou to většinou Turci. Vyhoď Turka, nechceš-li, aby tě snědl.«

»Jak to mluvíš, Násere!« okřikl ho major. »Ty nadáváš Turkům, protivíš se vládě.«

»Ty, efendi, nejsi Turek. Podle řeči jsi asi Kurd.«

»Máš pravdu. Jsem Kurd. Území mého kmene sousedí s územím Šammarů mezi Eufratem a Tigridem. Naučil jsem se od nich i arabsky.«

»Nejsi-li Turek. neurážím tě. O vládě jsem se nezmínil. Jak bys mohl na mne žalovati, že se protivím vládě?«

»Kdo ti povídal, že bych na tebe chtěl žalovati? Dej nám chleba a ostatní ponechej Alláhovi!« Chleba dostali, ale nespokojili se. Žebrali skutečně o cukr, o kávu a o tabák.

»Jak dlouho budeme snášeti tyto pijavice?« ptal se Emír znovu.

»Pokud neodejdou.«

»Můžeme jejich odjezd urychliti?«

»Můžeme. Zastavme se a odpočiňme si.«

Zastavili jsme se a ulehli vedle svých koní. Vojáci se zastavili a ulehli rovněž, ale vybízeli nás ustavičně, abychom přece jeli k svému táboru a nasytili je, naše hladové hosty. Když jsme se k tomu neměli, odjížděli jeden za druhým, a konečně se s námi rozloučil i důstojník.

»Nemyslil jsem, efendi, že jsou Frankové takoví lakomci. Máte zajisté potravin hojnost. Proč nás nezavedete k svému táboru a nás hladové nenasytíte? Pohostinství je prvou, ba největší ctností, ale zdá se mi, že vy si jí nevážíte anebo jí ani neznáte.« Nedostav odpovědi, odjel. Odeslavše koně s jedním sedlákem z Forklosu a se závodčím ke svým stanům, zašli jsme s Náserem do menšího tábora Nuejmů. Nebylo do něho daleko. ale vedla k němu cesta neschůdná. Ptali jsme se, nemají-li velbloudy na prodej. Náčelník hned poslal pro vhodná zvířata. Ujišťoval nás, že jsou blizoučko, ale trvalo to přes dvě hodiny, než je majetníci přihnali. Byla pěkná, líbila se nám, jenom že za ně požadovali velice mnoho. Smluvili jsme jen jednu velbloudici za 11 zlatých tureckých liber a vrátili se do svého tábora.

V noci pršelo a ráno byly naše stany tak těžké, že jsme byli nuceni čekati, až poněkud oschnou. Nákladní velbloud by jich mokrých nebyl unesl. Naloživše svá zavazadla, ubírali jsme se k severozápadu k četnické stanici Béza dvěma směry. Náser a Muhammed vedli nákladní velbloudy po pravé straně

údolí Bárde, my pak na koních jsme jeli po levé. Túmán se po nějakou dobu ubíral uprostřed. Jel na koupené velbloudici; na koni již nemohl vydržeti.

»Není to kůň,« nadával, »nýbrž mezek, a to zatrápený mezek. Třemenů nemám. Sedím v sedle a jsem odkázán na jeho dobrou vůli. Uzdu jsem přetrhl hned za Forklosem. Novou jsem si svázal z provázků, které jsem si přivezl do zásoby. Chci-li napravo, jde nalevo. Mohu ho kopati a tahati, jak chci, nic nepomáhá. Chci-li měřiti teplotu nebo pozorovati tlakoměr, dá se do klusu; ale kdyby uměl klusat! To se jen zvedá na zadní nohy a skáče dopředu jako řeznický pes. Donesu-li do Palmyry všechny zuby, to ví jen Alláh. Vnitřností

Obraz 32. — Palmyra, chrám Slunce od severozápadu.

nemám a páteře necítím. Osedlám si naši velbloudici, pojedu na ní, a tohoto mezka, jemuž přezdívají kůň, ať si vezme arabský šejtán do svého nejhlubšího pekla!«

Na velbloudici si Túmán pochvaloval: »To je jízda! Sedí se mi jako na pohovce. Krok má dlouhý a klidný. Jen dej Alláh, aby poslouchala!«

S poslušností to hrubě nešlo. Túmán chtěl jeti s námi, ale jeho velbloudice, nemilujíc společnosti koní, obzvláště selských, mířila za nákladními velbloudy. Nastal boj mezi ní a Túmánem. Jako vždy Túmán podlehl. Velbloudice ohnula krk a dala se do klusu nikoliv za námi, nýbrž za velbloudy.

Náser ji zdaleka pozdravoval a blahopřál Túmánovi k tak krásné jízdě.

Túmán měl štěstí, že s ním velbloudice ujela na pravý břeh tak brzo. Kdyby byla zůstala s námi jen čtvrt hodiny, byla by zapadla do některé z nesčetných trhlin, jaké jsme viděli vpravo, a chudák Túmán mohl ztratiti život. Trhliny jsou 0·5—5 m široké, 8 m hluboké a zabraňují každému přechod údolím, které je v šířce 500 m naplněno žlutým nánosem. Chvíli jsem si lámal hlavu, jak se nános v údolí udržel. Brzo jsem našel odpověď. Údolí se úží a v nejužší části je přehrazeno zdí přes 300 m dlouhou, 18 m vysokou, dole skoro 19 m a nahoře 8 m silnou. Základy zdi spočívají na živé skále. Při dolním okraji zdi nad samou skalou je malý otvor, jímž mohla býti dešťová voda, zadržující se za přehradou vypuštěna. Tento otvor byl úmyslně rozšířen, dešťová voda, stékajíc po nánosu, vymlela úzkou prostoru (obr. 31) a nadělala v sypkém nánosu trhliny, které jsme pozorovali. Na severní straně byla přehrada zdobena sloupky a různými hvězdicemi, které živě připomínají podobné ozdoby v Palmyře. Dešťová voda, stékající se do údolí Bárde z dalekého okolí, přinášela nános a ukládala jej za přehradou. Pokud nebylo údolí nánosem zdviženo, tvořil se za přehradou rybník aspoň 3 km dlouhý, skoro 1 km široký a na západě 18 m hluboký. Voda se rozváděla k severu do rozsáhlých zahrad, jimiž jsme jeli. Jsou nyní úplně pusté, holé.

Chvilkami se nám ukazoval na severovýchodě plochý hřbet Abjaz. Sotva naše zraky na něm ulpěly, mizel nám opět v temných mracích. Kdykoliv slunce proniklo nějakou trhlinou mezi mraky, rozžhavily se v jeho paprscích růžové příkré stěny hory Marbat al-Hsán.

»Tam, Múso, pod onou příkrou růžovou stěnou leží Tudmor,« upozorňoval Ali.

K večeru mraky houstly a snižovaly se. Velké útržky se honily přes hory jako strašidla, klesaly do roviny, zahalovaly nás a zamezovaly veškerou vyhlídku.

»Co je tamhle na západě?« ptal se pojednou Emír.

Pohlédl jsem udaným směrem a zahlédl řadu obrovských postav. Hned se spojovaly s mraky, hned se od nich oddělovaly; hned se ukázaly, hned zmizely. Co je to?

»Chraň nás, ó Alláh, zlého a všech těch, kdo zlé působí! volal závodčí Ali. »Jsou to lupiči, nájezdníci. Zbraně do rukou!«

Obraz 33. — Palmyra, chrám Slunce od jihovýchodu.

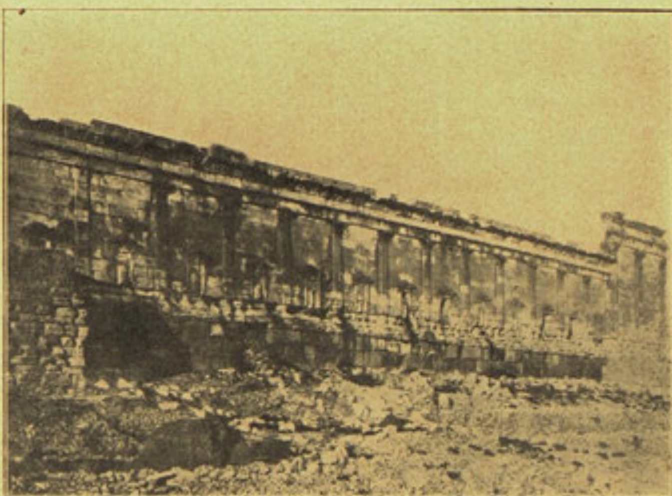
Obraz 35. — Palmyra, ve chrámu Slunce.

Viděli nás? Podnikají na nás útok? Blížili se k nám. Teprv, když přijeli na dvacet kroků, jsme poznali, že je to četa našich známých vojáků na mezcích.

»Budiž Alláh pochválen! Včera vás určil za naše hostitele. Nechtěli jste ho poslechnouti. Dnes nás dovedl k vám znova. Dnes nás neodmítnete, ale pohostíte,« vmlouval se důstojník.

»Mýlíš se, majore. Vidíš, že jsme sami chudáci pocestní. Ohlížíme se po hostitelích, nemůžeme proto býti hostiteli tobě a tvým vojákům.«

»Zastavte se! Můžeme přenocovati zde.«

Obraz 34. — Palmyra, chrám Slunce od severovýchodu.

»Vidíš ty mraky, majore? Jsou plny deště. Naše maličké stany nestačí pro nás a pro naše zásoby. Naši lidé promoknou a vy byste promokli s nimi.«

»A přece bychom si u vás rádi pochutnali na chlebě a na mase.«

»Masa nemáme,« ozval se Náser, jejž jsme s velbloudy dohonili.

»Vy abyste neměli masa!«

»Při sám Alláh, že masa nemáme. Ptej se všech našich lidí.

»Mluv ty, závodčí! Má tvá družina maso?«

»Při sám Alláh, majore, nemáme ani kousíčka masa. Vzali jsme si skopce z Homsu. Toho jsme včera dojedli a dnes jsme jiného nekoupili.«

»Nevíte o táboru Arabů?«

»Potěš se, majore, radostnou zprávou! Tamhle k východu od četnické stanice Béza táboří rovněž Nuejmové. Přál bych ti, abys byl viděl ty tučné skopce, které hnali jejich pastýři!«

»Ty jsi je viděl?«

»Při sám Alláh, že jsem je viděl. Potkal jsem je. Tady Muhammed, syn Saadaddínův z Forklosu, ti to dosvědčí!«

»Dosvědčuji, majore, že jsem již dávno neviděl tak tučných skopců, jako byli ti, které hnali pastýři Nuejmů, tábořících tamhle na východě.«

»To tam pojedeme. Dejte nám mouky na chléb!«

»Necítíš, majore, že poprchává? Zastavíme-li se, naprší nám do mouky, vám rozmokne a promoknete i vy, spíše než tam dojedete. Spěchejte k táboru cestou, kterou vám Alláh otevřel, jako my spěcháme ke stanici Béza.«

Důstojník povelel, jeho vojáci pobídli své mezky a ujížděli cvalem k východu, k táboru.

»Chudáci Arabové! Chudáci!« ozval se starý sedlák z Forklosu. »Proč jsi o nich pověděl, Násere?

»I mlč, kamaráde! Nelituj jich! Vždyť my jsme neviděli ani skopců ani tábora. Vojáci nemají nic na práci. Ať jedou a hladoví! Snad je tam někde tábor. Táborů je mnoho. Zda vojáci nějaký najdou, ví jen Alláh, ale mně a nám všem se zdá, že jistě promoknou.«

Blížíme se k Palmyře.

Četnická stanice Béza, u níž jsme se zastavili, je velmi zanedbaná, špinavá, místy pobořená. Nikdo neměl chuti přenocovati v ní, ačkoliv nás tři tamní otrhaní četníci prosili, ba nutili. Stavěli jsme své stany mezi ní a studnou, která je 21 m hluboká. Má vodu trochu slanou. Ještě jsme ani všech stanů nepostavili, když se spustil silný liják. Ustal za malé půlhodiny, ale na promoknutí ho bylo dosti.

Po večeři jsem dlouho naslouchal jednomu četníku, rodáku ze Salamje. Hrál na rebábu a přednášel různé básně. Obzvláště mi utkvěla v paměti báseň Mhádiho:

Obraz 36. — Palmyra, ve chrámu Slunce.

1. *Pravil al-Mhádi a al-Mhádi prolévai slzy:*
Ó bolesti v prsou, o níž nikdo neví!
2. *Dám-li ji najevo, poznají to nepřátelé z bolestného výrazu tváře;*
ukryji-li ji, vzroste vnitřní tlak jejím vzplanutím.
3. *Osm let jest tomu, co nás trhá náš soused*
a my látáme své rány, jako látají ženy své šaty.
4. *Co jsme se nakrmili svého souseda lahůdkami!*
a když se nám zachtělo okusiti takové lahůdky, neznal jí.
5. *Jak mnohou čistokrevnou kobylku jsme dali svému sousedu,*
a přece jsme byli nuceni přiměti toho, kdo si ji odváděl, ku přísaze, že nás nebude pomlouvati.

6. *Šlechetných mužů, přidružíš-li se k nim, nemůžeš se nasytiti,*
ale darebáci, přidružíš-li se k nim, tě naplní odporem.

7. *Šlechetní mužové — toť pramen a kdo k němu přijde, pije,*
ale darebáci nenapojí, ani se při nich nikdo nenapije.

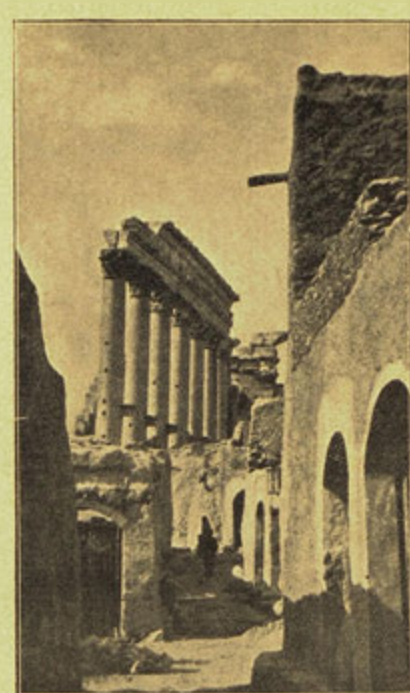
8. *Šlechetní mužové — toť zář měsíce za tmavé noci,*
ale darebáci — toť temná noc, v níž zabloudí, kdo se na cestu vydá.

9. *Šlechetní mužové — toť dvě bedny s pižmem a ambrou,*
otevrou-li se jejich víka, rozšíří se z nich příjemná vůně.

10. *Šlechetní mužové jsou jako kraj porostlý různými bylinami,*
ale darebáci — toť vyprahlá, kamenitá poušť, v níž vlk vyje na vlka.

Noc jsme měli klidnou; osvěženi jsme vsedli na koně a jeli k severu. Vzduch byl velmi chladný, ale tak čistý, že jsme viděli každý zářez v pásmu Rauák, uzavírajícím na jihu rozsáhlou dolinu, v níž leží stanice Béza. Chtěli jsme nocovati již v Tudmoru, a tam vedl Náser s Muhammedem nákladní velbloudy. Oni se ubírali rovným směrem Královskou silnicí, kdežto my od ní odbočili nalevo. Čím dále jsme jeli, tím měkčí a bažinatější byla půda, až jsme se octli na okraji rozsáhlé slatiny, kterou bylo nutno obcházeti. Ve slatině končí přečetná, nehluboká údolí, plná zbytků starých přehrad zadržujících dešťovou vodu a chránících prsť, aby nebyla odplavena. Tu a tam jsme viděli základní zdi pobořených dvorců a našli na velké výšině opevněný tábor, 464 kroků dlouhý od jihu k severu a 400 kroků široký.

Od táboru jsme se dali ke dvěma palmyrenským oltářům. Navštívil jsem je již 1897 a opsal nápisy na nich vyryté. K západu od nich stojí římský milník, dále k západu je druhá skupina milníků a ještě dále skupina třetí. Vedla tudy římská silnice, která se štěpila. Jedno rameno směřovalo k Homsu, či jak Římané říkali, Emese, druhé k dnešní osadě Užéribát, známé Římanům pod týmž jménem. Velice rádi bychom byli římskou silnici ještě dále zkoumali, ale neměli jsme vody a strachovali jsme se o své nákladní velbloudy, kteří jeli přímo do Palmyry. Proto jsme zabočili bílou rovinou k východu, vystoupili na výšinu Nuejser a spa-

Obraz 37. — Palmyra, ve chrámu Slunce.

třili prvé náhrobky palmyrské. Jsou stavěny ve způsobu čtyřhranných věží podobných našim starším zvonicím. Na jihovýchodním úpatí výšiny Nuejser vyvěrá silný sladký pramen. Říká se mu Ab-al-Fuáres a teče zděným, nedávno opraveným kanálem do Tudmoru, Palmyry.

Vládní zástupcové v Palmyře.

Jedouce podél kanálu, byli jsme po třetí hodině v samém Tudmoru. Náser tam dorazil již dříve a najal pro nás na samém západním okraji osady prostranný dvůr se dvěma prázdnými světnicemi. Tam jsme se usadili. Chtěli jsme navštíviti politického správce, mudíra, ale nebyl doma. Jeho zástupce se o nás nestaral. Náš závodčí Ali k nám dovedl

četnického závodčího palmyrského. Jmenoval se Ismaín al-Allóni. Pozdravil nás a nabídl nám hned své služby:

»Náš mudír není doma. Zajel si ke své rodině do města Dejr az-Zór. Já, tvůj sluha, Ismaín al-Allóni, tam mám rovněž svou rodinu. Poroučej, bášo! Každé tvé přání splním.«

»Rád bych, Ismaíne, aby nás některý z tvých četníků doprovázel.«

»Jsme zde, bášo, tři. Dva moji druhové jsou za službou v okolí. Rozkážeš-li, aby tě četník doprovázel, spočine tvůj rozkaz na mé hlavě a bude trvati před mým zrakem. Já sám, tvůj sluha, Ismaín, tě budu doprovázeti.«

»Na čem pojedeš?«

»Mám klisnu. Nedávno se mi ohřebila.«

»Té vzíti nemůžeš; na té nepojedeš.«

»Jiného zvířete nemám. Půjdu s tebou pěšky.«

»Není třeba. Dám ti velbloudici a pojedeš na ní. Aspoň uspoříme obrok pro koně a nebudu míti tolik starostí s vodou pro něho.«

»Dovol, bášo, abych ti připomněl, že třebas bych jel na velbloudici, má klisna bude potřebovati obroku.«

»O ten se postarej! Peníze ti na něj dám, jen když jej naše velbloudice neponesou.«

»Kam by jej nesly? Zůstane zde. Vždyť i má klisna tady zůstane. Velíš, bášo, abych k vám přišel ihned?«

»Nikoliv. Vzkážeme ti před odjezdem. Pokud si nekoupíme velbloudic, zůstanou u nás koně z Forklosu s jejich majetníky i oba četníci, již nás doprovázeli z Homsu. Až budeme míti své velbloudice, vrátí se domů; jedni do Forklosu, druzí do Homsu a ty nastoupíš svou službu.«

»Jak rozkážeš, bášo, tak učiním. Dovol mně, abych se tě tázal, kde koupíte své velbloudice.«

»Netáboří nikde nablízku Umúrové?«

»Táboří, bášo. Vlevo od severu při údolí Abjaz. Mají dobré velbloudice. Vyměnili jich několik od Ruałů za stanové látky a za skopce na maso.«

»Ruały znám a jejich velbloudy rovněž. Podíváme se na velbloudice, o nichž se zmiňuješ. Mají-li vpáleny znaky Ruałů; vybereme si z nich, kolik potřebujeme.«

»Obstarám vám vůdce k náčelníku Mazhúru eben Telli ze kmene Umúr. Je to můj dobrý známý. Přenechá vám velbloudice lacino.«

»Budeme ti velmi vděčni. Pošli k nám vůdce ještě dnes večer, aby se s ním Náser domluvil. My pojedeme zítra na jih odtud, snad ke zříceninám Bchara. Nevíš o muži, který zná všechna jména, aby nás tam vedl?«

»Takového jsem, Múso, již našel,« poznamenal Náser. »Není třeba, aby nám ho četník posílal. Ať mi jen dá spolehlivého člověka, který by mne doprovázel k Mazhúru eben Telli. Znám ho rovněž a nepochybuji, že se s ním domluvím.

K večeru jsme zašli do zřícenin města, jež bylo jindy střediskem světových styků obchodních.

Obraz 38. — Palmyra, ve chrámu Slunce.

Palmyra a světový obchod.

Obchodní styky se dály jindy jako nyní nejen po souši, ale i po vodě. Dopravě po vodě, obzvláště po moři, dávali přednost. Obchodní karavany spěchaly k nejbližšímu vhodnému přístavu, kde svůj náklad složily a vracely se se zbožím dovezeným z krajů zámořských.

Moře Středozemní vniká nejhlouběji do pevniny asijské v Syrii. K přístavům severní Syrie směřovaly dvě hlavní cesty obchodní a několik podružných. Prvá hlavní cesta

vycházela od konce Perského zálivu, druhá z východní Asie. Brala se Persií a spojivši se za Ktesifontem, hlavním městem perským, s první, sledovala levý břeh Eufratu. Z podružných byly nejdůležitější ony, které vedly podél eufratských přítoků Chábúru a Belíchu, jakož i ta, která mířila ke kolenu utvořenému Eufratem zaměnivším svůj směr jižní s východním. U tohoto kolena nad osadou Barbalissos, dnešním Bális, byl hlavní eufratský Brod, nebo jak se mu říkalo, Thapsakos.

Pokud poslouchaly oba břehy eufratské jediného pána, mohly se obchodní karavany ubírati podél Eufratu v pokoji. Zle jim bylo, když Eufrat tvořil rozhraní dvou nebo mnoha států a když se starostové měst a osad při něm ležících domáhali nezávislosti. Uzavírali své území obchodním karavanám a odpírali jim vodu a potravu, hledíce, aby od nich vymohli co nejvyšší clo a bohaté dary za poskytnutou ochranu. Za takových časů se vůdcové karavan Eufratu vyhýbali. Přebrodili řeku, kde se dalo a ubírali se pouští arabskou pod ochranou velkého náčelníka, jehož vliv sahal nejdále. Dohodnuvše se s ním byli v jeho území bezpečni, neboť jich bránil proti četám nájezdním a s jejich pomocí nutil náčelníky kmenů slabších, aby se mu podřídili a jeho svrchovanost uznali. Povinností vůdců karavan bylo opatřiti se na cestu pouští nejen potravou, ale i vodou a zabezpečiti příslušný počet napajedel.

V druhém století před Kr. tvořil Eufrat hranici mezi drobící se říší syrskou a jednotící se říší perskou. Obchodní karavany, nejsouce při Eufratu bezpečny, dávaly přednost poušti, aby se dostaly k přístavům severosyrským. Jako je cesta po moři nemožná bez náležitého přístavu, tak se nelze vydati pouští bez vhodného východiska, jímž bývá některá oasa nebo osada ležící na pokraji pouště. Do takové oasy se dopravují na vozech, mezcích nebo oslech nejen potřebné zásoby, ale i zboží jak ze sousedního území osídleného, tak z krajů zámořských a odtud se odvážejí dopravené výrobky pouští na velbloudech. V oase tvořící východisko cest pouští se usazují velcí obchodníci, kteří přejímají zboží s té i s oné strany a vzájemně je vyměňují. Zřizují rozsáhlá skladiště, jakož i domy, v nichž prodávají menším podnikatelům. Sprostředkování obchodních styků přináší do osady mnoho peněz. Opatřování potřebné výzbroje karavanní poskytuje

Obraz 40. — Palmyra. Vítězná brána od jihozápadu.

Obraz 41. — Palmyra, Vítězná brána od severu.

výdělek přečetným řemeslníkům a drobným obchodníkům blahobyt oasy vzkvétá, její hospodářský a politický vliv roste.

Východiskem obchodních karavan arabskou pouští byla za rozkladu řeckého státu syrského oasa Tudmor, nebo jak jí Řekové říkali, Palmyra. Svou polohou byla k takovému úkolu jako stvořena. Ležíť bezmála v polovici cesty mezi Damaškem a Eufratem, na jižním konci území, které se dá obdělati: má hojně vody a je chráněna před studenými větry severními a západními vysokým pohořím. Byla jistě od nepaměti osídlena, ale světového významu nabyla teprv,

Obraz 39. — Dnešní Palmyra či Tudmor.

když se velké obchodní karavany vyhýbaly Eufratu a mířily k přístavům severní Syrie pouští. V Palmyře našly potravu i vodu, mohly tam své zboží složiti, své velbloudy v okolí popásati, a až si odpočinuly, naložiti na ně výrobky dovezené z dalekého západu a vrátiti se domů.

Palmyrenští se ponenáhlu účastnili obchodu a navazovali přímé styky jak s přístavy severosyrskými, tak s dopravními středisky perskými. Spojení s přístavy syrskými udržovali jednak povozy, jednak mezky a osly, kdežto ke stykům s hlavními obchodními středisky perskými užívali velbloudů. Nejváženější osobou byl u nich výpravčí neboli vůdce velkých obchodních karavan na velbloudech. Jeho povinností bylo, aby si opatřil náležitý počet zdravých zvířat a jejich

průvodců, zajistil potřebná napajedla v poušti a uchránil naložené zboží před útoky kmenů nepřátelských. Palmyrenské karavany, ubírající se pouští buď k Perskému zálivu nebo k městu Vologesias, u něhož druhá hlavní cesta obchodní překročovala Eufrat, čítávaly tisíce a tisíce velbloudů a dopravovaly výrobky indické a východoasijské v ceně mnoha milionů. Byly hlavním zdrojem blahobytu velkých obchodníků a řemeslníků palmyrenských, kteří neskrblili poctami pro výpravčího zajišťujícího nebo umožňujícího jejich příjmy. Pořizovali mu nádherné pomníky a velebili jeho zásluhy četnými nápisy.

V prvním století před Kr. se o bohatství Palmyry již vykládalo po celé Syrii. Římský velitel Antonius o ní slyšel zprávy tak podrobné, že se r. 34 před Kr. pokusil o nájezd na tuto osadu. Shromáždiv římskou jízdu vyjel s ní za deštivého jara k Palmyře. Nadál se, že ji překvapí, vyloupí a s kořistí se vrátí, spíše než se měšťané vzpamatují a na odpor postaví. Zklamal se. Palmyrenští měli vlastní vojsko. jejich jízda se římské nejen vyrovnala, ale ji předčila a Antonius byl rád, že vyvázl s holým životem.

Římané obsadivše Syrii nevložili posádek ani do Palmyry ani do jejího okolí. Spokojili se, že Palmyra uznala jejich svrchovanost a že jim odváděla pravidelně daně. Ponechali jí samosprávu jak politickou, tak celní. Občané palmyrští si volili městskou radu, která si ze svého středu vybírala doživotního starostu čili krále. Římský císař ho potvrzoval. Král palmyrský s městskou radou spravoval nejen město, nýbrž i rozsáhlé okolí, při čemž se opíral o vlastní vojsko. Úředním jazykem byla syrština, ačkoliv lid mluvil po většině arabsky. Čelné rodiny uměly též řecky, ale syrština a syrské nápisy měly ve veřejnosti přednost.

Mimo obchodu věnovali Palmyrští velikou péči též orbě. Potřebovali potravin pro sebe a pro průvodčí karavan a píce pro nákladní zvířata. Nechtějíce, ba nemohouce spoléhati pouze na dovoz ze Syrie, hleděli si ve svém kraji vypěstovati, kolik se jen dalo. Zachycovali kde jaký pramen, stavěli přehrady a sváděli jak vodu pramenitou tak dešťovou na pozemky a do zahrad, umožňujíce hojnou úrodu, ba i dvoje žně ročně. Za jejich správy sahalo území osídlené a obdělané hluboko do arabské pouště — nejlepší důkaz, že zajišťovali život a majetek svých krajanů a poddaných.

Palmyra a moc politická.

Samospráva a veliké bohatství zaručovaly Palmyře značný vliv nejen hospodářský, ale i politický. Nebyla zeslabována občanskými válkami, její vojsko bylo spolehlivé, obyvatelé četných syrských měst a kočovníci rozsáhlých území uznávali její svrchovanost, ký div, že ubránila své samostatnosti před Peršany a že se pokusila opanovati celou východní polovici římského imperia.

Vhodná příležitost k rozmachu světovému se Palmyře naskytla po r. 251, kdy římský císař Decius ve ztracené bitvě proti Gothům nalezl smrt. Perský král Sapor se vrhl jako

Obraz 42. — *Palmyra, sloupoví při hlavní třídě.*

dravec na východní římské provincie, jeho vojska se rozcházela široko daleko a plenila vesnice i města, která jsouce zbavena římských posádek povolaných na západ se nedovedla brániti. Císař Valerian se pokusil o odpor. Přitáhl s novými legiemi do Syrie, utkal se r. 260 s Peršany, ale byl poražen a zajat. Vojska perská měla cestu do Syrie otevřenou. Bez boje se zmocnila hlavního města Antiochie a pronikla hluboko do Malé Asie. Nekonečné karavany odvážely do Persie kořist z provincií římských, a cesty se netrhly zástupy mužů a žen odváděných nebo odháněných ze svého domova a nucených, aby se usadili v zaostalých krajích perských.

Rostoucí útrapy nabádaly zbylé obyvatelstvo syrské k obraně. Soustřeďovalo se kolem palmyrenského krále Odenata, jenž opíraje se o své vojsko uchránil svůj kraj loupežných čet perských. Pod Odenata se postavily i rozprášené posádky římské, a jejich důstojníci cvičili domorodé dobrovolníky, aby se Peršanům nejen ubránili, ale je i zatlačili. Rozmnoživ a vycvičiv své vojsko vrhl se Odenat na pluky perské, vyhnal je z Palestiny a ze Syrie a podnikal nájezdy i do jejich vlasti. Římský císař Gallienus, zaměstnaný na západě, se těšil z vítězné obrany pána palmyrenského. Chtěje ho úplně získati uznal Odenata za dědičného krále, svého samostatného zástupce a vrchního velitele ve východní polovici říše římské.

Odenat se přičinil, aby se ukázal hodným své nové důstojnosti. Jako palmyrenský král a římský imperator tvořil novou armádu. Jejím jádrem byly pluky římské a bývalé vojsko palmyrenské. K němu se družila pomocná vojska z východních provincií od Egypta až po Dardanelly a Černé moře. Zakrátko vyhnal Peršany z celého římského Orientu, překročil Eufrat a napadl Ktesifon, hlavní město perské. Vrátiv se s velkou kořistí do Syrie byl veleben nejen od svých krajanů palmyrenských, ale i od domorodců Syrie a okolních provincií jako spasitel. Syřané v něm viděli prvého představitele své národnosti a těšili se, že se s jeho pomocí uchrání nejen nájezdů perských, ale i útisků zištných úředníků. Tomu hleděli zabrániti římští úředníci a důstojníci. Pomoc našli v příbuzenstvu Odenatově. Jeho synovec, nespokojený s úkolem, jaký mu byl přidělen, zavraždil začátkem r. 267 nejen Odenata, ale i jeho nejstaršího syna. Spoléhal na pomoc římskou a nadál se, že se stane jeho nástupcem. Jeho římští stoupenci mu účinně pomáhali. Vždyť jim šlo o rozdmychání nesvornosti ve vládnoucím rodě a tím i o podkopání moci palmyrenského krále. Jenže se svým chráněncem nepochodili.

Královna Zenobie.

Věcí palmyrenských se ujala Zenobie, vdova Odenatova, a jako lvice chránila práv jeho a svého nezletilého synka Vabalata. Všichni letopiscové ji líčí jako ženu sličnou, rozmyslnou a podnikavou. Hleděla nejen uchovati svému synku postavení, jaké si zajistil jeho otec, ale snažila se moc svého syna a tím i Palmyry ještě rozšířiti. Po právu byl Vabalat

vrchním velitelem čili imperatorem římského Orientu, tedy všech provincií od moře Černého až do Egypta. Zenobie soudila, že je nutno, aby se jménem svého syna ujala správy všech těchto zemí. Pokusila se o to v Egyptě. Pokus se zdařil. Její vojska postupovala do Malé Asie a palmyrenské posádky byly vloženy až do měst při Dardanellách a Bosporu, zajišťujíce řádnou správu a veřejný pořádek. Mince razila nejen v Palmyře, ale i v Alexandrii v Egyptě a označila je jménem svého syna Vabalata vedle jména císaře Aureliana, zvoleného v polovici r. 270.

Obraz 43. — Palmyra, sloupoví při hlavní třídě.

Postup královny Zenobie naplnil velkou obavou vlastence italské, toužící, aby byla zachována jednotnost říše římské. Po jejich soudu nezamýšlela Zenobie nic menšího, než aby odštěpila Orient od Okcidentu, východ od západu a vytvořila z východu říši novou, v níž by měli domorodci převahu. Nepochybovali, že se jí pokus zdaří, poněvadž znali její moc a věděli, že by si mohla získat pomoc Peršanů. Bylo nutno, aby byl postup Zenobiin přerušen, spíše než bude pozdě. Nový císař měl zasáhnouti.

Císař Aurelian se politickým rozmyslem Zenobii vyrovnal, vojenským věhlasem pak ji překonal. Odvolal výsady

a hodnosti, které jeho předchůdce Gallienus králi palmyrenskému udělil. Zenobie se nezalekla. Přiměla městskou radu, že zvolila Vabalata za císaře, a provincie od ní spravované svého nového pána uznaly. Aurelian sáhl ke zbrani. Část římského vojska dal dopraviti po lodích do Egypta, s ostatními legiemi se vydal na pochod Balkánem a Malou Asií. Prvé boje nastaly v Egyptě. Byly zuřivé. Palmyrenští se bránili, ale byli přece jen z Egypta vytlačeni.

Podobně vytlačoval císař Aurelian palmyrenskou posádku za posádkou na svém postupu Malou Asií do Syrie. Královna, či jak se jí též říkalo, císařovna Zenobie se mu postavila s hlavní silou svého vojska na odpor u Antiochie. Dožadovala se pomoci perské. Byla slíbena, nebyla však poslána. Ale i bez Peršanů se její armáda mohla měřiti s římskou a byla by jistě zvítězila, kdyby byla měla vůdce, jakým byl Aurelian. Jeho bystrosti se podařilo, že silnou jízdu palmyrenskou překvapil a porazil, spíše než se přichystala k odporu. Zenobie se zalekla a rozhodné bitvy nesvedla. Dala se na ústup a teprv u města Homs zaujala postavení, v němž chtěla klásti Aurelianovi konečný odpor. Bitvu zahájila se zdarem. Římská jízda chtějíc obnažiti palmyrenskou pěchotu a umožniti útok legií, napadla jezdce palmyrenské, ale byla odražena a úplně rozprášena. Pěchota palmyrenská domnívajíc se, že je bitva vyhrána, opustila své silné postavení a podnikla útok na osvědčené legie západní. Útok byl zlomen, pěchota zatlačena a k ústupu přinucena. Rozhodná bitva byla pro Zenobii ztracena. Mohla vyjednávati s Aurelianem a zachrániti svému rodu samosprávný kraj palmyrenský. Neučinila to, nechtějíc svého syna připraviti o dědictví po otci. Ustoupila do Palmyry. Nadála se, že ji tam Aurelian pronásledovati nebude a i kdyby, že se mu v hrazeném městě přece jen ubrání, než dojdou slíbené posily perské.

Aurelian věděl, že si svých východních provincií nezajistí, pokud se Zenobie a jejích předních rádců nezmocní. Proto se rozhodl, že Palmyru oblehne. Z Homsu je do Palmyry 145 km. Cesta vede z velké části územím, které se dá obdělati a které bylo za královny Zenobie obděláno a osídleno. Jenže ustupující vojsko palmyrenské odvezlo nebo zničilo všechny zásoby z vesnic při cestě ležících a pobořilo nebo zasypalo studnice a nádržky. Císaři Aurelianovi bylo pečovati jak o potravu a píci, tak o vodu a udržovati bezpečné spojení s vlastní Syrií. Nebylo to snadné, poněvadž palmy-

renská jízda přepadala slabší karavany a rušila provoz, kde nebyl chráněn legiemi římskými. Jenže nedostatek potravy a vody ohrožoval nejen vojsko římské, ale i obránce palmyrské. Zenobie byla nucena rozpustiti větší polovici své armády a pro zbytek vložený do Palmyry měla opatřovati

Obraz 44. — Palmyra, zbytek starého chrámu.

jak vodu tak potravu. Zásoby nahromaděné v Palmyře byly veliké, ale přece jen dlouho nestačily pro obyvatelstvo rozmnožené vojskem, obzvláště když nemohly býti doplňovány. S vodou bylo ještě hůř. Bylo jí dostatek, pokud zůstaly vodovody pod ochranou vojska palmyrenského, ale nedostávalo se jí, jakmile se římské legie některých pramenů zmocnily.

Hlad a žízeň zeslabovaly odpor Palmyrenských a perská pomoc nepřicházela. Tu se královna Zenobie rozhodla, že sama zajede do Ktesifontu a perské pluky dovede. Za noci opustila město a spěchala s několika druhy horami k Eufratu: jenže bystré stráže římské zpozorovaly její útěk. Římská jízda ji pronásledovala až do osady po ní pojmenované na samém břehu Eufratu. Královna Zenobie skočila se svého zvířete rovnou do loďky. Loďka byla několika rozmachy vesel od břehu odražena, když římští jezdcové přichvátali, své koně do řeky vehnali a Zenobii zajali. Dovedli ji zpět a císař Aurelian ji ukázal obráncům palmyrenským. Vzdali se r. 272. Aurelian nedovolil svým legiím, aby loupily, anebo měšťany nějak obtěžovaly. Jen čelné rádce královniny dal potrestati smrtí. Ona sama ho měla doprovázeti při vítězném průvodu v Římě.

Zánik Palmyry.

Světový rozmach Palmyry byl zlomen. Mohla nadále žíti v klidu a blahobytu, jen kdyby se byla zřekla svého záusku na velký stát. Staří, rozvážní občané k tomu radili, ale mládež odporovala a zvítězila. Pobila římskou posádku, vyhlásila nezávislost a chvástala se, že dobude, čeho královna Zenobie pozbyla. Císař Aurelian se vracel Malou Asií. O nové vzpouře Palmyrenských se dověděl, sotva vstoupil na břeh evropský. Nechtěje zmenšiti svého vítězství, vrátil se ihned a římské legie se po druhé utábořily před Palmyrou. Vůdcové vzbouřenců uprchli a ostatní se o odpor ani nepokusili. Jenže Aurelian již neznal milosrdenství a nezakazoval svým rozezleným legiím, aby loupily. Sám dal sebrati nejkrásnějši umělecké památky a dopraviti je k pobřeží, aby byly po lodích dovezeny do Říma. Vypleněné město dal zapáliti a hradby rozbořiti. Obecní správu zrušil. Nemohl zabrániti, aby se lidé při silných pramenech palmyrských znova neusazovali, ale od r. 273 Palmyra nenabyla blahobytu, jaký měla před tím. Světový obchod si našel jiné cesty a drobné karavany, které Palmyru přece jen vyhledávaly, nezabezpečily ani trvalé výživy jejího obyvatelstva. Nezemřela, ale živořila a živoří dotud.

Ze starých památek palmyrských vyniká chrám Slunce (obr. 32, 33, 34). Na podezdívce, vybudované do čtverce, jehož každá strana je 235 m dlouhá, se vypínají mohutné zdi do

výšky přes 15 m. Jsou zdobeny štíhlými sloupy nejen po stranách, ale i v rozích. Širokým schodištěm se vstupuje od západu vysokou branou do nádvoří opatřeného na straně při bráně jednoduchým, na ostatních stranách pak dvojitým sloupovím. Sloupů bylo přes 400 (obr. 35, 36, 37, 38). Zrak poutá menší podezdívka vystavěná z velkých balvanů uprostřed nádvoří a na ní lepá vlastní svatyně. Ve středověku vytvořili z chrámu pevnost a dnes v něm stojí bezmála všechny domky osady tudmorské (obr. 39). S plochých střech domků, jakož i s plošiny svatyně je překrásný rozhled po

Obraz 45. — Palmyra, chrám Dioklecianův

okolí, obzvláště když ranní slunce laská jižní rovinu a severní horstvo svými růžovými paprsky.

K severozápadu od chrámu se rýsují v jasném vzduchu oblouky tří vysokých bran (obr. 40, 41). Nejširší, prostřední, vede na cestu vozovou, užší postranní na dlážděné chodníky někdejší hlavní třídy palmyrské. Byla přes 1200 m dlouhá a měla vpravo a vlevo dvojnásobné podloubí, spočívající na sloupech (obr. 42, 43). Chodníky byly uzavřeny krámy, v nichž se prodávalo zboží bezmála z celého známého světa. Výrobky indické se kupily vedle jemného hedvábí čín-

ského. Nádherné zbraně perské závodily s ozdobnými předměty řeckými a maloasijskými a kožené předměty z asijského a evropského severu byly vyloženy vedle různých nástrojů a ozdob zhotovených ze slonoviny a vzácného peří ze střední Afriky. Návštěva této hlavní třídy palmyrské bývala tak četná, že ani nestačila, i bylo nutno zříditi chodníky po obou podloubích.

Z veškeré někdejší nádhery se zachovalo pramálo. Obchodní a obytné domy zmizely. Byly asi vybudovány z vepřovic, které neodolaly zhoubným účinkům deště a větru, horka a mrazu. Ze 400 sloupů, které vroubily tuto tepnu palmyrskou, jich dotud stojí sotva 50. A přece i tento nepatrný zbytek mocně dojímá myslícího návštěvníka.

Skoro ve dvou třetinách každého sloupu je viděti výstupek. Byl určen pro sochu muže, který se zasloužil o své rodné město a o svůj kraj. Obšírný nápis vyrytý do tvrdé kamenné desky, upevněné pod výstupkem podával zprávu o jeho životě a zásluhách. Podobné výstupky byly též na sloupech v chrámu Slunce. Tam a na hlavní třídě mohla mládež palmyrenská studovati dějiny své vlasti. Jaká to byla vzpruha k rozmyslné a vytrvalé práci! Mnoho sloupů bylo ještě bez soch, bez nápisů. »Nemohla by býti na některém postavena má socha a vylíčeny mé zásluhy?« ptal se nejeden bystrý mladík palmyrenský. »Proč by nemohla? Vždyť nejsou výstupky vyhrazeny pouze členům nejbohatších rodů. Každý synek, třebas původu neznámého, bude odměněn radou svého města, přičiní-li se o jeho rozkvět. Jsem zdráv. Nutno, abych soustředil veškeré své snahy na prospěch své rodné obce a vděčnost mých rodáků mne nemine.«

Z hlavní třídy odbočovaly vpravo i vlevo ulice jiné. I při nich stály veřejné budovy a četné chrámy, z nichž některé dotud podávají důkaz své dávné výstavnosti (obr. 44. 45, 46, 47). K západu od zřícenin se vypíná několik čtyřhranných kamenných věží. Jsou to rodinné hrobky (obr. 48, 49, 50, 51). Mnohem četnější jsou hrobky vytesané v okolních skalách. Některé se podobají nádherným domům s prostrannými místnostmi a překrásnými nástěnnými malbami. Vchod do nich byl úzkostlivě skrýván. Jenže domorodci po nich pátrají a prokopavše se k nim vykrádají rakve, odnášejí uměleckou výzdobu a ničí malbu (obr. 52, 53, 54).

K severu nad zříceninami sedí na vysoké růžové skále jako dravčí hnízdo tvrz vybudovaná na sklonku středověku.

Byla skutečně dravčím hnízdem. Její pán se svými pomocníky ovládal širé okolí, podnikaje nájezdy proti všem, kdo mu neodváděli ročních poplatků.

Obraz 46. — Palmyra, chrám Dioklecianův.

Výživa v dnešní Palmyře.

Ráno jsme vyjeli ještě na koních najatých v osadě Forklos k jihu zahradami tudmorskými (obr. 55). Jsou ohrazeny vysokou zdí ze suchého bláta a zavlažovány ze silného vlažného pramene Nahr al-Balad. Tvoří potůček protékající jižní části zahrad. Skoro ve všech byl zaset ječmen.

»Všimni si, bášo, jak bujný je náš ječmen,« upozorňoval mne náš vůdce Cháled, rodák palmyrský.

»Dívám se, Chálede. Ječmen je skutečně bujný. V okolí Homsu není lepší.«

»Kde pak u Homsu! Tamní ječmen se našemu nevyrovná. Jen vody kdybychom měli víc!«

»Marně se, Chálede, dívám po datlových palmách. Mnoho jich nepěstujete.«

»Máme více důvěry v olivy, hrušky, jablka a trochu i marhaníky. Datlí pěstujeme málo. Uzrávají u nás, ale nejsou tak chutné jako datle z oasy Šetáta a s datlemi z doliny Sirhánské nebo z oasy Džouf jich nelze ani srovnati.«

»Který ovocný strom se u vás nejlépe daří?«

»Oliva, bášo. Jako není nad náš ječmen mezi obilím, tak není nad olivy mezi ovocem. Zeptej se, kde chceš! Všude ti dosvědčí, jak šťavnaté jsou naše olivy a jak příjemnou mají chuť.«

»Pravdu má Cháled,« přisvědčil četník Ali. »Pochutná si, kdo dostane pět, šest oliv tudmorských k obědu.«

»Pravil jsi: ‚Jen vody kdybychom měli více!' Což jí máte málo?«

»Měli bychom jí dosti, kdyby tekla lepšími vodovody a neztrácela se do půdy.«

»Kolik vodovodů máte?«

»Dva, Múso. Včera jste jeli kolem pramene Ab-al-Fuáres a odtud podél vodovodu Kena, jak jsem slyšel od Násera. Z tohoto vodovodu se zavlažují zahrady severní, kdežto jižním, kterými projíždíme, přivádí vodu potok či vodovod z pramene Balad. Oba jsou silné a mají sladkou vodu, ale v Ab-al-Fuáres je voda studená, kdežto v Nahr al-Balad je vlažná, ba teplá. Můžeš se v potoku koupati po celý rok i ve 40 dnech největší zimy. Tato vlažná, či teplá voda a potom chráněná poloha našich jižních zahrad umožňuje, aby naše datle uzrály. Jen se poohlédni, Múso, a uvidíš, že naše osada a naše zahrady leží skoro na severozápadním okraji obrovské kotliny. Na západě a na severu je uzavřena vysokými horami, na východě a na jihu pozvolnými i příkrými svahy nekonečné pouště. Severní a západní větry, které přinášejí největší zimu a mrazy, k nám nemohou. Jsou zadržovány horami. Přicházejí k nám pouze větry východní a jižní a ty jsou teplé. Zahřívají okolní skály, teplo z nich sálá a naše podnebí je mnohem příjemnější a teplejší než v Bagdádě, a přece

leží Bagdád mnohem dále k jihu. Teplé podnebí a vlažná voda působí v našich zahradách divy.«

»Proč zahrady nerozšiřujete? Proč nepěstujete více ječmene a více oliv?«

Obraz 48. — Palmyra, věžní hrobka.

»Kdyby bylo vody! Již dnes máme vody nedostatek a jak je drahá. Jindy bývala laciná, ale nyní, poněvadž zahrad přibylo, si musí každý, kdo štípí novou zahradu, koupiti vodu a zaplatiti ji na celou budoucnost. Za zavlažování trva-

jící jednu hodinu platí se až 20 zlatých tureckých liber. Poněvadž dojde na každou zahradu voda teprve po 24 dnech, musí státi v každé zahradě 24 hodin, aby byla dostatečně zavlažena. Tu aby majetník nové zahrady zaplatil 480 zlatých liber. Kde je má vzíti? Má si vypůjčiti? Kdo mu je půjčí, když u nás věřitelé žádají 25% na 5 měsíců? Kdybychom měli vody! Co se dnes v zahradách urodí, nestačí na výživu. Musíme kupovati jak pšenici tak ječmen na mouku. Jeden rotol (2·5 kg) pšeničné mouky stojí u nás 7 piastrů ve zlatě, ječmen 4—5 piastrů ve zlatě. Chleba pšeničného nebo ječného u nás nenajdeš.«

»Pěstujete hojně dobytka?«

»Co nazýváš hojným dobytkem? Máme několik krav na mléko a oslů k jízdě a k nošení zboží. Tráva v zahradách nestačí na jejich obživu po celý rok. V okolí pastvy není, poněvadž vytrháme kde jaký kořínek, kde jaký pařízek a usušíme je, abychom měli palivo. Z jara chystáme v horách seno, v létě odíráme se stromů terebintových listy a mladé výhonky a sušíme je.«

»Jak drazí jsou u vás osli a krávy?«

»Kráva se prodává po 2—6 zlatých tureckých librách. oslice po 3—4. Osli jsou lacinější. Kdo pak rád koupí osla? Sedláci mají raději oslice a osly kupují jenom potulní obchodníci, aby jim nosili zboží.«

»Koní je u vás málo?«

»Ba věru že málo. V celém Tudmoru je jich pět. Z nich náleží 3 četníkům, jeden mudírovi a jeden starostovi. Kde pak by mohl obyčejný člověk tudmorský chovati klisnu! Pastvy u nás není a chtěl-li by ji krmiti řádně, aby měl 16 až 25 piastrů na obrok na dva dny.«

»Z čeho máte největší výdělek, Chálede?«

»Z naší solnice, však ji uvidíte. Sbíráme sůl do zásoby a prodáváme ji sedlákům v okolí Homsu a Hamy za peníze, nebo ji vyměňujeme za obilí. Sbíráme různé rostliny potřebné k výrobě mýdla, pálíme je a vozíme jejich popel do Haleba. Inu, Múso bášo, hledáme výdělek kde můžeme. Nelenošíme.«

»Co je to za stavbu tady nalevo?«

»To je zámek Anén. Jsou v něm zbytky kostela. Křesťané ze Žerjitejn povídají, že tam měli jejich předkové klášter. Vidíš, Múso, bílou plochu lesknoucí se k jihu od tohoto zámku? To je naše solnice. Dnes ji musíme obcházeti; utopili

bychom se v ní, ale za léta, obzvláště bylo-li málo dešťové vody, jí můžeš projíti, ovšem jen po několika málo úzkých chodnících.«

Potkali jsme asi 20 Tadámrů, obyvatelů Tudmoru. Jeli na oslech. Pozdravili se s Cháledem a chtěli jeti s námi, ale pobídli jsme své koně a oslíci zůstali pozadu.

»Kampak jedou tito tvoji kamarádi?«

Obraz 49. — Palmyra, věžní hrobka.

»Na lanýže. Na jihu od Bchary a při zámku Hallábát se jich tyto dny mnoho urodilo. Jedou je sbírat.«

»Co s nimi budou dělat?«

»Trochu jich upekou anebo uvaří a snědí, trochu usuší a dobré tři části zavezou na trh do Homsu a snad odtud po železnici až do Bejrútu nebo do Damašku. Měšťákům lanýže výborně chutnají. Proč by je nemohli dobře zaplatiti?«

Pobyvše nějakou dobu v rozsáhlých, ale osamělých zříceninách Bázúrijje (obr. 56, 57), spěchali jsme rovinou ke zříceninám Bchara. Vyhlídky nebylo. Zdálo se nám, jako by celé okolí, obzvláště jižní a jihovýchodní, bylo pokryto vodou. Nad ní se vznášela vrstva výparů, která časem úplně zahalovala celý kraj. Vysoký kopec Frej vyčníval z výparů jako osamělý ostrov.

Po poledni jsme dorazili k rozsáhlému hřbitovu. Hroby byly vykopány v kamenité půdě, vyzdobeny, ohozeny vápennou maltou a přikryty velkými tmavými plotnami kamennými. Za mé návštěvy r. 1908 byly všecky hroby neporušeny, ale r. 1912 jich bylo nejméně dva tisíce otevřeno. Zbytky koster ležely rozházeny vedle nich.

»Kdo zneuctil, Chálede, tyto hroby? Kdo rozházel kosti těch, kdo zde hledali odpočinek a klid?«

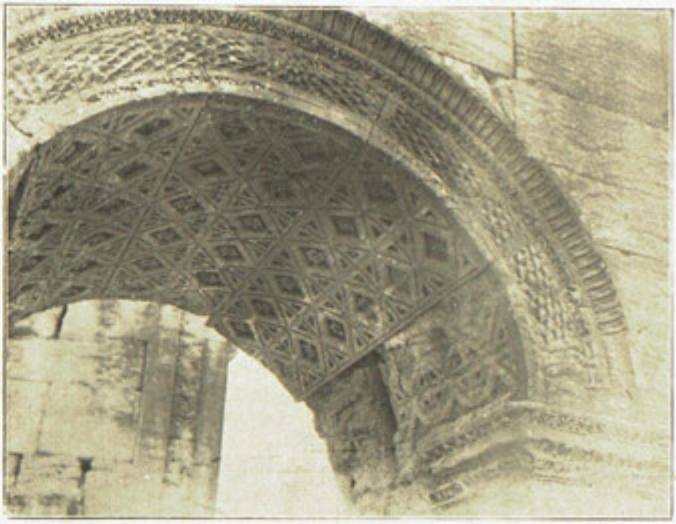
»Sedláci ze Suchne, kéž Alláh prokIne ty, kdo je zplodili! Jeden z nich tady pálil popel pro mydláře. Obhazuje svůj milíř hlinou, otevřel jeden hrob a našel v něm drahokam a několik zlatých mincí. Zanechal popele, jel domů do Suchne, vzal s sebou své bratry a bratrance; vypůjčili si stany, postavili je tuto a rozkopávali hroby. Jak se o tom roznesla v Suchne zpráva, spěchal sem kdekdo. Za týden byly otevřeny skoro všechny hroby. My Tadámre jsme se o tom dověděli, až když byli sedláci ze Suchne odtud pryč.«

»Našli zde mnoho starých památek?«

»Alláh ví. Jedni tvrdí, že velmi mnoho a že je prodali za drahé peníze v Halebu tvým soukmenovcům Frankům. Jiní říkají, že se jim ani práce nezaplatila. Jisto je, že porušili právo hrobů a že je Alláh za to potrestá.«

Asi 300 kroků k západu od pohřebiště je nízká hromada starého staviva, pokrytá čedičovým pískem. Několik kroků za ní začínají zříceniny někdejšího města Bchara, které se skládají z opevněného tábora (obr. 58) a velké hrazené osady. Nápadné jsou mezi nimi četné hlavice (obr. 59) a ozdoby úplně po způsobu palmyrském, jakož i mohutné, přitesané balvany, z nichž byly budovy vystavěny.

Vše nasvědčuje. že byla Bchara, známá Řekům pod jménem Goareia, jindy kvetoucím, bohatým městem. Jsouc zbudována na severovýchodním úpatí nízkého pásma Abtar, ovládala ona, nikoliv Palmyra, poušť. Kdo chtěl z pouště

Obraz 47. — Palmyra, ozdobné nadvratí.

Obraz 53. — Palmyra, v podzemní hrobce.

k Palmyře a dále do Palmyreny, byl nucen jíti okolo Bchary. Její pán mohl průchod dovoliti nebo zakázati. Tento pán však dozíral též na nejpohodlnější silnici do Damašku; ký div, že nutil velké obchodní karavany, aby se u jeho města zastavovaly a jeho občanům výdělku dopřávaly. Když velké obchodní karavany chodily jinou cestou, klesal blahobyt Bchary, její obyvatelé se vystěhovali, budovy se rozpadly a dnes je mrtvá, prázdná.

Obraz 50. — Palmyra, z věžní hrobky.

Cháled nás nutil k návratu.

»Pospěšte si, Múso, pospěšte si! Slunce se nachýlilo a Tudmor je daleko.«

»Neboj se, Cháledе! Dojedeme. Popoženeme své koníky ke cvalu. Vždyť na nich dnes pojedeme naposledy.«

»Nemluv tak, Múso! Kéž Alláh odvrátí zlé znamení tvých slov! Jak snadno by mohlo býti pravdou, že jedete na koních naposledy — nejen na těchto, nýbrž na všech vůbec.«

»Z čeho to soudíš? Máš důvod k těmto slovům?«

»Jak bych neměl! Pojedeme po svahu pásma Rauák. Před třemi dny tam uviděly naše ženy několik lupičů. Včera tudy jel náš soused s nějakým zbožím do tábora Nuejmů. Když se vracel s penězi, přepadli ho lupiči, obrali a poněvadž se bránil, těžce ho zranili. Dolezl až k zahradám, tam klesl a včera večer jsme ho donesli domů mrtvého. Jeho rána nebyla smrtelná, ale vykrvácel.«

»Proč se nevypravíte proti lupičům?«

»Kdo se má vypraviti proti nim? Kdo chce ztratiti svůj život? To je přece povinností vlády. Máme u nás mudíra, máme tam četníky, ať se ti jim oprou.«

»Že včera lupiči zabili nějakého souseda z Tudmoru?« ptal se závodčí Ali, který celé řeči neslyšel.

»Kéž se Alláh nad ním smiluje! Zabili.«

»A my pojedeme nablízku jejich skrýše?«

»To ví Alláh, kde je dnes jejich skrýše. Pojedeme po úpatí pásma Rauák a včera ráno ještě v něm byli, neboť je tam naše ženy předevčírem viděly.«

»Pojeďme, Múso, pojeďme! Rozkaž svým druhům, ať vsednou na koně a drží karabiny před sebou na sedle.«

»Nebylo by lépe, kdybys ty, Ali, jako náš největší hrdina, jel před námi a pokřikem nebo snad ranami z ručnice lupiče zastrašil?«

»Kéž ti, Múso, Alláh odpustí tato slova! Jak bych vás mohl opustiti? Což kdyby oni, vědouce, že jsem již pryč, vás zaskočili a zabili? Co by mně řekla vláda, která mně vás přece svěřila? Při sám Alláh, že vás neopustím a pojedu s vámi, nikoliv v čele, nýbrž vzadu, abych první odrazil útok, který na vás podniknou.«

»Víš, Ali, že podniknou útok zezadu? Což kdyby na nás útočili zpředu nebo z boku?«

»Lupiči jsou zbabělci. Jsou to hladoví vlci a ti útočí vždy zezadu.«

Za tohoto rozhovoru jsme již byli v sedlech a ujížděli, pokud koníkům dech stačil. Slunce dávno zapadlo, ale sloupy v Palmyře stále ještě zářily bílým světlem. Pojednou se setmělo úplně. Stěží jsme sledovali svého vůdce. Nikdo ani nehlesl; jen ploché podkovy koníků cvakaly o křemelky a pazourky.

Před odjezdem z Palmyry.

Bylo pozdě večer, když jsme sestoupili ve svém dvoře. Náser a Muhammed nás uvítali s velikou radostí.

»Při sám Alláh, že jsme se již chystali, že vám pojedeme naproti! Povídali nám tady o těch lupičích. Měli jsme strach,

Obraz 51. — Palmyra, z věžní hrobky.

aby se vám něco nestalo. Stále jsme poslouchali, neozve-li se hlas vaší karabiny. Budiž Alláh pochválen, že se neozval a že jste se vrátili spokojeni a zdrávi!«

»S jakou jsi přišel, Násere?«

»Potěš se, Múso, z radostné zprávy! Našel jsem v táboře Umúrů 12 dobrých velbloudic. Skoro všechny mají vpáleny znaky různých čeledí Rualů. Devět, kterých potřebujeme, jistě vybereme. Pojedeš zítra se mnou je domluviti?«

»Nikoliv. Jsi poctivec, neošidíš nás; pojede s tebou druhý četník a ten by na tebe žaloval, kdybys udal cenu vyšší než za jakou jsi je skutečně koupil.«

»Kéž ti Alláh odpustí tato tvá slova, Múso! Po tolik měsíců jsem byl s tebou v poušti, nikdy jsem ti ani vindry nezpronevěřil a nyní že bych lhal, že bych tě šidil?«

»Zítra budeš míti ve svých rukou snad 200 zlatých mincí a víš, že zlatý peníz je největší pomocník satanův. Jak snadno by mohl tvou poctivost oklamati a tebe ke krádeži přivésti!«

»Uchraň mne, ó Alláh, zlého a těch, kdo zlé působí! Máš pravdu, Múso! Ať se mnou četník jede. Bude mne chrániti před satanem i před jeho pomocníkem, zlatem!

V pátek a v sobotu jsme načrtávali podrobný plán zřícenin palmyrských a nejbližšího okolí. Bohužel, že byla tato trudná práce marná, poněvadž jsme ztratili všechny listy, tvořící podklad plánu, 28. května téhož roku, kdy jsme byli přepadeni a vyloupeni od Šammarů.

V sobotu v poledne přivedl Náser s četníkem velbloudice, které koupil v táboře Umúrů. Odpoledne jim vpaloval naše znamení (obr. 60), a my rovnali zavazadla. Ismaín al-Allóni, jízdní četník palmyrský, hlásil, že pojede přece jen na koni, že si vezme klisnu mudírovu.

»Proč jsi změnil, Ismaíne, svůj úmysl? Vždyť jsi přece chtěl jeti na velbloudu!«

»Zajisté, Múso, ale ty chceš, abych s vámi jel až do města Dejr az-Zór. Tam bydlí náš velitel. Co mně řekne, uvidí-li, že já, jezdec na koni, jsem tam přijel na velbloudici a opustiv ji a tebe, že jsem se stal obyčejným pěšákem? Bojím se, že se na mne bude horšiti, protože jsem opustil své stanoviště, kde jsem přece velitelem. Horšil by se ještě více, kdyby viděl, že nemám koně, na kterého beru od vlády plat.

»Budiž! Nechci tvého zla. Náš sluha Muhammed tě zavede k obchodníkovi s ječmenem; udej, kolik mírek potřebuješ odtud do Resáfy a přes Resáfu k Eufratu.«

»Za kolik dní myslíš, Múso, že k Eufratu dospějeme?«

»Snad za osm, snad za deset.«

»To abych si koupil obroku na deset dní.

Obraz 52. — Palmyra, v podzemní hrobce.

»Muhammed jej zaplatí. Kdo bude naším vůdcem?«

Náser se přimlouval za Cháleda.

»Sám bych měl raději někoho z Umúrů.«

»Proč to, bášo? Cháled je poctivec. Povede nás jistě dobře. Zná všechny cesty. Obchodoval dlouhou dobu s Umúry a jinými ovčáky a kozáky.«

»Zdá se mi, že nezná všech místních jmen. Kdybychom měli příslušníka Umúrů, byl bych jist, že ví, jak se kdekteré údolí, pohoří a kopec jmenuje.«

»Nestrachuj se, Múso! Já sám jsem rodák z Dejr az-Zór, znám pohoří Bišri a částečně i Abu Ridžmén: pomohu Cháledovi. Jen ho s sebou vezmi!«

Obraz 54. — Palmyra, v podzemní hrobce

»Budiž! Ať tedy s námi jde, ale přece bych měl raději kočovníka než usedlíka.«

»Snad nám Alláh přivede do cesty některého kočovníka. Můžeš Cháleda poslati domů a kočovníka si vezmeme.«

Vybídl jsem Cháleda: »Jdi domů, připrav se a dnes večer budeš spáti s námi!«

Navečer nás navštívil Muhammed eben Abdalláh, starosta palmyrský. Je zámožný, proto sebevědomý, ba hrdý.

»Nedívej se na mne, bášo, jako na felláha, sedláka. Moji předkové pásli svá stáda v Nefúdu. Znáš Nefúd?«

»Mohl bych se zeptati, Muhammede, tebe, zda ty jej znáš?

»Sám jsem tam nebyl, ale můj tatínek Nefúd navštívil a můj pradědeček se odtud do Tudmoru přistěhoval.«

»Byl Šammari?«

»Zajisté. Pocházel ze Šammarů.«

»Z kterého pak kmene Šammarů?«

»Z Abde.«

»To byl jistě usedlík v některé oase šammarské.«

»Byl usedlík, ale přece byl Šammari. Dosud mám mezi Šammary strýčky; posíláme si dary a pozdravy.«

»A přece platíš, Muhammede, veliké peníze Šammarům, jen aby tobě a tvým spoluobčanům neuloupili ani nákladní velbloudy, na nichž převážíte sůl, ani osly a snad i kozy a ovce, které máte.«

»Platíme, Múso, platíme cháuu nejen Šammarům, ale i všem větším kmenům. Pověz to vládě! Ať nám sem pošle silnější vojsko, aby nás chránilo před našimi utiskovateli. Mohli bychom zde žíti v blahobytu, kdyby vláda zabezpečila náš život a náš majetek, ale vláda nás odírá a o naši bezpečnost se nestará.«

VI.

DO POUTNÍHO MĚSTA STARÉ SYRIE

Pohořím palmyrenským.

V neděli 24. března 1912 jsme vedli své velbloudice ze dvora zříceninami Palmyry až k úpatí pahorku Muntár, kde jsme se vyhoupli do sedel. Velbloudice šly úplně klidně. O sedmé hodině jsme se zastavili, abychom se snad naposledy ve svém životě podívali na zbytky hrdého a mocného obchodního města Palmyry.

Volným pochodem dospěli jsme k vodovodu Ab-al-Fuáres a překročivše jej, dali se cestou k polím při dolní části údolí Abjaz.

»Odkud zavlažujete tamní pole, Chálede?«

»Těch nezavlažujeme. To jsou pole, jak říkáme, Baalova.«

»Proč jim tak říkáte?«

»Poněvadž slunce je jejich pán, Baal. Vysuší-li jejich vlhkost, není na nich úrody. Jsou odkázána pouze na déšť. Spadne-li sporý dešť v měsících, jimž vy říkáte březen a duben, bývá úroda dobrá. Nenaprší-li v dubnu, bývá zrno velice hubené. Nenaprší-li ani v březnu, uschne obilí dříve, než se vymetá a chudák sedlák ztrácí i semeno a pracoval nadarmo.«

Kraj, jímž jsme se ubírali, byl úplně mrtvý. Neviděli jsme v něm ani zvířete ani člověka, jen tři Tadámre se nám na chvilku ukázali, vystoupivše z nějaké nížiny. Šli za oslíkem, nesoucím dva hliněné hrnce.

»Co to vezou na tom oslíku, Chálede?«

»Naftu, Múso. Hledají výdělek léčením svrabu velbloudů. Jdou do tábora Nuejmů, mezi jejichž velbloudy se svrab velice rozšířil. Každý nese dva nebo tři ostré nože.«

»Nač nože?«

»Sváží velbloudy a oholí jim noži veškerou srst, načež je namaží horkou naftou.«

»Pomůže to?«

»Opakuje-li se natírání naftou dvakrát až třikrát vždy po desíti dnech a nepřijdou-li velbloudi do styku s jinými nakaženými anebo se sedly, která nakažení velbloudi nosili, uzdraví se.«

Skoro na všech vrcholcích bylo viděti hromady kamení nebo zbytky strážních věží, důkaz, že i za dávných dob byl tento kraj nebezpečný a že stráže upozorňovaly pocestné i karavany na každý podezřelý zjev. Před sebou jsme měli mohutné pohoří Abjaz, na jehož západní části se černaly celé hájky stromů, snad terebintů. K jihozápadu přechází pozvolna do roviny, k východu spadá vysokou skalní stěnou do doliny, k jihovýchodu vysílá dlouhý nos, který se skoro stýká s horou Marbat al-Hsán. Jindy se s ní stýkal skutečně a zabraňoval odtoku vody z kotliny, kterou na jihu uzavírá, takže se v ní tvořilo veliké jezero. Ale voda prorvala vápenité vrstvy nosu a utvořila si jimi úzké, hluboké řečiště Abjaz. Na jihozápadě od této prorvy tábořil Mazhúr eben Telli ze kmene Umúr.

»Tam v tom táboře, jsem. Múso, domluvil naše velbloudice,« upozorňoval mne Náser. »Nevím, nebude-li nás Mazhúr zváti, abychom u něho pojedli.«

Zval nás skutečně. Jak nás uviděl, sedl si na svou klisnu a mávaje dlouhým kopím v pravici, přijel k nám, nutil a prosil, abychom sestoupili v jeho stanu jako hosté. Nechtějíce a nemohouce mařiti času, poděkovali jsme mu za jeho dobrou vůli a vjeli prorvou do kotliny Abjaz. Celá kotlina byla jindy obdělána a osídlena. Voda vyvěrá na všech stranách a větších i menších zřícenin je hojnost. Za poledne jsme zůstali u zřícenin Antar, kde jsme našli řecký nápis na mramorovém sloupku. Noclehovali jsme na západním svahu kotliny u vody a zřícenin Dnén.

V pondělí jsme putovali směrem severovýchodním až ke studnici Hamúdi, při níž jsme zabočili skoro k východu. Všude na svazích a stráních jsme viděli háječky terebintu. Po poledni se dalo do deště. Obávajíce se, aby naše zásoby nerozmokly, postavili jsme své stany a dopřáli velbloudicím klidu a pastvy. Noc byla velice chladná.

Ráno, chtějíce se zahřáti, šli jsme pěšky širokou, hlinitou dolinou ke zříceninám Abu Tummén. Leží na zkomoleném kuželi a jsou obehnány mocnými náspy, v nichž rostou terebinty. Stará studna je zasypána. Veškeré hřbety jsou široké a vlnité.

»Viděl jsi, Múso, již tolik terebintů jako zde v těchto našich horách?«

»Neviděl, Chálede.«

»Hle, byl jsem v Damašku, viděl jsem tamní zahrady. Nezdá se ti, že celé toto naše pohoří je veliká zahrada? Naše terebinty jsou nám tak milé jako obyvatelům damašským jejich meruňky.«

Obraz 55. — Zahrady tudmorské.

»To přece není pravda, Chálede. Vzpomeň si, jak chutné jsou meruňky a kolik tisíc zlatých liber měšťané damašští za sušené meruňky utrží.«

»Nezapírám, že chutnají meruňky lépe a že za ně občané damašští více utrží. I naše terebinty dobře chutnají a my za ně také pěkné peníze získáme. Sbíráme terebintové ovoce, lisujeme je a sami užíváme oleje při pokrmech a jiným prodáváme. Věř mi, že je snad lepší než olej olivový.«

»Pryskyřici terebintovou nesbíráte?«

»Sbíráme a prodáváme ji do Haleba; jenže ceny tak kolísají, že mnohdy nevíš, neprodáš-li ji se škodou. Slyšíš naše zahradníky, Múso?«

»Jaké pak zahradníky?«

»Slyšíš huf! huf! huf! To na nás volá dudek, náš zahradník. Přehlíží terebint za terebintem, zkoumá jeho kůru a běda škůdci, kterého tam najde.«

»Divím se, Chálede, že jsme neviděli ani jediné gazely.

»Těch zde, Múso, touto dobou není. Nyní jsou všechny gazely v Hamádu daleko na jih od zřícenin Bchara. Teprv až tam všechny traviny zvadnou a uschnou, vrátí se do našich hor. Tady je více vlhkosti. Traviny se udrží až do podzimu a gazelky mají lepší pastvu než ve vyprahlém Hamádu. Měl bys sem přijíti v létě. Tu bys viděl stáda 60, 100, ba i 300 kusů.«

Za poledne se naše velbloudice pásly na samém začátku žlebu Defái, jímž jsme sestupovali k severu do kotliny Kdejm. Sestup byl hodně obtížný. Místy se kupí veliké stržené kusy skal, jinde zúžují cestu hájky terebintů, jinde se skalní stěny skoro spojují. Potkali jsme pět cikánů, Nuar.

»Kde se ti zde berou, Chálede? Ti zde přece nebývají.«

»Kdepak by zde bývali! Nuarové bydlí na severovýchodě od Haleba. Vědouce, že kmenové a čeledi zabývající se chovem koz a ovcí bydlí nyní pod stany u svých stád v našem okolí, opouštějí své příbytky a táhnou za nimi, aby je pobavili a jim smutný čas pobytu v poušti zkrátili. Vidíš, jak divní jsou to občané. Skoro ani nerozeznáš žen od mužů. Všichni jsou oděni ve stejné úzké kalhoty a stejné kabátce. Stejné šátky mají na hlavách. Copy mají jeden jako druhý. Mužové, chtějíce býti často pokládáni za ženy, si holí vous, mohou proto tím snadněji klamati dívky.«

»Kdo jsou ti, kdo nemají šátku na hlavě? Jsou to mladíci nebo dívky?«

»To jsou dívky-panny, které ještě nejsou provdány. Vidíš, skoro všechny jedou na oslech.«

»Odkud pak vzali tolik kůzlátek? Nevidím zde matek.«

»Kůzlátka dostali od chovatelů koz v odměnu za zábavy, které v jejich táborech uspořádali. Chodí po provazech, tančí, dělají různé kejkle a šprýmy, hádají z ruky a tropí různou jinou nezbedu. Jsou to lidé nečistí a nečestní.«

Sedláci v horách palmyrenských.

Navečer jsme se dostali do kotliny Kdejm (obr. 61), ohraničené na jihu horským pásmem Abu Ridžmén a na ostatních stranách jeho různými výběžky. Našli jsme tam tábory tří

čeledí kmene Hadedijjín. Hadedijjínové obdělávají pole různých vesniček na severovýchodě od Hamy a Haleba. Mají na 2.000 stanů a rozdělují se ve dvě skupiny: Kuame, jejichž velkým náčelníkem je Nauáf as-Sáleh a Ganátse, jimž velí Sfúk ar-Radžm. I oni táhnou na jaře se svými stády ovcí a koz hluboko do Palmyreny a začátkem léta se vracejí domů a sklízejí své obilí. Uložili jsme se u jejich tábora a hledali nového vůdce, ale marně. Nabízelo se nám jich aspoň dvacet, ale ani jediný neznal místopisu kraje, jímž jsme chtěli táhnouti. Nebylo to jejich území. Oni znali cesty a nejlepší studnice, ale nestarali se o jména jednotlivých hor a údolí.

Obraz 56. — Bázúrijje, část východní.

»Chceš-li dobrého vůdce, bylo by, Múso, nejlépe, kdybys odtud zabočil do osady Tajjibe. Tam ho jistě najdeš.« radil mi četník.

»Možná, ale pochybuji. Byl jsem před čtyřmi lety v Tajjibe; hledali jsme tam vůdce na cestu do okolí zámku Hér a odtud do osady Suchne a nenašli jsme ho.«

»Kterou dobou jsi tam přišel?«

»Skoro na začátku zimních dešťů.«

»Tehdy byla většina obyvatelů z Tajjibe buď při Eufratu anebo u Haleba za výdělkem, aby si mohla opatřiti ječmen

a proso. Nyní na jaře jsou všichni doma a rádi by s tebou šli. Kdybys nenašel vůdce v Tajjibe, mohl bys zamířiti na západní úpatí pohoří Bišri. Slyšel jsem, že tam táboří nějaká čeleď z Fedánů. Fedáni by ti poskytli nejlepšího vůdce. Vždyť Bišri a okolí Resáfy je jejich území.«

»Rád bych se řídil tvou radou, Ismaíne, ale okolí Tajjibe již trochu znám, kdežto cestu odtud do Resáfy ještě neznám. Víš, že neznámé poutá více než známé. Také bych rád navštívil zříceniny Turkmánijje, které jsem zahlédl, putuje z Esrije do Resáfy. K těm bych se sotva dostal z pohoří Bišri.

»Proč by ses k nim nemohl dostati? Mohli bychom se vrátiti sem ke studnicím Kdejm a odtud jíti tím směrem, kterým nyní jíti chceš.«

»Neposlouchej, Múso, Ismaína! Poslouchej své vlastní hlavy! Není-li vůdce zde, snad bude kousek odtud k severu. Vždyť je nyní tento kraj plný různých táborů a v nich najdeme přece člověka, který zná každé údolí a každý kopec,« poznamenal Náser.

»Rada Ismaínova, Násere, není špatná. Kdybychom se dali odtud do Tajjibe, mohli bychom pohodlně navštíviti celé okolí zámku Hér, které jsme přece jen dobře neprozkoumali. Kdybychom měli nějakého Fedániho za vůdce, byli bychom v pohoří Bišri a severně odtud jako doma. Jenže je to velká zacházka a pochybuji, že bychom se sem vrátili. Zůstaneme proto věrni svému prvotnímu úmyslu a půjdeme odtud přes zříceniny Turkmánijje do Resáfy a teprve potom do pohoří Bišri.«

»Je-li to vůle Alláhova, vykonáme ji,« odpověděl jak Ismaín tak Náser, a všichni jsme se uložili k odpočinku.

Ráno jsme čerpali vodu, což trvalo hodně dlouho, poněvadž Hadedijjínové napájeli svá stáda, a studnice jsou skoro 22 m hluboké. Severně od nich jsou zbytky staré strážnice. Krásný byl pohled na vysokou stěnu Abu Ridžmén, prorvanou hlubokým průsmykem Haua. Hřbet tohoto horského pásma je plochý a sedí na něm jediný hranol Kleja.

Severně od studnic Kdejm jsme potkali pocestného, rodáka ze Suchne. Dal jsem se s ním do řeči a přesvědčiv se, že zná jednotlivé hory a doliny v celém okolí, byl bych ho velice rád vzal za vůdce.

»Zapřisahám tě Alláhem, Múso! Neber ho! Je to chudák, ale neber ho!«

»Proč bych ho neměl vzíti, Násere?«

»Podívej se, Alláh se ho dotkl malomocenstvím. Půjde-li s námi, nakazí naše nádoby, nakazí i nás a my doneseme malomocenství do svých rodin. Neber ho, Múso! Prosí tě za to Ismaín, Muhammed i Náser, jenž k tobě mluví.«

»Rád bych přece, aby mi pojmenoval celé okolí.«

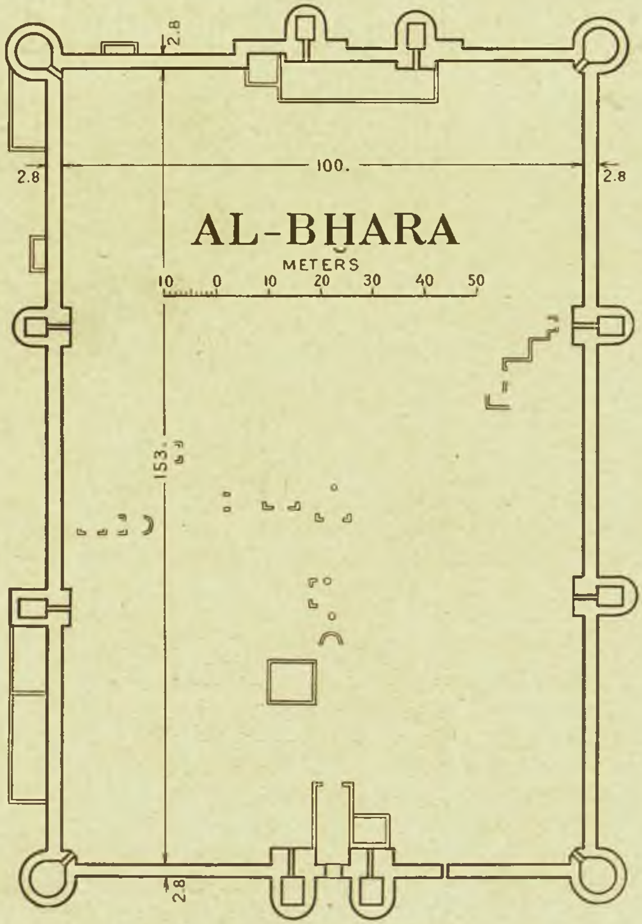
»Zastav se! Nabídni mu trochu čaje, pojmenuje ti všechny hory, které lze viděti, nakreslí ti v písku všechna údolí a všechny stráně odtud až do Resáfy a potom ať si chudáček kráčí cestou, kterou mu Alláh ukáže; jen ho neber s sebou.«

Obraz 57. — Bázúrijje, část západní.

Vida nezbytí, vyhověl jsem Náserovi. Chudák malomocný měl velkou chuť jíti s námi, ale znaje svůj neduh, neodvážil se ani slovíčkem požádati, abych ho vzal. Nabízeného čaje nechtěl vzíti. Zdráhal se, ale potom pil. Vypil hltavě čtyři číše. Levou tvář měl malomocenstvím znetvořenu a nemoc se šířila na krk i na prsa. Náser si poznamenal plechovou číšku, z níž pil, a již jí nedal mezi kuchyňské nádobí. Zavěsil ji na provázek na vodní sedlo. Viděl jsem ji tam nějakou dobu. Potom zmizela. Zahodil ji, jen aby z ní někdo po malomocném nepil a se nenakazil — a přece prý malomocenství v Syrii není sdílné.

K večeru jsme uviděli před sebou veliká stáda ovcí. Zaplesali jsme, že to bude majetek ovčáků od Eufratu, že v jejich táboře najdeme jistě vůdce, ale mýlili jsme se. Byl to majetek syrských obchodníků, kteří ovce nakoupili u kmene Dlejm při středním Eufratu a hnali je do Syrie na prodej. Všichni jejich pastýři byli Dlejmové. kteří neznali

Obraz 58. — Bchara, opevněný tábor.

kraje, v němž přenocovali. Utábořili jsme se nedaleko jejich ležení, koupili od nich skopce a upravili si chutnou večeři. Dva Dlejmové k nám přišli na návštěvu. Jeden si přinesl rebábu. Ismaín si ji vypůjčil. Chvilku přehrával různé melodie a konečně se mne ptal:

»Chtěl bys, Múso, poslechnouti báseň, která byla složena na počest emíra Abdalláha eben Rašíd?«

»Zajisté, že bych chtěl, Ismaíne. Umíš ji?«

»Umím.«

»Přednášej!«

Ukončiv předehru, Ismaín zanotil:

1. *Sláva, ó jezdci s prázdnými tlumoky,*
   přijíždějící z daleké ciziny na jízdních velbloudicích.
2. *jejichž lopatky jsou šedivé, podprsníky semo tamo*
   pojíždějí;
   osedlaných jsou dva tisíce a přinášejí všechny možné
   věci.
3. *Kdo na nich sedí, touží po hostitelích,*
   vyhlížejí po majetníku podušky, o niž se opírá,
4. *po synku přítele, čistícím cesty po svazích od lupičů,*
   k ohni Abdalláhovu, jehož pramen nevysychá.
5. *Vyhlížejí toho, který předbíhá lidi poctivostí,*
   Zejgamovce, o jehož činech každý ví.
6. *Je to ušlechtilý sokol, který se ukazuje na nejvyšších*
   vrcholech,
   pyšně se stavě na nohou z nadbytku své počestnosti.
7. *Kdyby se mu zachtělo udělati z lidí sběratele paliva,*
   donutí k tomu ostřím šavle úplně přemoženého.
8. *Z běloučkých touží po něm oči gazel střehoucích stáda,*
   neboť rovný se béře k rovnému a přivádí si ho;
9. *dcerky, jimž se nepovídá o rozpočtu,*
   a které nečekávají toužebně, kdy přijdou stáda
   k napajedlu z daleké pastvy
10. *Jsou to dcery potomků bleskem metajících ozdobená*
    kopí,
    Zijágmů, potomků předků arabských.
11. *Ó, kolik rozdali vyzdobených tučných velbloudic*
    a ořů, jimž se splétá hříva na pastvinách!
12. *Napadl jih, napadl východ i západ*
    a o jeho výpravě do Udiján, co se toho vypravuje!

15. *Slétl na Aneze, dříve než odtáhli do země usedlíků, a tepro Bišri poskytlo ochranu jejich prchajícím stádům.*

Abdalláh eben Rašíd, kníže Šammarů, pocházel z rodu Zejgam. Proslavil se jako hubitel lupičů. Chtěje přinutiti různé kmeny národa Aneze, aby uznaly jeho svrchovanost, podnikal nájezdy do jejich území a dospěl několikrát až do pohoří Bišri.

Ráno jsme jeli k severu krajem vlnitým, protkaným výběžky jižního pohoří. Údolí jsou široká, jejich bílé, vápencové stráně úplně holé. Před polednem jsme dojeli ke zříceninám Turkmánijje, které sedí na severozápadním výběžku dlouhého pahorku. Pozoroval jsem je již r. 1908 a byl jsem rád, že jsem je mohl konečně navštíviti. Vzduch byl naplněn zápachem hnijícího masa.

»Co je to, Ismaíne? Utkali se tu někde v posledních dnech Arabové s nájezdníky?«

»Zapáchají to mrtvoly padlých lidí a zvířat? To bychom o tom byli již něco zaslechli. Spíše se mi zdá, Múso, že to hnijí zmrzlé ovce. Přesvědčíme se, až vystoupíme nahoru.«

Pod horním okrajem pahorku, na němž zbořenisko leží, jsme viděli sta pošlých, prohnilých ovcí.

»To utrpěl velkou ztrátu nějaký obchodník s ovcemi. Nakoupil je v Iráku nebo při Eufratu a hnal je tudy jako ten, u něhož jsme přenocovali, do Hamy a dále do Bejrútu nebo Haleba. Před třemi týdny napadlo v celém tomto kraji mnoho sněhu. Zůstal ležeti deset dní. Obchodník nemohl hnáti dále a zvířata mu zahynula hladem a zimou.«

Turkmánijje je nevelká budova z přitesaného kamene, ozdobená nad zachovalými dveřmi křížem v kameni vytesaným. Z velké části je pobořena. Zdá se, že v ní bydlili mniši, že to byl křesťanský klášter.

Ručitel vinníků.

Prohlížejíce zříceniny, zahlédli jsme za hromadou kamení na nedalekém vrcholku ležícího muže, vlastně jenom kousíček jeho hlavy. Vida, že ho pozorujeme, zmizel a jen chvilkami na nás pokukoval.

Kdo je to? Vyzvědač lupičů nebo nějaké čety nájezdníků? Byli jsme v nejistotě, a on, jak se zdálo, rovněž. Pojednou

se zvedl a zamával nám pravým dlouhým rukávem své košile. Odpověděli jsme mu máváním pravé ruky. Sběhl s vrcholku a setkal se s námi pod zříceninami. Zahleděv se na mne, zvolal:

»Pokoj s tebou! Buď silen, Múso!«

»I s tebou budiž pokoj Alláhův! Odkud mne znáš, mladíku?«

»Ty jsi přece Músa, jehož bratříčkem byl můj příbuzný Blejhán. Přenocoval jsi u nás v Kaaře. Nepamatuješ se, že jsem ti pomáhal nakládati?«

»Tož ty znáš Blejhána?«

»Znám; vždyť je se mnou pokrevně spřízněn.«

»Jak se má?«

Obraz 59. — Bchara, hlavice.

»Pozdravuje tě, Múso, a oznamuje, že se má dobře.«

»Kam vede Alláh tvé kroky?«

»K mému příbuzenstvu.«

»Kde táboří?«

»V údolí Mijáh.«

»To máš dalekou cestu před sebou.«

»Jedu na velbloudici a pro jezdce na velbloudici je každá cesta krátká.«

»Jsi tu sám?«

»Mám jednoho bratříčka. Dovolíš-li, zavolám ho.«

»Zavolej! Můžete oba pojísti s námi.«

»Budiž Alláh pochválen. Naše bříška jsou hladná. Včera jsme neměli ani snídaně, ani večeře, a dnes jsme ještě sliny neuvolnili.«

»Jak se jmenuješ v dobrém?«

»Atšán eben Mesreb.«

»Pospěš si, Atšáne! Pojíme a pojedeme!«

»Při sám Alláh, že si pospíším.«

»Přidej, Násere, trochu pšeničných krup! Budeme míti hosty.«

»Přisypal jsem jich, jakmile jsem ho, Múso, s tebou uviděl. Abys ty nepozval osamělého pocestného!«

»Postačí chléb?«

»Zbyl nám od včerejška a kus masa rovněž.«

»Dáš jim chléb a maso na cestu.«

»A kdy my se zase dostaneme k masu?«

»Až se Alláhovi zlíbí. My jsme je měli včera a oni prý včera ani neobědvali, ani nevečeřeli, a dnes ještě sliny neuvolnili.«

Atšán přivedl svého druha Hsejjána. Poobědvali s námi a kus nás doprovázeli.

»Odkud jedete, Atšáne?«

»Od kmene Lhejb, který táboří za Halebem.«

»Co jste tam dělali?«

»Víš, Múso, u Lhejbů hledají útočiště, kdo někoho zabili. Stalo se to u nás. Potřísnění krví byli dopraveni od náčelníka k náčelníku až ke Lhejbům. Bydlí tam již skoro půl roku. Mstitelé táboří s námi. My dva vyjednáváme mezi nimi. Já, to jest Atšán, jsem ručitelem vinníků, a nyní jedu se svým druhem ke mstitelům ujednati smír.«

Vražda v táboře.

»Velice mne zajímají vaše obyčeje při vraždě a zabití. Co děláte, dojde-li k vám zpráva, že byl někdo zavražděn nebo zabit?«

»Zvěsť o zabití nebo vraždě, Múso, pobouří nejen tábor, ale i čeleď, ba i celý kmen. Nejbližší příbuzné mrtvého si roztrhnou sponku košile pod krkem, poškrabou si nehty tvář, pošpiní ji popelem a pískem, ustřihnou si copy nad spánky, ovinou si kolem hlavy úzký bílý šáteček a utíkají z tábora k jihu nebo k severu do pouště, kde po třikrát zvolají:

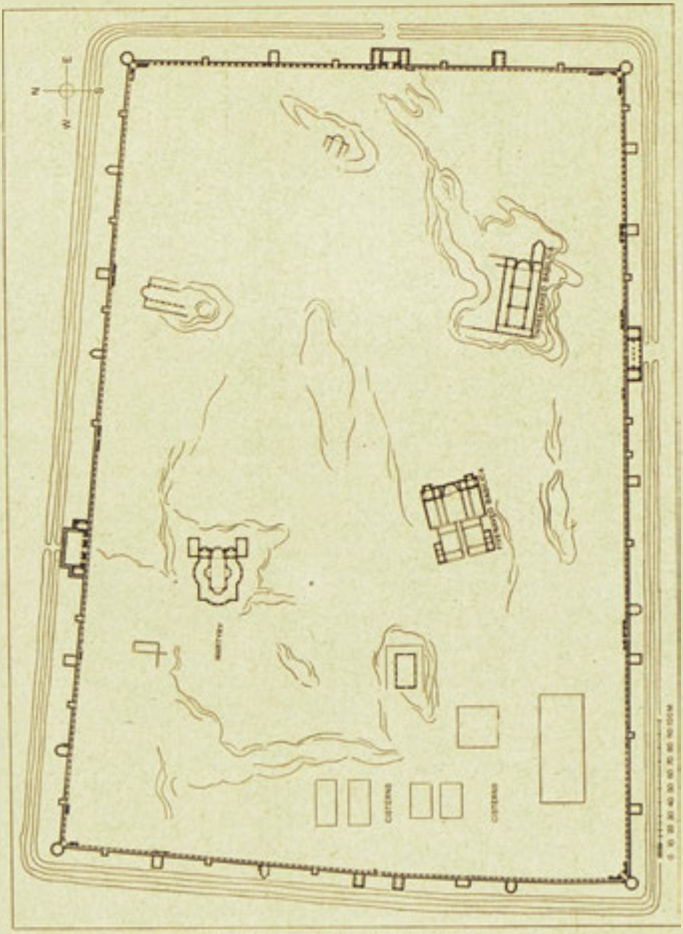
‚Ach, běda mně, tatíčku můj!' Nebo: ‚Ach, běda mně, bratříčku můj!' podle toho, je-li mrtvý jejich otec nebo bratr. Bílý šáteček nosí na hlavě aspoň měsíc.«

Obraz 60. — Náser vpaluje velbloudicím znamení.

Obraz 61. — V kotlině Kdejm.

Obraz 62. — Resáfa, půdorys.

»Co dělají mužové?«

»My mužové z celého tábora utíkáme k mrtvému. Prohlédneme si jeho rány a rokujeme o jeho smrti. Kdo s ním nejsou po otci spřízněni, vrátí se do tábora, hlídají své stany, vyšlou zprávy na pastviny a do nejbližších táborů a dbají, aby se nedostali ani oni, ani jejich stáda mezi mstitele a viníky.«

»Pravíš ‚vinníky'. Vždyť ho zabil jeden jediný, je proto jen jeden vinníkem.«

»Nikoliv, Múso! Vinníkem je celé příbuzenstvo vraha. mstitelem pak celé příbuzenstvo mrtvého.«

»Kdo náleží do příbuzenstva?«

»Všichni, mezi nimiž a společným předkem se nečítá po otci více než tři pokolení. Praděd je tudíž společný předek, vlastníci pak tvoří hranici příbuzenstva. Zeptej se bduiho, kterého chceš. Každý zná svého praděda, ale o prapradědu neví nic. Čím je kdo starší, tím větší má příbuzenstvo, zplodí-li ovšem syny, neboť jeho příbuzenstvo jde nejen nahoru, ale i dolů, tvoří je nejen tři pokolení až ke společnému pradědu, nýbrž i jeho synovci, vnuci a jejich bratranci a vlastníci.

»Jaké jsou povinnosti příbuzenstva?«

»Celé příbuzenstvo je povinno k činné i trpné ochraně. Další příbuzní, totiž ti, mezi nimiž a společným předkem vinníkovým se čítají čtyři pokolení, nabídnou obyčejně mstitelům dvouletého velblouda a mají pokoj.«

»Jak říkáte mstitelům?«

»Mají různá jména. Říkáme jim násilníci, kdežto vinníci slují potřísnění krví.«

»Je mezi mstiteli muž, který ostatní zastupuje a mstu vykonává, či je msta povinností každého?«

»Je povinností každého, ale vykonává ji obyčejně jen jeden. Je to vlastní mstitel a bývá jím dospělý a zdravý nejbližší příbuzný usmrceného, vlastním vinníkem pak je vrah nebo, zemře-li smrtí přirozenou, jeho nejbližší příbuzný. Ale tři dny po zabití nebo vraždě nedbá nikdo ani vlastního mstitele ani vlastního vinníka. Těmto třem dnům říkáme var krve, nebo zloba, zuřivost. zběsilost. Nepřeji ti, Múso, aby ses v takové dny ocitl mezi námi. Mstitelé se rozjedou na koních a na velbloudech hledati vinníky a jejich stáda. Zahlédnou-li chlapečka nebo dospělého muže nebo starce z příbuzenstva vinníkova, zabijí ho. Potkají-li jejich klisny nebo stáda, přetnou zvířatům žíly pod koleny předních nohou, ale nesmí nic zajmouti.«

Ochrana vinníků.

»Nemohou se vinníci bităniti?«

»Mohou, ale nesmějí. To by byli opuštěni od celé čeledi, ba od celého kmene. Obranu musí ponechati jinému, proto spě-

chají vinníci, seč jim síly stačí, k některému mocnějšímu náčelníku a vyžádají si jeho ochrany. Kdo k němu dorazí, volá:

‚Hle, my si vyžadujeme ochrany Alláhovy a tvé před tím a tím. Vyžadujeme si jí jak pro vlasy na svých hlavách tak pro stáda na svém pomezí.'

Náčelník odpoví: ‚Vítejte nám! Zachovejž vám Alláh život! Jste zachráněni. Váš pronásledovatel ustal.'

Potom zavolá ochránce své otroky, sluhy a celé příbuzenstvo a spěchá ke stanům a stádům vinníků, naloží stany se vším, co v nich je, na velbloudy, odváží je a odhání stáda mezi své stany. Na mstitele volá: ‚Hle, váš krví potřísněný se dal pod naši ochranu podle prastarých zvyků. Střezte se!'

Mstitelé se ptají: ‚Necháš je u sebe jen chvilku nebo několik dní?'

Obraz 63. — Resáfa, severovýchodní část hradeb.

‚Střezte se, pravím vám, a opatrujte své ruce, aby se nedopustily násilí!'

‚Dobře! Víme, soukmenovče, že je tvá ochrana mocná, ale nejsi přece ochráncem malých děvčat, nebudeš tudíž vinníku chrániti trvale.'

‚Budu jich chrániti tolik dní, kolik mi dopřejete. K jak dlouhému příměří svolujete?'

‚Dopřejeme ti osmi dnů!'

‚To je málo.'

‚Dopřejeme ti osmi dnů!

‚Ani to nestačí, abych je před vámi uchránil.'

‚Tož dvanáct, ale více nic. Víš, že příměří delší než dvanáctidenní není u nás zvykem.'

Za příměří naloží náčelník stany vinníků a doprovodí je a jejich stáda k jinému náčelníku.«

»Což nedají-li mstitelé příměří, nedovolí-li, aby se vinníci se svým ochráncem odebrali k cizímu kmeni?«

»To se nestane. Tu by se proti nim vzepřeli jiní soukmenovci a přinutili je, aby se vzdali své pomsty. Mimo to by počernili tvář ochránce vinníků a propadli jeho pomstě.«

»Je ochránce nucen doprovázeti vinníky spěchající do útočiště?«

»U nás jsou náčelníci, potomci proslulých rodů, jejichž ochrana je všem známa a ode všech uznávána, nebo, jak se říká, jejichž tvář umožňuje pokojnou cestu.«

»Kteří pak jsou to?«

»Je to Eben Gbejn ze kmene Fedán; Eben Džandal z Rualů a Eben Tajjár z Ueld Ali. Ti pošlou se svými chráněnci pouze otroka nebo sluhu; sami zůstanou doma. Jiní náčelníci jsou povinni doprovázeti své chráněnce osobně.«

»Dovede je první jejich ochránce až do jejich útočiště?«

»Kdepak! Dovede je pouze k jinému náčelníku, tábořícímu ve směru, jímž vinníci utíkají, a odevzdá mu je se slovy:

,Hle, toto jsou krvinníci. Chránil jsem jich před tím a tím, nyní pak je odevzdávám pod tvou ochranu. Moje povinnost bude nyní tvojí povinností.'

Nový ochránce odpoví: ,Kéž Alláh zachová na životě i tebe i je. Jsou zachráněni a jejich pronásledovatelé odtáhnou s nepořízenou.'

Tento nový ochránce je doprovodí zase k jinému a dostanou se tak z pouště buď ke Lhejbům, bydlícím a tábořícím u Haleba, nebo k Šammarům ál Džarba, kočujícím v Mezopotamii mezi Eufratem a Tigridem, anebo konečně k Aháli aš-Šemál při jihozápadním pomezí Hauránu. Tábory těchto kmenů jsou obecně známy jako útočiště a vinníci jsou tam jisti, bezpečni, ovšem pokud to Alláh dovolí.«

»Jak žijí vinníci v útočišti?«

»Postaví své stany a pasou svá stáda jako druzí. Jejich sousedé jich chrání. Zahlédnou-li někde v okolí neznámého bduiho, dovedou ho k nim a ptají se, zda ho snad neznají. Poznají-li v něm vinníci některého mstitele, sváží mu domácí jejich sousedé ruce na zádech, nebo mu spoutají nohy řetězem, do něhož se zamykají nohy koní, a zabijí ho, nenajde-li se, kdo by se ho ujal.«

»Mohou vinníci vyjednávati se mstiteli přímo?«

»Nikoliv. To je povinností náčelníka tábora, v němž našli útočiště. On vzkáže náčelníku tábora, v němž bydlí mstitelé: ‚Vaši soukmenovci dlí u nás. Přijměte cenu krve!‘ Odmítnou-li mstitelé cenu krve, nezbývá vinníkům než zůstati v cizině i nadále. Odpoví-li mstitelé: ‚Přijmeme cenu krve,‘ tu jim vzkáže náčelník, u něhož mají vinníci útočiště:

Obraz 64. — Resáfa, chodba severní hradbou.

‚Jmenujte ručitele smíru. Vaši soukmenovci, kteří jsou u mne, jmenovali ručitelem zaplacení toho a toho.‘

Oba, jak ručitel smíru, tak ručitel zaplacení, bývají soukmenovci obou stran, ale doma nikdy nevyjednávají. Vyberou si některého jiného náčelníka a domluví se, kdy se u něho sejdou. My jsme si vybrali Eben Rbejjána a já byl u vinníků, abych jim to oznámil. Měli jsme se u něho sejíti koncem tohoto měsíce, ale vinníci svěřili svá stáda jiným, kteří s nimi od-

táhli na pastvu daleko, proto mne prosí, aby byla schůzka teprve za tři týdny. Jedu to pověděti ručiteli smíru, aby nečekal a nezlobil se.«

»To se ještě vrátíš ke Lhejbům?«

»Zajisté, neboť jsem ručitelem zaplacení i je mou povinností, abych vinníky dovedl k Eben Rbejjánovi se všemi jejich stany a stády. Až tam se mnou budou, vzkáží ručiteli smíru: ‚Zde jsme se svým ručitelem. Pospěšte sem rovněž! Chceme vám vyplatiti cenu krve!'«

»Přijdou všichni mstitelé?«

»Nikoliv. Toho není třeba. Stačí vlastní mstitel s ručitelem smíru. Sejdeme se ve stanu Eben Rbejjánově. Ručitel smíru se zeptá vlastního mstitele:

‚Čeho žádáš od svého soukmenovce?'

‚Žádám té a té klisny.'

Já, totiž Atšán, jako ručitel zaplacení vstanu, přivedu požadovanou klisnu a odevzdám ji mstiteli se slovy:

‚Tvůj soukmenovec ti dává tuto klisnu.'

Ručitel smíru ptá se dále: ‚Čeho žádáš od svého soukmenovce?'

‚Žádám padesáti velbloudic a úplné výzbroje jezdce.'«

»Co má býti v úplné výzbroji?«

»V ní má býti ručnice, šavle, dýka, velbloudí sedlo, sedlový tlumok, lovecký sokol a chrtí fenka. Když to uslyší vinníci, často ten neb onen namítá:

‚To je mnoho, to neseženeme.'

Vzpírají-li se velice, tu náčelník, tedy v našem případě Eben Rbejján, se rozhněvá a pohrozí jim:

‚Mlčte a plaťte, sic vás dám zavésti zpět ke Lhejbům. Zůstaňte si tam!'

Zastrašení vinníci projeví konečně svou ochotu slovy:

‚Přišli jsme sem, abychom se uvolili k ceně krve i přivedeme mu každé požadované zvíře.'«

»Jsou povinni zaplatiti cenu krve ihned? Dovésti mstiteli všech padesát velbloudic?«

»Nikoliv. Jen třetinu splatí ihned, ostatní podle možnosti. Mstitelé jich proto nesmí trýzniti.«

»Což, nemohou-li vinníci při nejlepší vůli sehnati celé ceny krve?«

»Je-li obecně známo, že v celém příbuzenstvu neseženou ceny krve, odeberou se k několika předním náčelníkům s prosbou:

‚Zajděte k našemu mstiteli a umírněte nám cenu krve.'

Náčelníci svolí a zajedou k vlastnímu mstiteli. Ten jim připraví nějaký pokrm a vyzve je:

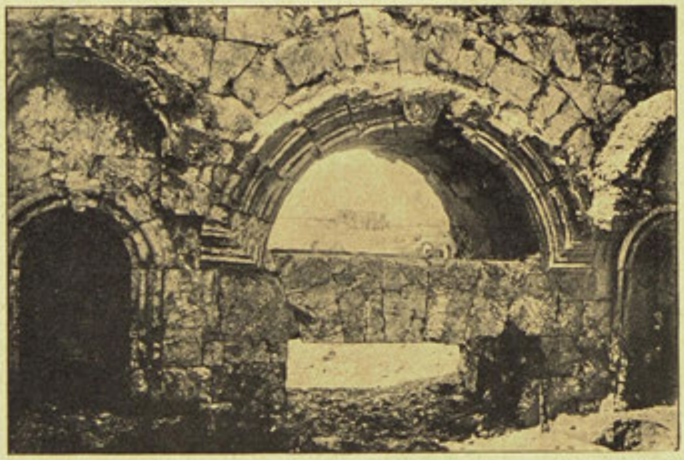
‚Jmenujte jméno Alláhovo nad svým pokrmem! Jezte!'

‚Neučiníme to, pokud nám nedáš, proč jsme k tobě přišli.'

‚Kéž vás Alláh zachová na životě! Co si přejete, stojí před vámi.'

Tu se ptá prvý náčelník: ‚Kolik velbloudic mi daruješ?'

‚Daruji ti jednu.'

Obraz 65. — Resáfa, východní brána od východu.

‚Ó Alláh, co si mne tak málo vážíš?'

Mstitel přidá. Ostatní náčelníci se dotazují rovněž a konečně prohlásí:

‚Daroval jsi nám tolik a tolik velbloudic. Hle, my všechny tyto velbloudice, které jsme od tebe dostali, přivádíme darem tvým vinníkům. Nepožaduj jich od nich, poněvadž jsi je dnes přijal od nás.'«

»To máš, Atšáne, hodně práce.«

»Zajisté.«

»Dostaneš nějakou odměnu?«

»Kdepak, Múso! Žádný náčelník, žádný ručitel nesmí za pomoc poskytnutou vinníkům žádati nebo přijmouti odplaty.

Odměnou je nám obecné uznání, že jsme dopomohli k dobrému skutku a zachránili novou krev.«

»Což vám vinníci neprojevují vděčnost?«

»Obyčejně vztyčí na stanu vlastního vinníka bílý prapor, nechají jej tam po několik dní a objíždějí tábor, volajíce: ‚Kéž obílí Alláh tvář toho a toho! Kéž vyvýší jeho jméno na tomto i na onom světě!‘«

»To bývá veliká radost v táboře, když se vinníci vrátí ze svého útočiště!«

»Jak by nebyla! Vždyť jsou to, Múso, naši bratří. Vytáhneme jim vstříc na koních a na velbloudech, pořádáme bitevní hry, zabijeme dvě tři velbloudice anebo osm i deset skopců nebo kozelců a hodujeme. Se všech stran se ozývají jásavé výkřiky žen. Vždyť se k nám vrátili, kdo se mohli navždy ztratiti. Čím více mužů má příbuzenstvo, tím je mocnějši. Čím více bojovníků má čeleď, tím více strachu nahání svým odpůrcům. Čím četnější kmen, tím více vážnosti požívá u svých sousedů.«

»Jak velká je, Atšáne, cena krve soukmenovcovy a cizincovy?«

»Za zabitého soukmenovce se platí jedna klisna, 50 velbloudic a úplná výzbroj jezdce. Za krev spřízněné ženy jen 25 velbloudic; žádná klisna a žádná výzbroj.«

»Proč tak málo? To není ani polovička.«

»Za ženu je to dosti. Žena nemá nikdy takové ceny, jako muž. Cena muže z cizího kmene je stanovena sedmi velbloudicemi, cena cizí ženy čtyřmi velbloudicemi.«

Žena a msta.

»Mohou býti ženy vinníků rovněž zabity?«

»Nikoliv. Mstitel nikdy nestihne ženy, dcery nebo sestry vinníkovy. Je-li vlastní sestra nebo dcera vinníkova provdána za muže, který nenáleží k vinníkovu příbuzenstvu, nestane se jí nic. Zůstane klidně ve svém stanu.«

»Což zabije-li žena někoho? Je její manžel vinníkem?«

»Zabije-li žena někoho, není její manžel podroben mstě, není tudíž vinníkem, nenáleží-li k jejímu příbuzenstvu.«

»Pravil jsi, že žena nemůže býti od mstitele potrestána smrtí; může tedy někoho zabíti a zůstane bez trestu.«

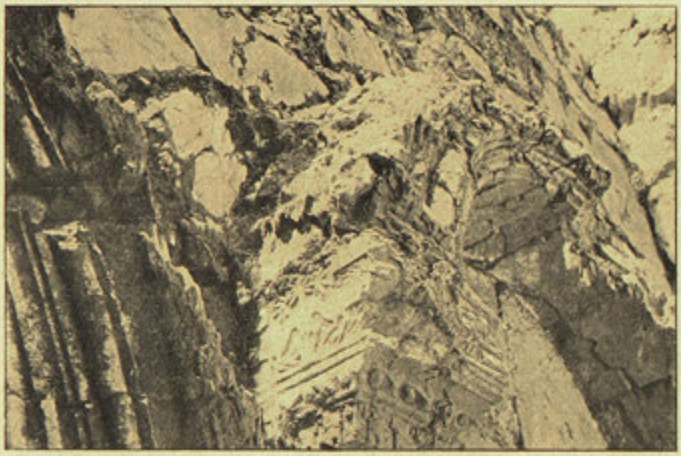
»Ona sama zajisté, ale nikoliv její příbuzenstvo.«

»Proč její příbuzenstvo? Proč ne její muž? Vždyť ona, jak sami říkáte, leží na šíji svého muže, je pod jeho ochranou, on je za ni odpověden.«

»Muž za ni zaplatil, kolik její příbuzní požadovali. Oni si nechali celou dávku, oni proto mají odpovědnost za její proviny. Nemohou požadovati, aby muž odpovídal za to, čeho se jeho žena dopustí a uvaloval na sebe ještě větší břímě. Zatížil se beztoho poplatkem, který za ni odvedl.«

»Slyšel jsem přece, že je muž odpovědným za svou ženu.«

»Je. Slyšel jsi pravdu, jenže nikoliv celou. Za mravní proviny ženy odpovídá muž, kdežto o její hmotné dobré či zlé

Obraz 66. — Resáfa, hlavice ve východní bráně.

pečují její příbuzní. Msta a krvina jsou hmotným zlem a stíhají její příbuzenstvo, nikoliv jejího muže. Nejvíce starostí s provdanou ženou nemá její muž, nýbrž její bratr, proto říkáme:

‚Bratr provdané ženy je velice daleko od dobra jí způsobeného, ale velice blízko zlu jí zaviněnému.‘ Zabije-li tudíž provdaná žena někoho, je její bratr hlavním vinníkem. Její příbuzenstvo uteče, kdežto ona zůstane klidně u svého manžela, nepropustí-li ji, což se obyčejně stává. Cenu krve platí její příbuzní. Daroval-li jí manžel ze svého přebytku několik velbloudic, nesmí jich použíti k náhradě krve bez jeho svolení.«

»Proč by jich nesměla použíti?«

»Co si myslíš, Múso, že jí je dal manžel, aby jimi zaplatila svou provinu? On jí je dal ku prospěchu jejímu a k dobru dítek, které s ní zplodí, nikoliv k dobru jejích příbuzných. Ti dostali, kolik za ni požadovali. Ať hradí, co ona zavinila, ze svého.«

»Dobře! Když tedy provdaná žena někoho zabije, její bratr je vlastním vinníkem. Zabije-li však někdo provdanou ženu, tedy majetek mužův, který on zaplatil, kdo je hlavním mstitelem: její manžel nebo její bratr?«

»Vlastním mstitelem je její bratr. On určuje a přijímá cenu její krve, ale její muž dostane úplnou náhradu.«

»Jak je to, Atšáne, u vás se ženou těhotnou, která cizí vinou potratí nebo která cizí vinou před porodem zemře?«

»Uhodí-li někdo těhotnou ženu a ona potratí před sedmým měsícem těhotenství, kdy ještě nelze rozeznati, je-li plod mužského nebo ženského pohlaví, nahradí vinník za tento plod 25 velbloudic. Umře-li i matka, nutno za ni nahraditi také 25 velbloudic. Potratí-li až v sedmém nebo osmém měsíci, nebo, jak my říkáme, ukvapí-li se s porodem, a dítě předčasně zrozené zemře, činí náhrada za chlapečka 50 velbloudic, za děvčátko 25. Umře-li i matka, nutno za ni nahraditi rovněž 25 velbloudic. Tyto si vezme příbuzenstvo ženy, kdežto náhradu za dítě dostane její muž. Její muž má však právo žádati od příbuzenstva náhradu za ztracenou ženu.«

Kdy msta nenastane.

»Pravil jsi, Atšáne, že žena, za niž její příbuzní dostali, kolik požadovali, se stává majetkem mužovým. Má on právo tento svůj majetek zabíti?«

»Vyplatí-li muž svou ženu úplně, její příbuzní nesmějí požadovati ceny její krve. Koupil ji, stala se jeho majetkem a může ji potrestati i smrtí. Příbuzní však zkoumají příčinu, proč ji usmrtil, a mstí se na něm, neshledají-li dostatečných důvodů.«

»Slyšel jsem několikrát, že jsou děti, synové i dcery, majetkem svého otce. Může je zabíti?«

»Proč by nemohl? Synek i dcerka je jeho majetek.«

»Přece tím oslabuje příbuzenstvo.«

»Oslabuje, ale příbuzenstvo nemá práva omezovati jeho svobodné rozhodnutí.«

»Co se stane, usmrtí-li syn nebo dcera otce nebo matku?«

»Usmrtí-li syn nebo dcera otce nebo matku, nepovstane proti nim mstitel, ale nestrpíme jich mezi sebou. Jsou nuceni opustiti navždy jak čeleď, tak kmen.«

»Nastává msta po každé vraždě, po každém zabití?«

»Nikoliv. Stává se, že u nás táboří příslušník nějakého cizího kmene a že je najat za peníze, aby podával svým zprávy o našich výpravách nebo nájezdech namířených proti nim. To je placený zrádce a takového placeného zrádce může zabíti nejen náčelník, ale i každý bdui beze msty. Nebo: víš, Múso, že větší náčelníci mívají najaté sluhy a bojovníky ze svého nebo z cizího kmene. Takovému sluhovi říkáme fedaui. On slouží za mzdu a za mzdu doprovází svého pána na nájezdy nebo na válečné výpravy. Zradí-li takový námezdný bojovník svého pána nepříteli za peníze, může býti zabit od každého. Pomsta nevzejde.

Obraz 67. — Resáfa, hlavice ve východní bráně.

Víš, Múso, že za temných nocí bývají v táborech stráže, zvláště, jsou-li stany postaveny v nebezpečném území. Zpozoruje-li strážce v noci nějakého muže, jak se plíží ke stanům nebo ke stádům, zvolá na něho:

‚Kdo jsi, chlape? Pověz, spíše než sáhnu k děsnému!'

Když neznámý neodpoví, ale dá se na útěk, může po něm strážce střeliti a pomsty se báti nemusí.

Rovněž se nemusí báti pomsty hospodář, který zahlédne v noci ve svém stanu zloděje a ho zabije.«

»To zůstane beze msty, i kdo zastřelí zloděje nebo loupežníka, který ho za noci napadl v poušti?«

»Ano, je-li dokázáno, že to byla noc úplně tmavá a je-li rovněž dokázáno, že mu hrozila od loupežníka smrt. Za světlé noci nesmíš beze všeho střeliti na muže, který se k tobě blíží. Nesmíš ho beze msty zabíti, neohrožuje-li tvého života.«

»Co děláte s mužem, který znásilní pannu?«

»Nejen ten, kdo ji znásilní, ale i kdo ji poskvrní, může býti od jejího nejbližšího příbuzného zabit beze msty. Kdyby někdo proti němu povstal a chtěl ho potrestati za to, že chránil své sestry nebo příbuzné, byl by zahuben s celou svou rodinou. Toho vyžaduje čest panny.«

»Pravil jsi, že manžel je odpověden za mravní vinu své manželky. Což, zastihne-li u ní cizího muže?«

»Zahlédne-li manžel cizího muže u své ženy, dělá, jako by nic neviděl. Plíží se za ním a zabije ho, jakmile není nikdo nablízku. Příbuzní zabitého hledají sice vinníka, ale střehou se napadnouti muže ženy, s níž měl zabitý známost. Není to tajemství; kdekdo v táboře ví, že ten chodí za tou. Proč nebyl opatrnější? Proč neobelstil jejího manžela?«

»Může se státi, že někdo zabije muže nebo ženu, a to nikoliv úmyslně, nýbrž jen nešťastnou náhodou?«

»Stává se to dosti často. Takový nepodléhá mstě, ale musí vyjednávati s příbuzenstvem zabitého. Vyjednávání trví dlouho a dlouho. Příbuzní požadují velikou náhradu. Musí s nimi smlouvati a konečně vyplatí, na čem se dohodnou.«

»Kdo je odpověden za zvíře, které někoho zabije?«

»Zabije-li kůň nebo velbloud muže nebo ženu, naloží jeho majetník na něj šaty zabitého, zavede jej k nejbližšímu příbuznému zabitého, a odevzdá jej se slovy:

‚Toto je tvůj krvinník. Vezmi si ho!'«

»Jaká je náhrada za zabité zvíře?«

»Zabije-li někdo úmyslně koně nebo velblouda, zaplatí čtyřnásobnou jejich cenu.«

»Smí vlastní mstitel zabíti vlastního vinníka kdykoliv?«

»Nesmí. Nesmí ho zabíti, překvapí-li ho, an spí. Kdyby zabil spícího vinníka, nevykonal by své pomsty a sám by pomstě propadl. Spící člověk nemá duše, je tudíž roven mrtvému. Mrtvý nemůže nahraditi živého a kdo by mrtvého poškodil, provinil by se proti celé čeledi. Proto budí mstitel spícího vinníka slovy:

‚Ó ty! Což si nepamatuješ, že ten a ten dlí v tvém břichu? Mluv! Spíš či bdíš?'

Dostane-li za odpověď: ‚Bdím,' zabije ho. Aby bylo všem patrno, že ho nezavraždil, nýbrž že vykonal pomstu, nařízne mu koutky až po uši, uřeže mu uši a strčí mu je do úst. Toto znamení povídá každému, že tu byl mstitel, i nehledají vinníka.«

»Trvá msta i po smrti vlastního vinníka?«

»Nikoliv. Smrtí vlastního vinníka je msta ukončena a celé jeho příbuzenstvo se může klidně vrátiti domů.«

Obraz 68. — Resáfa, severní brána od severu.

Obraz 69. — Resáfa, prostřední dveře severní brány.

Hsejján zabil Harrása.

»Pojedete s námi ještě dlouho, Atšáne?«

»Nikoliv. Pouze k výšině, jež se tamo před námi bělá. Potom zabočíme vpravo.«

»Umíš, Atšáne, pěkně vykládati; cesta ubíhá touto jednotvárnou rovinou; nemohl bys nám pověděti nějaký příběh, znázorňující zabití a pomstu?«

»Proč bych nemohl, Múso? Znám jich mnoho. Před nějakým rokem jsme tábořili s Ebedy za dešťového období mezi kopci Guráb a Tinf. Znáš je.«

»Znám. Jel jsem kolem nich, vraceje se z Kaary k Hauránu.«

»To jsi viděl i dešťový rybník Tnejf. V něm jsme napájeli stáda. Plemenný velbloud našeho soukmenovce Mnezzela se přidružil k velbloudicím nějakého Harrása z Ebedů. Ten ho připustil na své zvíře. Hsejján, Mnezzelův synek, se o tom dověděl a vytýkal Harrásovi:

‚Mému tatíčkovi jsi neřekl nic a využil jsi jeho plemenného velblouda.'

Harrás nemlčel. Vznikla hádka. Konečně Harrás uhodil Hsejjána svou těžkou holí. Hsejján vytasil dýku, bodl ho a zabil. Sotva uvážil, čeho se dopustil, hnal své stádo ke stanu Eben Msejjebovu, skočil do stanu a prosil:

‚Lidičky, hle! Zde jsem bez viny. Vyžaduji si ochrany Alláhovy a ochrany vaší pro vlasy na našich hlavách a pro naše stáda.'

Eben Msejjeb odvětil: ‚Kdo si vyžádal ochrany, je zachráněn.' Po těchto slovech svolal všechny své příbuzné jak s otcovy, tak s matčiny strany a jel se 60 muži ke stanům příbuzenstva Mnezzela, otce Hsejjánova. Naložil stany, odvezl je a odehnal jejich stáda ke stanům svého příbuzenstva, dříve než se příbuzenstvo Harrásovo dovědělo, že je mrtev. Arabové, s nimiž Mnezzel a jeho příbuzenstvo tábořili, pobíhali sem tam, dotazujíce se po příčině jejich odjezdu, ale nezvěděli nic jistého, až bylo celé příbuzenstvo pod ochranou Eben Msejjebovou. Ten s ním odtáhl ihned k Eben Kardúšovi. Dojev k němu, zastavil velbloudici před stanem, vstoupil, pozdravil a klidně se posadil. Vařili mu čerstvou kávu. Když mu podali číšku, pravil:

‚Nebudu píti!'

‚Proč nechceš píti kávy?'

‚Poněvadž chci od tebe, Eben Kardúši, napřed něco jiného.'

‚Co je to?'

‚Žádám od vás, abyste splnili starý zvyk!'

‚Vypravuj!'

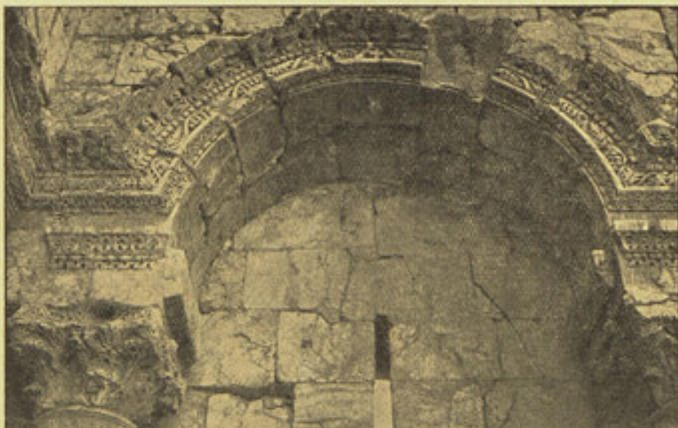
Eben Msejjeb vyložil, co se stalo. Eben Kardúš pozorně poslouchal. Vždyť byl zabitý Harrás jeho soukmenovec a příbuzný. Uváživ vše, co slyšel, pravil Eben Msejjebovi:

‚Věc, pro niž jsi přišel, se provede. Vezmi si kávy!'

‚Dopřej nám, Eben Kardúši, chvíle příměří!'

‚Poskytnu vám příměří desíti dnů.'

Eben Msejjeb vypil kávu, opustil stan a jel s příbuzenstvem Mnezzelovým ke Gatuánu eben Meršed a od něho k Eben Štéuimu, kteří tábořili směrem, jímž vinníci utíkali. Eben Štéui dovedl vinníky k čeledi Rualů, kočující od několika let s Aháli aš-Šemál na úpatí Hauránu a odevzdal je jejich náčelníku se slovy:

Obraz 70. — Resáfa, ozdoby severní brány.

‚Tito lidé hledají útočiště. Dávám je se svého obličeje na tvůj.'

Náčelník odvětil: ‚Co k nám přijde, dospělo k cíli.'

Příbuzenstvo Mnezzelovo zůstalo mezi Aháli aš-Šemál po celý rok. Po roce zahlédli pastýři jejich sousedů a ochránců cizího bduiho. Pronásledovali ho, chytili a dovedli k Mnezzelovi. Ten v něm poznal vlastního mstitele Harrásova. Jeho sousedé a ochránci mu hned spoutali nohy řetězem jako klisně. Po třech dnech řekli Mnezzelovi:

‚Mnezzele, nechceme mstitele zabíti. Nepřijme-li cenu krve, zavedeme tě ke kmeni Beni Sachr. Tam budeš míti lepší útočiště.'

Potom se vrátili k mstiteli, řkouce: ‚Vol, co chceš: ztrátu toho, co máš nejmilejšího, nebo cenu krve. Víš, že máme právo tě zabíti. Byl jsi neopatrný. Chytili jsme tě a jsme povinni chrániti tvého krvinníka, který u nás hledal útočiště.'

‚Vím, že máte právo mne zabíti a děkuji Alláhovi, že jste mi dosud nevzali, co je mně nejmilejší. Vím, že byste byli rádi, kdybych přijal cenu krve. Odmítl jsem ji, ale abych se zavděčil vám, změnil jsem svůj úmysl. Jen nezapomínejte, že jsou za mnou ještě bratří a příbuzní. Musím se jich zeptati. Dovolte mi návrat a pošlu vám zprávu.'

Propustili ho a dostali zakrátko zprávu, že mstitelé cenu krve přijmou a že ustanovili Eben Kardúše ručitelem smíru. I doprovodil náčelník Aháli aš-Šemál, u něhož vinníci byli v útočišti, své chráněnce ke Gatuánu eben Meršed, jenž se stal ručitelem zaplacení. Gatuán vzkázal mstitelům:

‚Mnezzel eben Nims dlí u mne. Chcete-li cenu krve, tož přijeďte. Já ručím za výplatu.'

Eben Kardúš přijel s vlastním mstitelem. Gatuán přivedl bílou klisnu a ptal se Eben Kardúše:

‚Přijmete Mnezzela eben Nims?'

‚Přijmeme!' I odevzdal Gatuán Eben Kardúšovi klisnu, čtyři velbloudice a výzbroj jezdce. Ostatní velbloudice mělo příbuzenstvo Harrásovo dostati v nejbližších letech. Zakrátko tábořil Mnezzel se svým příbuzenstvem opět s Ebedy. Byli smířeni s příbuzenstvem Harrásovým.

Žena a vlastní bratr zabiti.

Chceš, Múso, slyšeti ještě jiný příběh?«

»Vypravuj, Atšáne!«

»Nějaký bdui z rodu Eben Mhejd z Fedánů uhodil svou ženu palicí z velkého moždíře a rozrazil jí hlavu. Zemřela zanedlouho. Příbuzenstvo jeho ženy ho žalovalo, ale všichni soudcové prohlásili, že ji uhodil ve zlosti, nechtěje jí zabíti, a že zaplativ za ni, kolik její příbuzenstvo požadovalo, není jim ničím povinen.

Jiný zajímavější případ se stal u nás:

Medžel eben ‚Amša zastal svou mladou ženu, an usedavě plakala.

‚Co tě bolí?'

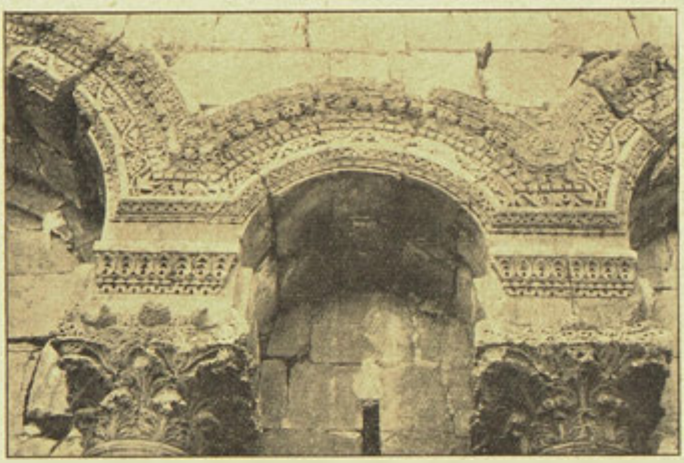
‚Tvůj jediný bratr Sammít mne znásilnil.'

Medžel vzal svůj revolver, vyhledal bratra a se slovy: ‚Tak

trestám bratra, který znásilnil mou ženu,' ho zastřelil. Sousedé slyšeli jeho slova, viděli, jak Sammít klesl mrtev k zemi, ale nikdo se neopovážil vystoupiti proti Medželovi. Jak se o tom dověděl vrchní náčelník Gatuán eben Meršed, zajel si k němu a vkročiv do jeho stanu, děl:

‚Při sám Alláh, umřeš té chvíle!' vytáhl revolver, namířil a jenjen stisknouti. Tu objala Medželova a Sammítova matka — byla vdova — svého jediného synka Medžela, volajíc: ‚Ó Gatuáne, ponechej mně aspoň toto děťátko, tohoto jedináčka!'

Gatuán se odvrátil a ani on, ani kdo jiný neublížil Medželovi.

Obraz 71. — Resáfa, ozdoby severní brány.

Velbloud zabil člověka.

Ptal jsi se mne, Múso, co je se zvířetem, které někoho zabije. Poslyš, co se stalo:

Auénán eben Saíd z nás napájel své stádo v Džubbě, jihozápadně od města Mijádín. Snad je znáš.«

»Znám je. Leží na pravém břehu Eufratu. Přenocoval jsem u něho.«

»Studna byla jen nějaké čtyři lokte hluboká, ale nahoře úzká, dole široká, i nebylo možno vody pohodlně nabírati. Druh Auénánův slezl do studny, plnil kožený věderec vodou

a podával jej Auénánovi, stojícímu nahoře, který vodu vyléval do vlastního napajedla. Žíznivé velbloudice se tlačily. Auénán byl sám a nemohl jich odehnati od ústí studny. Tu se jedna svezla do studny. Auénán ji rychle uchopil za hlavu a strhl k zemi. Měla přední nohy venku, břichem ležela na okraji studny, zadní nohy byly ve studni a velbloudice jimi zběsile kopala. Zasáhla druha, který byl ve studni a roztříštila mu hlavu. Na pokřik Auénánův přiběhli jiní pastýři a vytáhli velbloudici i poraněného druha. Zvířeti se nestalo nic, ale druh zemřel. Jeho otec, šíleje bolestí, zajal celé stádo Auénánovo, ale ten přivezl šaty mrtvého na velbloudici, která ho zabila, přisahal, že pouze ona zavinila jeho smrt a nabídl ji otci. Otec toužil po pomstě; nechtěl zvířete.

Spor přišel před dědičné soudce, árefy. Zkoumali věc a prohlásili, že vinná velbloudice náleží otci zabitého a že Auénán není odpověden.

Mstitel v útočišti vinníků.

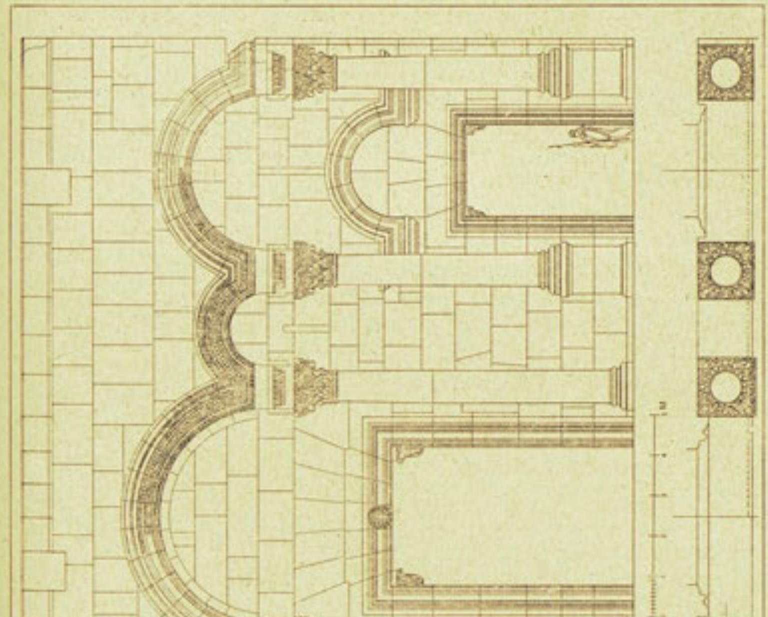
Členové kmene, u něhož vinníci hledají útočiště, jsou povinni jich chrániti před mstitelem a mají právo mstitele zabiti, ale pouze, chytnou-li ho dříve, než pomstu vykoná; potom nikoliv. Pochopíš to z případu Džrejda eben Mouzán.

Džrejd byl hlavním mstitelem. Celý rok slídil po vinnících. Věděl, že se vydává ve velké nebezpečí a že může přijíti o život, dopadnou-li ho Arabové, u nichž našli vinníci útočiště, a přece neustal. Dověděv se, že dlí u Aháli al-Džebel, dal se najmouti za pastýře od jednoho příslušníka, jen aby vypátral, kde vlastní vinník táboří. Konečně se mu to podařilo. Ráno se připlížil k jeho stádu a zastihl ho, jak doji velbloudici. Skřípěje vášní, vrhl se na něho a probodl mu dýkou srdce. Rychle mu uřízl uši, nařízl koutky, strčil uši do úst a utekl do nějakého stanu. Prosil za ochranu a našel ji. Příbuzenstvo zabitého vinníka bylo nuceno dosvědčiti, že je vlastním mstitelem a že splnil svou povinnost.

Znáš, Múso, Medžela eben Mesreb, toho, jenž se oženil s Francouzkou?«

»Osobně ho neznám; nesetkal jsem se s ním, ale slyšel jsem i o něm i o jeho ženě, která pocházela z Francie.«

»V jeho táboře sloužil nějaký mladík. Jmenoval se Metkál a říkal, že je z Iráku. Podle řeči to byl příslušník některého kmene, tábořícího při Eufratu za Kerbelou. Všichni s ním

Obraz 72. — Resáfa, severní brána, jak původně vypadala.

byli spokojeni, jen jim vrtalo mozkem, proč je tak zasmušilý a nemluvný. Pojednou Metkál zmizel. Jeho hospodář ho hledal, doptával se na něho, ale nenašel ho a nikdo mu o něm zprávy nepodal. Konečně ho našel nějaký cizí pocestný s prostřelenou hlavou v hlubokém žlíbku. Koutky měl naříznuté a uši strčené do úst. Tu věděli, že ho zastihl mstitel a ten se brzo přihlásil. Dlelf jako host v táboře. Hospodář Metkálův ho lapil a chtěl ho zabíti, ale mstitel dokázal očitými svědky, že vykonal pomstu, i mohl se pokojně vrátiti ke svým do Iráku.

Dovol, Múso, abychom tě nyní opustili.

»Násere, zásobil jsi naše hosty potravinami?«

»Ničeho nám neubral, Múso, ale ještě přidal. Dolil nám náš kožený míšek vodou, dal nám bílého chleba a kus masa i nebudeme trpěti ani hladem, ani žízní a budeme o tvé štědrosti vykládati ve všech táborech, v nichž se zastavíme.«

»Kde budete noclehovati?«

»Pojedeme rovinou, proto se nezastavíme, pokud se neukáže denice, nenastane chlad a nás se nezmocní dřímota. Chvilku se prospíme a jak rosa odejde, budeme snad již v táboře Fedánů, je-li tam, kde byl minulý týden. Odstěhovali-li se, najdeme je někdy odpoledne, odpočineme si u nich a zvečera se dáme znova na cestu.

»Pozdravujte Blejhána. Řekněte Fejjázovi eben Mesreb a Gatuánu eben Meršed, že na ně často vzpomínám a toužím, abych se s nimi zase setkal. Jeďte v pokoji Alláhovu!«

»I ty, Múso, jeď v pokoji Alláhově!«

Po druhé v Resáfě.

Popohnali své velbloudice a zakrátko zmizeli v údolí, přicházejícím skoro od jihu, kdežto my ujížděli k severovýchodu. Teprv k večeru se nám ukázaly v dolinkách paloučky, porostlé kvetoucími kamilkami. Páslo se na nich osm gazel. Byla to prvá zvířata, která jsme uviděli. Neodešly tudíž všechny gazely do vnitřní pouště.

Ráno jsme jeli nížinou, na níž tvořily žluté hlavičky kamilek hustý koberec. Při každém kroku našich velbloudic vycházela z něho příjemná vůně. V poledne jsme projeli táborem sedláků Uelde.

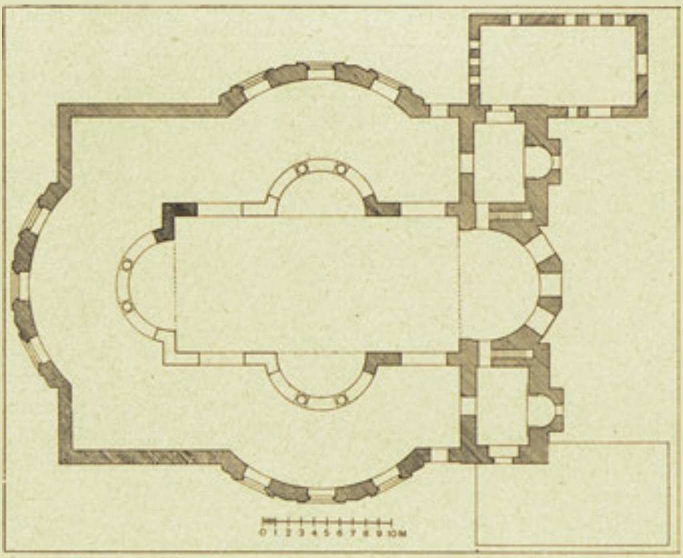
»Jsou to praví felláhové, Múso. Obdělávají pole na pravém břehu Eufratu, ale při tom pěstují též kozy a ovce.

Pasou je zde, aby si zachovali pastvu v bližším okolí pro léto a podzim. Hlouběji do pouště se nikdy nepustí.«

»Proč sbírají jejich děvčata kde jaký velbloudinec a kde jaký kořínek?«

»Velbloudince suší a stonky a kořeny rovněž, aby měla palivo na zimu.«

Za táborem se zvedala nepatrná výšina a s ní jsme konečně zahlédli zříceniny města Resáfa. V rovné stepi působí mohutným dojmem. Hradební zdi přečnívají obzor i zdají se býti vyšší než skutečně jsou. Chrám sv. Sergeje se podobá mo-

Obraz 73. — Resáfa, půdorys martyria.

hutnému hradu. Různé zbytky ostatních staveb poutají oko a vzbuzují zvědavost. Když jsme se k městu přiblížili, snížily se nad ně husté, šedé páry a dodávaly mu ještě více tajemnosti.

Utábořili jsme se u jihozápadního rohu. Prohlédnuvše si zběžně městiště, dali jsme se hned do práce. Večer se chtěl Emír uložiti v klenutém sklepení rožní věže.

»Co to Emír zamýšlí?« ptal se Náser, když mu Emír posuňky ukazoval, aby sklepení vyčistil, že tam budeme spáti. »Což kdybychom byli ve sklepení přepadeni? Jak se bu-

deme brániti? Oheň můžeme udělati mezi zídkami; ztratí se, jeho světlo se rozptýlí, nebude daleko viděti, ale rozsvítí-li Emír svou velikou lampu ve sklepení věže, bude světlo zářiti z jejích střílen jako z vysokého minaretu. Proč by nepřenocoval ve stanu? Ve stanu si může rozsvítiti, jak mu napadne. Z něho světlo nebude unikati; střílny přece zadělati nemůžeme. Kdo vyleze tak vysoko, když je schodiště pobořeno a žebříku nemáme? Světlo samo bude na půl dne cesty volati kde jakého lupiče, aby nás přepadl.«

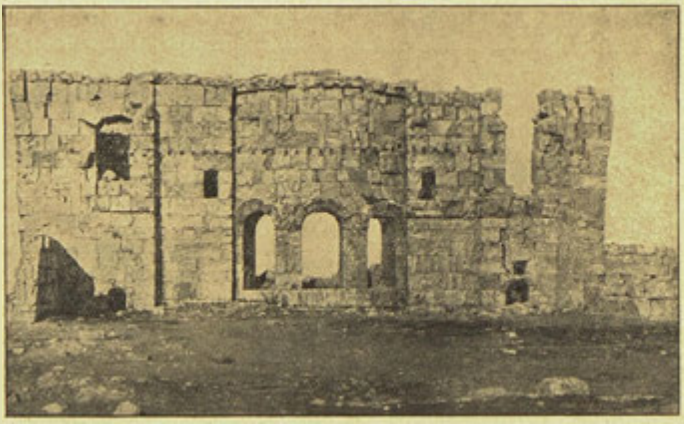
Rozmlouvali jsme Emírovi jeho záměr, ale bál se deště a přál si, abychom přece jen ve věži noclehovali. »Kdo ví, kolik století zde nikdo nespal! Jak to bude krásné, když si prostřeme své pokrývky, upravíme svá lože a budeme večeřeti při elektrickém světle!«

Nebylo snadno prostříti pokrývky a večeřeti ve sklepení, jehož podlaha byla dobře na čtvrt metru pokryta trusem dravých ptáků a hyen. Supové hnízdili ve střílnách, krkavci a jiní v různých dutinách klenby a hyeny měly příbytek ve velkých skulinách mezi stavivem. S velkou námahou jsme vyčistili kus sklepení a upravili tam svá lůžka. Večeři jsme vařili venku a uvnitř zhasli elektrickou lampu po osmé hodině. Asi k půlnoci na nás bylo hozeno ze střílen několik kamenů. Probudiv se, vykřikl jsem a sáhl hned po hlavě Emírově, který spal vedle. Potom jsem ohmatával jeho prsa a nohy. Chvála Alláhovi! Nebyl raněn ani on, ani Túmán. Útočníci nevěděli, kde právě ležíme, a shodili kameny asi půl druhého metru od nás. Tu třeskla rána. Chopivše se ručnic, vyběhli jsme z kulaté síně a spěchali rychlým krokem k nejbližšímu průlomu ve hradbách, sběhli do příkopu, zabočili na západ a utíkali zezadu k věži, v níž jsme přenocovali. Několik černých postav se mihalo pod věží a zmizelo pod západní hradbou. Tma byla veliká. Neviděli jsme ani na 5 m a měli jsme neznámé pronásledovati. Byli-li skryti mezi balvany, mohli nás zastřeliti dříve, než jsme se nadáli. Utekli, byvše překvapeni. Na spánek nebylo pomyšlení. Vynesli jsme své pokrývky ze sklepení a zůstali před ním, střehouce svých zvířat a zavazadel. Útočníci se nevrátili.

Obchůzka zříceninami.

V následujících dnech jsme zkoumali zříceniny resáfské. Leží v rovině, kterou klasikové nazývali Barbarskou. Město

(obr. 62) je obehnáno hradbami na severu 577 m, na východě 361 m, na jihu 591 m a na západě 417 m dlouhými. Hradby jsou zesíleny mohutnými věžemi v každém rohu a menšími po každé straně. Končí zídkou na 2 m vysokou a střílnami opatřenou. Obhájci mohli za ní po celých hradbách obcházeti a útočníky odrážeti. Na hradby vystupovali z města po četných schodech (obr. 63). Severní hradba má krytou chodbu (obr. 64). Se všech stran vedou do města nádherné brány (obr. 65—67). Nejskvostnější je brána severní (obr. 68—72). Vždyť od severu přišel do Resáfy mučedník Sergej a před severní branou byl pro Spasitele usmrcen. Napravo a nalevo

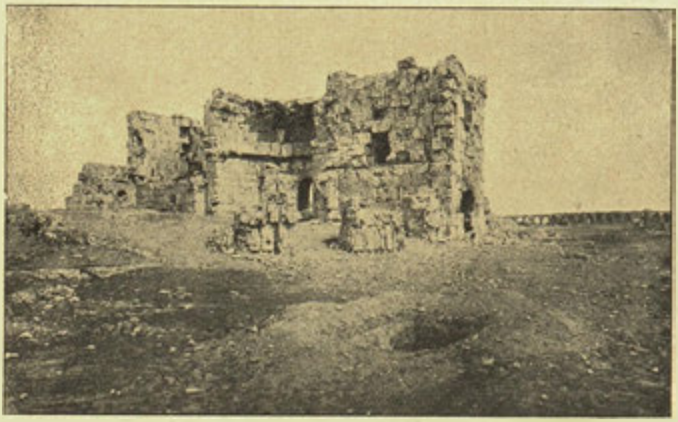
Obraz 74. — Resáfa, martyrium od východu.

od severní brány je ve hradbách uzounká chodba, kterou bylo možno obejíti celé opevnění chránící brány od severu.

Z budov uvnitř hradeb poutají pozornost tři mohutné zbytky křesťanských chrámů a několik světských domů. Vše ostatní je pobořeno a místy i hodně rozkopáno a rozmetáno. Mezi ssutinami je patrná široká ulice vedoucí od brány severní přímo k bráně jižní. Je přes 4 m široká a byla ohraničena sloupovím. Na několika místech je zřejmo, že od ní odbočovaly k západu a k východu ulice jiné, rovněž sloupovím zdobené. Zbytky vítězných oblouků jsme našli na dvou místech. Prvý byl zbudován nedaleko brány severní a vcházelo se jím na nádvoří ústředního chrámu mučednického či martyria, jehož střecha spočívala na porfyrových sloupech (obr.

75). Zbyla z něho jen východní část, poněvadž tam klenutí apsidy a místností vedlejších vyžadovalo silnějších stěn a ty odolaly zemětřesení. Vpravo a vlevo od hlavní apsidy vedou schody do prvého poschodí nad vedlejšími místnostmi. V pozdějších dobách byly k východní stěně tohoto chrámu přistavěny domy na dvě poschodí (obr. 74—77).

Dále k jihu, skoro severně od jižní brány, ční věž největšího chrámu resáfského (obr. 78—82). Je vystavěn na klenbách mohutných cisteren nebo sklepení jako basilika s pěti loďmi, které končí na východě ozdobnými apsidami. Bohužel, že se zachovala jen jižní část hlavní apsidy, jakož i obě jižní, a věž, která byla aspoň 25 m vysoká. Dosud ční na

Obraz 75. — Resáfa, martyrium od jihozápadu.

15 m. Býval s ní překrásný rozhled po okolní rovině a jistě v ní sedával strážce, dávající pozor, zda se nějaká nájezdní nebo válečná četa k městu neblíží.

K východu od basiliky stojí největší klášter resáfský (obr. 83). Byl nejdéle obydlen, nejčastěji opravován, proto je jak klášter, tak i klášterní chrám nejlépe zachován (obr. 84). Dnešní basilika ukazuje zřejmě trojí neb aspoň dvojí stavivo. Má tři lodi (obr. 85—99). Boční jsou odděleny od hlavní pilíři nesoucími oblouky. Tyto oblouky byly později podepřeny sloupy, ale nikde není ani památky po podstavcích pro ně, a oblouky s nimi rovněž nesouvisí. Na hlavici každého porfyrového sloupu spočíval trám, nesoucí krov lodí bočních.

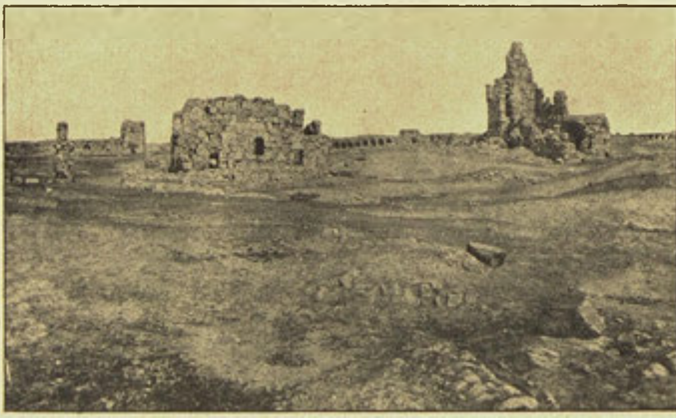
Obraz 76. — Resáfa, martyrium od západu.

Obraz 77. — Resáfa, oblouk nad diakonikem martyria.

Všechny lodi končí apsidami. Spodní části stěn byly ve všech apsidách obloženy mramorovými deskami. V hlavní lodi byla před apsidou zřízena hrobka, do níž byly přeneseny ostatky svatého Sergeje z martyria. Hrobka byla vyložena porfyrovými deskami 3 cm silnými.

Severní a jižní stěny bočních lodí basiliky i kláštera jsou podepřeny mohutnými pilíři, jejichž jádro se skládá z nasypaných zlomků starého staviva. Do západní stěny basiliky byl nad zazděné dveře vložen kámen s nápisem, jenž oznamuje, že byl klášterní chrám opraven metropolitou Simeonem r. 1093. Tehdy asi snesli mniši a obyvatelé resáfští vše, co se ještě ze starých dob v městě zachovalo. Porfyrové desky, jimiž

Obraz 78. — Resáfa, pětilodní basilika od jihozápadu.

je obložena hrobka sv. Sergeje, a porfyrové sloupy, podpírající klenbu, pocházejí všechny z martyria (obr. 100—102). Zemětřesení desátého nebo jedenáctého století rozvrátilo lehké martyrium. Bylo-li martyrium obnoveno, neodolalo novému zemětřesení a nebylo po zemětřesení r. 1068 již obnoveno. Tehdy byly sloupy dovaleny do klášterního chrámu a tehdy byla i hrobka sv. Sergeje ozdobena deskami a okrasami hrobky dřívější.

Z muslimských staveb je patrna mešita zbudovaná k východu od martyria (obr. 103). Zdá se, že byla klenutá. Klenba i zdi se zřítily a naplnily vnitřek na dva metry vysoko cihlami.

Nesčetné jsou v Resáfě cisterny. Obyčejně jsou dvě i tři při sobě. Bývají přes 4 m hluboké, klenuté a v klenutí ponechán malý, kulatý otvor, jímž se voda čerpala. V pozdějších stoletích byla jižní brána zazděna a prostor mezi ní a jejím jižním ohraněním proměněn v nádržku vodní. Obrovské cisterny jsou zbudovány v jihozápadní části města (obr. 104). Tekla do nich voda z dešťového rybníku, vybudovaného asi 450 kroků k západu od hradeb. Voda byla z něho sváděna kanálem k hradebnímu příkopu přes 5 m širokému a přes něj po oblouku do úzkého otvoru ve hradbách, z něhož spadala do cisteren.

Vně města před severní branou je nevelký chrám, jehož severní část je pobořena (obr. 105). Je vybudován na půdorysu rovnoramenného kříže s pěti kopulemi; čtyřmi menšími a jednou větší nad křížením. Celý vnitřek chrámu byl malován (obr. 106—110). Nad okny hlavní apsidy je kratičký nápis řecký, velebící vítězství šťastného osudu Alamundara, krále křesťanských kočovníků ze kmene Gassán. Na severu přiléhá ke chrámu velký zájezdní hostinec či klášter. Na východě se prostírá rozsáhlý křesťanský hřbitov. Roku 1908 byl ještě neporušen, ale r. 1912 byl snad kdekterý hrob rozkopán a otevřen.

K severu od města, vpravo a vlevo od římské silnice, jsou zbytky čelných náhrobků. Muslimský hřbitov jsem našel k severozápadu od města. Četné hroby jsou vyloženy deskami z vypálené hlíny, do níž byly vytištěny věty z koránu. I na náhrobních kamenech jsou vyryty částky z koránu. Tyto hroby byly povětšině již r. 1908 vypleněny.

K východu a jihovýchodu od města jsou kamenné lomy, z nichž pochází bílé, alabastru podobné stavivo hradeb a mnohých budov.

Resáfa pohanská.

Vznik Resáfy je záhadný. Asyrští králové při začátku prvého tisíciletí před Kr. podnikli různé výpravy do okolí tohoto města, aniž by se byli jejich letopiscové o něm zmínili. A přece již koncem devátého století před Kr. byla Resáfa středem velikého kraje. Jeho správcové náleželi mezi čelné muže asyrské, podle kterých se jednotlivá léta jmenovala. Možno za to míti, že byla vybudována v tomto století jako opevněný tábor asyrského vojska a sídlo krajského správce. Je rovněž

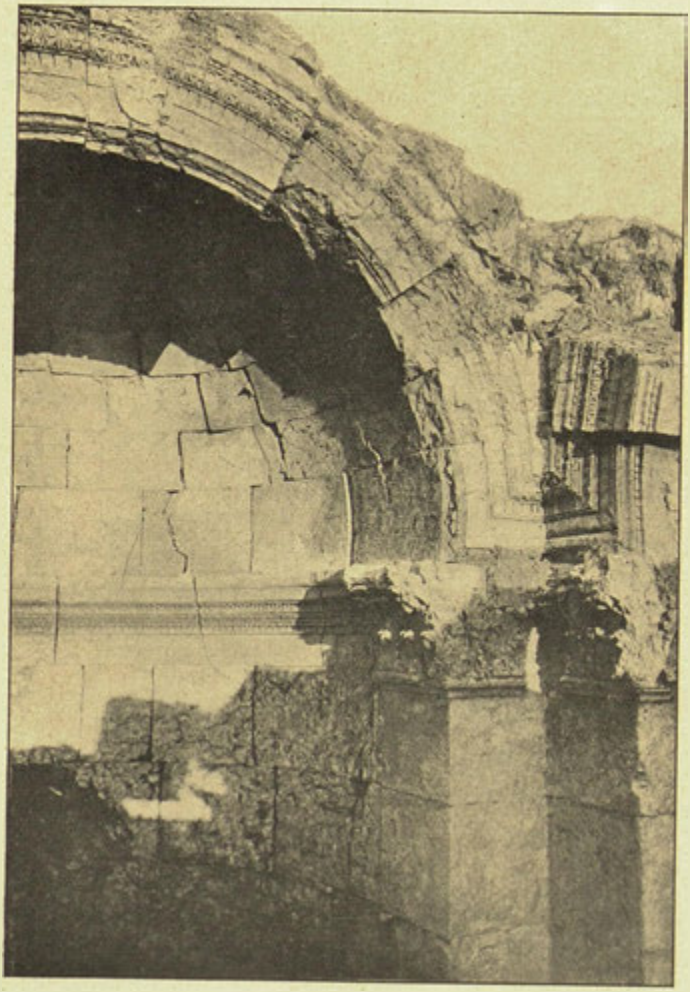
možno, a pravdě velice podobno, že na místě tohoto nového asyrského města stávala již dříve osada. Vždyť se dá okolí na různých místech obdělati a poloha je velice důležitá pro karavany obchodní.

Je pravda, že není u Resáfy ani potůčku, ani pramene, ba ani pramenité studnice. Ale po vydatných deštích teče zdaleka voda do nížiny západně od města, dá se zachytiti do vel-

Obraz 79. — Resáfa, apsis pětilodní basiliky od západu.

kých dešťových rybníků a možno ji svésti i do hlubokých cisteren. Dbají-li obyvatelé, aby zachytili co nejvíce dešťové vody a zřídí-li si rozsáhlé cisterny podzemní, chráněné před větrem a sluncem, mohou se zásobiti vodou i na dvě léta — a déle než dvě léta není Palmyrena bez vydatných dešťů. V hloubce 75 metrů se lze dokopati spodní vody, která je ovšem trochu slaná, poněvadž je v půdě mnoho krystalické sádry a ve skalách převládá alabastr. Na severovýchodě, vý-

Obraz 80. — Resáfa, apsis pravé boční lodi basiliky.

Obraz 81. — Resáfa, pravá boční loď basiliky.

chodě a jihu od Resáfy je mnoho hlubokých podzemních jeskyní a v těch stává voda po vydatných deštích až deset metrů vysoko a udrží se i tři léta. Přičinliví obyvatelé si mohli tudíž opatřiti vodu a pěstovati na svých polích a v zahradách obilí, olivy, smokvoně a snad i vinnou révu. Jejich stáda našla ve vzdálenějším okolí, hlavně na jihu a jihozápadě pastvu a vodu po celý rok.

Hojný výdělek přinášely obyvatelům Resáfy obchodní karavany, které do jejich osady přicházely, třebas neležela v oase. Útvar půdy je nutil, aby navštěvovaly Resáfu. Od dnešního Abu Hréra na západě až po osadu Dejr az-Zór na jihovýchodě spadá pravý břeh eufratský skoro až k samé řece. Na mnohých místech je nábřeží pouze dva metry široké, na jiných pak bývá od rozvodněného Eufratu zatopeno, proto musí velké karavany hledati cestu dále od břehu. Nemohouce táhnouti při samé řece, vzdalují se od ní, aby obešly hluboká koryta jednotlivých údolí a chodí proto nejraději tudy, kde řečiště s okolní rovinou skoro úplně splývají.

Rovina je na jihovýchod od Resáfy přerušena rozbrázděným pohořím Bišri; směřujíc k severovýchodu ponechává toto pohoří Eufratu jedině úzké řečiště, které si po tisících let sám vymlel. Pohořím Bišri vede několik přechodů, ale karavany, jejichž zvířata nesou těžké náklady, se jim vyhýbají. Stoupá-li nebo sestupuje-li zvíře, přesune se velice snadno jeho náklad, ztratí rovnováhu a buď spadne nebo zvíře klesne, karavana se zastaví a lidem přibude práce. Proto velké obchodní karavany hledají cestu, která zůstává pokud možno ve stejné rovině a raději si zacházejí vědouce, že zacházkou uspoří sobě i zvířatům neobvyklé námahy a že ji rychlejším pochodem snadno nahradí. Taková zacházka je u pohoří Bišri možná. neboť skoro k jihu od Resáfy se otvírá hluboký zářez dělící Bišri od západního pohoří Abu Ridžmén. Zářez je hluboký, schůdný, má hodně vody, dá se obdělati a ústí k jihu do zvlněné roviny, kterou se karavany mohou dáti buď na jihovýchod do starého Babylonska nebo po úpatí pohoří na jihozápad do jižní Syrie a Fénicie.

Zářez je ohraničen na východě pohořím Bišri, na západě Abu Ridžmén. Toto pásmo přichází od jihozápadu, od Antilibanonu a Damašku. K jihu spadá srázně k rovině, kdežto k severu vysílá četné pahorky, které se pozvolna ztrácejí taktéž v rovině. Celé pohoří Abu Ridžmén se dá obdělati, bylo jindy obděláno a jeho obyvatelé udržovali a udržují

četné styky. Mimo zmíněnou hlavní dopravní cestu po jižním jeho úpatí vede druhá cesta dopravní po severním úpatí pahorků a schází se s cestou přicházející zářezem tam, kde leží Resáfa. Poloha tohoto města tvoří tudíž důležitou křižovatku dopravních cest, směřujících od severu k jihu a od západu k východu.

Obraz 82. — Resáfa, při basilice pětilodní.

Na levém břehu Eufratu končí nedaleko Resáfy dvě rovněž velice důležité cesty: jedna při ústí řeky Belích u dnešní osady Rakka, druhá v okolí dnešní osady Bális u proslulého Brodu, Thapsaku, jímž král Alexander Veliký přešel Eufrat. Když se chtěly dáti karavany, překročivší Eufrat buď u Bális nebo u Rakky do Fénicie, Egypta nebo

Babylonska, bylo nutno, aby navštívily Resáfu. Kdo měl ve své moci toto město, ovládal důležité dopravní cesty a tím i část světového obchodu.

Velké obchodní karavany se vyhýbaly. pokud jen mohly, cestě jak podél Eufratu, tak podél Tigridu, poněvadž pánové různých osad při těchto řekách na nich vymáhali poplatky. ztěžovali jim pochod a zmenšovali tím jejich výdělek. Výpravčí velkých karavan se raději domlouvali s náčelníky velkých kmenů a táhli pod jejich ochranou daleko od řek. Z města nebo opevněného tábora ležícího hluboko ve stepi jako Resáfa mohli býti velcí náčelníci snáze ovládáni než z tvrze, vybudované při samé řece. Z Resáfy mohl velitel vy-

Obraz 83. — Resáfa, basilika sv. Sergeje od jihozápadu.

slati čety proti tomu neb onomu táboru a donutiti náčelníka, aby ztrestal lupiče a vrátil uloupené věci, aby tudíž plnil. k čemu se byl zavázal a zač byl placen.

Velcí kmenové stěhujíce se sledují cesty, jimiž se ubírávají obchodní karavany. Vědí, že na nich najdou vodu a různé potřeby, které kupují nebo za svá stáda vyměňují. Chtěli-li velcí kmenové tábořící v severní Arabii se nastěhovati do Palmyreny, musili se rovněž ubírati zářezem mezi pohořími Bišri a Abu Ridžmén. Tam jim mohl býti pochod od velitele z Resáfy snadno překažen. Ale Palmyrena byla a je z velké části obdělána a pevně osídlena. Osadníci musí býti chráněni před svými největšími škůdci kočovníky a k této obraně se hodil opevněný tábor resáfský znamenitě. Asyrští králové pochopili význam polohy Resáfy, učinili ji sídlem své správy a ovládali odtud jak důležité cesty dopravní, tak velikou oblast trvale obydlenou, jakož i četné kmeny kočovné.

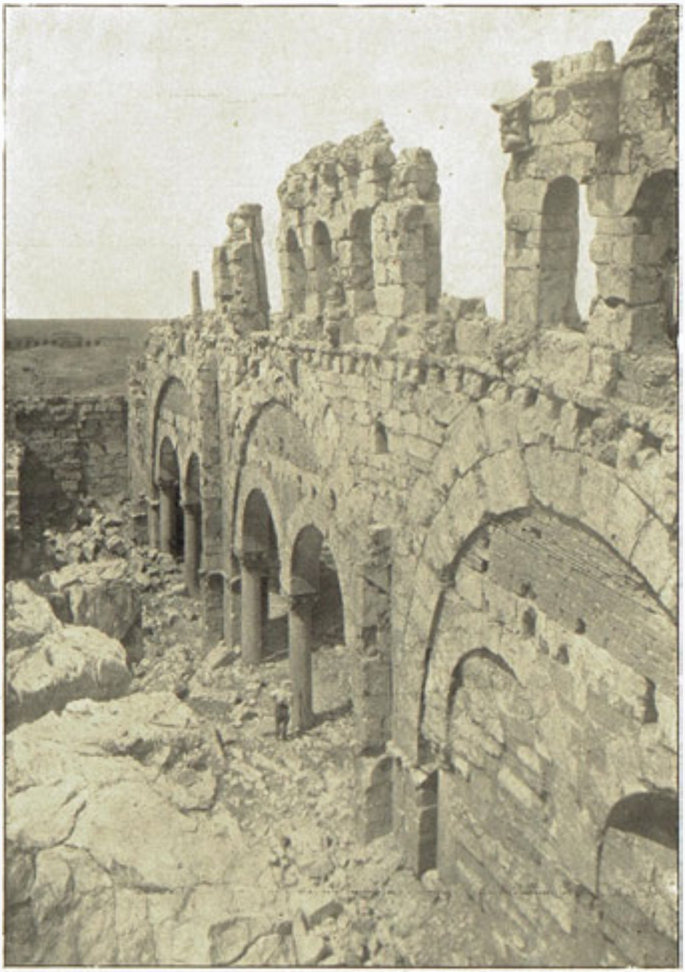
Obraz 85. — Resáfa, hlavní lodí basiliky sv. Sergeje k východu.

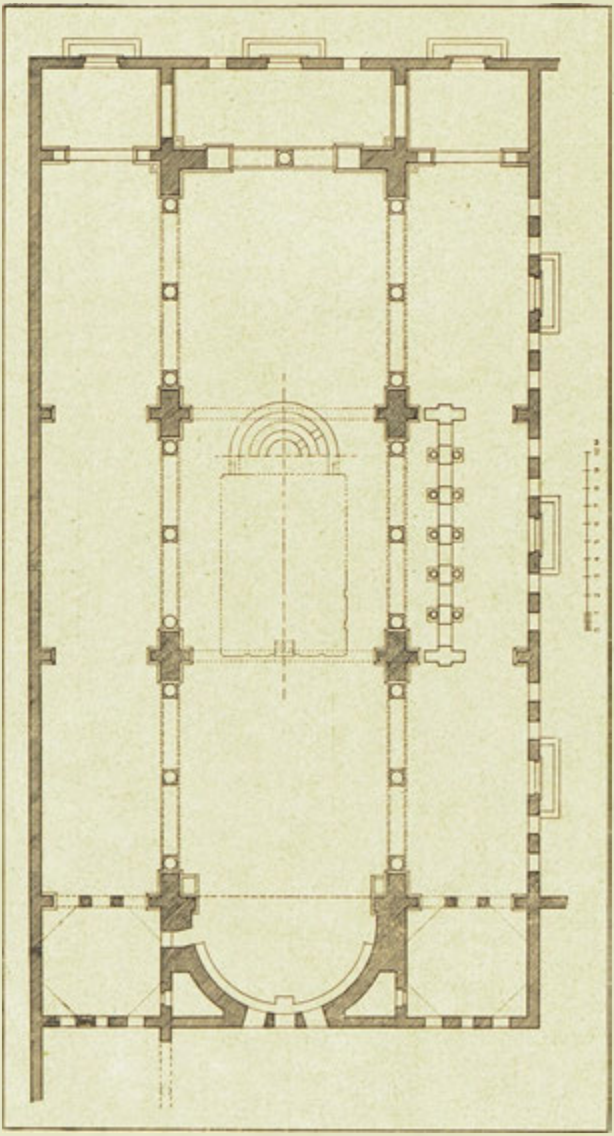
Obraz 86. — Resáfa, hlavní lodí basiliky sv. Sergeje k západu.

Obraz 87. — Resáfa, levou boční lodí basiliky sv. Sergeje k západu.

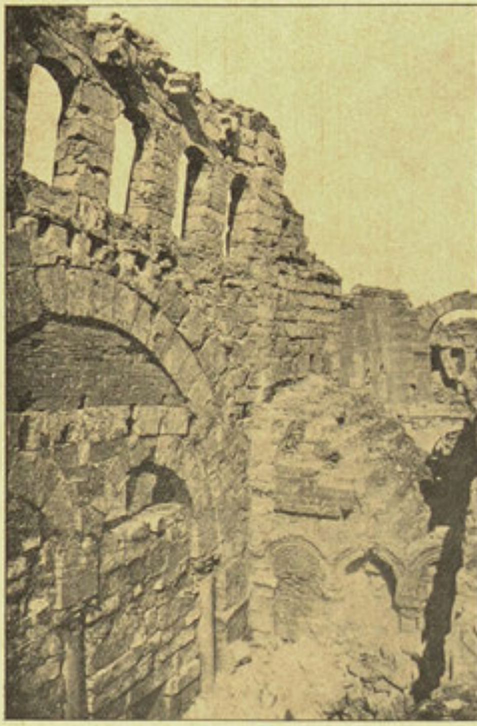

Obraz 88. — Resáfa, pravou boční lodí basiliky sv. Sergeje k západu.

Obraz 84. — Resáfa, půdorys basiliky sv. Sergeje.

Obchodní cesty měnily ponenáhlu svůj směr a Resáfa upadala. Před zánikem ji zachránilo, že se stala hlavním poutním místem syrských křesťanů. Kupci z ní vycházející nebo k ní směřující znali nebezpečí, jaké jim hrozí od nepřátelských neb aspoň nevraživých perských a byzantských kočovníků

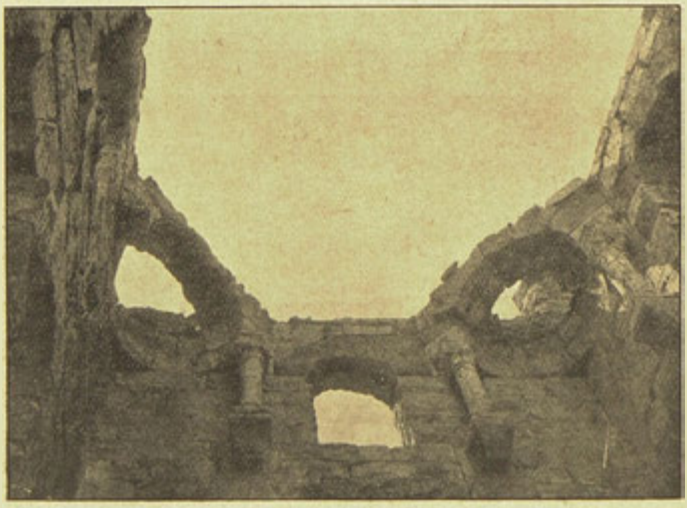

Obraz 89. — Resáfa, pravou boční lodí basiliky sv. Sergeje k východu

a později iráckých a syrských muslimů; proto se dožadovali přímluvy a ochrany resáfského patrona svatého Sergeje a roznášeli jeho slávu po celém Orientě.

Koncem století třetího nebo začátkem století čtvrtého byli Sergej, prvý, a Bakchus, druhý představený cizinecké stráže palácové, u císaře Maximiana obžalováni, že jsou křesťané.

Císař je odevzdal vévodu Antiochovi, jenž dal Bakcha v osadě Bális na Eufratu utlouci. Sergeje vzal s sebou do pevnosti Sura, dnešní Súrijje, severně od Resáfy. Tam mu dal navléci střevíce, do nichž byly zaraženy ostré, nezahnuté hřeby, a poručil ho hnáti před svým vozem až do nějaké tvrze, v níž přenocoval. Nazítří dojel do pevnosti Resáfy, kde nad ním vynesl rozsudek smrti. Biřic mu protáhl pysky provaz a sťal ho na popravišti. Nějací lidé pochovali jeho tělo na témž místě a po mnoha letech zbudovali nad jeho hrobem stavení z kamene a bláta. Když pak se ponenáhlu šířilo náboženství křes-

Obraz 90. — Resáfa, přechod levé boční lodi basiliky sv. Sergeje v osmihran střešní.

ťanské, shromáždilo se 15 biskupů, kteří vystavěli při pevnosti resáfské vhodné pohřebiště a přenesli tam tělo svatého mučedníka. Toto pohřebiště nebylo zbudováno v pevnosti, nýbrž vedle ní; dlužno tudíž hledati prvotní hrob sv. Sergeje za severní branou městskou, kde je rozsáhlé pohřebiště křesťanské, a to snad na místě chrámu, jejž buď přestavěl nebo bohatě nadal Mundir, od 570 do konce 581 velký náčelník či král kmene Gassán.

Po církevním sněmu efesském r. 431 pronásledoval Jan, patriarcha antiochenský, metropolitu Alexandra, pod jehož pravomoc Resáfa náležela. Chtěje zmenšiti jeho vliv, oddělil

od jeho metropole chrám svatého Sergeje. a povýšiv jej na biskupský, vysvětil prvního biskupa. Metropolita Alexander si na toto počínání trpce stěžoval, uváděje, že dal v Resáfě nedlouho před 431 vybudovati velký chrám a mnohé domy, jakož i ohraditi toto město nákladem bezmála tří set liber zlata. — Podle toho již tehdy putovali do Resáfy křesťané z dalekého okolí. Hlavní pouť se konala na památný den svatého Sergeje začátkem října.

Po svém patronu byla Resáfa zvána Městem Sergejovým, Sergiopolis, a nejen císařové byzantští, ale i velcí králové

Obraz 91. — Resáfa, hlavice porfyrového sloupu basiliky sv. Sergeje.

perští do ní posílali bohaté dary. Císař Justinian dal kolem ní vybudovati velkolepé hradby, v ní pak cisterny, do nichž byla sváděna voda, a vyzdobil ji sloupovím a četnými nádhernými budovami. Vojenská posádka měla bránití město, proslulé svými dary a posvátnými nádobami.

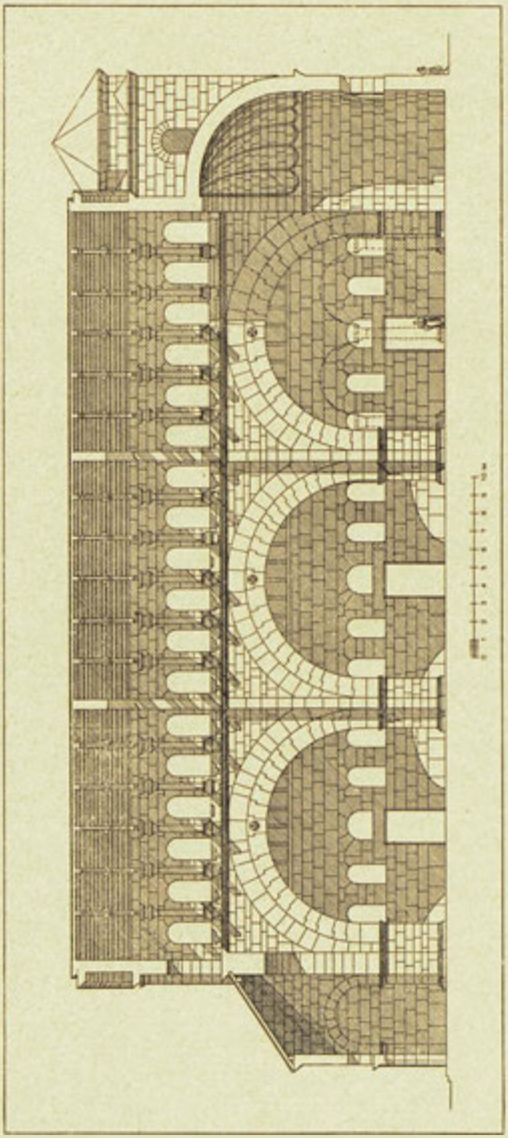
Perský král Chosroes, dobyv r. 540 města Sura, nabídl resáfskému biskupu Kandidovi, že mu prodá dvanáct tisíc zajatců za dvě stě liber zlata. Biskup, nemaje peněz, nemohl vysvoboditi svých ubohých souvěrců. Chosroes mu oznámil, že se spokojí dlužním úpisem. Kandid dlužní úpis napsal a přísahou potvrdil, že do roka složí požadované peníze. Zajatci,

Obraz 92. — Resáfa, apsidy basiliky sv. Sergeje od východu.

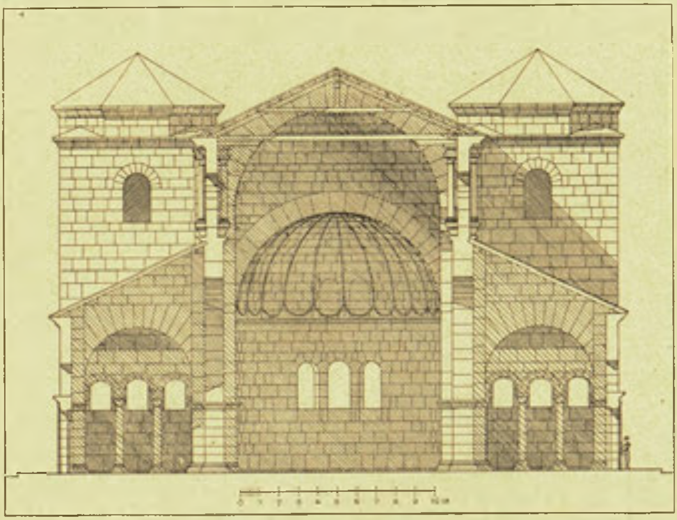

Obraz 93. — Resáfa, basilika sv. Sergeje od jihu.

Obraz 94. — Resáfa, podélný průřez basiliky sv. Sergeje.

muži, ženy, starci a děti, byli propuštěni, ale mnozí z nich zanedlouho podlehli útrapám. Biskup Kandid nemohl nikde sehnati potřebnou sumu. Když se Chosreos po dvou letech opět blížil po pravém břehu Eufratu k Resáfě, odebral se k němu biskup a prosil ho, jsa mučen, aby byl poslán s několika Peršany do svého sídla, že mu vydá posvátné nádoby. Chosreos svolil, ale s nádobami spokojen nebyl, tvrdě, že je to málo. Rozhněvav se, vypravil šest tisíc mužů, aby Resáfy dobyli. V ní bylo jen dvanáct set vojáků. Obyvatelé chtěli

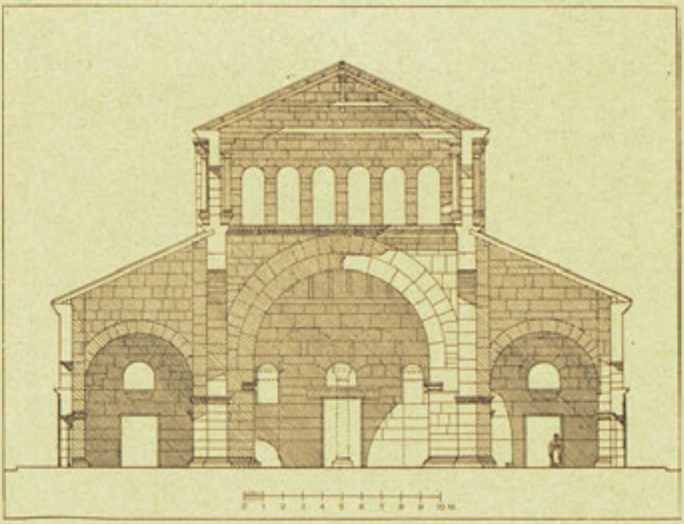
Obraz 95. — Resáfa, příční průřez basiliky sv. Sergeje k východu.

již s nepřítelem vyjednávati, když se dověděli, že trpí žízní a pomýšlí na odchod, což se zakrátko stalo.

Křesťanští králové gassánští, pod jejichž pravomoc náleželi kočovníci z okolí Resáfy, viděli ve svatém Sergeji svou hlavní záštitu před nástrahami věrolomných úředníků byzantských. Král Alamundar (al-Mundir), strachuje se o svůj život, tábořil se svými kmeny po tři léta při vnější hranici, následkem čehož perští kočovníci plenili území byzantské od Resáfy až po Antiochii. Po třech letech sliboval byzantský vrchní velitel Alamundarovi, že mu zaručí bezpečnost. Alamundar ho pozval do Resáfy, kde se před rakví svatého Sergeje smířili někdy na jaře 575. Tou dobou dal snad Alamun-

dar vybudovati chrám před severní branou a v něm za oltářem pořídíti nápis, jímž se oznamuje, že vítězí šťastný osud Alamundarův.

Za vlády chalífů z rodu Beni Umejja se stala Resáfa známou po celém světě muslimském, poněvadž ji chalífa Hišám, syn Abdalmalekův, zvolil za své sídlo. Vyhýbal se Damašku ze strachu před sdílnými nemocemi, které tam bývají častými hosty. Občané damašští ho prosili, aby neodcházel a nemocí se nebál, poněvadž prý není pamětníka, že by se byl některý

Obraz 96. — Resáfa, příční průřez basiliky sv. Sergeje k západu.

chalífa nakazil. Hišám odvětil, že nechce, aby se sdílnost či nesdílnost na něm zkoušela. Vystěhoval se do Resáfy, kde si dal vybudovati dva zámky. Umřel 6. února 743 a byl pochován v hrobce vytesané ve skále za hradbami resáfskými. Dlouho v ní neodpočíval. Po šesti letech přitáhl do Resáfy Abdalláh z rodu Abbásova, jenž připravil Beni Umejja o trůn; vnikl do hrobky, v níž na pohovce leželo nabalsamované tělo Hišámovo, vyvlekl je a bil po obličeji svou holí. Nemaje na tom dosti, dal tělo postaviti mezi dva kameny a zasadil mu 200 ran bičem. Tělo se kus po kuse rozpadalo. Rozpadlé sebral a spálil.

Slavný křesťanský lékař Ibn Butlán popisuje v polovici jedenáctého století svou návštěvu v Resáfě. Byl překvapen jak výstavnými hradbami, tak nádhernou svatyní, zdobenou pozlacenou mosaikou. Obyvatelé byli velkou většinou křesťané. Živili se ochranou karavan, dopravou různého zboží, jakož i obchodem s kočovníky.

Ještě koncem třináctého století byl obydlen klášter resáfský, počítaný mezi zázračné budovy světa. Již tehdy obyvatelstvo velice trpělo od kočovníků a jedině z lásky k domovině se nevystěhovalo. Když se ke svízelům, působeným okolními kočovníky, přidružily v následujících dvou stoletích bezmála nepřetržité nájezdy loupeživých Tatarů, ustoupila láska k domovině touze zachrániti holý život a klášterníci s posledními zbytky křesťanského obyvatelstva opustili Resáfu.

Zloději dobytka.

Pracovali jsme od rána do večera ve zříceninách. Zkoumali jsme půdorysy a náčrtky z r. 1908, hotovili průřezy jednotlivých budov, podrobný plán celého města a okolí, kreslili a fotografovali jednotlivé ozdoby a těšili se, že budeme míti věcný podklad k luštění různých záhad vědeckých. Ale Alláh určil jinak. Hlavní plány a nákresy jsme uschovali ve zvláštní plechové krabici, kterou jsme neposlali ze stanice Hammám do Haleba, nýbrž vzali s sebou a pozbyli jich, když jsme byli 28. května 1912 od Šammarů přepadeni. Ovoce práce 1908 a 1912 bylo zmařeno. Zachovaly se nám jenom náčrtky a poznámky v zápisnících.

Z práce nás nikdo nevyrušil. Jen 30. března přihnalo několik lupičů ukradené krávy k městu. Jeden lupič vehnal svou kořist, tři krávy, průlomem v jižní hradbě do zřícenin, dostal se mezi nás a byl zajat. Jeho druhové, kteří se v jižním příkopu trochu opozdili, utekli k východu a zmizeli v tamních lomech a jeskyních. Četník Ismaín vzal lupiči revolver, těžkou sekyrku a krávy a chtěl do dovésti svázaného na četnickou stanici Hammám.

»Neblázni, Ismaíne,« ozval se proti tomu Náser. »Vody nemáme a nebudeme krmiti a napájeti tohoto darebu. Budeš ho stříci? Což když se jeho druhové vrátí a zesíleni jinými nás v noci přepadnou, aby ho vysvobodili? Pusť ho, ať si táhne po svých!«

»Mou povinností je lupiče zatknouti a odevzdati úřadu.«

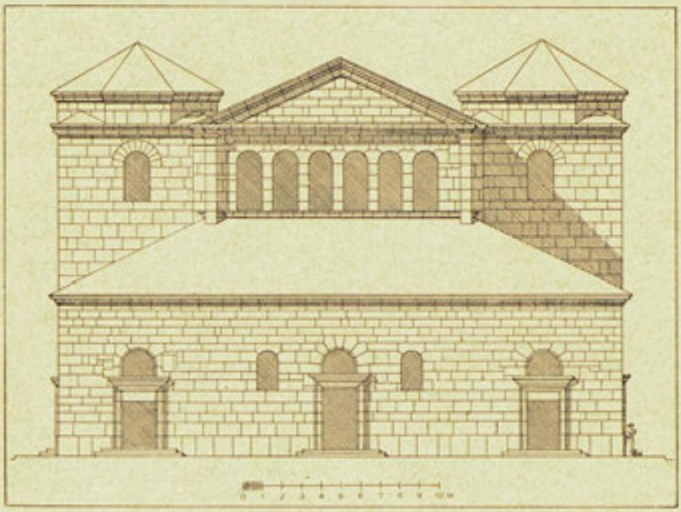
»Budiž! Sedni si na svou klisnu, rozkaž lupiči, ať před tebou běží a zaveď ho do Hammám. Odevzdej ho úřadům a vrať se!«

»Jak bych vás mohl opustiti? Vždyť jsem za vás odpověden Alláhovi i vládě.«

»Nemysli si, Ismaínku, že ti věříme. Bojíš se o svou kůži, aby tě jeho druhové nepřepadli, proto se vymlouváš na nás.«

»Co mi tedy radíš?«

»Neradím ti nic. Nepřijdeš-li k rozumu, chytnu darebu, kopnu ho, a uteče.«

Obraz 97. — Resáfa, rekonstruované západní průčelí basiliky sv. Sergeje.

»Což kdyby se vláda dověděla, že jsem lupiče propustil?«

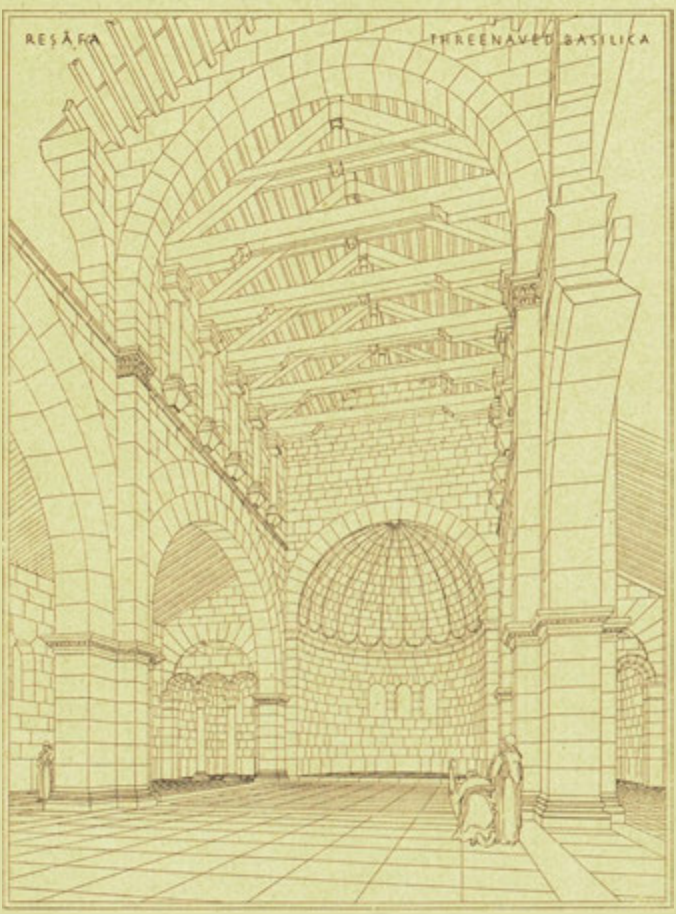
»Dověděla se již víc a ví toho tolik, že nemá ani času ani chuti, aby se starala o každého uprchlého lotra. Kdo jí to bude žalovat? Tento dareba jistě ne, a my přece proti tobě popouzeti nebudeme. Pryč s ním!«

Četník nakázal lupiči, aby utíkal k severu.

»Střelím po tobě, zamíříš-li vpravo ke svým kamarádům.«

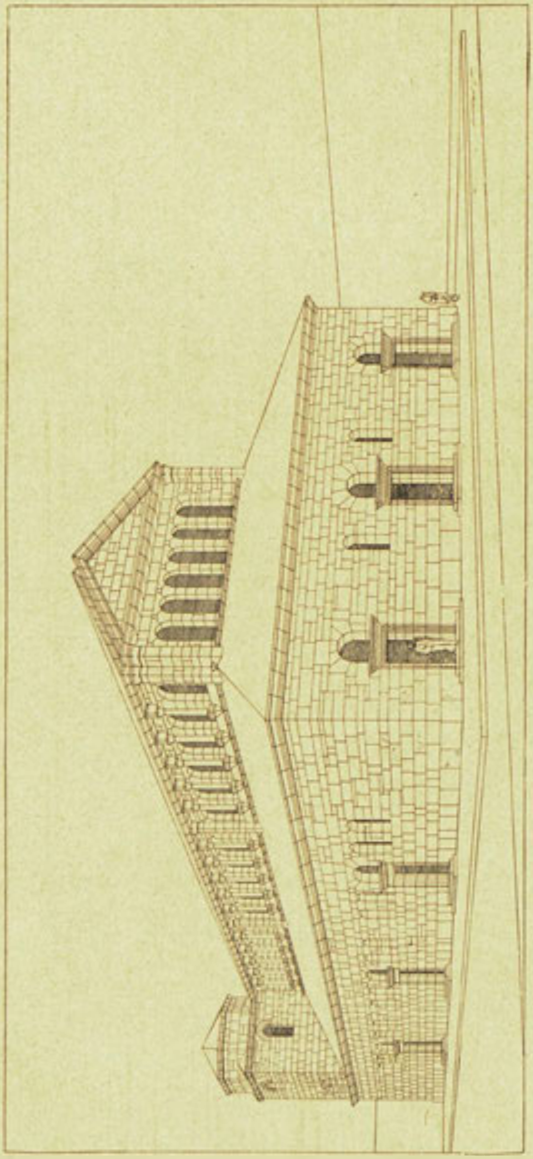
»Jen mne pusť, vznešený pane! Půjdu ke své rodině, nikoliv ke svým kamarádům.«

Četník si sedl s naší karabinou na jednu ze západních hradebních věží a dohlížel, kam lupič míří. Ten spěchal prvotně rychlým klusem k severozápadu. Uraziv asi 500 kroků zabočil náhle v pravém úhlu k východu. Domníval se, že

Obraz 98. — Resáfa, rekonstruovaný vnitřek basiliky sv. Sergeje.

obyčejná ručnice četnická Martini a špatný náboj tak daleko nenese, ale skokem se dal znova k severozápadu, jakmile zaslechl hvizdot koule vypálené z Mannlicherovky.

Obraz 99. — Resáfa, rekonstruovaná basilika sv. Sergeje.

»Viděl jsi, Násere, jak se chlap obrátil? Oh, já mám oko a kdybych měl dobrou ručnici, zasáhl bych vše, nač bych namířil. Nenadáli se lupiči, že upadnou do mých rukou. Budiž Alláh pochválen! Získal jsem revolver a tři krávy.«

»Co s nimi počneš?«

»Co počnu? Přece jich nevyženu. Zůstanou tady ve sklepení nebo se budou pást ve zříceninách pod mým dozorem Až odtud odjedeme k Eufratu, vezmu je s sebou, a jejich majetník se jistě přihlásí a dá mi pěkné nálezné.«

Ale s blížícím se večerem stával se četník zamlklejší a zamlklejší. Obávalť se pomsty druhů lupičových a vybízel nás, abychom se přichystali k obraně. Po celou noc nezamhouřil oka. Seděl za kouskem náprsní zdi při jihozápadní rohové věži a dával bedlivý pozor na každý šustot. Kdykoliv zaslechl nějaký podezřelý zvuk, plížil se k nám upozorňuje. že se již nepřítel blíží. Burcoval nás každou chvíli, takže jsme si skoro nic neodpočali. Za dne vysezoval na stráži, za noci nás vyrušoval. Voda nám docházela. Krávy bučely žízní. velbloudice se nechtěly pásti, trápila je rovněž žízeň, i nezbývalo nám leda odjeti k Eufratu. A přece bychom byli rádi ještě aspoň dva dni v Resáfě pobyli a okolí lépe prozkoumali!

VII.

POHOŘÍM BIŠRI.

Na břehu Eufratu.

V pondělí 1. dubna po poledni jsme odjeli z Resáfy severní branou. Zanedlouho se nám ztratilo město za širokým návrším. Zastavili jsme se na chvíli v Kasr ad-Dahal, středověkém dvorci či klášteru a zahlédli na západě nevysoké náspy, jakoby zbytky opevněného čtyřhranného tábora, s mnoha postranními zakulacenými výběžky, snad věžemi. Nemohli jsme tam jeti, nemajíce ani hltu vody. Před samým večerem jsme zpozorovali před sebou dvě kopule zřícenin zvaných Tadejjén a daleko za nimi mezopotamské hory zahalené fialkovým závojem. Na východě stál měsíc v úplňku tak vysoko jako slunce na západě.

Teprv k sedmé hodině jsme ucítili vlhký vánek přicházející od řeky a uložili se zakrátko u samé vody. Zavazadla jsme složili s velkou námahou, neboť žíznivé velbloudice dychtily po vodě. Bezpečného příchodu k řece nebylo a měli jsme strach, aby nám některé zvíře do vody nespadlo, proto jsme je napřed přiměli, aby poklekla, spoutali jim nohy, vykopali na břehu stupně a teprv po nich je pouštěli po dvou k vodě. Byla již půlnoc, když jsme ulehli.

V úterý a ve středu jsme sbírali byliny, prohlíželi nasbírané a upravovali sedla a zavazadla pro další cestu (obr. 111). S domorodým vůdcem jsme navštívili rozsáhlé zbořeniny Hnejde, oba starší zříceninové pahorky Tadejjén, jakož i zbytky různých domů a staveb k východu odtud až k četnické stanici Hammám. Při ní je vystavěn zájezdní hostinec či chán, několik krámů a domek, v němž bydlí správce pošty

a telegrafu. Ujednali jsme s majetníkem chánu, že pošle za slušnou odměnu naše fotografie s nejbližším spolehlivým povozníkem do Haleba.

Při návratu z Hammám jsme měli zajímavou podívanou. Skupina mužů a žen sestupovala k samé řece. Všichni nesli po dvou měších: jednom plátěném, druhém koženém. Kožený měch byl vlastně neporušená kůže kozí nebo kozlí úplně se-

Obraz 100. — Resáfa, porfyrové sloupky z martyria.

šitá s malinkým otvorem v jedné zadní noze. U samé řeky se zastavili, svlékli si část svého oděvu, smotali jej a vsunuli do plátěného měchu; ze všeho upravili nevelký uzlík. Otvor koženého měchu přiložili k ústům a foukali do něho, až se měch nadmul. Potom otvor pevně zavázali, přiložili nafouklý měch pod bradu, přidrželi jej levou rukou, pravou vložili uzlík na hlavu a skočili do řeky. Spočívajíce prsy na nafouklém

měchu, přidržovali uzlík pravicí na hlavě, nohama veslovali a pluli rychle trochu po vodě k nízkému ostrůvku uprostřed řeky. Ostrůvek byl porostlý mladými topoly.

»Jdou, Múso, na topolové listí,« vysvětloval četník. »Budou je stírati s mladých výhonků, naplní jím svůj plátěný měch a vrátí se týmž způsobem, jakým se dostali na ostrov, jenže nikoliv nad ostrovem, nýbrž pod ním, poněvadž je proud zanese poněkud dále. Listím krmí telátka nebo je suší na léto, když žádné pastvy není.«

Propadliny.

Za vůdce jsme najali muže ze kmene Uelde, bydlícího při samém Eufratu. Pobřeží řeky znal, ale dále od řeky se nevyznal. Ismaín mne těšil, že se na své cestě k jihu budeme blížiti k jeho rodnému městu Dejr az-Zór, a v jeho okolí že mně pojmenuje každý kopec a každý žlíbek.

Ve středu odpoledne jsme opustili Eufrat a zamířili skoro k jihu vlnitou rovinou, v níž jsme se zvečera uložili. Ráno jsme putovali týmž směrem nížinami a plytkými údolími, v nichž bylo hojně přehrad a zbytků starých zahrad.

Na chvíli jsme se zastavili u vody Dahal (obr. 112). Dahal sluje propadlina souvisící s podzemní jeskyní, do níž se stéká dešťová voda. Dahal, u něhož jsme stáli, byl skoro 70 m hluboký. Jedna strana propadliny byla tak mírně skloněna, že by po ní mohl i velbloud sejíti. Náš vůdce tvrdil, že podzemní jeskyně je přes 2 km dlouhá. Prohlíželi jsme ji. Je to přirozený útvar ve vápencové půdě promíšené hojně sádrou. Místy je až 20 m vysoká a 30 m široká, jinde jen 5 m vysoká a 8 m široká. Podle nánosu bylo patrno, že po vydatných deštích v ní voda stává až na 2 m. Jinou podobnou propadlinu nám ukazoval náš vůdce dále k jihovýchodu. Říká se jí Habba. Jejího dna prý dotud nikdo nenašel.

Obraz 101. — Resáfa, porfyrový pilíř z martyria.

»Jednou u ní tábořili, Múso, Ebede. vykládal Ueldi. »Chtějíce zvěděti, co je na dně propasti, svázali popruhy a oprati 40 koní, připevnili k nim sedlo a spustili na něm dolů nějakého mladíka. Provaz byl krátký: mladík dna nedosáhl. Víš, Múso, jak vypadal, když ho vytáhli? Mladíka spustili a šedivého starce vytáhli.

Na jihu uzavíralo obzor pohoří Bišri jako vysoká rovná stěna, na níž sedí jen několik homolí. Zaznamenavše jména jednotlivých viditelných údolí, rozsedlin, propastí, kopců a hor, jeli jsme mlčky k jihu. I my i naše zvířata jsme zdánlivě dřímali, jen Ueldi odříkával báseň:

1. *Ó strýče, toužím si osedlati ušlechtilou velbloudici,*
na níž za den daleko dorazím, skříživ na ní své nohy,

2. *která vypije poslední kapku z malého vederce,*
když ji k pití vybídnu,
zatím co se tísní jízdní velbloudi, takže se trou kožené
pokrývky jejich sedel.

3. *Plaší se, uslyší-li v pahorkatině rychlý let,*
let ptáků kata, kteří správně promíchali svá vajíčka.

»Prosím tě, Ueldi, neurážej Alláha a nehněvej svých druhů!«

»Proč bych Ho urážel a vás hněval?«

»Neodříkávej básně, které nerozumíš! Ty, pastýř krav a mluvíš o ušlechtilé velbloudici, o jízdě na ní a o ptácích kata, kteří, zamíchavše vajíčky v hnízdech, letí na pastvu a na vodu k daleké řece. Přednášej nám nějakou báseň, v níž se líčí, jak dojíte krávy a sušíte kravěnce a pečete na nich svůj chlebíček.

»Ty, Násere, jsi rovněž obyvatel pevné osady. Proč mi vytýkáš naše krávy?«

»Abych tě přiměl, abys zůstal věren svým kravám a nemíchal se do věcí, kterým nerozumíš.«

Náser neměl našeho vůdce rád.

»Je to veš, Múso, jaké jsme dotud neměli. Do všeho se plete, všeho chce okusiti, kam jen může, strčí prst a olizuje jej. Ó Alláh, ó Alláh, proč chováš takové tvory!«

Ueldi cítě, že mu Náser nepřeje, odměňoval se mu, kde jen mohl, a tím ho ještě více jitřil.

K večeru jsme vkročili do vlnité kotliny a utábořili se v ní. Ueldi mně ukazoval velikou hromadu kamení na jihovýchodě. »U ní jsou studnice Rehúb. Múso. Několik je jich zasypáno, některé jsou živé, mají vodu výbornou, jenže jsou hodně hluboké.«

Večer jsem dlouho pohlížel ke studnicím Rehúb. proslaveným v arabském básnictví. U nich tábořival křesťanský básník Achtal, který byl dvorním básníkem chalífů z rodu Beni Umejja.

Obraz 102. — Resáfa, porfyrová hlavice z martyria.

Chalífa Abdalmalek a křesťan Achtal.

Muslimové, opanovavše Syrii. neměnili bezmála nic v zemské správě; ani měniti nemohli, poněvadž jim chyběla jak správní zkušenost, tak vůle zabývati se věcmi svých nových poddaných. Nenutili jich k islámu, ba dopřáli jim církevní samosprávy. Vypudili byzantské vojsko, jakož i největší stoupence byzantské moci, vystavěli si vlastní opevněné vojenské tábory, určili, kdy a komu mají býti odváděny daně, přeměnili několik kostelů v mešity a nepletli se do práce dosavadních úředníků. Teprve, když se stal Damašek hlavním městem velké říše muslimské a chalífové z rodu Beni Umejja se v něm usadili, byli křesťanští úředníci ponenáhlu nahrazováni muslimskými, vlastně syrskými rodáky, kteří svou křesťanskou víru s islámem zaměnili. Chalífové nikoho ne-

nutili, aby se stal muslimem, a jak na svém dvoře, tak ve svých venkovských sídlech ochotně přijímali křesťany a přátelsky se s nimi stýkali, jen když se přesvědčili, že jsou jim oddáni. Měliť četné a nebezpečné odpůrce v pomocnících proroka Muhammada, kteří, bydlíce v Mekce a Medíně, proti nim popuzovali a jim kacířů nadávali. Za to je chalífové damašští stíhali jak posměšky svých básníku, tak zbraněmi svých vojáků. Mezi básníky a vojáky, kteří bránili věci vládců damašských jako své vlastní, bylo mnoho křesťanů.

Když se občané Mekky vzbouřili proti chalífu Abdalmalekovi, vyslal proti nim silné vojsko ze Syrie. Táhl s ním též pluk křesťanů kmene Tagleb. V čele pluku nesli kříž a sošku svého patrona Sergeje, kolem jehož poutního města Resáfy tábořili. Jejich soukmenovec Achtal ve svých básních poukazoval na porážku, jakou způsobili domýšlivým občanům Mekky jeho křesťanští druhové, a jízlivě si je pro jejich nadutost dobíral. A přece to byli ochránci a příbuzní proroka Muhammada, a chalífa Abdalmalek se proto na něho nejen nehoršil, nýbrž ho ještě vyznamenával.

Abdalmalek měl rád básníky. Bohatě je hostíval a štědře odměňoval, jen aby hlásali chválu jeho a jeho rodu. Žádného neměl tak rád jako křesťana Achtala. Achtal si také jeho milosti svědomitě zasloužil. Bezmála rok skládal báseň, v níž jadrnými slovy líčil šlechetné vlastnosti a zásluhy Abdalmaleka a jeho rodu Beni Umejja. Dokončiv ji, odebral se do Damašku. Nastrojiv se, zavěsil si na krk zlatý kříž a vstoupil bez ohlášení do pracovny chalífovy. Bylť jeho osobním miláčkem a měl k němu přístup volný.

»Slyšel jsem, že jsi na můj rod složil báseň. Přednes ji! vyzval ho po pozdravu chalífa.

»Vyschlo mně hrdlo, veliteli věřících. Rozkaž, aby je svlažili!«

»Podejte mu vody!

»Tou u nás napájíme osly.

»Nabídněte mu mléka!

»Již dávno jsem odkojen.

»Napojte ho medovinou!«

»Což pak jsem churav?

»Tož, co chceš?

»Vína, veliteli věřících. Vína chci!

»Což pak se u mne podává víno? Kdybych si tě nevážil, věru, že bys dostal po zásluze.«

Achtal znal svého chalífu. Pousmáv se, vyšel z pracovny a hledal po paláci stolníka.

»Běda!« pravil mu. »Velitel věřících se mne dotazuje na báseň. a já chraptím. Podej mi trochu vína.« Podal mu číši.

»Nalej ještě!« Vypil ji.

»Chceš, aby se tyto dvě potýkaly v mém žaludku? Pošli za nimi třetí.« Stolník vyhověl.

»Po třech choditi nemohu. Nechceš-li, abych vrávoral, dodej mně rovnováhy čtvrtou!«

Vypiv ji. vrátil se rozjařen k chalífovi a zanotil svou báseň, která se zakrátko stala proslavenou po celé říši. Chalí-

Obraz 103. — Resáfa, mešita od jihozápadu.

fovi se obzvláště zalíbil verš, v němž básník praví o členech jeho rodu:

Sálají hněvem, pokud se jim kdo protiví,
a nikdo jich nepředčí dobrotou, jakmile zvítězí.

Abdalmalek, ujav Achtala za ruku, zvolal: »Ty, Achtale, jsi mým básníkem! Jsi básníkem chalífovým! Jsi největší básník!«

Achtal zůstal u dvora po delší dobu. Chalífa ho zahrnoval svou přízní, dvořané se řídili příkladem svého pána a četní hosté s úctou pohlíželi na křesťana, o němž věděli, že je miláčkem velitele věřících. Mezi hosty byl mladík, člen vznešeného rodu a příbuzný Abdalmalekův, který před nedávnem přišel z Medíny po prvé do Damašku. Prohlížel si Achtala, naslouchal jeho básním, ale neodvážil se k němu přistoupiti, ani koho požádati, aby ho představil.

Achtal v kostele a v tábore.

Achtal, nabaživ se dvorní společnosti. zašel mezi své krajany, dlící v Damašku. a poněvadž se blížily svátky velikonoční, chtěl přistoupiti ke svatým svátostem. Byla to potíž, poněvadž s ním církevní představení nebyli spokojeni. Vytýkali mu, že si ve svých básních dobírá lidi šlechetné, ba že je pomlouvá, a ukládali mu strohá pokání, než ho připustili ke svatému přijímání. Podobně s ním jednal i kněz, k němuž se Achtal po návštěvě u chalífy odebral. Určil mu nucený pobyt o chlebě a vodě v místnosti sousedící s chrámem. Byla to velká rána pro Achtala! Vždyť přišel do kostela rovnou z paláce chalífova, kde byl ode všech dvořanů a hostů veleben, ba hýčkán. A přece se rozsudku kněze podvolil a pokání zkroušeně konal.

Stalo se, že vznešený mladík, který se u svého strýce Achtalovi tak podivoval. navštěvoval významné budovy damašské, mezi nimi i křesťanské kostely, jichž tam bylo patnáct. Prohlížeje si chrám za chrámem. přišel i do onoho, v němž Achtal konal své pokání. Vida oslavovaného básníka, jak zkroušeně sedí v uzavřené místnosti, dodal si odvahy a puzen jsa zvědavostí, představil se mu a ptal se ho, jak se tam dostal.

»Kněz mne tady uvěznil. Prosím tě, přimluv se za mne, aby mne propustil.«

Mladík se zarazil a podivil. Na novou prosbu zašel ke knězi a pověděl mu, kdo je. Kněz uslyšev, že má před sebou blízkého příbuzného chalífova, se mu s úctou poklonil a přívětivě ho přivítal.

»Mám k tobě prosbu,« zahovořil mladík.

»Co bys rád?«

»Propusť Achtala!«

»Chraň tě Bůh před ním! Muž tvého rodu se přece nebude přimlouvati za takového darebu. Dobírá si nejlepší lidi a zahrnuje je posměšky.«

Mladík prosil a prosil, až se starý kněz udobřil a opíraje se o hůl, zašel s ním k Achtalovi. Stanuv před básníkem, pohrozil mu holí, řka:

»Budeš ještě píchat lidi šlechetné svým jedovatým jazykem? Budeš ještě špiniti ctnostné ženy svou pomluvou?«

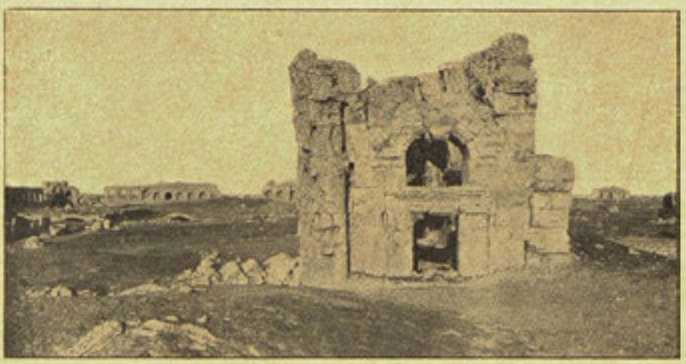
»Ničeho podobného se již nedopustím,« zaříkal se Achtal, hluboce se před knězem skláněje.

»Tož jdi v pokoji a poděkuj tomuto mladíkovi, který se za tebe přimluvil.«

Když vyšli z kostela, pravil mladík Achtalovi: »Lidé tě velebí, chalífa tě ctí, moc máš velikou a přece se pokořuješ před tímto knězem.«

»Vyžaduje toho náboženství, synku; vyžaduje toho náboženství.«

Bohužel, že Achtal slibu daného knězi nesplnil a svého jedovatého jazyka nestřehl. Podnapiv se, urazil jednou krutě svými posměšky udatného náčelníka Džahháfa v přítomnosti chalífově. Džahháf skočil jako raněný lev, aby Achtala hned ztrestal. Chalífa ho zadržel a dlouho a dlouho prosil, než se

Obraz 104. — Resáfa, od pětilodní basiliky k jihozápadu.

mu podařilo vynutiti na rozzuřeném Džahháfovi jakýs takýs slib, že na urážku zapomene. Nezapomněl. Vrátiv se od chalífy ke svým, čekal, až dojde zpráva, že též básník Achtal dlí ve svém táboře. Když došla, sebral tisíc bojovníků svého kmene a dal se s nimi na nájezd. Nevěděli, koho napadnou. Teprv u Resáfy jim řekl:

»Tamto na úpatí pohoří Bišri u studnic Rehúb je malý tábor, a v něm stojí stan Achtala, který zneuctil mne, vašeho náčelníka, a tudíž i vás. Velitel věřících na mne naléhal, abych na urážku zapomněl. Je možné, aby svobodný bdui zapomněl, že někdo pošpinil jeho obličej?«

»To není možné,« odpověděli bojovníci jedním hlasem.

»Pravdu díte. Je nutné, abychom nečistotu smazali a urážku pomstili. Naším cílem je tábor Achtalův u studnic

Rehúb. Rozejděte se a hledejte úkryt ve žlíbcích a dolinách, abyste ušli pozornosti strážců. Po půlnoci ke studnicím dospějete. Jak se vyhoupne denice nad obzor, vezměte do rukou dýky a šavle, a nikoliv jako bojovníci, nýbrž jako řezníci se pližte do jednotlivých stanů. Tou dobou spí lidé i psi. Nezpůsobíte-li hluku, nikdo nás nezpozoruje. Krví příbuzenstva Achtalova a krví jeho smyjeme špínu, jíž potřísnil naše tváře.«

Bojovníci se řídili radou Džahháfovou. Obklíčili tábor, rozdělili si jednotlivé stany, vnikli do nich po východu jitřenky, zabili strážce a počínali si jako řezníci. Podřezávali hrdla spáčů a rozparovali těhotné ženy. Vnikli též do stanu Achtalova. Nahmatavše jeho spícího synka, zacpali mu ústa a podřezali mu hrdlo dříve, než vykřikl. Pouze zachroptěl a probudil svého otce, ležícího u samé zadní stěny stanové. Bylo štěstím pro Achtala, že se vykotoulel ze stanu a zahaliv se do roztrhaného pláště svého otroka a pastýře, skrčil se mezi své velbloudy, jako by je hlídal. Nějaký nepřítel ho zburcoval, ale vida, že leží mezi otroky a je zamotán do pláště, jaké nosí otroci, měl ho za otroka a chtěl si ho odvésti jako svůj majetek. Jenže Achtal nečekal. Jakmile nepřátelský bojovník poodešel, sháněje se po jiné kořisti, uchopil vodní věderec s dlouhým provazem, zaklesl provaz na stanovou tyč, přehodil přes otvor hluboké studny a spustil se do ní. Tak zachránil svůj život.

Po odchodu mstitelů čekal, až se na tábořiště vrátí, komu se přece jen podařilo útěkem se zachrániti. Volal o pomoc a byl ze studny vytažen. Nemaje jiných šatů a jsa potřísněn krví svého syna, spěchal k chalífovi do Damašku a žaloval na Džahháfa, ale ten utekl za hranice, a Abdalmalek nemohl vyhověti svému miláčkovi a básníkovi.

Vyrvaná kořist.

Opustivše časně ráno svůj nocleh, zastavili jsme se zakrátko na samém úpatí pohoří Bišri, této poslední části pásma Rauák. Vystupuje od hlubokého zářezu údolí Meleh k severovýchodu jako mohutný plochý hřbet, na němž sedí několik osamělých kopulí a od něhož se táhnou k severozápadu a k jihovýchodu četné žleby. Náš vůdce neznal jmen údolí a vrcholů v pohoří Bišri, zato byl však četník Ismaín již doma. Upozorňoval mne na nejvyšší vrchol.

»Za ním k východu, Múso, je pramen Sižri. Přál bych ti, aby ses napil jeho vody. Ta je sladká a studená!«

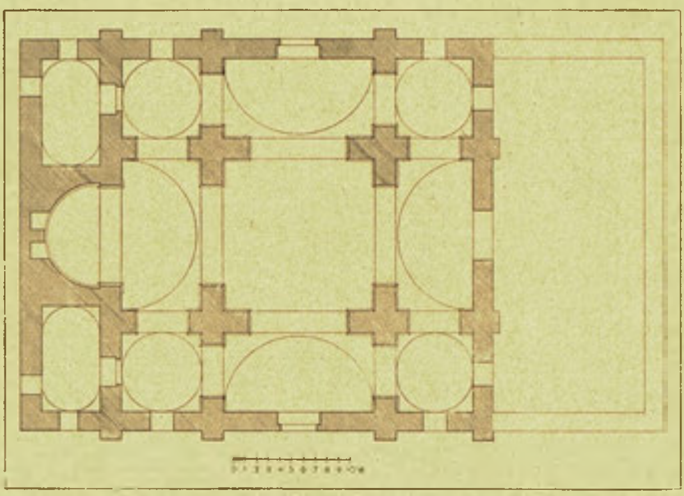
»Znám již, Ismaíne, Sižri.«

»Že je znáš? Což jsi tam již byl?«

»Můj vůdce a kamarád Blejhán mi o něm vykládal.«

»Co ti vykládal, Múso?«

»Tábořil prý kdysi u pramene Sižri, nad jehož vodu v celém pohoří není. Bylo to v zimě. Jednou v noci padal sníh a právě té noci je přepadl Eben Chandžar ze kmene Ruala. Vzal jim velbloudy a zmizel v temnotě.

Obraz 105. — *Resáfa, půdorys chrámu Alamundarova.*

‚Zrána jsem ho stopoval já, to jest Blejhán,' vysvětloval mi můj kamarád názorně, ‚a našel jsem známky tak bezpečné, že jsem mohl za Eben Chandžarem jíti jako vůdce, který zná poušť tak dobře, jako ptáci kata. Víš, Múso, je dosti nesnadné ukořistiti stáda, ale ještě nesnadnější je kořist zachrániti. Jak se ozve zpráva: „Těm a těm byla ukradena stáda," sednou mladíci na koně a cvalem ujíždějí za nájezdníky. Přesvědčí-li se ze stop, že jsou již daleko, nahradí koně velbloudy a pronásledují je. Neženou se za nimi, ale snaží se, aby je obešli: obsadí všechna napajedla nablízko směru, jímž se kořistitelé ubírají, uloží se v úkrytu při všech soutěskách a při všech nebezpečných přechodech a dostanou tak ko-

řistitele do pasti. Jak často ztratí kořistitelé nejen kořist, ale i svá vlastní zvířata, své zbraně i své lepší šaty a vrátí se domů s hanbou! Takovou past jsme chystali i my Eben Chandžarovi. Vyžádavše si pomoc v blízkém táboře Eben Meršedově, jeli jsme s ním za kořistiteli a dohonili je v Síbu. Nenadáli se, že se dostanou do naší pasti. Domnívajíce se, že jsou úplně bezpečni, nepostavili stráží a dělili se o kořist. To jsme měli radost. Schovali jsme své velbloudy ve žlíbku a já, totiž Blejhán, jsem šel k nim a ptal se jich:

„Kdo pak jste, jezdci na velbloudech?"

Odvětili mi: „My jsme lidé, jimž velí Eben Chandžar."

„Odkud pak máte tuto kořist?"

„Vzali jsme ji Fedánům."

„Kde pak jste se s nimi utkali?"

„V Defájen předevčírem ráno."

Zatím obklíčili moji druhové kořistitele a Eben Meršed se jim ukázal, volaje:

„Ó běda, jaká je to zpráva, která mnou zachvívá a mne rozhorluje! Vy, naši přátelé, a vy přepadnete naše Araby v noci, kdy tvrdě spí a berete jim velbloudy! To se přece nesluší na důvěrného přítele."

Skočili jsme na ně a než se vzpamatovali, vzali jsme jim nejen velbloudy, které oni vzali nám, ale i všechna jejich zvířata a vrátili se ke svým k Sižri.'

Z této události utkvělo jméno Sižri v mé paměti i děkuji ti, Ismaíne, že jsi mi ukázal přesnou polohu tohoto pramene.«

Náser trestá lstivého vůdce.

»Vyplať mi, Múso, mou mzdu! Půjdu ke svým,« pravil mi náš vůdce.

»Vždyť jsme přece ujednali, že s námi půjdeš až do Dejr az-Zór.«

»Dnes nemám chuti jíti tak daleko. Dej mi mzdu a já se vrátím.«

»Vyplať mu, Múso, jeho mzdu a já mu ještě přidám,« přimlouval se Náser.

»Zůstaň klidným, Násere! Náš vůdce ví, že jsou jeho přátelé nablízku, proto si tolik dovoluje. Ty, Násere, s Muhammedem vezmete jednu velbloudici a zajedete pro vodu ke studnicím Rehúb. My na vás počkáme zde. Snad se náš vůdce jinak rozmyslí.«

Náser s Muhammedem odešli a my střehli velbloudic a zavazadel. Vůdce se najedl a napil dosyta, potom klidně spal. Probudiv se přišel za mnou nabízeje se, že bude stříci velbloudic. Byl bych jeho nabídku rád přijal, ale obával jsem se, aby nám s některou neujel, proto jsem mu děkoval za jeho dobrou vůli a prosil, aby místo mne sbíral palivo, aby mohl Náser, až se vrátí s vodou, připraviti rychle oběd.

»Náser má svěřenu kuchyni; jeho povinností je opatřiti si palivo. Nač bych mu pomáhal? Nešel jsem s tebou, Múso, abych se dřel, nýbrž abych si odpočal.«

Obraz 106. — Resáfa, vnitřek hlavní apsidy chrámu Alamundarova.

»Odpočiň si, kamaráde, odpočiň! Spal jsi až dotud; lehni si a spi zase.«

Po poledni se Náser s Muhammedem vrátil.

»Kde jste byli tak dlouho?«

»Ach, Múso! Takové zběře jsme ještě neviděli. To bratranci a jiní příbuzní tohoto výkvětu všech našich vůdců napájejí své krávy, ovce a kozy v Rehúbu; vidouce nás, klnuli nám jako beduům a nechtěli nás ke studnicím pustiti. Chvíli jsme čekali; konečně nám došla trpělivost. Pomohli jsme si. Několik modřin jsem si přinesl na památku, ale rozdal jsem podobných památek více, než se bratrancům tohoto vůdce líbilo.«

Poobědvavše, odjeli jsme směrem východním. Po chvíli se k nám přidružili dva příslušníci kmene Fedán. Zaplesali jsme radostí, že v nich budeme míti výbornou náhradu za dosavadního vůdce. Popsali nám důkladně cestu, kterou jsme se měli dáti, ale omlouvali se, že s námi jeti nemohou.

»Ztratila se nám, Múso, velbloudice. Drahovali jsme ji až k táboru Uelde. Je tam jistě, jenže se nám opřeli. Jedeme pro posilu a musíme se vrátiti spíše, než Uelde se svými kravami a ovcemi utekou.«

»To bude vaše velbloudice již dávno pryč.«

»Ale zajmeme jim jejich stáda. Buď nám dají naše ukradené zvíře, anebo ztratí zvířata svá, proto se na nás, Múso, nehněvej, že tě provázeti nemůžeme.«

»Kde je váš tábor?«

»U Ab-al-Žír. Vidíš, že je to úplně jiný směr, než kterým ty jedeš.«

»My můžeme svůj směr změniti: dovolte tudíž, abychom s vámi jeli k Ab-al-Žír.«

»Vy jedete velice pomalu, my pak spěcháme. Ještě jednou tě prosíme, nehněvej se!«

Fedánové odjeli a náš vůdce chtěl rovněž ke svým.

»Ty zlořečený zrádče!« obořil se na něho Náser. »Slyšel jsi, že vám Fedánové chtějí vzíti velbloudici, kterou jste jim ukradli: proto chceš své soukmenovce varovati.«

»Ty mi budeš zlořečiti? Ty mne budeš nazývati věrolomným zrádcem?« vzkřikl Ueldi, vytasil dýku a vrhl se na Násera. Ale se zlou se potázal. Náser se opřel o levou nohu, pravou ho kopl. Muhammed mu pomohl a za chviličku se Ueldi svíjel pod těžkou holí Náserovou, dopadající na různé části jeho těla. Krev mu tekla z nosu i z úst. Obávaje se, aby ho rozzuřený Náser nezabil, zavěsil jsem se na jeho pravici a snažil se mu hůl vytrhnouti. Skřípěl zuby a pěny mu vystřikovaly z úst.

»Nech mne, Múso! Nech mne, ať si vyliji svou zlost a naučím tohoto zrádce, jak se má chovat.«

Ueldi ani nedutal. Četník ho chopil za ruku a táhl od Násera.

»Tady máš, Ismaíne, mzdu Ueldiho i s přídavkem. Dej mu ji a ať jde ke svým!«

Vzal mzdu do pravice, levicí si utřel krev, vlastně rozmazal ji po tváři a zahleděv se k jihu, zvolal:

»Při sám Alláh a třikrát při sám Alláh, že zabiji tyto dva psy, jak jen se mi k tomu naskytne příležitost!« Vyhoupli jsme se do sedel a ujížděli do žlebu Bouli. O Ueldiho jsme se nestarali.

»Proč jsi ho. Násere, tak zbil?«

»Což mně, Múso. nepřeješ, že jsem si ulevil? Řekněte mi. družino. komu z vás byl tento dareba příjemný? Nevím. zda by se byly vaše pravice zdržely, kdyby se jim byl dostal tak pěkně do rány jako mně.«

Obraz 107. — Resáfa. hlavice z chrámu Alamundarova.

Sníh v pohoří.

V údolí. jímž jsme vystupovali na pohoří Bišri. bylo všude viděti hnijící ovce.

»Sta, ba tisíce jich. Múso. zahynulo,« vypravoval Ismaín. Začátkem ledna tu napadlo sněhu a jak nám věrohodné zprávy přinesly. zůstal ležeti 45 dní a nocí. Chovatelé koz a ovcí a sedláci od Eufratu tu pásli. Kterým se nepodařilo rychle utéci se svými stády. pozbyli veškerého majetku. Zvířata zahynula zimou a hladem.

V sobotu jsme se dostali s velkou námahou na hřbet pohoří. Vyhlídka nebyla jasná. poněvadž byl kraj zahalen

v husté výpary. Vpravo jsme měli tři mohutné kopule. Přečnívají hřbet asi o 100 m. Údolí jsou široká a přece hluboká. stráně porostlé travinami. Jeli jsme vyšlapanou cestou směřující skoro k východu. Po okolních stráních bylo viděti na sta pošlých ovcí a v řečišti Džájri tvořily vysoké hromady. Mezi nimi vyčnívaly v zátočině řečiště zbytky tří mezků a při nich ležela ohlodaná kostra dítěte.

»To, Múso, koncem února roztál sníh tak rychle, že voda odplavila mnoho stanů ubohých sedláků. hledajících v hlubokých žlebech úkryt před mrazivými větry severními.«

K poledni jsme potkali nového nepřítele ubohých sedláků. V nížinkách porostlých travinami se hemžily drobounké kobylky. Vylíhly se snad před několika dny z vajíček loňského roku uložených, krmily se a hubily vše. na co sedly.

Opustivše cestu zabočili jsme úplně k východu a putovali přes nízké tabulové hřbety oddělující široká. mělká údolí. Na každém význačnějším místě byly naneseny hromádky kamení. Jsou to znamení cesty pro sedláky a ovčáky eufratské. Uložili jsme se v údolí Tni přicházejícím od pramene Sižri. Na jeho pravém hřbetu sedí vysoká homole, na níž ležívají strážcové beduů tábořících u pramene a pátrají, zda se od jihu neblíží nějaká nájezdní četa.

Jak se léčí nemocní.

V neděli vanul západní vítr tak studený, že nám zkřehly hned prsty. Šli jsme pěšky, abychom se zahřáli, krajem pokrytým nízkými tabulovými kopci, mezi nimiž se na jihu ukazovala širá poušť. Na samém úpatí pohoří Bišri jsme zahlédli četnickou stanici.

»To je Kebážeb, Múso. Je vybudována u staré soujmenné studnice na Královské silnici z Damašku přes Tudmor do Dejr az-Zór na Eufratu. V té stanici jsem viděl smrt před sebou. vykládal četník Ismaín. »Má klisna se něčeho lekla. náhle vyskočila, spadl jsem s ní a zlomil si levou ruku. Stonal jsem dlouho. ale Alláh mne přece uzdravil.

»Co děláte. Ismaíne. když jste nemocni?«

»My, usedlíci z Dejr az-Zór. děláme totéž co okolní kočovníci. ba i beduové Aneze. Vždyť skoro všichni z nich pocházíme. Naši předkové se tam usadili a my jsme se tam narodili. Onemocní-li někdo z nás. uváže si hned k svým vlasům nebo k provazu držícímu šátek na hlavě červené nebo zelené

nitky. Věříme pevně, že je to nejlepší ochrana před bolestmi. Přitíží-li se nám a domácí prostředky nepomáhají, voláme vidoucího. Víš, Múso, kdo jsou to vidoucí, nebo, jak si vidoucí sami říkají, majetníci islámu?«

»Vím, Ismaíne.

»Takový vidoucí nad nemocným zahrává: někdy ho uzdraví, jindy nikoliv. Jistá pomoc je od Alláha. Aby uzdravil nemocného, slibují jeho příbuzní:

‚Ó tváře Alláhova! Uzdravíš-li tohoto muže a vysvobodíš-li ho ze zajetí nemoci, dáme tobě tuto velbloudici v oběť.‘

Zláme-li si někdo nohu nebo ruku, jako třeba já, tvůj sluha Ismaín, voláme na pomoc člověka, který se v léčení ran vyzná. Ke mně zavolali moji kamarádi bduiho ze kmene Fedán. Tábořil u Sižri. Odtud ho dovedli do naší stanice Kebážeb. Srovnal mi zlomenou ruku, přiložil úzké deštičky a obalil je těstem z ječné mouky, soli a vajec. Těsto ztvrdlo jako kámen. Po 25 dnech mně obvaz uvolnil, ale teprv po 40 dnech jej odstranil. Po celou tuto dobu jsem nesměl jísti nic sladkého — a já mám velice rád hroznový med a hrozinky. Měl jsem se živiti jen masem nebo mlékem. Mléka nebylo; kde bychom je byli v Kebážeb vzali! Moji kamarádi odehnali sedlákům deset koz, zabíjeli je po jedné a krmili mne jejich masem. U stanice mně vystavěli malinký stánek úplně uzavřený, a to za rohem kasáren, aby na mne nevanul žádný vítr.«

Obraz 108. — Resáfa, hlavice z chrámu Alamundarova.

»Proč tě nenechali v budově?«

»Tam jsme měli jedinou místnost, i bál jsem se, aby mi neuškodil nepříznivý zápach některého z mých kamarádů anebo nějakého pocestného. Víš, že každá nepříznivá vůně otvírá rány. Hned se mi přitížilo, ruka víc bolela a zatekla. Mimo to jsem měl nějaké vnitřní poranění a od toho jsem trpěl víc než od ruky.«

»Škodí každý zápach?

»Nikoliv. Dehet, nafta, kouř z velbloudinců, tabáku a některých rostlin neškodí. Abych se ubránil účinkům vůně či zápachu, ucpal jsem si nos.«

»Jak léčíte střelné nebo bodné rány?«

»S počátku na ně dáváme mýdlo. Později je vymýváme močem malých dětí. Poraněný nesmí rovněž jísti sladkých jídel; to by jeho rána velice hnisala. Běda mu, spatří-li jeho ránu některá hvězda. Tu se nikdy nezahojí a zahojí-li se, za několik neděl se jistě opět otevře. Proto je lůžko poraněného ověšeno se všech stran šaty a koberci a poraněný je nesmí opustiti ani ve dne ani v noci.«

»Navštěvují příbuzní nemocného?«

»Když jsem ležel samotinký ve stánku, přicházeli ke mně na návštěvu moji kamarádi a známí, ba i náčelníci některých kmenů; usedli okolo stánku a hovořili se mnou. Já ležel uvnitř. Ke mně nevešel leda můj kamarád Ibráhím, který mne ošetřoval, potom Fedáni, který mně ruku spravoval, a Džázi, můj nejbližší příbuzný, jenž mne přijel navštíviti z Dejr az-Zór. Ti musili býti velice opatrní, aby ke mně nevešli, pokud se řádně neumyli, obzvláště obcovali-li před tím s ženou. Kdo se po obcování neumyje vodou nebo aspoň pískem, je nečistý a zhoršuje svým dechem ránu. Návštěvníci, sedící okolo mého stanu, mne pozdravovali:

‚Kéž zmizí tvé zlé!'

Odpovídal jsem: ‚Kéž zmizí a na tebe nepřijde!'

Pravil jsem ti, Múso, že jsem viděl již smrt před sebou. Při každém zakašlání se mi ukazovala krev a jak můj kamarád Ibráhím, tak Fedáni soudili, že jistě umru. A přece mne nechtěli postrašiti, proto přišedše ke mně, říkávali:

‚Zdá se mi, že máš dobrou barvu. Snad ti již nic neschází.'

Odpovídal jsem: ‚Při sám Alláh, není mně nic; jen na prsou a tato ruka mně bolí.'

Nevěděl jsem horečkou, kde jsem a co mně je. Přitížilo se mi velice, ale nikdo nenaříkal. Slyšel jsem jako ve snu, jak si před stanem povídali:

‚My máme duši a on má duši poslouchající Alláha. Poručí-li Alláh, odejde z tohoto světa.'«

»Kdy pak se nemocnému přitěžuje?«

»Každou středu a každý pátek. To jsou pro něho těžké dny. Mimo to každý šestý, šestnáctý a dvacátý prvý den v našem měsíci rovněž tísní nemocného a již již se šíří zpráva, že dokonává, nebo že umřel.«

»Jak léčíte vy při Eufratu posedlého zlým duchem?«

»Pozorujeme ho a neškodí-li nám, trpíme ho a živíme ho. Běsní-li, spoutáme jej a nedáváme mu píti. Buď se žízní vyléčí nebo zahyne.«

»Stane se někdy u vás, že pes se vztekne a někoho kousne?«

»Jak by ne! Vždyť v každém stanu najdeš několik psů a u sedláků ve vesničkách je jich rovněž hojnost. Nakazí-li se jeden, pokouše druhé a za chvilku jsou vzteklí všichni. Střílíme je, zabíjíme, vháníme do řeky, abychom se jim ubránili, ale přece je mnohý z nás pokousán. Na ránu od vzteklého psa položíme kousek síry, kterou zapálíme. Nemáme-li síry, rozdíráme ránu žhavým hřebíkem. Někdy to pomůže, jindy nikoliv a po 40 dnech onemocní i člověk vzteklinou. Tu ho spoutáme a sypeme mu na hlavu žhavý popel. Umře vždycky.«

»Ve vašem kraji je hojně hadů i jedovatých. Co děláte, když vás některý uštkne?«

»Uštkne-li někoho had, zavoláme k němu zaříkavače. Ten mumlá nějaká slova, vezme ze svých úst slinu, vloží ji na ránu a uzdraví uštknutého.«

»Kde pak se učí takový člověk tomu zaříkání?

»Buď v Halebu nebo v Damašku u některého člena řádu Rifáijje. Za vyučenou platí čtvrt medžídijje. Vyučen je, když mu žádný jedovatý had neuškodí.«

»Léčí zaříkavač i uštknutí škorpionem nebo jedovatým pavoukem?«

»Nikoliv. To léčíme sami. Ovineme poraněného do čerstvě stažené kůže. Nemáme-li jí a nemůžeme-li si jí hned opatřiti, vykopeme podélnou jámu, vyložíme ji trochu velbloudinci, které polijeme velbloudím močem, na ně položíme uštknutého a zahrneme ho celého hlinou nebo pískem až po hlavu. Jen hlava vyčnívá nad zemi. Na hlíně nad jeho tělem uděláme ohýnek, aby se hodně zapotil. Uštknutý nesmí usnouti, proto na něho stále voláme:

‚Ó uštknutý pavoukem nebo škorpionem! Zůstaneš na živu či umřeš?'

On musí odpovídati: ‚Zůstanu, zůstanu na živu; neumru!'

Kdyby usnul a neodpověděl, tu by umřel.«

»Dlouho to trvalo, než jsi se úplně uzdravil, Ismaíne?«

»Ruku jsem měl zahojenu za dva měsíce, ale vnitřní poranění mne trápilo dobře půl roku. Nemohl jsem nijak přijíti k síle. Nic jsem nesnesl: maso se mi zprotivilo. Když jsem se nutil, abych je přece pozřel, zvrhl jsem je. Mléka nebylo

a jísti každý den ječné kroupy — pšeničných jsme neměli — kdo to vydrží? Jen káva mne udržovala při dobré vůli, ale síly mi ovšem nedodávala. Zanítil jsem si ohýnek, upražil kávová zrnka, utloukl, uvařil kávu a při tom nesčíslněkrát přednášel báseň, kterou bych ti, Múso, rád pověděl.«

»Pověz, Ismaíne!«

1. *Pocítím-li tíseň na prsou, řeknu, vložte kusy dřeva*
   a zanítím si oheň, jako oheň válečný.
2. *Potom poodejdu, přinesu křivozobé konvice*
   a postavím je na žhavé uhlí, když se bylo napálilo.
3. *Z konvic, přistavených na horké výhni,*
   teče proud kávy tenounký jako nitka hedvábí,
   jež se namotává.
4. *Přijdou-li k nám severním chodníkem hloučky,*
   jest nutně třeba, abychom pravicí pomazali krky jejich
   velbloudic krví zvířat jim na počest
   zabitých.
5. *Umožní-li to tento svět, předložíme hosti skopce*
   s rozvařeným obilím,
   překazí-li to, pak je nahradí slova: budiž vítán!

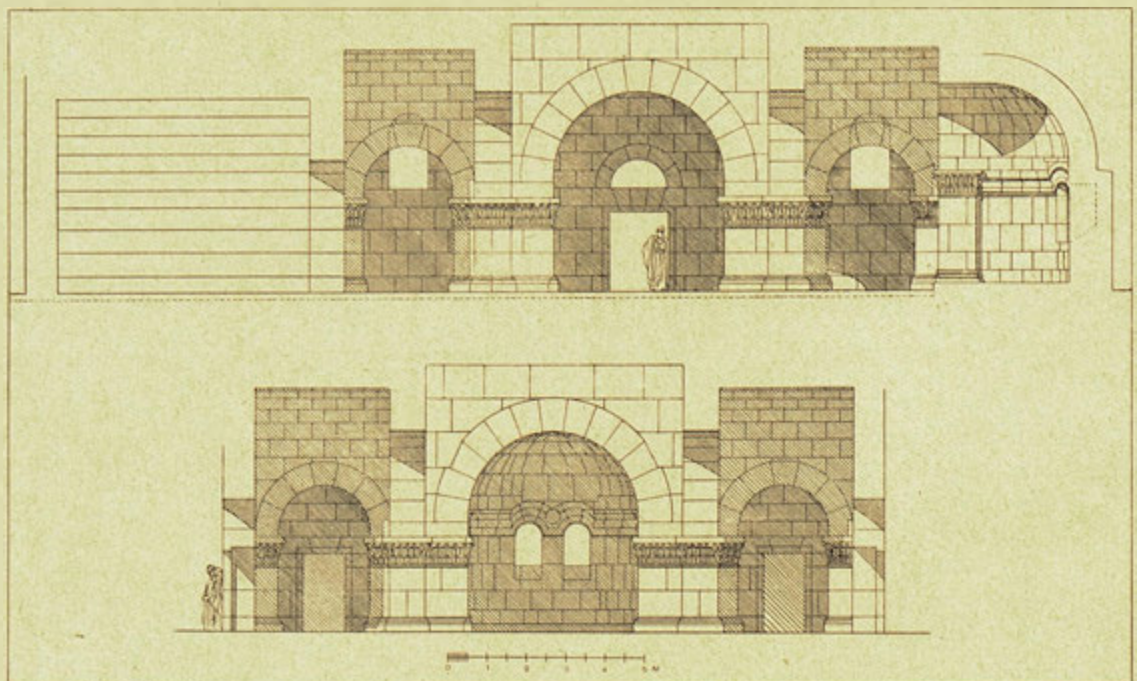
Královskou silnicí k Eufratu.

Odpoledne jsme projeli širokým údolím Ksejbe, v němž jsme viděli vlevo četnickou stanici a zájezdní hostinec na pokraji rozsáhlých obdělaných rolí, zavlažovaných ze dvou silných pramenů.

»Komu náležejí tato role, Ismaíne? Snad usedlíkům z Dejr az-Zór?«

»Kdepak by se usedlíci z Dejr az-Zór tady sužovali? Ti mají dobrých polí při Eufratu! Usadili se zde Sachánové, obyvatelé z osady Suchne, kterou, Múso, jistě znáš, a ti obdělávají a zavlažují půdu.

Před večerem se objevil na jihu jezdec na koni, za ním druhý a zakrátko jich k nám mířilo šest. S karabinami v rukou jsme na ně čekali. Zarazili se a zmizeli. Jsou to zvědové nájezdníků nebo jsou to lupiči? Vrátí se na nás ještě, než se setmí, nebo se budou snažiti, aby nás v noci překvapili? Nikdo nám nemohl na tyto otázky odpověděti, proto jsme bděli celou noc na stráži.

Obraz 109. — Resáfa, podélný a příční průřez chrámu Alamundarova.

V pondělí 8. dubna jsme byli na cestě ještě před východem slunce. Po nějaké chvíli se nám ukázaly vlevo dvě vyhaslé sopky a daleko na severovýchodu ještě dvě jiné, jenže mnohem vyšší. Pojednou jsme zahlédli dole před sebou nažloutlou pásku, řeku Eufrat, a při ní město Dejr az-Zór Vstoupili jsme na Královskou silnici a scházeli po ní do údolí eufratského. Vlevo se bělaly kamenné lomy, před námi pak se chvěla nekonečná rovina mesopotamská, zahalená tajemným fialkovým závojem. Jen obě sopky Hžéfát z ní vynikaly.

»Hleď, Músо, jak nekonečnou se zdá býti Džezíre, Mesopotamie! Jako by to bylo pouhé pokračování pouště arabské, oddělené od ní páskou Eufratu, a přece nelze rovinu mesopotamskou přirovnati k nekonečné poušti arabské. Kdyby zmizel závoj zakrývající Džezíre, viděl bys temné obrysy hor, které ji uzavírají.«

Ponenáhlu byla cesta obtížnější, poněvadž byl spád větší a od hřbitova zdobeného četnými obílenými náhrobky jsme velbloudice vedli. Město Dejr az-Zór leželo hluboko pod námi; zanedlouho jsme se utábořili u něho.

Z Dejr az-Zór jsme jeli po pravém břehu Eufratu k jihovýchodu; překročivše řeku, prozkoumali jsme mesopotamskou poušť mezi Tigridem a Eufratem až k městu Rakka, kde jsme se přeplavili znova na pravý břeh a po něm táhli až k četnické stanici Abu Hréra.

VIII.

VYLOUPENI.

Na četnické stanici u Eufratu.

V pondělí 27. května 1912 po poledni jsme zamýšleli opustiti Eufrat a dáti se k západu do pohoří Šbét a Hass. U stanice Abu Hréra jsme se setkali s nějakým sedlákem z osady Zebed, ležící na východním úpatí Šbétu. Přišel k Eufratu za nějakou prací, chtěl se vrátiti domů a byl rád, že mu Alláh poslal nás a s námi dobrou stravu a výdělek. Jmenoval se Sáleh. Vyznal se dobře v místopisu a jevil velkou chuť k práci. Vůdce jsme si tudíž opatřili snadno. Hůře bylo s četníkem, a přece jsme ho potřebovali, aby chovatelé koz a ovcí, jakož i sedláci tábořící a bydlící při obou pohořích nás zbytečně neobtěžovali a nám naši práci neztěžovali. Na stanici byli pouze dva četníci: závodčí, umíněný a hněvivý stařec a mladík asi 25letý, který se jmenoval Ibráhím. Mladík měl velkou chuť s námi jeti, ale stařec-závodčí, nepřeje mu výdělku, se tomu protivil a proklínal efendijje v Cařihradu, že cizincům takové rozkazy dávají a věřící nutí, aby nevěřícím vyhověli. Tvrdil, že samojediný na stanici zůstati nemůže, že je to proti služebnímu řádu a že kdyby nám přece vyhověl, mohl by pozbýti služby.

»Mně se zdá, Múso,« šeptal mi Náser, »že by bylo dobře, kdybys uhladil cestu k jeho srdci jednou nebo dvěma medžídijjemi.«

»Tu je máš, dej mu je!«

Náser je nepozorovaně vpustil závodčímu do kapsy, načež jeho srdce hned roztálo. Nadával sice a proklínal, ale přece ponechal Ibráhímovi na vůli, chce-li nás doprovázeti nebo

nikoliv. Jen si vyžádal ode mne písemné potvrzení, že jednal na můj výslovný rozkaz, který souhlasil s rozkazy Vysoké Porty. Stvrzenku jsem mu dal a odpoledne jsme mohli stanici opustiti. Ještě dlouho k nám doléhaly výkřiky:

»Kéž Alláh proklne cařihradské efendijje! Kéž Alláh prokline ty, kdo věřící snižují!«

Ubírali jsme se obdělanou nábřežní rovinou, na níž rolníci seli proso. Všechna čerpadla tažená kravami pracovala.

»Zavlažují, Múso, po celý den a po celou noc. Půda je naplavenina, pije mnoho vody, slunce praží: kdyby opomenuli jen jeden den pracovati, zaschlo by jim proso a již by se nevzpamatovalo.«

»Tytéž krávy přece nepohybují čerpadlem po celý den a po celou noc!«

»Kdepak! Tento těžký pohyb vydrží krávy pouze sedm hodin. Po sedmi hodinách je vymění jiné. Hodinu to trvá, než se staré odpřáhnou, nové zapřáhnou a než se čerpadlo zase poněkud upraví, takže ve 24 hodinách se vymění tři potahy při čerpadle.«

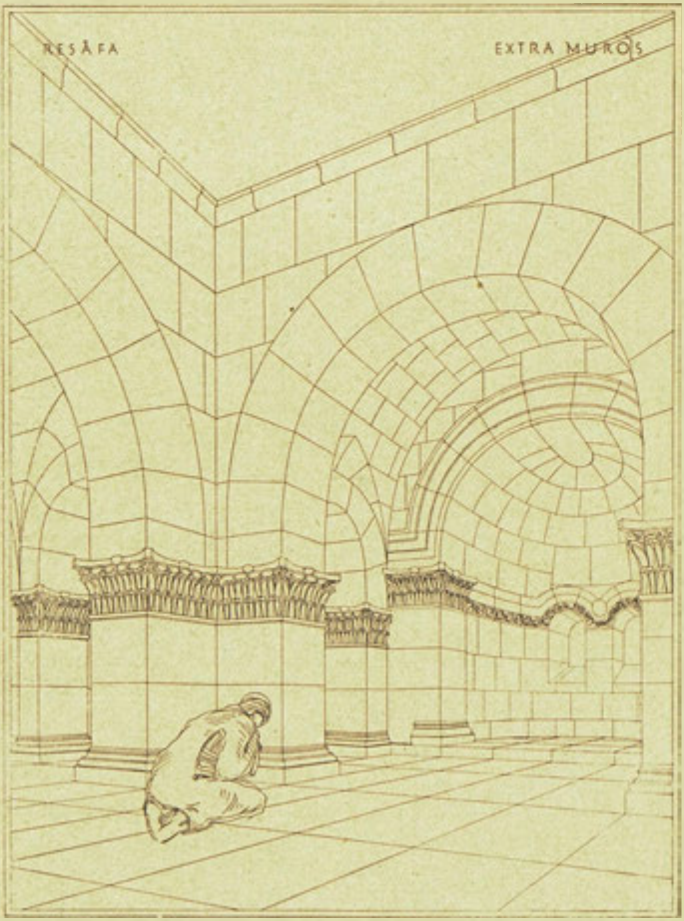
S večerem jsme opustili nábřeží a vystupovali hlubokým žlebem na západní výšinu, na níž jsme se utábořili nedaleko zřícenin Ummu Chrún.

Unavující pochod.

Nazítří jsme vyjeli před východem slunce. Putovali jsme směrem skoro západním vlnitou hlinitou plání, pokrytou místy drobným štěrkem, která sahá na jihu až k úpatí pohoří Rauák, nebo jak se mu při Eufratu říká, Bišri, a na západ od něho, Abu Ridžmén. Na severozápadě je zvlněná pláň uzavřena tabulovou horou Šbét a pohořím Hass. Z pláně samé vyčnívají tu a tam široké výšiny, které zabraňují rozhledu. K desáté hodině proniklo slunce na chvilku hustý závoj výparů a na západě se nám ukázal hnědý tabulový Šbét a za ním černé rozervané pohoří Hass. Před nimi, blíže k nám, se leskla bílá hladina solnice džabbúlské.

Pochod byl velice obtížný. Ne že by naše cesta byla vedla neschůdným krajem. Pohodlnější cesty si naše zvířata přáti nemohla, než jakou měla na rovině pokryté drobounkým štěrkem nebo plytkou vrstvou nažloutlého písku, ale všichni jsme byli unaveni. Jednotvárný kraj nás ničím nevzpružoval. Mimo to vál horký, suchý vítr jihovýchodní, jemuž náš

vůdce Sáleh říkal sammúm. Tísnil nás i naše zvířata. Vzduch byl protkán žlutými třásněmi, které, zadržujíce paprsky sluneční, sálaly horkem jako ve výhni. Majíce obě ruce složeny

Obraz 110. — Resáfa, rekonstruovaný vnitřek chrámu Alamundarova.

na přední části sedla, opírali jsme se o ně a dali se nésti od svých zvířat, aniž bychom je byli sami řídili. Dvě velbloudice stonaly. Jedna poklekla a nechtěla vstáti: byla to jízdní velbloudice Emírova. Léčili jsme ji. Náser ji pálil rozžhaveným

železem nad ocasem a mezi lopatkami. Zdálo se, že to pomohlo. Napila se trochu vody a vstala. i mohli jsme po jedenácté hodině odjeti.

Přepadeni.

Dostali jsme se do úzkého, ale hlubokého úvalu, v němž bylo horko nesnesitelné. Pojednou jsem zahlédl nad úvalem na pravé straně dva jezdce na velbloudech.

»Kdo je to?«

»To budou asi pastýři Fedánů,« odpověděl vůdce Sáleh

»Táboří snad tady někde?«

Než odpověděl, uviděli jsme za sebou jiných deset jezdců na velbloudech.

»Nájezd, nájezd, gazu, gazu!« volal četník Ibráhím. Nabil svou ručnici Martini a hotovil se k výstřelu.

»Nestřílej, Ibráhíme. Pryč se zbraní!«

»Nedáme se! Budeme se brániti!«

»Pryč se zbraněmi, pravím! Podívejte se, jak se stráň kolem hemží jezdci. Vždyť je jich přes sto. Vystřelíme-li jen jednou, budeme rozstříleni.«

Měli jsme každý asi 30 nábojů na prsou, ale ostatní byly v zavazadlech a stáli jsme v úvalu, kdežto nepřátelé měli obsazeny výšiny.

»Ó veliteli této nájezdní čety! Ó veliteli této nájezdní čety! Stojím před tvou tváří, dávám se pod tvou ochranu. volal jsem neustále, ale marně. Nájezdníci se na nás vrhli jako dravci. Strhli nás se sedel a brali nám vše. Za chvilinku jsme byli vysvlečeni ze všech šatů.

»Kde je velitel? Kde je velitel? Doveďte mne k veliteli!« požadoval jsem. Velitele u čety nebylo. Přijel teprv asi za půl hodiny s pěti druhy, mezi nimiž byl starší otrok. Jakmile mne spatřil, volal na velitele:

»Ó Alláh, uchraň nás zlého! Bojte se trestu! Bojte se trestu! Vždyť toto je Músa, bratr Nauáfův.«

Velitel k němu přiskočil a děl: »Ty se mýlíš.

»Nemýlím se, při sám Alláh, nemýlím se! Vždyť jsem ho viděl u Džoufu.«

»Ty jsi velitel? Před tvou tvář jsem se postavil, tvé ochrany se dožadoval, spíše než nás tvoji bojovníci obrali. Kde je tvá tvář, kde je tvá ochrana? Proč černíš svou vlastní tvář? Proč potřísňuješ svou čest? Schválně jsi zůstal za svou

četou, abys neměl odpovědnosti. Schválně pochybuješ o výpovědi tohoto otroka.«

»Mlč! Nevytýkej mně, ať se nerozhněvám.

Tu přistoupil k veliteli náš vůdce Sáleh.

»Přisahám při proroku a jeho svatých chalífech, že se tento muž skutečně jmenuje Músa. Přisahám, že stojíme pod ochranou vlády. Přisahám, že tento muž, jemuž jste vzali klisnu a jejž jste rovněž do naha vysvlékli, je četník, zástupce vlády.«

Velitel se na něho zadíval, pojednou zdvihl svou ručnici, uhodil ho pažbou a chudák Sáleh se svalil. Vzkřikl jsem:

»Proč vraždíš nevinného?« Na štěstí byl pouze omráčen. Četník se na velitele vrhl, ale byl od čtyř, desíti zadržen a povalen. Co si počíti? Nájezdníci nám vzali vše, jen životy nám dotud ponechali. Nevezmou nám je rovněž? Nezhyneme žízní? K Eufratu není daleko. Dojdeme tam unaveni a vysíleni za tohoto horkého jihovýchodního větru sammúm? Máme ztratiti ovoce své námahy a nebezpečné práce? Snášeli jsme horko a zimu, ústrky a svízele pro nic a za nic? Ó Alláh, ujmi se nás a pomoz nám!

Strach z pomsty.

Z různých úryvků jsem poznal, že jsou naši nepřátelé ze kmenů Sindžára a Abde, kteří náleží ke skupině Šammar. Jak Sindžára, tak Abde poslouchali sice Eben Rašída, chráněnce turecké vlády, ale táboříce v Nefúdu na hranicích panství emíra z Džoufu, byli nuceni udržovati i s ním přátelství. Emírem v Džoufu byl můj dobrý bratr Nauáf eben Šalán, i řekl jsem veliteli:

»Slyš slova má! Tvého jména sice dotud neznám, ale vím, že se tvá četa skládá ze Sindžárů a Abdů. Vím, že Sindžára i Abde poslouchají Eben Rašída, který dostává měsíční plat od vlády turecké, aby zabránil loupežím. Tvoji Sindžára a Abde oloupili nejen nás, ale i vládu, četníka. Vím, že se Sindžára i Abde bojí emíra Nauáfa. Nauáf je mým bratrem a vy jste mne, bratra Nauáfova, oloupili. Věz, co udělám: podám zprávu vládě a vynutím, aby zastavila Eben Rašídovi plat, pokud desetkrát nenahradí, co nám jeho Sindžára a Abde vzali. Ty se směješ, že si z vlády nic neděláte? Abys ses nesmál, pošlu hned zprávu emíru Nauáfovi a požádám ho, aby se mstil na Sindžárech a Abdech za pohanu, kterou

způsobili jeho bratru Músovi. Že mne Nauáf pomstí. víš dobře. a tento starý otrok ti to dosvědčí. Při sám Alláh. tak učiním!«

Velitel se zamyslil, zavolal některé bojovníky a radil se s nimi. Po chvíli mně zvěstoval:

»Vrátím ti, co najdu.«

»Zapřisahám tě Alláhem, abys nám nejdříve vrátil všechny naše papíry. Ty jsou přece pro tvoje bojovníky bezcenné.

»Kdo máte jaké papíry této družiny, přineste je sem!

Jeden za druhým přicházeli a podávali nám naše zápisníky, mapy a plány po jednom, po hrstech. Nebyla mezi nimi plechová krabice, v níž jsme měli všechny plány a kresby z Resáfy. Pověděl jsem to veliteli. Vysvětloval svým lidem, co nám schází, ale nikdo nám krabice nepřinesl. Kdo ji ukradl, domníval se zajisté, že jsou v ní skryty peníze nebo nějaké skvosty a zahrabal si ji do písku.

»Upozorni ho, veliteli, že se mýlí. Ať nám ji přinese, že dostane odměnu.

»Tato krabice, Múso, byla na bílé velbloudici a té zde nevidím,« upozorňoval Náser.

»Kde jsou, veliteli, naše velbloudice? Rozkaž, ať nám je přivedou.«

Přihnali je. Bílá scházela.

»Naše bílá velbloudice schází. Kde je?

»Kdo viděl bílou velbloudici této družiny, ať ji hned přižene.«

Nikdo se nehlásil. Některý lupič si ji asi zahnal do ústraní s celým nákladem, aby mu žádný z jeho druhů nic nevzal a aby se s nikým o kořist nedělil.

»Kde jsou sedla, veliteli? Rozkaž, ať nám je vydají!

Marné byly rozkazy velitelovy. Přinesli nám dvě, tři sedla stará, rozbitá.

»Hledejte si svá!«

Chodili jsme od velbloudice k velbloudici a zkoumali sedla. Šest jsme jich našli. Dvě zmizela a místo nich jsme dostali sedla úplně pochrámaná. Ze zbraní vydali po velké námaze dvě ručnice, ale bez nábojů.

»Šaty! Dejte nám naše šaty! Neodjedeme přece odtud nazí!«

Kde byly naše šaty! Bojovníci je zahrabali do písku, zastrkali pod svá sedla nebo si je oblékli. Jeden měl na nohou navlečeny tři naše košile a dvoje kalhoty a vše svázáno pasem

pod svou košilí. Ohmatávali jsme sedla, nejsou-li našimi šaty vycpána, strkali ruce pod ně, neleží-li na našich šatech, nadzdvihovali košile jednotlivých bojovníků, rozhrabávali každou hromádku písku. Jak jsme mohli nalézti všechno, co nám vzali, když asi třicet bojovníků zmizelo spíše, než se velitel rozhodl, že nám náš majetek vrátí! Vědecké přístroje byly skoro všechny poškozeny. Chtěli věděti, co je v tlakoměru nebo ve fotografickém přístroji, i rozrazili nástroj kamenem, nebo jej rozrýpli dýkou a pak mi jej vraceli. Náš nejlepší fotografický přístroj nám přinesli v pěti kusech, tlakoměry ve dvou. Štěstím bylo, že si jeden z lupičů zahrabal theodolit a nejlepší tlakoměr do písku. Náhodou jsme je našli, oba znečištěny sice, ale přece neporušeny. Veškeré nasbírané rostliny vyhodili ze zavazadel a vítr je roznesl. Nejbolestnější byla ztráta všech půdorysů a plánů Resáfy

Obraz 111. — Náš tábor při Eufratu.

jak z roku 1908, tak z 1912, jakož i podobných plánů zřícenin a okolí Palmyry. Z potravin jsme nedostali nic, z ostatních zásob velice málo. Vodu nám vypili všechnu. Když se slunce snížilo k západu, žádal mne velitel, abych mu písemně potvrdil, že mně vrátil všechno, co nám bylo uloupeno.

»Věříš, veliteli, že nám bylo všechno vráceno?«

»Co jsi našel, dostal jsi všechno.«

»Našel jsem vše, co jste nám vzali?«

»Nenašel.«

»Jak můžeš ode mne žádati, abych ti písemně potvrdil nepravdu?«

»Nejednej s ním! Vezmeme jim, co jsme jim dali. Chtějí-li nám škoditi, ať nám škodí nasyceným a ne hladovým,« radili veliteli někteří z jeho bojovníků. Konečně jsme se domluvili,

že napíši, že mi vrátil vše, co našel a ostatní že mi vrátí, až to najde.«

Žebráme.

Jediné hodinky, které jsme dostali, ukazovaly půl deváté, když jsme konečně odjeli k severozápadu.

»Jen rychle, rychle, Múso! Nikdo ani slova! Pryč od lupičů! Dožiji-li se zítřejšího rána, věru, ó Alláh, že ti obětuji tučnou ovci,« sliboval Náser.

»Čeho se bojíš, Násere?«

»Čeho se bojím! Smrti. Viděl jsi, jak skřípěli zuby, že byli nuceni vrátiti svou kořist? Nevšiml jsi si, jak žádostivě pohlíželi na naše velbloudice? Několik se jich vydá za námi, překvapí nás, oloupí a zabijí. Kdo dosvědčí, že nás oloupili a zabili oni? Jejich velitel se prokáže tvou stvrzenkou, že nám vrátil, co mohl. Kdo nás později přepadl, oloupil a zabil, není a nebude věcí jeho.«

Pojednou se před námi něco mihlo. Velbloudice beztoho poplašené se lekly a daly se cvalem na útěk. Stěží jsme se udrželi v sedlech, obzvláště ti, kdo měli sedla rozlámaná. Mnohá věc, kterou jsme měli jen ledabyle k sedlu připevněnu, se sesmekla a ztratila. Je to nepřítel-člověk? Budiž Alláh pochválen! byla to pouze hyena, která vyskočila ze svého brlohu. S velkou námahou jsme uklidnili svá zvířata, ale ztracených věcí jsme nenašli. Zastaviti jsme se nemohli: bylo tma a chyběla nám voda i jídlo.

Po půlnoci jsme se přiblížili k východnímu okraji hory Šbét a uložili se na mlatě nedaleko osady Zebed. Ráno šel Náser vyžebrati trochu mléka. Vlevo jsme měli tmavě hnědé stráně ploché hory, vpravo bílou solnici. Za severovýchodním rohem hory Šbét jsme se ubírali rovinou dělící ji od pohoří Hass, k němuž jsme asi za dvě hodiny dojeli. Cesta nás vedla mezi černými výběžky tohoto pohoří a rozsáhlou solnicí džabbúlskou.

Před polednem jsme odpočívali za vesnicí Umm Amúd. Náser a Muhammed nám vyprosili chleba a ssedlého mléka, abychom se mohli najísti. Neměli jsme ani potravin, ani peněz. Nasytivše se, prohlíželi jsme si druh druha. Emír dostal sice své boty, kalhoty a kabát, ale byl bez košile, čehož ovšem nebylo viděti, a bez šátku na hlavu. Místo něho měl na hlavě hadr, kterým Náser utírával nádobí, přivá-

zaný motouzem. Mně vrátili starý šátek na hlavu, jejž však při hádce roztrhli. Uvázal jsem si jej rovněž motouzem. Starý odřený kabát jsem dostal, ale kalhot jsem nenašel. Zato jsem objevil svůj beduinský plášť, do něhož jsem se zahalil. Za jízdy na velbloudu to ušlo, ale když jsem měl kráčeti pěšky, působilo mi skrývání mého nedostatku obtíže. Emír se smál, že jsem vzorem sans culotte... Ostatní druhové vy-

Obraz 112. — Dahal od východu.

padali podobně. A přece jsme byli rádi, že nebyl nikdo zabit nebo poraněn, a že jsme zachránili zápisky a většinu fotografií.

K večeru jsme dorazili k severozápadnímu konci solnice a přenocovali za městem Sfíre, ležícím uprostřed velkých zahrad a úrodných polí. Náser a Muhammed nám opět vyprosili mléka a chleba v nedaleké dědině.

Ve čtvrtek 30. května 1912 jsme byli před polednem v městě Haleb (obr. 113—116).

IX.

NA POKRAJI PALMYRENY.

Potíže při odjezdu.

»Četníka chceš? Kde bych ho vzal? Mám zde dva a ti budou doprovázeti zběhy, jejichž příchod nám byl oznámen již včera ze stanice Hammám.«

»Máš-li dva, dáš mi jednoho a druhý dovede zběhy do Dejr Háfer.«

»Nedám ti žádného. Minul-li jsi se bez něho dotud, mineš se i dál.«

»Četníka mi dáš, poněvadž ho potřebuji. Nechci, aby mne sedláci považovali za vyzvědače a odvlékli mne do Haleba nebo do Hamy.«

»Dotud jsi četníka neměl?«

»Měl až do stanice Hammám.«

»Proč jsi si tam žádného nevzal?«

»Přidal se k nám řadový voják a šel s námi.«

»Řadový voják? To byl zběh. Došel s vámi až sem?«

»Tak jest. Až sem.«

»Kde je?«

»Čeká u mé družiny.«

»Kde ji najdeme?«

»Dole na nábřeží Eufratu.«

»Zaskoč tam, Ahmede, a doveď sem toho zběha!«

Ahmed se po chvíli vrátil s řadovým vojákem, který nás dotud doprovázel.

»Ty pse, synu psův, proč jsi opustil svůj pluk?«

»Při sám Alláh, že jsem ho neopustil. Vrátím se k němu zase.«

»Kam jdeš? Utekl jsi od něho?«

»Při sám Alláh, že jsem neutekl. Podívej se zde na mou zbraň. Šel bych ve své uniformě s ručnicí a náboji Královskou silnicí, kdybych byl utekl?«

»Kam jdeš, hlupáku?«

»Jdu pouze navštíviti svou rodinu v Kilisu. Potěším je a potěším se s nimi a vrátím se k svému pluku.«

»Zavřete ho! Pošleme ho s četou, která má doraziti dnes odpoledne, do Dejr az-Zór a odtud do Bagdádu. Ať si tam s ním dělají, co chtějí.«

Obraz 113. — Haleb s tvrzí.

»Dostanu četníka či nedostanu?«

»Nedostaneš.«

»Budiž! Dej mi papír a péro!«

»Proč?«

»Napíši telegram a pošlu jej hned do Cařihradu. Oznámím, jak důstojník spravující důležitou četnickou stanici Meskene plní rozkazy ministerstva vnitra.«

»Je válka. Ministerstvu vnitra nepodléháme.

»Dobře, že to vím. Napíši ministerstvu války.

»Piš a telegrafuj! Ať si z Cařihradu poroučejí, já budu přece jen dělati po svém.«

»I to napíši a budu telegrafovati a při sám Alláh, že zítra do večera již nebudeš správcem této stanice.«

Sedl jsem si ke stolku a psal. Četnický důstojník se na mne chvilku díval a potom zvolal:

»Mustafo!« Vstoupil četník. »Připrav si koně! Pojedeš hned s tímto efendim.«

Vstal jsem, péro odložil, papír roztrhal a šel ke svým druhům.

»Ó Alláh, kdy nás vysvobodíš ze jha prokletých cizinců?« volal za mnou četnický velitel.

Sotva jsem opustil stanici, uslyšel jsem úpěnlivé volání: »Múso! Múso! Pospěš mi na pomoc! Chtějí mne zabíti, mne, Násera!«

Utíkal jsem seč mně dech stačil dolů na nábřeží. Násera tam tloukli dva mužové svými holemi. Seděl na velbloudici a bránil se rukama, ale nemohl zachytiti a odraziti všech ran. Ručnice neměl, dýku tasiti nemohl. Doběhnuv k němu, namířil jsem pistoli na oba útočníky a vzkřikl:

»Přestaňte! Kdo ještě zdvihne hůl, zastřelím ho. Jedenáct ran mám v této pistoli.«

»Neboj se, bratře! Jen na něho, jen na tohoto křesťanského psa! Vždyť to je ten, který ztloukl našeho příbuzného v pohoří Bišri. Já ho viděl, když tábořil pod Tadejjén. Bij ho! Bijme ho!«

Zůstalo jen při slovech. K činu se neodhodlali.

»Můžeš, ty darebo, přisahati, že tento člověk tvého příbuzného bil? Byl jsi tam? Jsi očitým svědkem? Mustafo! Mustafo!«

»Co si přeješ, efendi?«

»Honem pojď sem a zatkni tyto dva muže, poněvadž bijí mého sluhu a průvodčího.«

»Ihned, efendi, jen vložím uzdu na svého koně.« Než ji vložil, útočníci zmizeli.

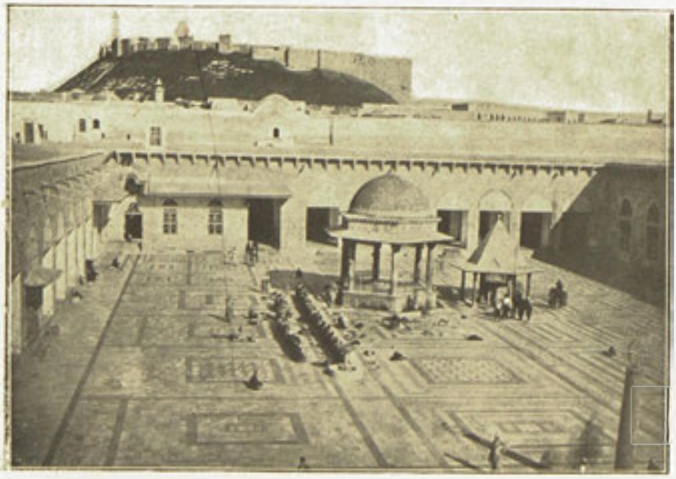
»Ach, Múso, to jsem dostal!«

»Dobře se ti stalo! Proč jsi nekrotil svého hněvu před třemi lety a ztloukl Ueldiho? Víš přece, že pobřeží Eufratu jim náleží. Proč tě proklínali jako křesťana? Odkud poznali, že jsi křesťan?«

»Dva chlapi Uelde jdou okolo. Zastaví se. Jeden se na mne podívá a neřeknuv ani slova, uhodí mne svým obuškem po hlavě. Nenadál jsem se toho. Zadunělo mně v hlavě, za-

Obraz 114. — Haleb, vchod do tvrze.

Obraz 116. — Haleb, ve velké mešitě.

Obraz 115. — Haleb, velká mešita.

jiskřilo se mi v očích a zvolal jsem: ‚Ó Spasiteli, pomoz!‘ Tato slova jim pověděla, že jsem křesťan, proto mne tloukli ještě víc.«

»Pospěš, Mustafo! My již jedeme. Hleď, ať nás dohoníš.«

»Splním tvůj rozkaz, efendi. Splním tvůj rozkaz,« odpověděl Mustafa a té chvíle za námi přicválal.

Bylo to ve středu 26. května 1915. Vracel jsem se z vnitřní pouště a zastavil se u četnické stanice Meskene skoro k východu od Haleba, abych si tam vyžádal četníka. Nechtěl jsem jeti Královskou silnicí do Haleba, nýbrž zamířiti k pohoří Hass a odtud putovati k jihu do Damašku. Doprovázel mne Evropan, kterému jsme říkali Chalaf, a domorodec Náser, rodák z osady Žerjitejn. Všichni jsme jeli na velbloudech a naše zavazadla byla rovněž naložena na těchto zvířatech.

Opustivše nábřežní rovinu eufratskou, která byla jindy zavlažována širokým kanálem, vystoupili jsme na západní výšinu. Je vlnitá, místy kamenitá, ale celkem úrodná. Sedí na ní nevysoké homole, zbytky starých staveb. Údolí jsou široká a mělká. Skoro celá pláň byla obdělána a na polích dozrávala pšenice. Byla slabounká; patrný důkaz, že řádně nenapršelo.

Div světa.

Za poledne jsme odpočívali u dědinky Kšéš, prvé to osady s kuželovitými budovami, kterou jsme na této cestě uviděli. K jihozápadu nám uzavíraly obzor dva černé výběžky pohoří Hass; k západu se černaly vysoké výběžky pohoří Nusejrijje a Amanu, na severu čněly k nebesům mohutné homole a kopule. Kus před námi seděl pahorek zřícenin Mhadúm. Vystoupili jsme naň. Skrývá asi tvrz a akropoli osady přes půl km široké a o něco delší, která se rozkládá při jeho úpatí kolem velké dešťové studnice.

K samému večeru jsme se uložili při osadě Dejr Háfer. Vyvěrá tam silný pramen, tvořící potůček, který teprve po 2 km zaniká. Pozdě večer k nám přišel z osady stařec, na jedno oko slepý, s rebábou. Pozdraviv, ptal se, zda bychom mu dovolili, aby nám zahrál některé básně.

»Vyber, starče, tři nejpěknější, přednes nám je a odejdi v pokoji. Jsme unaveni; potřebujeme spánku.«

»Jak si přeješ, efendi. Přednesu ti básně nejkrásnější; snad se ti aspoň jedna zalíbí.«

Několikráte přetáhl hrubým smyčcem jedinou strunu své rebáby a přednášel. Prvá a druhá báseň za mnoho nestály, třetí byla lepší:

1. *Ó Dmejme, rozuměj mé řeči, neboť ti chci dáti poslední napomenutí,*
jsi-li ovšem z těch, kdož posledního napomenutí dbají.
2. *Setkáš-li se s některým ze svých soukmenovců, jenž ti bezpráví činí,*
podej na něho žalobu u těch, kdož mezi druhy soudí.
3. *Zdrží-li se bezpráví, budiž miláčkem tvého oka a tvým kamarádem,*
nezdrží-li se bezpráví, máš v ruce lék proti těm, kdož bezpráví páchají.
4. *Hostu neukazuj lopatky nebo zátylí*
a dbej, aby ses neukvapil, když návštěvníci pomlouvají.

Zrána jsme zamířili skoro úplně k jihu k velikému hradebnímu náspu, obepínajícímu nepatrné zříceniny. Uvnitř i vně náspu se tulily domečky turkmanské vesničky. K jihovýchodu od náspu Umm al-Mara sedí mohutný kopec Chsáf. Byla to jindy pohraniční pevnost mezi usedlíky a kočovníky a po ní se jmenoval celý okolní kraj, známý spisovatelům arabským.

Od Umm al-Mara jsme putovali krajem bažinatým, ale úrodným k rozsáhlé solnici džabbúlské, kterou jsme měli vlevo, k jihu. Od bílé solné plochy se odrážejí dva černé skalnaté ostrůvky. Na jihu a na západě je solnice uzavřena pohořím Šbét a Hass (obr. 117).

»Co je svět světem, Múso, nikdo na tyto ostrůvky nevkročil,« tvrdil četník. »Solnatá bažina pohltí každého, kdo na ni vstoupí, a loďka po ní plouti nemůže.«

Na severním břehu solnice se vypíná hromada zřícenin Mízán, k níž jsme zamířili. Leží u samého potoka Nahr ad-Dahab. Byla to jindy tvrz města Džabbúl, jehož zříceniny se od ní táhnou až k jezeru.

Zastavili jsme se u kopce Mízán, aby se naše velbloudice napily a napásly. Horko bylo veliké. Na okolních polích žali sedláci ječmen, nakládali jej na osly, mezky i velbloudy a vozili na mlat. Pojednou se zdvihl horký vítr jihovýchodní a zahaloval nás vrstvami písku, prachu, plev, suchého bod-

láčí, ba chvílemi i drobnou slamou. Nemajíce úkrytu, vsedli jsme na svá zvířata a dali se do osady Džabbúl. Skládá se ze dvou částí. Menší, jihovýchodní, je zbudovana na starých zříceninách. Na západní straně zřícenin stojí velka vládní budova, v níž bydlí dozorcové solní. Vlastní osada se rozkládá k západu a je oddělena potokem Dahab od zahrad, v nichž rostou smokvoně a četné topoly. Za samou osadou se potok ztrácí v solnici.

Arabští spisovatelé počítají potok Dahab mezi divy světa, poněvadž to, co se daří v jeho horní části, se prodává na váhu, a co v dolní, na míru. Ve svém horním toku zavlažuje totiž potok Dahab pozemky oseté bavlníkem a různým obilím, které se prodává na váhu. U Džabbúlu končí, vlévaje se do solnice. Jeho voda se vypařuje a tvoří sůl, která se rozváží po dalekých krajích Syrie a prodává se na míru.

Za osadou Džabbúl jsme obcházeli solnici napřed k severozápadu; u vtoku potoka Sfíre jsme zabočili k jihu a jeli

Obraz 117. — Šbét a Hass od severovýchodu.

mezi solnicí a svahy pohoří Hass. Je černé, sopečné a spadá k severovýchodu do úrodné roviny příkrou strání, rozeklanou četnými žleby. Na úpatí i na výšině bylo viděti osady, staré, pobořené, i nově vystavěné a obydlené. Noclehovali jsme na západním úpatí zřícenin a vesničky Džalgúm. Sedláci nás obtěžovali různými dotazy a prosbami, abych se za ně u vlády přimluvil. Mnozí, kteří večer přišli pozdě, slibovali, že se dostaví hned při východu slunce, proto jsme časně odjeli.

K východu se nám ukazoval dlouhý poloostrov, táhnoucí se od severu k jihu a dělící solnici džabbúlskou od solné bažiny Hamra. Kolem solnice i bažiny bylo viděti maličké domky a pobořené chaty. Jsou to příbytky vojáků, kteří v létě a na podzim střehou solnice, aby si nikdo nemohl nabrati soli. U osady Hídlu jsme dospěli na jihozápadní konec solnice a dali se k jihozápadu širokou dolinou, uzavřenou na jihu dlouho tabulovou horou Šbét, na severu pak pohořím Hass.

Brzo po poledni jsme dorazili do zřícenin a vesničky Mgejrát, známé klasickým spisovatelům pod jménem Spelunka, což značí Jeskyně, totéž co dnešní arabský název. Navštívilo nás několik sedláků. Nejlépe se mi zamlouval nějaký Ahmed. Byl to rozumný muž, který znal jména a útvary celého okolí a neúnavně kreslil v písku údolí a žleby, znázorňoval hory a kopce, určoval jejich vzájemnou polohu a vzdálenost, takže jsem od něho velmi mnoho získal.

»Nedoprovázel bys nás, Ahmede, na horu Šbét?« (Obr. 118.)

»Při sám Alláh, doprovázel, nikoliv za mzdu, ale z lásky k tobě. Ve Šbétu není cest a vaše velbloudice jsou velice unaveny.«

»Pravdu díš. Jsou unaveny a hladovy. Tady v dolině je bohatá pastva; nebezpečí jim nehrozí?«

»Kdepak nebezpečí! Moji sousedé by jich chránili. Jen aby jich střehl dobrý pastýř! Běda, kdyby se tvé velbloudice zaběhly do polí Čerkesů, bydlících v osadě Chanáser, kterou tamhle k západu odtud vidíš. Ti by je zajali a kdyby některá utekla, střelili by po ní bez ohledu, zda ji poraní nebo zabijí. Jsou to darebové, ti Čerkesi, ale přece nám pomáhají. když na nás doráží nějaká nájezdní četa.«

»Znáš, Ahmede, nějakého svědomitého pastýře?«

»Můj mladší bratr Ali je svědomitý a pohrozím-li mu, že mu hlavu rozrazím, tož nepustí ani jediné zvíře na pole čerkesská.«

»Budiž. Tvůj bratr Ali bude tedy hlídati velbloudice. Na čem my pojedeme?«

»My pojedeme na koních. Kdo pojede mimo tebe?«

»Pouze Chalaf, a ty nás budeš doprovázeti.«

»Četníka s sebou nevezmeš?«

»Nikoliv. Svěřím mu ochranu kávových konvic a čajových číšek. To se zaraduje! Potřebujeme tří koní. Kolik je jich ve vaší osadě?«

»Pouze dva. Já mám klisnu a starosta rovněž. Má je s hříbětem, ale do večera to vydrží.«

»Mohl bys klisnu starostovu najmouti?«

»Proč by ne. Slyšel jsem od Násera, že platíš půl medžídijje za klisnu na den. To starosta půl medžídijje najde a klisna se neunaví.«

»Kde vezmeme třetího koně?«

»Přidej četníkovi půl medžídijje a sedni si na jeho. Bude míti aspoň výmluvu, že tě doprovázeti nemohl, nemaje koně.«

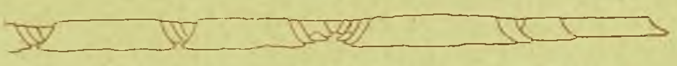
»Myslíš, že nám hrozí nějaké nebezpečí na hoře Šbét?«

»Pouze Alláh ví, kdy a kde hrozí nebezpečí synu Adamovu. Lupičů tam není; je však možno, že se ukáže nějaká nájezdní četa beduů. Sedláci na hoře Šbét žnou a mlátí své obilí. Beduové ani nesejí, ani nežnou, ale rádi odvážeji vymlácené obilí. Je možno, že si pro ně přijedou a podniknou na sedláky útok. Kdekterý sedlák je ozbrojen ručnicí. Mají stráže na nejvyšších kopcích a ty nás upozorní.«

»Vezmeme si karabiny.«

»Zbytečně by nás zatěžovaly. Revolvery si vezmeme. Tvoje revolvery nebo pistole nesou jistě dále než ručnice Martini, jimiž jsou ozbrojeni beduové. Čím méně zavazadel, tím lépe. Co, Múso, prosím tě, naložíš na koňské sedlo!«

»Poslechnu tvé rady, Ahmede. Připrav se a doveď obě klisny. Jak se denice ukáže, vyjedeme.«

Obraz 118. — Šbét od vesničky Mgejrát.

Vyjeli jsme ještě za tmy skoro k jihu: úrodnou dolinou jsme dospěli na úpatí Šbétu a brali se žlíbkem na jeho plochý hřbet. Žlíbek, stráně, svahy a celá náhorní rovina pokrytá čedičem byly jindy obdělány. Četné zídky na stráních a nesčíslné hromádky čediče, o něž se réva opírala, svědčí o rozsáhlých vinicích.

»Kde jsou, Múso, kdo zakládali tyto vinice a sbírali jejich hrozny?«

»Proč jich neobnovíte?«

»Rádi bychom to učinili, kdybychom věděli, že budou hrozny naše. Přijde výběrčí daně, spočítá keříčky révové a bude chtíti z každého poplatek bez ohledu, zda poroste či uschne, zda přinese úrodu nebo zůstane holý. Přitáhnou sem beduové, vženou na naše pole a do našich vinic své velbloudy a ti nám spasou všechno. Jak rádi bychom obnovili staré zahrady a vinice, jen kdyby nás netísnili tito naši dva nepřátelé!«

Zastavili jsme se v rozsáhlé pobořené osadě Drejb al-Uáui (obr. 119). Veřeje skoro každého domu byly vytesány z jediného dlouhého kamene. Ke stavbě použito přitesaného čediče. a mnohé kameny opatřeny krátkými řeckými nápisy.

Prohlédnuvše zříceniny, zajeli jsme skoro k jihu a octli se na samém okraji tabulové hory Šbét. Spadá příkře do holé roviny uzavřené na jihu výběžky pásma Abu Ridžmén. V celé rovině nebylo patrno ani jediné hlubší řečiště. Údolí jsou plochá, jejich řečiště plytká a velice široká. Končí jednak na úpatí hory Šbét, jednak na úpatí pohoří Hass v močálech a solnicích, které se lesknou jako by byly zmrzlé. Snažil jsem se zahlédnouti pohanský chrám v Esriji, ale vzduch byl pln prachu, i nebylo viděti tak daleko.

Zabočivše k východu, zpozorovali jsme v nevelké úžlabině na úpatí hory mohutné zříceniny. Ahmed je nazýval Džubb al-Hadžal.

»Sestoupíme k nim, Ahmede, a prohlédneme je.

»Pamatuj, Múso, že sedláci na hoře Šbét mlátí a že si beduové mohou přijeti pro zrno, kterého neseli, ani nežali. Budeme-li dole, snadno nás přepadnou.«

»Máme koně. Větší nepřátelskou četu uvidíme v této otevřené rovině zdaleka a ujedeme jí.

»Ó Alláh, zastiň nás svým závojem! Tož slezme! Chodník vede po hladkém čediči, mohli bychom se svésti se sedel.

Vedli jsme koně točitým chodníkem dolů. Mezi zříceninami jsme zahlédli sedláka. Svážel pšenici na svém velbloudu.

»Jak se sem dostal ten sedlák, Ahmede?«

»Obdělává bývalé zahrady a role. Jsou skryta mezi zříceninami a solnicí. Nájemce desátku jich dotud nevyčenichal, netrápí ho vybíráním daní. má proto dobrý výdělek: jenže se bojí beduů.«

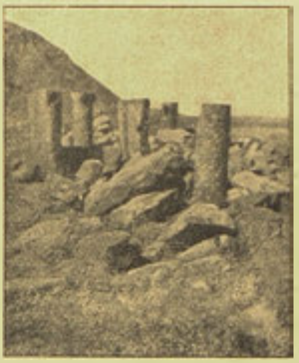
Dostavše se dolů, svěřili jsme koně péči Ahmedově. Sám jsem ovinul uzdu klisny, na níž jsem jel, o její přední levou nohu. Nadál jsem se, že Ahmed učiní totéž oběma klisnám ostatním, ale neučinil. Vida, jak se s Chalafem dychtivě rozhlížíme po zříceninách a jak obzíráme tři chrámy a nápisy v nich, zapomněl na koně a přidržel se nás. Domníval se, že pátráme po zakopaných pokladech a že též k něčemu přijde, bude-li přítomen, když je odkryjeme. Pojednou jsme zaslechli dupot. Obrátivše se, uviděli jsme, jak Ahmedova klisna klusá k severu.

»Tvá klisna utíká, Ahmede.«

»Ó Alláh! Ó Alláh! To se jí zastesklo po jejím hříběti. Emš, emš, emš!« volal na ni, aby stanula, ale klisna pohodila hlavou. zařehtala a dala se do cvalu, vlekouc oprať za sebou. Jejího příkladu následovala druhá a konečně i třetí, četníkova, která však zůstávala pozadu, poněvadž nemohla zdvihnouti hlavu a volně vykročiti levou přední nohou.

»Pomoz mi, Múso, pomoz mi, abych je chytil!«

»Prosím vás, Chalafe, odneste oba tlumoky sem do tohoto chrámu a opisujte tento nápis. Musím za Ahmedem. Jeho klisny jsou známy okolním sedlákům, ale četníkova je cizí. Což kdyby nám ji někdo zajal! Abychom ji hledali a než bychom ji našli, zmařili bychom den, dva,« vysvětloval jsem mu, utíkaje za Ahmedem.

Obraz 119. — Drejb al-Uáui.

Klisny vyběhly na plochou horu. Než jsme se dostali za nimi, zmizely. Spěchali jsme na nedaleké návrší a uviděli, jak pádí směrem k osadě Mgejrát.

»Nadběhněme jim. Múso. Já půjdu zleva, ty utíkej zprava.«

Špatně se to utíkalo mezi ostrými úlomky čediče. Několikráte jsem klesl a odřel si kolena i ruce a když jsem se konečně setkal s Ahmedem, byly koně ty tam.

»Vrať se, Múso! Zavolám o pomoc!«

Vystoupiv na hromadu zřícenin, křičel pronikavým hlasem: »Syn šlechetného mi pomůže. Tři koně, tři klisny chyťte!«

Ženci na polích zaslechli jeho pokřik, porozuměli jeho slovům a zvěstovali je dále. Zakrátko se rozléhalo po celé hoře, že utekly tři klisny. Spěchal jsem dolů za Chalafem. Doběhnuv k němu, viděl jsem sedláka svážejícího pšenici, jak náklad se stojící velbloudice odvázal, shodil, vyskočil na její ohnutý krk, vyšplhal se na nákladní sedlo a utíkal.

»Proč prcháš, kamaráde?«

»Nájezdníci, nájezdníci, gazu, gazu, za námi!«

Pohlédl jsem k jihu. Tam na obzoru vystupoval mračný sloup a v něm se skrývalo mnoho jezdců na koních.

»Zastav, kamaráde! Zastav a zachraň nás!«

Uchopiv jeden tlumok, pokynul jsem Chalafovi, aby vzal druhý a již jsme utíkali co nejrychleji za sedlákem. Vhodil oba tlumoky na sedlo před sebe a vybízel mne, abych si sedl na ně. Rád jsem ho poslechl, poněvadž jsem byl úplně vyčerpán. Velbloudice vystupovala po točitém chodníku dlouhým rychlým krokem. Dospěvše nahoru, viděli jsme, že jsou všechna vyšší místa obsazena ozbrojenými muži. Projeli jsme mezi nimi a zastavili se teprve mezi ženami, snášejícími nažatou pšenici. Po chvíli nás tam dohonil Ahmed se všemi klisnami. Nájezdníci, dorazivše ke zříceninám Džubb al-Hadžal, svázali požatou pšenici a přenechali ji svým druhům jedoucím na nákladních velbloudech. Sami zahnuli k východu a zmizeli za ostrým výběžkem.

»Nahoru se, Múso, neodváží, leda za noci. Zdola z roviny vidí jasně, že jsou všechny příchody obsazeny. Na koních útoku nepodniknou. Než by dojeli nahoru, byli by pobiti.«

»Myslíš, že jsme v bezpečí?«

»Zajisté, ale ke zříceninám, z nichž jsme utekli, se vrátiti nemůžeme, leda zítra nebo pozítří.«

»Zajedeme na východní konec Šbétu ke zříceninám Túba, o nichž jsi mi vypravoval.«

»Jak poroučíš, Múso.«

Vsedli jsme a jeli většinou obdělanými pozemky. Túba leží nad pravým břehem žlíbku Zebed, na jehož dolním konci byla znova osazena soujmenná dědina. V Túbě je několik dosti zachovalých budov s četnými řeckými nápisy. Sotva jsme se dali do opisování, vyrazil ze žlíbku Zebed hlouček sedláků; vylezli na levý břeh a stříleli po nás. Ahmed vyšel ze zřícenin, mával rukou a krátkým kabátcem, ujišťoval je, že on je Ahmed, sedlák z Mgejrát, ale marně. Zbrklí sedláci na nás vypálili asi třicet ran. Chránila nás čtyrhranná pev-

nůstka, skoro 4 m vysoká, stojící mezi žlíbkem a vlastními zříceninami. Olověné koule se o ni rozpleskovaly.

»Proč na nás střílejí?«

»Považují nás za nepřátelské zvědy. Zaslechli poplašný křik, dostali strach a střílejí jen, aby se sami nebáli.«

»Kdy přestanou?«

»Jakmile jim dojdou náboje. Více než pět jich žádný nemá a čítám mezi nimi šest ručnic.«

Ahmed měl pravdu. Po několika minutách střelba přestala. Rozkošný musí býti rozhled ze zřícenin Túba za jasného dne na jižní záliv solnice džabbúlské, na výspu a na tabulové kopce zvedající se na východě. My jsme z vyhlídky mnoho neměli, poněvadž byl vzduch protkán jakoby nesčetnými pavučinami, které nejen že zadržovaly rozhled, ale pohybujíce se zvětšovaly nebo zmenšovaly velikost jednotlivých věcí a tak znemožňovaly úsudek.

Obraz 120. — Okolí Chanáser od vesničky Mgejrát.

Sedláci se obdivují kočovníkům.

Opustivše zříceniny, dojeli jsme směrem západním do osady Kleja. Nad ní stojí kostra pahorku, jaký lze zpozorovati u každého starého zbořeniska v severovýchodní Syrii. Tato zbořeniska leží skoro všechna na rovině a přece je u každého vyšší kopec. Obzvláště mohutné jsou tyto kopce u větších měst jak opuštěných, tak dotud obydlených. Dlouho jsem si nemohl vysvětliti, jak se kopce do roviny dostaly a proč byla každá osada u takového kopce zřízena. V osadě Kleja jsem našel vysvětlení. Budovatelé osady obehnali silnými a vysokými zdmi čtyřhran, vyplnili jej balvany a hlinou a na něm teprv jako na pahorku vybudovali tvrz a svatyni. V Kleje se zachovala kostra tohoto pahorku. Její čtyři zdi jsou vystavěny z hrubých balvanů na 5 m vysoko, ale vnitřní prostor nebyl nikdy vyplněn. Kostru mohli rozšiřovati a zvyšovati. Vytvořivše ji čtyřmi novými zdmi a vyplnivše prostor kamením a hlinou, dostali širší podklad i mohli prvotní kostru zvýšiti. točité schodiště vyvésti a všechny strany

přitesanými kameny obložiti. Byla-li pevnost rozbořena či rozpadla-li se, sesypalo se stavivo po zdech a zakrylo je. Na mnohých z těchto umělých plošin byly pevnosti několikráte rozbořeny a několikráte vystavěny, proto jsou jejich zříceniny 10 až 15 m vysoké a rozložité jako pahorky.

Večer mně Ahmed přednášel různé básně.

»Proč se ty, Ahmede, když přece jsi sedlák, učíš básním líčícím život beduů?«

»Beduové jsou svobodni a třebas jich nenávidím jako našich největších škůdců, přece jim závidím jejich svobodu a kochám se jejich básněmi, z nichž jsem si obzvláště oblíbil následující:

1. *Nechal jsem svou klisnu jalovou, až jsem přepadl Bdúniho*
a chválím toho, který mně přivedl tuto dceru Ídy.

2. *Ozve-li se poplašný křik po obejití rosy a vzbudí-li mne,*
vložím na ni lehké sedlo, zatím co můj bratr odemkne
její pouto.

3. *Krátký soukenný kabátec a pružné kopí, zdobené*
pštrosím peřím, se dotýkají mých křížů —
a tu přece nebude muž ušlechtilého rodu promlouvati
proti některému z junáků.

4. *Ó vy bloudící domněnkou, nedoptávejte se mne!*
Na dvě pídě jsou čelisti mé klisny vzdáleny od její
bílé lysky.

5. *Dá-li se do cvalu, zamlží se mně v očích;*
od její pravé zadní nohy hrozí nebezpečí noze přední.

Úrodný kraj.

V neděli časně ráno jsme jeli z vesničky Mgejrát směrem západním do doliny Uaššáš. Je přes 1 km široká a zaniká nad osadou Chanáser, kterou jsme měli k jihozápadu (obr. 120). Chanáser, staré biskupské sídlo Anasarta, leží na severovýchodním úpatí návrší, vybíhajícího z pohoří Hass do široké doliny, prostírající se mezi tímto pohořím a tabulovou horou Šbét. Obydlena je Čerkesy, kteří se tam přistěhovali z Membedž, starého města a metropolitního sídla Hierapolis.

»Není nad vodu z Chanáser,« ujišťoval nás před odjezdem sedlák Ahmed.

V dřevním městě Chanáser sídlíval velice rád chalífa Omar. Nechtěl bydliti v zámcích, které zbudovali jeho příbuzní. Když mu někdo vytkl, že bude jeho pobyt ve vzdálené stepi na škodu muslimům, odstěhoval se do Damašku a ubytoval se tam v domě svého otce, ale za dvacet dní odtud odešel. Nemohl snésti dotěrných návštěvníků. Vrátil se do osady Chanáser, kde v polovici února 720 zemřel

Na konci léta 1121 obléhal křižácký král Balduin II., pán Antiochie, město Chanáser. Zmocniv se ho, dal odnésti brány tamního hradu do Antiochie.

Vystoupili jsme na hřbet pohoří Hass a načrtávali u vesnice Hádžeb mapku okolí. Odtud jsme mohli přehlédnouti skoro celou jižní polovici pohoří. Tvoří vlnitou rovinu, pokrytou čedičovými zlomky a prorvanou hlubokými a úzkými žleby. Je obdělána a poseta vesničkami, zbudovanými povětšině na výšinách.

Obraz 121. — V osadě Alés.

Ukončivše práci, dali jsme se k západu k černému, hlubokému žlebu Džehennam, jenž zeje z roviny bez všelikého přechodu. Sestup byl velice obtížný, obzvláště pro naše velbloudice. V nepatrném řečišti se všude ukazuje voda.

Osadou Alés (obr. 121) jsme v poledne dorazili k potůčku, vycházejícímu z vyzděného pramene Hanúta. Zavlažuje nevelkou zahradu a žene menší mlýn. Na jihu se nám ukázala lesklá, solnatá bažina Ajta. Tvoří široký, bílý pás, natažený od východu k západu a zdobený asi v polovici vysokým kopcem zřícenin. Po západním úpatí pohoří Hass jsme vystoupili na široké návrší, táhnoucí se k jihozápadu. S jeho hřbetu jsme měli překrásný pohled do rozsáhlé kotliny Match. Je ohraničena na východě a severovýchodě pohořím Hass, na jihu pahorkatinou Ala a na západě a severovýchodě výběžky pohoří Srá. Její severozápadní část je bažinatá, neboť tam končí řeka Kuejk, protékající Halebem. Nános této řeky pokryl celou kotlinu a učinil ji neobyčejně úrodnou. Je poseta většími a menšími kopci zřícenin, a kam se oko obrátí, všude lze viděti nové vesničky a úrodné lány polí. Kotlina byla kla-

sikům známa pod jménem Chalkidena a byla již tehdy proslulá svou úrodností. Arabové jí říkali Kinnesrín.

Právo na děvče.

Na západě je kotlina proťata železniční tratí. Stanice jsou patrny svými červenými střechami. Přenocovali jsme u vesničky Hajjánijje. Přišel k nám na návštěvu nějaký člen kmene Kmusa. Vracel se z vězení z Haleba. Po večeři jsem se ho ptal:

»Proč jsi byl. kamaráde, uvězněn?«

»Pro nic. Za posledního léta jsme se ubírali touto dolinou. Moje stádo vběhlo do prosa nějakého sedláka. Házel po něm. Když je nemohl zahnati, vystřelil a prostřelil mé dojné velbloudici levou nohu. Jak jsem se to dozvěděl, rozběhl jsem se se svými bratranci za ním a natloukli jsme mu, že zůstal ležet. Mrtev nebyl, ale stonal prý dlouho. Náhodou jeli tudy tři četníci, chytili mne a odvedli do Haleba. Tam mne bez jakéhokoliv výslechu odsoudili na půl roku a zavřeli. Propustili mne před několika nedělemi, ale byl jsem churav, proto jsem se teprv nyní vydal na cestu ke svým. Budiž proklnuta vláda, která má takové soudce. Naši dědiční soudcové by mne nebyli nikdy odsoudili. Že mne vláda zavřela, to není ještě nejhorší, jen kdybych věděl, zda mně zůstala věrná má miloučká.«

»Je to tvá sestřenice?«

»Je i není. Po matce by byla, ale po otci není. Můj otec a její otec jsou synové téže matky, ale různých otců.«

»To nenáleží do tvého příbuzenstva?«

»U některých kmenů by náležela, ale u nás nenáleží. Již dvakráte to soudcové rozhodli; naposledy před 4 lety, když se hádal Zaal eben Gázi s Nejtúlem eben Dždejján.«

»Nemohl bys mi o tom sporu pověděti?«

»Nasytil jsem se, chleba na cestu jsi mi slíbil, rád ti to vyložím.

Oba, jak Zaal eben Gázi, tak Nejtúl eben Dždejján, pocházejí z nás, to jest ze Sbaa, nebo jak nám přezdívají, z Kmusa. Říkají nám Kmási, jako bychom měli dlouhé zuby. Pohleď, Múso, na mé zuby! Jsou dlouhé?«

»Inu, lidé jsou zlí a dají hned jménu špatný význam.«

»Zaal a Nejtúl byli synové různých otců. ale jedné matky. Nejtúlovi se narodila dceruška, Zaal již měl chlapečka. Zašel k Nejtúlovi a pravil mu:

‚Tvou dcerušku si vyhrazuji pro svého synka. On ji dostane za manželku, nikdo jiný.'

‚Jakým právem si ji vyhrazuješ?'

‚Právem bratrance.'

‚My nejsme bratří; tvůj synek proto není bratrancem mé dcerky.'

»Uvidíme. Pamatuj si, že si ji vyhrazuji.«

Synek dorostl, dcerka rovněž. Synek Zaalův se jí nelíbil a prohlásila, že si ho nikdy nevezme. Zaal naléhal na Nejtúla a stíhal ho tak, že utekl se svou dcerou do stanu Gatuána eben Meršed se slovy:

‚Gatuáne! Přicházím k tobě utísněný. Chraň mne a mé dcerky před mým příbuzným Zaalem.'

‚Co máte mezi sebou?'

Nejtúl mu pověděl, co se stalo.

‚Uvidíme,' poznamenal Gatuán a poslal pro Zaala.

‚Počítej, Zaale, své předky, až dojdeš k onomu, který je tvým i Nejtúlovým. Dokážeš-li, že tvůj syn je skutečně jejím bratrancem, dovedu ti ji sám, třeba se šavlí v ruce.'

Zaal počítal, počítal a našel, že teprv pátý předek je společný. Svědkové to potvrdili. I dovedl Zaal pět nákladních velbloudů, a to pětiletého, čtyřletého, tříletého, dvouletého a ročního, přiměl je k pokleknutí před stanem Gatuánovým a děl:

‚Ó soukmenovci, zde vidíte pět předků, pojících mne s Nejtúlem. Volám vás za svědky, že má můj syn právo na jeho dcerku.'

Nejtúl se obrátil na Gatuána: ‚Nevěř, Gatuáne! Syn Zaalův není bratrancem mé dcery, nemůže si ji proto vzíti za pět velbloudů. Chce-li ji přece, ať si ji vezme; budu snad míti pokoj, ale žádám, aby mně dal za ni tolik, kolik platí cizí ženich za děvče, které si vybere. Chci dary mukalledát, ustálené dávným zvykem. Rci Zaalovi, že pět velbloudů nestačí. Ať jde chodníčkem, vyšlapaným od našich předků a přinese: náušnice v ceně osmi zlatých liber; náhrdelník a závěsky k náhrdelníku; mimo to ať mi dodá tolik látek hedvábných a bavlněných, aby, prostřev je, došel po nich z tvého stanu pro mou dcerku do mého stanu.'

Gatuán oznámil Zaalovi požadavek Nejtúlův.

‚Cože? Dary mukalledát? Jeho dcerka je sestřenicí mého syna. Vyplatím za ni pět velbloudů a více nic. Dary mukalledát již nejsou zvykem.'

‚Sdělil jsem ti požadavek svého chráněnce,' pravil mu Gatuán, ‚a žádám, abys jej splnil. Myslíš-li, že dary mukalledát již nejsou ve zvyku, přines mi svůj názor potvrzen od soudce Eben Gbejn, a uvěřím ti. Rozhodne-li Eben Gbejn, že máš splniti požadavek Nejtúlův, nuže, urči ručitele, že jej splníš, sice Nejtúl provdá svou dceru za koho bude chtíti.'

‚Budiž po tvé vůli, Gatuáne! Ať rozhodne Eben Gbejn, jak právo běží. Snejdáne, ty jsi mým ručitelem. Vstaň, chop se mého kníru oběma rukama a řekni mým jménem, že splním požadavek Nejtúlův, uzná-li Eben Gbejn právo darů mukalledát.'

Snejdán vzal oba konce jeho kníru do svých prstů a Zaal prohlásil:

‚Dám Nejtúlovi vše, co žádá, potvrdí-li Eben Gbejn svým prstenem, že jsou dary mukalledát v platnosti.'

Odebral se k dědičnému soudci Eben Gbejnovi a vrátil se s kladným rozhodnutím. Prosil a žebral na Gatuánovi, aby něco slevil.

‚Neslevím. Přisahal jsi při svých knírech, že splníš požadavek Nejtúlův. Dones náušnice, náhrdelník a závěsky a prostři od tohoto stanu hedvábné a bavlněné látky až do stanu Nejtúlova, který je tamhle na samém konci tábora, potom si běž po nich do jeho stanu a odveď jeho dcerku.'

Nemoha si opatřiti všech darů mukalledát, vzdal se děvčete Nejtúlova, a to se provdalo za jiného muže.«

»Což kdyby otec tvé bělоučké také požadoval darů mukalledát?«

»Ach, ten nebude. Jeho dcerka mne měla ráda, on s tím souhlasil, a byl bych ji již dovedl do svého stanu, kdyby mne nebyli četníci polapili. Jen kdyby na mne ještě čekala!«

»Alláh dá, že ji najdeš svobodnou a že se s ní potěšíš!«

»Kéž by to Alláh dal!«

Ochrana velbloudice.

Nazítří jsme se přiblížili k železniční stanici Abu-d-Dhúr, načež jsme zabočili k jihu do kraje Ala, z něhož nám kynul na jihozápadě vysoký vrch Srá. Kraj Ala je sopečná pahor-

katina, ohraničená na severu kotlinou Match a úpatím pohoří Hass a hory Šbét; na západě dolinou, v níž leží město Hama a do níž Ala příkře spadá; na jihu potokem Seen, kdežto na východě přechází ponenáhlu ve step a poušť a sahá až k Eufratu. Klasikové jí říkají Parapotamia. Jejím střediskem bylo město Chalybon, dnešní Helbán, proslulé svým vínem.

Kraj Ala je velice úrodný. Nejen údolí a roviny, i stráně byly obdělány a ve vinice a zahrady proměněny. Je pln zřícenin a skoro u každé staré osady se kupí nové domky sedláků, obdělávajících sopečnou půdu. Část sedláků bydlí dosud pod stany a ti bývají často napadáni od svých kočovných sousedů. Berou jim ovce, kozy a krávy a připravují je o úrodu, vhánějíce svá stáda na jejich pozemky. Šel s námi nějaký takový sedlák a naříkal si trpce na své útrapy.

»Měl jsem velbloudici. Orával jsem s ní a svážel na ní obilí. Muáli nás napadli, odehnali nám všechna stáda koz a ovcí a s nimi i mou velbloudici. Část stád nám vrátili, byvše donuceni vládou, ale velbloudici zapřeli. Tvrdili, že se splašila a utekla. Byla to dobrá velbloudice, teprv pětiletá. Mohla mi sloužiti ještě 25—30 let. Doptával jsem se po ní v celém okolí. Nikdo jí neviděl. Zašel jsem sám do táboru Muáliů a prohlížel všechny jejich velbloudy.«

»Našel jsi ji?«

»Našel, efendi, a víš, kdo ji má? Sám vrchní náčelník Abu Ríše. Přiblížil jsem se k ní a vystřihl jí z ocasu tyto žíně. Půjdu do Hamy a udám to vládě. Ať pošlé četníky, aby prohlédli stáda náčelníka Abu Ríše. Po vystřižených žíních najdou moje zvíře, mohou je dovésti do Hamy a tam moji sousedé přísahou dosvědčí, že náleželo mně.«

»Kéž by to Alláh dal, kamaráde! Abu Ríše je báša. Má mezi úředníky mnoho přátel, budou mu pomáhati.«

»Ať pomáhají, jak chtějí. On neví, že jsem svou velbloudici poznal a jí z ocasu žíně vystřihl. Vojáci ji snad přece dovedou.«

»Pomoz ti Alláh, kamaráde!«

»Urovnejž Alláh vaši cestu, ó družino! Jděte s pokojem! Zabočím tady napravo do své dědinky.«

»Takový případ s vystřiženými žíněmi se stal u nás,« povídal četník nás doprovázející.

»Kde u vás?«

»U nás, u Sbaů.«

»Což ty pocházíš ze Sbaů? Z kterých. z Ebedů nebo z Kmusů?«

»Z Kmusů. Jsem Kmási.«

»Jak jsi se stal četníkem?«

»Odjakživa se mi líbila jízda na koni. Viděl jsem, že četníci nemají mnoho práce. Povídal jsem si, že snáze vyživím svou rodinu, než budu-li choditi za svými velbloudky.«

»Jak to bylo s těmi vystřiženými žíněmi?«

»Měli jsme soukmenovce, který miloval velice spory. Žádný ho neměl rád. Každý se mu vyhýbal, ale kdo jen kde mohl ho hleděl podrážditi anebo mu uškoditi. Afján, mocný a bohatý jeho krajan, dostal zálusk na velbloudici, kterou ukořistil na nájezdu. Zahnal ji do svého stáda, tvrdě, že on ji prvotně ukořistil, ona pak že se splašila a svárlivý soused že si ji přivlastnil. Ten přisahal, volal svědky, ale Afján se jen smál a velbloudici opatroval jako svou. I vystřihl jí jeho protivník hrst žíní z ocasu a přinesl je náčelníku Saadúnovi, řka:

‚Hle, tyto žíně se dožadují ochrany u Alláha a u tebe pro právo.'

‚Budiž ti po právu, majetníku velbloudice! Právu třeba dopomoci k volnému vývinu. Spravedlivá rozepře se musí bráti ušlapanou cestou!'

Potom vsedl Saadún na svou kobylu, vzal žíně s sebou a jel v průvodu svých otroků ke stádu rušitele práva, jímž byl Afján. Otroci našli hned velbloudici s vystřiženými žíněmi v ocasu a odehnali ji. Na pokřik pastýřů se přihnal Afján na koni, ale Saadún se na něho obořil se slovy:

‚Chceš dáti průchod právu svého bratrance?'

‚Nikoliv.'

‚Nuže, věz, že já mu k právu dopomohu!'

Saadún sám hnal velbloudici ke stanu svého chráněnce a odevzdal mu ji se slovy:

‚Od nynějška si chraň své velbloudice sám! Kéž mne Alláh chrání zlého, které ty tropíš stálými rozbroji!'«

Starými vinicemi.

Minuli jsme osadu a zříceniny Abu Aléž. Umělý pevnostní kopec je přes 10 m vysoký. Východně od něho se prostírají rozsáhlé hromady starého staviva. K severovýchodu vyvěrá

silný pramen. Noclehovali jsme v široké dolině mezi dědinkou a pevnostním kopcem Maksar.

V úterý 1. června jsme jeli četnými zříceninami; skoro ve všech bylo viděti zlomky sloupků a kamenných rakví. Roviny, stráně i žlíbky pokryté čedičovými úlomky jsou plny zídek, hromádek kamení a zbytků menších budov s olivo-

Obraz 122. — Otiskuji řecký nápis v Helbánu.

vými a vinnými lisy. Vše dosvědčuje, že byl celý kraj Ala jindy proměněn v jedinou vinici. Réva se v sopečné půdě jistě dobře dařila.

Po poledni jsme dospěli do střediska kraje Ala, do zřícenin Helbán. Leží na širokém úbočí, skloněném k východu a ohraničeném na třech stranách dolinami. V západní části se zvedá rozbořená pevnost. Od ní k východu v délce 600 m a v šířce 500 m se rozkládalo hrazené město. Při jihovýchodním okraji

je zbořená věž s řeckým nápisem (obr. 122). a k severu od ní dům, v němž jsme našli nápis druhý.

Při severní straně města je plno hrobů s velkými, kamennými rakvemi. Ve zříceninách se usadili sedláci, kteří je pilně rozkopávají. Helbán je totožné s biblickým Helbon. asyrským Chilbunu a klasickým Chalybon, proslulým výborným vínem.

Z Helbánu jsme putovali k jihu mezi rozsáhlými starými vinicemi a obdělanými rolemi a nocleliovali při dědince a velkých zříceninách Dahab. Pevnostní pahorek 10 m vysoký skýtá pěknou vyhlídku k východu a k jihu, kde poutá obzvláště pozornost velký kopec zřícenin Tell Ada, někdejší to opevněný tábor římský.

Náš četník nemohl nikterak zapříti svého beduinského puvodu. Měl rád kávu a rád přednášel básně.

»Zdejší sedláci jsou známí svými krádežemi. Dovol. Múso. abych střehl tvých zásob.«

»Zítra budeš ospalý.«

»Kdepak! Vydržím dvě, tři noci beze spánku, ale potom spím dva dni a dvě noci, aniž bych se probudil. Jen rozkaž Náserovi, aby uvařil plnou konvici černé kávy a mně ji dal za společníka.«

»Stane se ti po vůli, Doukáne.«

Po večeři, když jsme všichni ulehli, nacpal si Doukán krátkou dýmku. pokuřoval. popíjel a přednášel:

1. *Vstaň, druhu, a vylez na velbloudici šetřenou*
podobnou volavce v bažinách Adžrumijje,
2 *svalnatých předních nohou, zcela souměrnou,*
jež, potřebuješ-li jí, probíhá daleké pláně
3. *Dorazí ke stanu jen pro muže zbudovanému*
na pomezí Udiján, v kraji zdravém,
4. *dorazí k Džezzáovi, náčelníku, jemuž je tato báseň určena*
a který si počíná v boji, jehož se účastní, jako vlk
mezi jízdou.
5. *Ó náčelníku náš, srdce se potěší tvým vzkazem!*
Vaše mísy jsou po celičkou noc plny.
6. *Já, Adžrafi, z poroby dnes volám vaším bitevním*
pokřikem,
neboť na mně spočívá těžké soužení.
7. *Proti společníkům z cesty jsem dnes zvolal: běda!*
Opakuj pozdrav a pověz mu, co se mně přihodilo.

8. *Choditi s cizinci můžeš nepříteli přáti,*
neboť kdo je s cizinci, nemá ochrany.
9. *Otec Fahadův jest milý každému, kdo s prosbou přijde,*
rozluští záhady a spory nejsilnější.
10. *Náčelník Eben Turki nemá žádné vady,*
jest záštitou ve válce a nemění svých záměrů.
11. *Pozdrav Záriho, ochránce znásilněného,*
žárlivého na vítěze v zápase a pohostinství.
12. *Je to náčelník vše ničící, neboť jeho pravice probodne*
jezdce i s koněm.
Oni jsou oporou v boji a jistými ochránci.
13. *Pozdrav Mašána! Běda ti, kdybys zapomněl!*
Je to bratr stád zvaných Džahla, záštita i obyčejné klisny.
14. *Ó moji příbuzní, ať ochránci neopouštějí mne,*
hledajícího útočiště,
a kéž uvolní hněv svých prsou.
15. *Vždyť kdo dospěje na jejich pomezí, může se bez starosti*
baviti vyprávěním po celé zdravé noci.
16. *Volám na pomoc své společníky z cesty po pořádku,*
jak následuje jejich otec
po dvou předcích, bitevním pokřikem Dahámšů.

»Kde jsi se naučil této básni?«

»U nás, v táboře.«

»Jak se k vám dostala? Vždyť velebí Dahámše, a to jsou přece vaši nepřátelé a táboří snad dvacet dní cesty od tohoto místa.«

»Nějaký Dahmaši, příslušník Dahámšů, se nepohodl se svými, tábořil s námi jako soused a od něho jsem se básni naučil.«

Kobylky.

Ve středu ráno jsme konečně opustili kraj Ala a sešli do táhlé doliny, směřující od severu k jihu a uzavřené na východě pahorky Ala a na západě pohořím, při němž se černalo řečiště Ási, klasického Orontu. Dolinou jsme se dostali k potoku Seen u velké osady Tell Adra, ležící na silnici z Hamy (obr. 123) do Salamje. K jihovýchodu od nás vystupovala bílá ojedinělá homole se zámkem Šumejmís. Údolí Seen počíná skoro k východu od Homsu a vine se vlnitou rovinou plnou osad.

Od osady Tell Adra má kraj zcela jinou tvářnost. Svahy jsou mírné, doliny širší a delší; všude hojně pramenů, ba i potůčků. Vpravo v širokém údolí jsme měli velikou osadu Derfúr s rozsáhlými zahradami. Bydlí v ní Čerkesové, kteří bedlivě střehou jak svých polí, tak zahrad a stád.

Utábořili jsme se u potoka Ajn al-Hsejn, který zavlažuje veliké zahrady soujmenné osady. Sedláci sháněli kobylky do potoka. Procházeli obilím, klepajíce o ně svými roztaženými plášti nebo košilemi. Kobylky, které se již usadily k nočnímu spánku, byly vyplašeny, ale nevzlétly. Odskakovaly pouze směrem, jímž je pláště hnaly. V tisících, ba ve statisících zapadaly do širokého potoka, kde se topily.

»Vždyť znečistí vodu. Po několik dní nebude moci nikdo píti. Proč to dělají, Doukáne?«

»Chtějí zachrániti své obilí. Pro vodu budou choditi trochu výše.«

»A což ti, kdo bydlí po vodě dolů?«

»Není tam osady. Potok zaniká v bažině.«

Když jsme se ohlíželi po tábořišti, pravil Doukán:

»Pojď za mnou, Múso! Zavedu vás na místečko, kde budou míti naše velbloudice dobrou pastvu, my čistou vodu, suché palivo a úplný klid.«

Boj o pastviny.

Doukán nás zavedl na tábořiště, jakého jsme již dlouho neměli. Když se velbloudice napásly a my je spoutali a uložili se vedle nich, ptal jsem se ho:

»Odkud pak, Doukáne, znáš tak dobře tento potok?«

»Tábořil jsem zde, Múso, delší dobu se svým příbuzenstvem a jednou jsem sem uprchl před tvými přáteli, Rualy.«

»Což se Rualové dostali až sem? To snad byla nějaká nájezdní četa?«

»Nikoliv nájezdní četa. Vidíš tamhleto návrší na jihovýchodě? Tam stál tábor Eben Šalána a tam poklekl i velbloud, nesoucí Markab, prastarý odznak Rualů.«

»Rualové se přidružili k vám, ke Kmusům, a společně s vámi tábořili?«

»Rualové aby se společně utábořili se Sbay! Vyhnali nás a postavili si stany v našem území.«

»Jak to bylo?«

»Povím ti, Múso.

Jednou nenapršelo vydatně v území Rualů. Nebylo tam pastvy, nebylo blahobytu.«

»Území Rualů je přece nesmírné; sahá od Damašku až skoro k oase Tejma, ba až k cestě Poutnické, vedoucí z Kúfy. V tomto rozsáhlém území že by nebylo napršelo?«

»Nenapršelo tam a Rualové neměli nikde pastvy. My jsme byli tehdy jejich nepřáteli. Nás měl Alláh rád. Jeho anděl Džibrín zastavil mraky nad naším krajem, stáhl svá křídla

Obraz 123. — Hama.

a všecka voda nebeská spadla na naše území. Rualové se o tom dověděli a usnesli se, že potáhnou k nám. Povídali:

‚Dáme se do toho území a utáboříme se poblíž svých příbuzných. Vždyť i Sbaové náležejí k národu Aneze. Přijmou-li nás, nabídneme jim své přátelství a uzavřeme s nimi mír. Nepřijmou-li nás, nepřijmou míru i budeme s nimi válčiti. Buď oni vezmou nás nebo my vezmeme je, zaženeme je a budeme pásti na jejich pastvinách. Uchováme svá stáda a zachráníme svůj život.'

Toto rozhodnutí nám vzkázali a na něm trvali. Dali se se všemi stany a stády do našeho území a dospěli až k osadě

Mídán k jihu odtud. My jsme si pozvali na pomoc Fedány. Rozhodli jsme se, že neustoupíme a připravili jsme se k boji. Rualové se zastavili nedaleko nás a utvořili tábor válečný. Všechna stáda velbloudů sehnali do jediné neširoké, ale dlouhé řady, donutili jednotlivá zvířata, aby poklekla, načež je spoutali. Ženy a děti si usedly se zavazadly u velbloudů, mužové pak se postavili mezi stáda a nepřítele a očekávali útok. Oni neměli chuti k útoku a my také ne. My jsme měli vody dost, naše stáda byla v úkrytu. I oni měli vodu, ale jejich stáda nemohla na pastvu. Pátého dne již mnoho jejich mladších velbloudů zhynulo hladem. Tu se Rualové odhodlali k útoku. Napadli nás i Fedány. Bránili jsme se, ale kdo odolá lidem, kteří jsou jako zběsilí. Vypudili nás z našich stanů a zahnali na útěk. Některým z nás se podařilo uvolniti pouta jízdních velbloudic i uprchli jsme na nich, někteří však byli překvapeni a zajati. Rualové ukořistili naše stany a naše ovce, které při nich našli, jakož i četné koně a velbloudy, a popásali klidně svá zvířata v tomto našem území.«

»Co jste udělali vy?«

»Fedáni odtáhli a nám nezbylo než nabídnouti Rualům mír.«

Ráno jsme vyjeli opět velmi časně. Ranní červánky se ukazovaly ne pouze na východě, ale i na jihozápadě. Zářil tam barvou narůžovělou sníh na vrcholcích Libanonu a Antilibanonu. Čarovný byl pohled na osněžené velikány, když jich dostihly prvé paprsky sluneční. Jakoby je laskaly, líbaly. Pod nimi bylo ještě tma, ale ony hýřily nejkrásnějším růžovým světlem.

»Jak mocný jsi, ó Alláh! jak veliký!« vzdychal četník Doukán.

Před severními výběžky Antilibanonu se ukazovala temná, skoro černá hromada, z níž vyčnívaly k nebi čtyři bílé prsty. Byly to černé domy města Homs a bílá mešita Cháledova. Na východním nebi se odrážel prostranný tábor Miš-refe, obehnaný vysokým, čtyřhranným náspem. Velbloudice kráčely bez pobídky klidným, rychlým krokem a všem se nám zdálo, jako by byl svátek; tak jasné a klidné bylo ráno. Pastýři vyháněli stáda, sedláci vycházeli z osad, všichni se měli k práci.

»Hledají chleba, Múso, právě jako ho hledám já a hledáš ho ty,« poznamenal Doukán.

Před námi hnala žena stádečko asi desíti ovcí. Po chvíli jsme zahlédli muže běžícího za ní a mávajícího těžkým obuškem. Když ji dohonil, odstrčil ji hrubě a hnal její stádečko nazpět.

»Kdo jsi šlechetný, pomoz! Olupuje mne o dědictví po mých rodičích,« volala žena a utíkala za ním.

»Co ti dva asi mají?«

»Co mají? Zemřeli jí rodiče, nezanechavše synů, a její příbuzenstvo se zmocnilo celého dědictví. Ona, chtějíc aspoň něco uchrániti, si vybrala několik ovcí a hnala je k svému muži. Je podle všeho provdána tam v té vesničce.«

Nějaký starší sedlák, kterého jsme potkali, dosvědčil, že je výklad Doukánův správný.

»Jsou takové spory o dědictví časté?«

»Jak by nebyly! Sám jsem byl očitým svědkem při několika. Umřeli u nás, u Sbaů, rodiče provdané ženy, nezanechavše jiných potomků. Zůstalo po nich stádo velbloudů. Provdaná dcera si chtěla vzíti aspoň dvě velbloudice z pozůstalosti, ale příbuzenstvo toho nedovolilo, i vrátila se s hanbou do svého stanu. Nedlouho potom byl tábor přeložen a ona stavěla stan. Tu zahlédla velbloudy svých rodičů. Šli velice blízko. Rozběhla se, vybrala si dvě mladé velbloudice a hnala je. Myslíš, že ke svému stanu, Múso? Nikoliv. Hnala je ke stanu Krejtána al-Húm. Tam je přiměla k pokleknutí a volala na Krejtána:

‚Ille! Od Alláha a od vás si vyžaduji ochrany pro tyto velbloudice, které jsou z majetku mého příbuzenstva.‘ Sotva to dořekla, přijel za ní její příbuzný a koule očima, chtěl velbloudice odehnati. Se zlou se potázal. Krejtán se na něho obořil:

‚Zůstaň státi, chlape! Což jsi slepý? Pro tyto velbloudice byla vyžádána má ochrana pro právo. Až dáš právu průchod a budou tobě přiřčeny, vezmi si je.‘

Žena ustanovila svého zástupce a ten se odebral s jejím protivníkem k dědičnému soudci Auénán eben Saíd.

‚Odkryjte,‘ pravil jim Auénán.

Zástupce ženy začal: ‚Co soudíš, Auénáne, o ženě zdrcené dopuštěním Alláhovým? My si přejeme, je-li to vůle Alláhova, abys jí nebral jejího podílu z pozůstalosti po rodičích.‘

Protivník děl: ‚Co soudíš, Auénáne, o ženě provdané za muže, která se chce se mnou děliti o stádo mých příbuzných? A přece to není sirotek! Má živého muže a dva syny. Přeji si od Alláha a od tebe, abys ji zbavil podílu ze stáda mého příbuzenstva.‘

Auénán prohlásil: ‚Podobný spor byl již rozhodnut, a to ve prospěch ženy. Toto rozhodnutí je starší než pět let, má tudíž platnost i pro tuto ženu. Obě velbloudice náležejí jí.‘«

»Tož to vyhraje i žena, kterou jsme viděli, a dostane ovce.«

»Alláh ví, Múso, kdo je dostane. Kdyby rozhodoval soudce dědičný, dostala by je jistě. Bude-li však rozhodovati soudce vládní — a v těchto osadách má vláda převahu — tož je možné, že jich nedostane ani ona, ani její protivník.«

»Kam by se poděly?«

»Sní je soudce a jeho příživníci.«

Vymírající osady.

K západu bylo viděti skoro každou rokli, každý žleb v pohoří Nusejrijje či Alauijje. Koryto řeky Ási se modralo. Mezi ním a námi se zelenala úrodná rovina, na níž sedí velká osada Rastam, jakož i kopec Bíse, posázený bílými domky. U zřícenin Kaddáh se s námi rozloučil Doukán. Dal se k jihozápadu do Homsu, kdežto my putovali k jihu k vesnici Zejdál.

»Nezapomeň, Doukáne, domluviti svému nástupci, aby si pospíšil. Počkáme na něho v dědině Meskene. Opozdí-li se, nedohoní nás leda až na silnici z Homsu do Damašku.«

»Nestarej se, Múso! Přičiním se, aby hned odjel, a učiní tak, poněvadž mu kyne chléb.«

Dědina Meskene je v úpadku. Mnohé domy jsou opuštěny a pobořeny.

»Kde jsou jejich obyvatelé?« ptal jsem se nějakého pastýře.

»Všichni se vystěhovali do Ameriky.«

»Do severní nebo do jižní?«

»To nevím, jen vím, že se tam mluví španělsky.« — Vystěhovali se tudíž do jižní Ameriky, podle všeho do Argentiny, kde jsou celé osady vystěhovalců ze Syrie.

Na nového četníka jsme nečekali, neboť on čekal na nás. Pozdravoval nás vesele a uctivě a nabízel veškeré své služby. Jižně od osady Šinšár jsme se dostali na silnici vedoucí z Homsu do Damašku po samém východním úpatí Antiliba-

nonu. Chvěli jsme se zimou. Vál velice studený a silný vítr od severozápadu. Vesničky a zájezdní hostince při silnici svědčí, že se jim jindy lépe dařilo než nyní. Pokud nebylo železnice, dála se všechna doprava z Damašku do Homsu, Hamy a Haleba touto silnicí. Sta a sta pocestných a nákladních velbloudů tudy denně jelo; přinášeli výdělek majetníkům hostinců i obyvatelům vesniček. Tento ruch přestal skoro úplně, jakmile byla severní Syrie železnicí spojena s Damaškem a Bejrútem. Obchodníci se vystěhovali a majetníci zájezdních hostinců a chánů jen živořili. Políčka jsou nepatrná, neúrodná, poněvadž se půda skládá z bílého vápence.

Nejpatrnější byl úpadek v osadě Hasja, u níž jsme noclehovali. Sedí v neúrodné kotlině, ohraničené na severu, východě a jihu bílými, skalnatými pahorky, na západě pak příkrými stěnami Antilibanonu. Polí u ní skoro ani není a přece byla jindy rozsáhlá a bohatá. Svědčí o tom mohutné zbytky výstavných budov a křesťanských chrámů. Dnes v ní není života. Úředníci a obyvatelé, kteří nás navštívili, si všichni naříkali na bídu a hlad.

Kousek od nás přenocoval u stáda vyhublých koz starší pastýř. Vida náš chléb, pro Alláha prosil, abychom mu dali kousek ochutnati, že ho již mnoho měsíců v ústech neměl. Dostal nejen chleba, ale pozvali jsme ho i k večeři. Zůstal u našeho ohně a několikráte opakoval báseň:

1. *Budiž zlořečen otec tvůj, ó ty, kdo žádáš pouze ušlechtilou velbloudici.*
   Mezi mnou a tebou jest Ten, Jenž sídlí na vysokém trůně a Ten tě zkrotí.
2. *Co jsem ti nemluvil o velkém stádu velbloudic, černých jako výběžek lávy;*
   o velkém stanu a o dívce s útlým břichem, která k tobě přijde;
3. *křehounké, jež, hraje-li s holí v tančírně,*
   loupí srdce záletníků a tebe okouzlí?
4. *Zamýšlí-li Pán tvůj uštědřiti tobě štěstí,*
   shodí ti provazy příležitosti a ukáže ti je;
5. *zamýšlí-li pak Pán tvůj uštědřiti tobě soužení,*
   kdybys byl na vrcholcích hor, shodí tě dolů.
6. *Amúme, nehledej útěchy v kostce dýmky,*
   varuj se a opět varuj se tabáku; ublíží ti.

7. *Ó hlupáčku, vždyť já ti dobře radím a s tebou upřímně smýšlím;*
najdou se synci z dobrých rodin, ale nerad bych tě popudil.

Křesťanský kout.

V pátek ráno jsme pozorovali podél silnice tu a tam pobořené vojenské stanice a věže určené pro holubí poštu. Mamlúčtí sultánové egyptští dbali velice, aby měli poštovní spojení se všemi kraji svého státu a používali nejen lidí, ale i holubů. Pro ně byly vystavěny zvláštní věže. V přízemí bylo uschováno zrní a bydlil tam strážce, jehož povinností bylo plniti v horní otevřené části věže nádoby vodou a zrním pro holuby nesoucí poštu.

Pojednou vystoupil před námi vysoký hřbet přicházející od jihozápadu a končící na západ od osady Žerjitejn. Vedou jím různé průsmyky, jimiž procházely a procházejí důležité cesty. K severu od hřbetu se prostírá dolina prostoupená nízkými pahorky. Dešťová voda se stéká údolím Zábúr ke křesťanské vesnici Sadad, jejíž zahrady se černaly k východu od nás. Na polích okolo silnice byl ječmen sotva 10 cm vysoký, úplně zaschlý. U dědinky Brejdž jsme minuli pobořený chán, vystavěný ve středověku z tesaného kamene, pocházející z doby, kdy v Syrii vládli Římané. Jemně pracovaná stará rakev slouží za koryto k napájení koní.

Silnice vede po příkrých stráních přes nesčetné rokle. Po každém silnějším dešti bývá na mnohých místech podemleta, anebo i odnesena; nutno ji skoro každého roku opravovat. Vida tyto potíže s udržováním řádné silnice, pochopil jsem, proč Římané nevystavěli svou dlážděnou silnici do Homsu po východním úpatí Antilibanonu, nýbrž proč s ní zabočili na severozápad a vybudovali ji po jeho úpatí západním.

Kraj byl stále smutnější a pustší. Holé kopule a homole vápencové se zvedají k východu a jihu, kde za nimi stoupá vysoký horský hřbet. Rovinky a mírná úbočí byly osety obilím, které se však neudařilo: zaschlo.

K jihovýchodu jsme zahlédli širokou, místy obdělanou dolinu, táhnoucí se po úpatí horského hřbetu Šeeb al-Lóz. Na jihozápadě se ponenáhlu černaly veliké zahrady osady Kára. Jmenuje se tak po velkém bílém tabulovém kopci, na jehož jihozápadní straně je vystavěna. Kostel je stará stavba ve slohu syrském s ostrou střechou. Vlevo od silnice poutala naši

pozornost umělecky zdobená vrata starého chánu, jakož i dům se dvěma výklenky a uměleckým nádvratím. Domky jsou zevně velice čisté, zahrady ve vzorném pořádku. Vše svědčilo o píli jejich křesťanských obyvatelů. Vytrpěli velice mnoho.

Roku 1266 dlel mamlúcký sultán Bíbars na honě v okolí Džerúdu, ležícího skoro k jihu od Káry za hřbetem Šeeb al-Lóz. Koncem září téhož roku tábořil v osadě Kára. Tamní křesťanští obyvatelé byli u něho obviněni, že udržují styky s křižáky, jimž tehdy ještě náleželo město Akka či Saint Jean d'Acre. I dal rozkaz, aby byla Kára vypleněna a ženy a děti odvedeny do otroctví. Křesťanské chrámy byly proměněny v mešity a Turkmani tam usídleni.

Po poledni jsme překročili široké údolí. Přichází od nevelké vesnice a táhne se k jihovýchodu k osadě Dejr Atijje, ležící na cestě z průsmyku Šeeb. Před námi se bělala osada Nebk a k jihozápadu od ní Jabrúd. Velká osada Nebk sedí na severním úbočí pahorku a je k severu a k severovýchodu ověnčena zahradami. Pod osadou vyvěrá silný pramen. Milým dojmem působí malé zahrádky před čistými úpravnými domky. Křesťané nebčtí předcházejí nejlepším vzorem svým muslimským krajanům — a přece není okolí Nebku úrodné. Vápenitá půda vyžaduje hojně vláhy. Nejsou-li zimní deště vydatné, obilí se neudaří. Bylo to patrno napravo i nalevo od silnice. Rovina i všechna úbočí byla obdělána a obseta, ale obilí bylo řiďounké a nizounké.

»Od února nepršelo, efendi,« stěžoval si nějaký chodec. Hrozí nám, sedlákům, hlad.«

Před večerem jsme měli vlevo na bílé výšině starou pevnůstku a zájezdní hostinec Kastal. Za nimi leží menší osada s kostelem. Na východě na svahu pohoří bylo viděti několik skupin stromových a dva prameny, vpravo pak v údolí rozsáhlé zahrady. Uložili jsme se v polích jihozápadně od osady. Nikdo nám v tom nebránil a přece jsme nocehovali na poli osetém pšenicí. Nebyla ani 10 cm vysoká a nevím, rostlo-li deset stébel na ploše jednoho čtverečního metru. Přišlo za námi několik sedláků z vesnice.

»Nebudete se hněvat, že jsme se utábořili na poli a že vám pšenici pomačkáme?«

»Proč bychom se na vás měli hněvat, pocestní Alláhovi? Alláh se na nás hněvá. Nedal nám deště, obilí nevzešlo a které vzešlo, zasychá. Dotud se nevymetalo a již se ani nevymetá.«

»Nevíte o pastvě pro naše velbloudice?«

»Nikde v okolí není pastvy. Ať se pasou na obilí. Žíti je nebudeme. Zrna nemá a sláma by nezaplatila práce.«

Chuderky naše velbloudice! Byly unaveny, hladovy; rozběhly se daleko po poli a my místo odpočinku jsme byli nuceni je hledati a sháněti. Četník nám chtěl pomáhat, ale lomcovala jím zimnice. Svíjel se na zemi, naříkaje, že je mu zima, hned zase že se potí horkem. Měl bujného hřebce. Ten se mu utrhl a utekl. Když jsme se vrátili a četník k sobě přišel. ohlížel se po svém koni.

»Kde je?«

»Nevím. Což jsi ho nesvěřil některému sedlákovi?«

»Ó Alláh, ó Alláh, proč se na mne hněváš? Horečku jsi na mne poslal a mého koně mne chceš zbaviti.«

Strach o hřebce překonal jeho nemoc, i vzchopil se a utíkal do osady. Sedláci mu pomohli hledat; dovedl koně, ale teprv pozdě v noci. Sotva ulehl, vrátila se zimnice, a poněvadž byl unaven, podlehl jí ještě silněji a plakal a naříkal jako dítě. Byla to smutná noc a odpočinek žádný.

Ráno jsme vyjeli, jak se jen trochu rozbřesklo. Sjížděli jsme dolinou ke žlebu Tíne, jenž se prorval pohořím Šceb al-Lóz k jihu. V soutěsce stojí mlýn a velký pobořený chán. Řečiště tvoří hlubokou rokli, kdežto silnice je uměle vylámána vysoko ve skalní stráni. Při jižním konci soutěsky je obydlený chán.

Před námi se prostírala kotlina otevřená k severovýchodu a zdobená zahradami různých osad. Západní se jmenuje Ktejfe, východní pak Džerúd. Na jihu je kotlina uzavřena pásmem Rauák. na němž se bělá muslimská svatyňka. Bylo skoro poledne, když jsme vyjeli z osady Ktejfe a vystupovali znenáhla soutěskou Okáb na pásmo Rauák, nebo, jak se mu tam říká, Kalamún. Naposledy jsme se rozhlédli po kotlině a hodnou chvíli jsme se dívali k severovýchodu na lesknoucí se plochu solnice džerúdské. Po prvé jsem ji uviděl 1897, po druhé 1908: kdy ji uvidím zase? Či dívám se na ni již naposledy?

Syrským rájem.

Bylo právě půl jedné po poledni, když se pod námi otevřel syrský ráj, nekonečná rovina Gúta, posetá osadami a zahra-

dami. Od jihu nám kynuly naše známé sopky Iját, za nimi se chmuřil, jako by se hněval mohutný černý Haurán, od jihozápadu nás vítal osněžený stařičký Hermon, a blíže před námi k nám vztahovaly ruce a prsty nesčetné minarety damašské, jako by nás zvaly, abychom k nim pohostinně zavítali. Přijavše jejich pozvání, pobídli jsme své velbloudice a spěchali jak jen mohli dolů, do stínu a do bezpečí, do Damašku.

V soutěsce Okáb je pobořený chán a velká cisterna. Tu a tam leží zlomky mramorových sloupů. Pod soutěskou na samém úpatí pohoří stojí chán Ajjáš, zbudovaný ze staviva bývalého římského tábora Thelsea; za ním je vodovod a k východu od něho pobořená svatyňka. K jihu se prostírá rozsáhlá nížina. Je to proslulé tábořiště Merdž Ráhet. Zastavili jsme se na chvíli, aby se velbloudice popásly.

»Kde budeme dnes noclehovati?« tázal se mne Náser.

»Nevím. Jsou již tři hodiny. Do Damašku dnes nedorazíme. Silnice vede odtud ustavičně mezi zahradami a domky, velbloudice se budou plašiti, budou se báti povozů, za hodinu daleko nedojdou. Bylo by snad nejlépe, kdybychom u města Dúma odbočili k jihu, poohlédli se po dobré pastvě, noclehovali tam a časně ráno, spíše než se bude jezditi, se dali do Damašku.«

»Až do města s velbloudicemi nemůžeme. V ulicích se budou lekat a tlačíce se ke zdem a vrážejíce jedna do druhé, polámou nebo aspoň poškodí jak sedla, tak i náklady.«

»Není třeba, abychom vydávali velbloudice tomuto nebezpečí. Dovedeme je až ke svatyňce, od níž jsme vyjeli, složíme sedla i zásoby, ty povedeš zvířata na pastvu a my dopravíme naše zásoby na nákladním voze ke svým známým. Jak víš, udělali jsme totéž na začátku cesty.«

»Kde vezmeš časně ráno vůz pro zásoby? Povozníci bývají zamluveni již večer a časně ráno odjedou do práce. Mohl bys hlídati zavazadla u svatyňky až do poledne.«

»Máš pravdu, Násere. Bylo by dobře, kdybych mohl vše zaříditi již dnes večer. O našem příchodu nikdo neví, nic není přichystáno, a nerad bych své známé překvapil a do rozpaků přivedl.«

Tož jak to uděláš, Múso?«

»Tady náš četník zajede do Dúmy a najme mi tam nějaký povoz, na němž bych se dostal ještě dnes večer do Damašku. Povoz bude čekati na silnici, tam, kde od ní odbočuje cesta do

Dúmy. Když k ní dorazíme, vy zabočíte s velbloudy nalevo do polí. já vsednu na povoz a pojedu do Damašku. Ráno při východu slunce budu na vás čekati u svatyňky Šejch Ruslán.

»To bude nejlepší, Múso. Velbloudice se pořádně napasou. ráno, pokud nebude tolik lidí na silnici. budou klidnější a rychlejší a zavazadla budou ihned odvezena.«

Četník, jenž náš hovor slyšel, byl rád, že pojede do Dúmy.

»Mám v Dúmě známého povozníka, Múso. Vyberu ti nejpěknější z jeho vozů a bude na tebe jistě čekati. Mám čekati s ním nebo vám jeti vstříc?«

»Není třeba, Muhammede, aby ses zbytečně unavoval. Zůstaň v některém hostinci u silnice a odpočin si. Zde máš na útratu.«

»Jak poroučíš, Múso. Každé tvé přání je mi rozkazem.« Polehtal lopatky svého hřebce a ujížděl cvalem. Střídavá zimnice ho netrápila. Dal jsem mu ráno silnou dávku chininu.

O páté hodině jsme dorazili k cestě, odbočující do Dúmy. Četník Muhammed na nás zdaleka kýval a ukazoval nám ošumělý povoz, do něhož však byla zapřažena pára mladých. bujných koní. Sestoupiv s velbloudice, svěřil jsem ji a zásoby péči a dozoru svých druhů Chalafa a Násera. Četník přisahal. že jich bude stříci jako oka v hlavě. Rozloučiv se s nimi, sedl jsem do vozu a volaje »Na shledanou zítra ráno!« ztratil jsem je s očí.

Cesta vedla překrásnými zahradami damašskými. Plané růže vinoucí se po zídkách byly obsypány bílými květy. Mezi zeleným listím meruněk se lesklo dozrávající ovoce ryzím zlatem. Vzduch byl prosycen vůní schnoucího obilí. Jel jsem stínem. krajem jistým, blížil jsem se domovu a blažilo mne vědomí, že jsem svou povinnost poctivě vykonal.

Eufrat
RESÁFA
HAMA
HOMS
DAMAŠEK
Abjaz
Abu Ri tmén
Bchara
MAPKA K DÍLU
ALOIS MUSIL
V ZEMI KRÁLOVNY
ZENOBIE
PRAHA 1930.
UMÍSTĚNÍ